2015. DECEMBER 20/6

SZÍN KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

A NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

20 ÉVES A FOLYÓIRAT

XI. Nemzetiségi Gála és Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjátadó

A Nemzeti Művelődési Intézet december 13-án rendezte meg a XI. Nemzetiségi Gálát és Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjátadót a magyarországi nemzetiségek napjához kötődően a Budai Vigadóban. A magyarországi nemzetiségek előtt tisztelgő rendezvényen minden évben rangos gálaműsor keretében adják át a Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjakat. Az elismeréssel a velünk élő nemzetiségek kultúrájáért, hagyományáért és anyanyelvéért áldozatos munkát végző nemzetiségi magánszemélyek, szakemberek és civil szervezetek tevékenységét méltatja az intézmény.

A díjátadón Fülöp Attila, az Emberi Erőforrások Minisztériuma nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára, valamint Polyák Albert, a Nemzeti Művelődési Intézet megbízott főigazgatója köszöntötte a megjelenteket, majd együtt adták át a Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjakat az arra érdemesülteknek. A díjátadó után a hagyományokhoz híven idén is színes gálaműsor ünnepelte a kultúrák békés, egymást ihlető együttélését. A programon mindegyik magyarországi nemzetiség képviseltette magát egy-egy produkcióval.

Az idei díjazottak listája: ELLINIZMOSZ Egyesület, görög nemzetiség, Nagybánhegyesi Szlovák Hagyományőrző Közhasznú Egyesület, szlovák nemzetiség, Urartu Örmény Színház, örmény nemzetiség, Vihula Mihajlo, ukrán nemzetiség, Mukics Ferenc, szlovén nemzetiség, Zách Elemérné, német nemzetiség, Miskolczi Dimitranka Dimitrova, bolgár nemzetiség, Dr. Orsós Anna, roma nemzetiség.

Fülöp Attila

Polyák Albert

Nemzeti Művelődési Intézet

TARTALOM

Szín – Közösségi Művelődés

2015. december – 20/6.

Érintetté tenni a közösséget 3

ÉRTÉKTÁR – ÉRTÉKŐR

Horváth Zsolt a Magyar Nemzeti Értékek Védelméről és Hungarikumokról szóló törvényről, az értéktárakról és az értékőrökről 4

POLGÁRMESTER – ISKOLAIGAZGATÓ

Beszélgetés Burghardt Ferenccel, Pápakovácsi polgármesterével 10

Sváb hét utáni beszélgetés Molnár Lászlóné igazgatónővel, a pápakovácsi iskolában 18

SZAKMAMÓDSZERTAN

Zalai méhészekkel a falvakért 29

Beszélgetés Magyar Zitával, a Puszta Ötös Egyesület titkárával 34

MŰVÉSZET – KÖZÖSSÉG

Beszélgetés Kiss Árpádné palástkészítővel és Monostory Viktória ikonfestővel 37

BUDAPESTI MŰVELŐDÉS – PESTÚJHELY

Pestújhelyi Napok a kezdetektől máig 41

A 23. Pestújhelyi Napok Desszert beszélgetése 45

Brenner – Juhász – Lévay – Formanek – Drucker családi tabló 54

Muzsayné Lévay Teréz: Brenner József 55

Kolb – Vadon – Oszvald – Pál család tablója 56

Szlatényi Márai: A Kolb – Vadon – Oszvald – Pál család 57

Pestújhely alapítói: Gerecze – Szűcs – Bezsilla tabló 59

Pomogáts Béla: Alapítások kora. Pestújhely: Város a homokon 60

ARCKÉPEK

Beszélgetés a 90 éves Keszler Máriával 63

Gazda István: A Varga/Vargha-család három neves tudós tagja: Tamás, Balázs, Domokos 67

SZÍN SZÓKINCSTÁR

B. Gelencsér Katalin: Szabad, szabadság, szabadságjog, szabadnap, szabadidő 69

JELENSÉGEK – VÁLASZOK

A Közösség Háza 71

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET – SZAKMATÖRTÉNET

Hudi József: A Pápai Kaszinó és vendégei a reformkorban 74

KULTURÁLIS ÚTVONALAK

Történelmi fürdővárosok Európában 78

ÜZENŐ

A Honismeret folyóirat Bethlen Gábor-díjas 83

BÁBELI ADOMÁNYOK

Suhai Pál: Bábeli adományok. Olvasói levél a médiumokról 85

MIKROSZKÓP

Takács Géza: Úti képek 88

Szín – Közösségi Művelődés • Országos közművelődési folyóirat • Megjelenik kéthavonta • Főszerkesztő: Polyák Albert • Felelős szerkesztő: Mátyus Aliz • Szerkesztőbizottság: Angyal László, Czink Judit, Dombi Ildikó, Imre Károly, Kopasz Károlyné. • A lap készítésében részt vett: Barna Orsolya, Hargitai Mária, Hegedűs Katalin, Szabó Judit Nikoletta. • A szerkesztőség címe: 1011 Budapest, Corvin tér 8. Postacím: 1251 Budapest, Pf. 101. Telefon: 225-60-05. E-mail: matyus.aliz@gmail.com • A folyóirat internetes elérési címe: http://www.nmi.hu/hu/szin; forrás: epa.oszk.hu • A lap megrendelhető a szin@nmi.hu címen • Kiadja a Nemzeti Művelődési Intézet • Felelős kiadó: Polyák Albert • Címlapfotó: Jászági kapunyitogató. Fotó: Hajnal László, a Jász-Nagykun-Szolnok megyei területi koordinátor • A lapot tervezte: Süle Mihály • Nyomda: Alföldi Nyomda Zrt. • ISSN 1416-6925 (Nyomtatott) • ISSN 2416-1004 (Online)

MOZAIK – SZAKMAI HÍREK

Stratégiai megállapodás a Magyar Nemzeti Levéltár és a Nemzeti Művelődési intézet között

A Magyar Nemzeti Levéltárral kötött stratégiai megállapodást a Nemzeti Művelődési Intézet a közös szakmai munkára. Az együttműködés részleteit rögzítő dokumentum aláírására 2015. december 16-án került sor, a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársai és szakmai partnerei körében tartott évzáró munkaértekezletén.

Térségfejlesztési mintaprogramokat bemutató kiadvány jelent meg

A Herman Ottó Intézet gondozásában „Tájértékekre alapozott szelíd térségfejlesztési mintaprogramok” címmel a Helyi Fejlesztési Stratégia készítéséhez is segítséget nyújtó szakmai kiadvány jelent meg, mely a hoi.hu honlapról letölthető.

Rekordszámú szervezet regisztrált a IV. Kulturális Közfoglalkoztatási Programra

2015. november közepén lezárult a IV. Kulturális Közfoglalkoztatási Program előzetes partnerszervezeti regisztrációja. A beérkezett adatok szerint az ország 2098 településének 4548 szervezete összesen 13.076 főt tudna közösségi munkásként, illetve koordinátorként foglalkoztatni a tervek szerint 2016. március 1-jén induló, egy éven át tartó programban.

XVI. Országos Népművészeti Kiállítás

Élő népművészet címmel mintegy 450 alkotó közel 1700 kézműves alkotását bemutató tárlat nyílt a budapesti Néprajzi Múzeumban, melyet 2016. március 27-ig látogathat a közönség. Hazánk népművészeti alkotásainak legjelentősebb seregszemléjén 170 alkotó vehette át az Emmi Gránátalma díjait, a Népművészeti Egyesületek Szövetsége különdíjait, valamint arany, ezüst és bronz oklevéleket. Az ötévente megrendezett kiállításon való részvételre a Hagyományok Háza, a Népművészeti Egyesületek Szövetsége és az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) közösen hirdettek pályázatot a tárgyalkotó népművészet, népi kismesterségek különböző ágaiban alkotók körében.

A 8. Gyermek és ifjúsági színházi szemle díjazottjai

Átadták a november 9-15. Marczibányi Téri Művelődési Központban megrendezett 8. Gyermek és ifjúsági színházi szemle díjait az arra érdemesült társulatoknak a szemlére benevezett előadásaikért. A szakmai zsűri döntése és ajánlása alapján a támogató minisztériumok (Nemzetgazdasági Minisztérium, Emberi Erőforrások Minisztériuma – Ifjúságpolitikáért és Esélyteremtésért Felelős Helyettes Államtitkárság) és a Nemzeti Kulturális Alap a következő produkciókat díjazták: Fabók Mancsi Bábszínháza – Vitéz László és Vas Juliska; Mentőcsónak / Füge – Újvilág; Budapest Bábszínház / Mesebolt Bábszínház – Tíz emelet boldogság; Mesebolt Bábszínház – A haza; Kolibri Gyermek- és Ifjúsági Színház / K.V. Társulat – Függésben; Harlekin Bábszínház – Hamlet.

Hungarikum lett a kürtőskalács

2015. december 3-i ülésén a Hungarikum Bizottság egyhangú döntéssel hungarikummá nyilvánította a kürtőskalácsot, ezt a különleges, egyszerre székely, erdélyi és magyar gasztronómiai értéket. A Dunántúlon botra tekercs, dorongfánk, dorongos fánk, az ország keleti területén a kürtőskalács, kürtősfánk, kürtős pánkó vagy csak egyszerűen kürtős neveken ismert finomság első ismert receptje gróf zabolai Mikes Mária 1784. évi erdélyi szakácskönyvéből származik.

Érintetté tenni a közösséget

Kultúraközvetítéssel foglalkozó szakemberek szakmai fórumain gyakran halljuk a panaszokat: nem jönnek az emberek a művelődési házakba, s még sikeresnek ígérkező rendezvényeket is nagy erőfeszítéssel jár megszervezni, a nagytermeket emberekkel megtölteni az érdektelenség miatt. Valóban gyakran tapasztaljuk, hogy az ingyenes falunapi, fesztiváli programok kivételével egyre kevesebben mennek el a neves előadók közreműködésével szervezett művészeti eseményekre, vagy akár a kimondottan szórakoztató programokra. Mégis sokan folyamatos szakmai kényszernek tekintik, hogy a közösségüknek mondott ház kisebb-nagyobb üres termeit töltsék meg, a székekre embereket ültessenek. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül persze, hogy az efölötti igyekezetet külső nyomás is mozgatja, hiszen az előírt bevételi tervet teljesíteni kell, azt pedig jegyeladásból, terembérletből lehet összegyűjteni.

De miért is mennének el a leendő közönség tagjai a meleg otthonokból hideg téli napokon, zord időben, a százféle műsort kínáló tévé elől, az otthon maradni akaró családtag nélkül, kényelmetlenségeket, költségeket is felvállalva: a bizonytalanul ígérkező élmény – vagy a szervező kedvéért?

Hol van az érintettség, ami az egyes embert, a látogatót akár személyében, akár közösségi hovatartozása kapcsán motiválja, késztetésre, cselekvésre ösztönzi? Megtalálja-e a jó szándékú szervező azokat az indítékokat, amelyek hívószavakként megfogalmazhatók?

Ebben a lapszámunkban is jó példákat mutatunk be olyan hivatásos és önkéntes segítőkről, segítőktől, akik bebizonyítják: ha megtalálják azokat az ideákat, cselekvési formákat, melyek a helyi közösség tagjait érdeklik, lehet sikeres programokat szervezni az alföldi síkságon, a zalai dombvidéken, vagy a fővárosi kerületben egyaránt. Elhivatottságuk mellett mindegyikük munkájához hozzátartozik az érzékenység a másik ember tisztelete iránt, az elérhető cél pontos megfogalmazásának készsége, a hiteles motiválás és az együtt elérhető közös siker reménye.

Beszélgetés Horváth Zsolttal a Magyar Nemzeti Értékek Védelméről és Hungarikumokról szóló törvényről, az értéktárakról és az értékőrökről

Baloghné Uracs Marianna: *A hétköznapokban csak Hungarikum törvényként emlegetett jogszabályt 2012-ben fogadta el a Parlament, de a rövid idő ellenére máris komoly eredményeket tudhat maga mögött az értékgyűjtés Magyarországon. A jogszabály erősen kötődik Horváth Zsolt nevéhez, hiszen országgyűlési képviselőként bábáskodott az előkészítésében. Ugyanakkor a gyakorlati értékőrző munkában is tevékeny részt vállal Veszprém megyében, már a kezdetektől. Honnan is indult a Hungarikum mozgalom, milyen előzményei voltak?*

Horváth Zsolt: A Hungarikum mozgalomnak bizonyára több kezdete is volt. Sokan azt mondják, hogy már a 80-as, 90-es években folyt értékfeltáró tevékenység, de az újkori Hungarikum mozgalomnak, ami a törvényhez vezetett, 2008 a kezdete. 2008-ban a Magyar Országgyűlés elfogadott egy határozatot a Hungarikumok védelméről, ettől kezdve gyorsult fel ez a folyamat. 2008 az az időpont is, amikor Lezsák Sándor, a Magyar Országgyűlés alelnöke Bács-Kiskun megyében egy hungarikum-gyűjtő mozgalmat indított. Az ő ötlete volt, hogy egy terepmunka során el kell menni az emberekhez, és megkérdezni őket, hogy mit gondolnak az értékekről, a hungarikumokról. Én akkor országgyűlési képviselő voltam, Lezsák alelnök úr mellett tevékenykedtem. Az ő példáját elhozva, Bács-Kiskun megye után 2009-ben Veszprém megyében is elindítottunk egy ilyen folyamatot. Mi itt kialakítottuk a saját módszerünket, egy mini konferenciasorozatot szerveztünk. Minden kistérségben választottunk egy települést, elmentünk az emberekhez, hívtunk civil szervezeteket, önkormányzati képviselőket, polgármestereket, kézműveseket, a népművészeti egyesület tagjait; a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet is mellé állt ennek a folyamatnak. Tehát sokan voltunk. Ekkor még nem volt törvény, viszont az ott szerzett információk jelentős részét fel tudtam használni a későbbiek során a jogi szabályozásban. Hiszen olyan emberekkel tudtunk ott találkozni, akik törvénytől függetlenül is a hagyományőrzés, az értékteremtés területén tevékenykedtek. Igazából innentől kezdve zajlik ez a folyamat, szerencsére több mint 100 főből álló bázisa lett Veszprém megyében is a mozgalomnak. Elkezdődött a jogi szabályozás újraindítása, és a 2010-es, új

kormány jogalkotási programjában is szerepeltette, hogy létrehozza a Magyar Nemzeti Értékek Védelméről és Hungarikumokról szóló törvényt. És ettől kezdve elrendeltetett az is, hogy ebben én is szerepet játszom. Részt vettem az előkészítésében, később a megvalósításában is többen dolgoztunk, de mindenféle szerénytelenség nélkül mondhatom, hogy valóban komolyabb szerepet vállaltam abban, hogy megszületett a törvény.

B.-né U. M.: *A törvény megjelenése után hogyan folytatódott tovább a munka, és mennyiben segítette ezt a Nemzeti Művelődési Intézet? Milyen módon történt ez Veszprém megyében?*

H. Zs.: Amikor megjelent a törvény, majd a végrehajtási rendelet, arra biztattuk a közösségeket, hogy hozzák létre az értéktárakat. Országos szinten is komoly segítség volt, hogy a törvény előírta a Nemzeti Művelődési Intézet számára, hogy legyen szakmai partnere ennek a tevékenységnek. Innentől kezdve, minden megyében lett az értékgyűjtésnek egy magja. Veszprém megyében az első pillanattól kezdve nagy segítség volt a Nemzeti Művelődési Intézet. A törvény felhatalmazása alapján már egy olyan megyejárásra indultunk, ahol tájékoztattuk a közösségeket a lehetőségekről, egyáltalán arról, hogy hogyan kell, hogyan lehet értéktárat létrehozni. Tehát egy módszertani segítséget is nyújtottunk, és nyilván ennek van egy utógondozása is. Ahol megalakultak ezek a közösségek, ahol létrehozták az értéktárat, ott meg arra bíztattuk őket, hogy ne csak egy adminisztrációs tevékenységet lássanak benne, hanem az értékgyűjtés mentén jöjjenek létre kiadványok, rendezvények, klubok, közösségek, mindenki rendezze meg a helyi értékek ünnepét, szülessenek az értékekről leírások, azt a helyiek is ismerjék meg, az iskolákba be lehessen vinni ezeket az információkat. Nekem adódott lehetőségem arra is, hogy egy Kárpát-medence járásban is részt vegyek. Az első időszakban a Hungarikum Bizottság értéktárak kialakításáért felelős koordinátora voltam, és valóban én vittem a hírét ennek mindenhova. Veszprém megye élen járt az első időszakban, az értéktárak számában is, szerintem most is az elsők között vagyunk. És ami még számomra fontos volt, hogy sok együttműködő partnert tudtunk ebbe bevonni. Civil szervezetek sokasága, jó néhány magánszemély és olyan érték-gazda, aki rendelkezik egy-egy érték felett. Velünk van a Herendi Porcelán Manufaktúra, amely az első pillanattól kezdve támogatja ezt a mozgalmat, de többet is említhetnék. Van néhány olyan példaértékű helyi közösség, amely ezen elvek kapcsán – túl az adminisztráción – valóban életre keltett egy közösséget, ott azon a helyen, és ez máig így van.

2015 szeptemberében kezdődött meg a Pannon Térség Fejlődéséért Alapítvány segítségével az értékőrök képzése Kárpátalján, amelynek eredményeként novemberben tizenhárom ottani értékőrt avathattak fel. A képen a helyi értékőrök és felkészítőik csapata, dr. Horváth Zsolt a szobor előtt ül

B.-né U. M.: *Bizonyára gyakran előfordul a munka során, hogy meg kell győzni a kétkedőket. Mi a programjainkon gyakran halljuk: nekünk itt ebben a faluban nem érdemes ezzel foglalkozni, itt nincs semmi. Hogyan lehet ezt a hozzáállást megváltoztatni, motivációt nyújtani?*

H. Zs.:Az elején nagyon jó volt az, hogy többen már a törvény előkészítésének időszakában bekapcsolódtak a munkába, kialakult egy közösség. Nagy szerepe és jelentősége volt a terepmunkának: minél több helyre elmenni, és gyakorlatilag meggyőzni egy helyi közösség vezetőjét. Volt sok hátráltató tényező, ráadásul ez egy vadonatúj szabályozás, nem volt korábban semmilyen mintája, múltja. Nem is igazán értették az első időszakban a közösségek, hogy miért is kell ez. Az is hátráltató tényező, hogy ez egy önként vállalt önkormányzati feladat. Teszem hozzá, pont abban az időszakban született meg a törvény, amikor az önkormányzatok feladatainak átalakulása is lezajlott. A legnagyobb dicséret illeti azokat a helyi közösségi vezetőket, akik az első időszakban bekapcsolódtak. Az első kézből kapott információnak nagy jelentősége volt, mikor személyes találkozás, beszélgetés során fel tudtuk tárni egy-egy helyen az érték fogalmát. Mikor el tudtak rugaszkodni bizonyos sztereotip fogalmaktól. A legnagyobb probléma az volt, hogy mérték magukat valamihez: nekünk nincs olyan, mint a Herendi porcelán, vagy nincs olyan, mint a Matyó hímzés. Mindenki magában csak a Hungarikumokat kereste, a csúcsteljesítményt. És ha ilyet nem találtak, akkor ők már azt gondolták, hogy ebben a folyamatban nem vehetnek részt. Amikor azonban el tudtuk hitetni velük, hogy helyi értéke igenis van annak az emlékműnek, annak a kopjafának, annak a helyi jellegzetes ételnek, italnak, hogy mekkora jelentősége van, jelentősége lehet, akkor innentől kezdve kibontakozott ez a folyamat. Még többen lettünk, és most már lehet látni, hogy a legnagyobb segítség a szomszéd település polgármestere. Ha a településen, ahol éppen azon gondolkodnak, hogy létrehozzanak-e értéktárat, a rendezvényen ott van a szomszéd település polgármestere, és meg tud erősíteni engem benne, hogy ők is létrehozták, már többen vannak, és már csináltak valamit, akkor elindul ez a folyamat. Tehát, most már nem nekem kell, hogy elhiggyék azt egyedül, hogy ilyet kell létrehozni. Ők már minden esetben igazi nagykövetei a Hungarikum mozgalomnak. A mi számításaink szerint most már több mint 80 helyi értéktár van Veszprém megyében.

B.-né U. M.: *Most is szóba került, mi is gyakran tapasztaljuk, hogy az érték fogalma körül gyakran van bizonytalanság. Például legutóbb egy műhelymunka során alakult ki vita*

A Parlamentben is bemutatták a Pannon Térség Fejlődéséért Alapítvány kiadásában megjelent *Ízek, illatok, receptek* című könyvet. A képen dr. Horváth Zsolt és Lezsák Sándor, az Országgyűlés alelnöke a bemutatón

muzeológus szakemberekkel az érték fogalma körül. Mert ők egészen mást gondolnak erről, mint mi, közművelődési szakemberek, akik a „terepen" dolgozunk az értékgyűjtésben. Ráadásul különösen nehéz megragadni azt, ami nem kézzelfogható.

H. Zs.: Valóban van egy szakmai vita, de szerintem ez jó, hogy van. Én nem szoktam kibújni ez alól, és nem is úgy szoktam rajta részt venni, hogy nekem van igazam vagy nekik van igazuk. Szerintem mindkettőnknek igaza van, ha helyesen értelmezzük a hungarikumok fogalmát meg a helyi érték fogalmát. Véleményem szerint a hungarikum mozgalom kapcsán az érték összetevői: 50% szakma és 50% érzelem. Tehát egy helyi érték esetében elengedhetetlen, hogy a helyi közösség, a helyi emberek ragaszkodjanak ahhoz a dologhoz, még akkor is, hogyha ez egy egyszerű, göcsörtös, fából faragott kopjafa. Lehet, hogy a művészi értéke nem lép túl egy bizonyos határt. De a fa mögött lévő ember, a történet, a közösség ragaszkodása beemeli ezáltal a helyi értéktárba. Lehet, hogy az nem lesz soha egy zsűrizett alkotás a szakma szerint, ám a helyi közösség attól még minden évben elzarándokol ahhoz a kopjafához, ahhoz a fához, mert a fa mögött egy nagyon komoly érték jelenik meg. A szakemberek nagy része, akik megismerik ezt az elméletet, és a kettőt össze tudják illeszteni, nem idegenkednek tőle. Én megértem, sőt támogatom a szakmát abban, hogy a minőség, a szakmai értékelhetőség elsődleges szempont legyen, de csak így. A szó negatívját szoktam használni, tehát hogy értéktelen, bóvli, minőséggel nem rendelkező dolog soha ne legyen egy helyi értéktárban. De nem feltétlenül kell minősített, zsűrizett alkotásnak lennie az épített örökségnek sem. Egy iskola épülete lehet egy közösség számára fontos, mert üzenete van, hogy ott a gyerekeknek még mindig lehetőségük van. És még az is lehet, hogy az az iskolaépület szocialista-realista stílusban épült, talán csúnya is, de a falak mögött lévő élet beemelheti a helyi értéktárba, csak a helyes szemlélet legyen meg mögötte.

B.-né U. M.: *Vagyis a közösségi összetartás, közös vélekedés, illetve a kialakítása ennek az alapja. Ettől nagyszerű számunkra, a közösségi művelődést segítő szakemberek számára ez a lehetőség. Azt tapasztaljuk, hogy ahol elkezdenek értékgyűjtéssel foglalkozni, és nemcsak a helyi értéktár bizottság dolgozik, hanem személyek, közösségek is a településen, ez közösségformáló erővé válhat. Így a helyi értéktár már nem egy kataszter lesz, hanem annál sokkal több. Használják ezt a tudást, éltetik tovább, csinálnak vele valamit: kiállítást, könyvet, filmet készítenek belőle, rendezvény alapjává válhat stb.*

H. Zs.: Igen, ha egy közösség felismeri ezt a lehetőséget, ők nem bánják meg azt, hogy bekapcsolódtak a hungarikum mozgalomba. Meggyőződésem, hogy Veszprém megyében néhány településen a polgármester azért kezdeményezte a helyi értéktár létrehozását, hogy Horváth Zsolt többet ne zavarja… ne küldjön e-mailt, ne telefonáljon, ne jöjjön ide többet, legyen meg a kívánsága, létrehozzuk és kész! Mikor létrehozták, és közben kiderült, hogy e mögött a szándék mögött egy közösség van, szerveztek egy programot, és én részt vehettem ezen, akkor néhány polgármester félrehúzott, és azt mondta, hogy én nem gondoltam volna, hogy ez életre kelt egy közösséget, hogy az emberek célt találnak maguknak helyben, hogy látják, hogy egy következő generáció mennyit tanulhat ebből. Van kicsit szomorú történetünk is. 2013 végén eljött hozzám egy idős királyszentistváni néni, mert olvasta az újságban, hogy én ilyenekkel foglalkozom. Hozott egy nagyon nagy dossziét, kitérítette az asztalomra, majd néhány másodperc múlva a királyszentistváni értéktár gyűjteménye volt előttem. És ő elpanaszolta, hogy látja, hogy van ilyen lehetőség, elment a polgármesterhez, de nem akarnak ezzel foglalkozni. És ő ezért kétségbe van esve, hogy ki fognak maradni. Akkor csatlakoztak először az I. Kulturális Közfoglalkoztatási Program keretében fiatalok hozzám a Pannon Térség Fejlődéséért Alapítványban, és elhatároztuk, hogy 2014-ben, amikor egy kicsit jobb idő lesz, kimegyünk és feldolgozzuk a néni által összegyűjtött értékeket a maga valóságában. Vették a fiatalok a fényképezőgépüket, a kis mini videokamerájukat, kint voltak terepmunkán több napon keresztül a néni vezetésével, és feldolgozták. Digitálisan megvan, leírásokat készítettek az értékekről, az Alapítvány honlapján is megtalálható. Végeztünk a munkával, és szerettük volna megmutatni a néninek, hogy hova jutottunk, de már nem tudtuk. A néni meghalt közben. Én mindig azt szoktam mondani, hogy nem egy rohammunka az értékgyűjtés, de könnyen lehet, hogy az értékgazdákat, a helyi gyűjtemények gazdáit az utolsó pillanatban érjük el. Ez abból a szempontból volt negatív példa, hogy ennek a néninek nem tudtuk megmutatni, és ő már nincs közöttünk, de abból a szempontból pozitív volt, hogy lám-lám, eljutott mindenhova a mozgalom lényege, és lehet az értékgyűjtésben úgy is részt venni, hogy a helyi közösség vezetője ezt nem támogatja annyira. Persze nem ez az ideális állapot, az az ideális, ha van helyi támogatás, de nagyon sokféle fajtája lehet ennek. És még egy dolog: ha megfogalmazódik egy elhatározás a helyi értéktár kialakítására, szerintem a nulladik lépés az értékfeltárás, amikor a helyi kö-

zösség tagjai összejönnek, és mindent felszínre hoznak, ami a helyi értékek körében esélyes lehet. Az értékfeltárást követően fontos a rendszerezés is. Amikor a helyiek megmérik az értékeket, és azt mondják arról a dologról, hogy igen, neked itt a helyed, milyen jó hogy itt vagy közöttünk. A másiknál meg: jó, hogy te felszínre kerültél, de nem ebbe a körbe tartozol. Például Pista bácsi bora, amit az ember életében csak egyszer tud meginni. Jó, hogy a helyi közösség megvitatta ezt a kérdést, és azt tudta róla mondani, hogy Pista bácsi kedves, aranyos, de a bora szörnyű, az biztos ne szerepeljen az értéktárban, mert ez rossz lenne. Miután létrehozták az értéktárat, felkutatták az értékeiket és mindezek bekerültek az értéktárba, a következő lépés az, hogy elkezdik megélni ezeket az értékeket. A rendezvények során, a kiadványokban, az ünnepeik és a hétköznapjaik során. Ha valaki végigjárja ezt a lépcsőt, akkor azt gondolom, hogy onnantól kezdve számára nem kétséges, hogy van-e értelme a hungarikum mozgalomnak vagy nincs. Ha valaki egyszerre kettőt vagy hármat lép, annak lehet, hogy nehézségei adódnak, vagy az is lehet, hogy ott értéktelen vagy bóvli dolog került bele. Azért nagyjából alakul most már ennek a folyamata.

B.-né U. M.: *Ha már szóba került, mi az, amivel a kulturális közfoglalkoztatás segíteni tudja ezt a folyamatot, hol van a mi lehetőségünk, szerepünk ebben?*

H. Zs.:Nagyon sok közkatona kell a hungarikum mozgalom sikeréhez, olyan emberek, akik önzetlenül vállalják ezt. Ráadásul, ha munkaidejükben teszik, főállásúként, az hatalmas erőforrás. Mert minden közösségnek sokat kell segíteni abban, hogy ráérezzen erre a folyamatra, és elkezdje. Nekem személyes tapasztalatom csak a saját alapítványom esetében van: azok a fiatalok vagy kevésbé fiatalok, akik részt vettek a kulturális közfoglalkoztatásban, első lépésként megismerték a hungarikum mozgalom lényegét, tehát ők is elsajátították. Ezt követően tudtak szerepet vállalni abban, hogy az értékfeltárásban részt vegyenek, segítséget nyújtsanak. Az én alapítványom mindig nagy figyelmet fordít arra, hogy olyan rendezvényeket is szervezzünk, évente legalább egyet vagy kettőt, ahol kifejezetten ez a téma. 2014 februárjában Herenden szerveztünk egy szakmai napot a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodájával közösen, melynek közel 100 résztvevője volt a Herendi Porcelán Manufaktúra tanácskozó termében. A program szervezése az első kulturális közfoglalkoztatásban dolgozó közösségi munkások vállán nyugodott. Ők toborozták a résztvevőket, forgatókönyvet írtak, és a két kislány, Bernadett és Rebeka volt a levezetője az egész rendezvénynek. Aztán említhetném a Művészetek Völgyében megvalósuló értékudvar rendezvényeit. Ezek nem csak az Alapítvány közfoglalkoztatottjai, hanem a taliándörögdi, kapolcsi szervezeteknél, a KÖSZI bázison dolgozó közösségi munkások által szervezett közös rendezvényként valósultak meg. Vagy akár az Értékőr program megvalósítása. Jelenleg a kárpátaljai fiatalok köréből szervezünk egy 15 főből álló csapatot, akiket a hungarikum mozgalom és az értékgyűjtés lényegére képezünk ki. Azok a közösségi munkások, akik most velem dolgoznak, ebben vállalnak nagyon komoly szerepet. Vannak felületes tapasztalataim más megyékből is, ahol szintén részt vettem ilyen rendezvényeken, és összességében azt tapasztalom, hogy nagy segítség a kulturális közfoglalkoztatás, mert többen lettünk, akik hivatásszerűen tudnak az értékgyűjtő mozgalomban ilyen formában részt venni.

B.-né U. M.: *A közösségi munkások bevonását ebbe a folyamatba mi is segítjük, több oldalról is. A képzésük során kaptak tudást, muníciót, melyet a saját településükön, partnerszervezetüknél használhatnak. A megyei szakmai fejlesztő munkában, különböző programjaink során a településeken a helyben élők figyelmét irányítjuk rá a lehetőségre, a módszerekre. Viszont példaértékű számunkra az, hogy az ifjúsági értékőrök a hungarikum mozgalom oszlopos tagjai, és szívesen vesznek részt ebben a munkában. Ezt hogy sikerült elérni?*

H. Zs.:Amikor arról döntöttünk a törvény létrehozása során, hogy önként vállalt feladatot adunk az önkormányzatok számára – ami kicsit elvárás is –, hogy mindenki létrehozza az értéktárát, de nem rendeltünk mellé forrást, akkor volt egy kis lelkiismeret furdalásunk emiatt. Mit tudok mondani annak a helyi települési vezetőnek, aki azt mondja nekem, hogy én létrehozom az értéktárat, de segíts már abban, hogy kik fogják

1944. november 5-étől december 8-áig a veszprémi „sziklában" őrizték a koronaőrök a Szent Koronát és a Szent Jobbot. Erre ma már díszes tábla is emlékeztet a bejáratnál, amelynél minden évben megemlékezést tartanak. A képen dr. Horváth Zsolt beszédet mond, mögötte Lezsák Sándor, az Országgyűlés alelnöke és Porga Gyula veszprémi polgármester

www.nmi.hu

ezt építeni? Ez volt az egyik gondolat. A másik az, hogy valóban, mindenki, amikor fiatal volt, megkapta a nála idősebbektől, hogy na, ezeket a fiatalokat aztán biztosan nem érdekli az a dolog. Miközben én már láttam, hogy van körülöttem is néhány olyan fiatal, akit meg érdekel. A két gondolatot gyúrtuk össze, amikor A Fiatalok Lendületben Programhoz nyújtottunk be egy pályázatot a Pannon Térség Fejlődéséért Alapítvánnyal 2011-ben. A nyertes pályázat segítségével hoztunk létre egy helyi közösséget az értékgyűjtés mentén. Volt benne egy speciális ismeretátadási anyag, ami nem elsősorban iskolai jellegű képzésre épül. És mindezt úgy, hogy a programból kilépő fiatalok gyakorlati ismeretek birtokába is jussanak. Ez egy kísérleti program volt, kipróbáltunk valamit. Ebben Hoffner Tibornak és Bazsó Gabriellának nagy szerepe volt, hiszen hárman ültünk az asztalnál, amikor gondolkodtunk, mikor összeraktuk a pályázatot. És hát elindítottuk, elsősorban általános iskola felső tagozatában, középiskolások és egyetemisták körében, főiskolások és fiatal felnőttek között, akik már dolgoznak. Nagyjából ezek voltak a célközönség. A másik kritérium az volt, hogy a terepmunka során mindenki a maga saját településén végezzen komoly munkát, ismerje meg a saját, helyi értékeit. Kidolgoztunk egy képzési programot, amiben valóban az volt a legjobb, hogy nem egy tanár-diák kapcsolatot építettünk, hanem műhelymunkák során feladat ismertetésére került sor, és innentől kezdve mindenki szerepet vállalhatott a feladat elvégzésében, megvalósításában. Ez egy önként vállalt feladat, a fiatalok a szabadidejükben végzik, és minimális költségtérítést kapnak, hogy legalább ne kerüljön nekik semmibe. Ellenben tudunk nekik adni ismeretet a hungarikum mozgalom alapjairól. És van benne egy mézesmadzag is, a fotózás, videózás alapismeretei, melyre szakemberek segítségével megtanítjuk őket. Ez egy nagyon nagy vonzerő a fiataloknak, hiszen az elsajátított tudást később más területen is tudják majd hasznosítani. Így indítottuk ezt a folyamatot, és tulajdonképpen, hogy ugorjak egy nagyot, 4 év után eljutottunk oda, hogy több mint 300 olyan regisztrált fiatalunk van, akikről tudjuk azt, hogy részt vettek helyi értékek feltárásában. Van néhány olyan fiatalunk az elmúlt időszakban, aki tinédzserből mára a helyi értéktár bizottság elnökévé vált. Tehát a helyi közösség őt bízta meg az értéktár bizottság feladataival. Van olyan értékőrünk, aki polgármester lett, Tábori Feri, Hárskút polgármestere egykor az értékőr programunk résztvevője volt. Van olyan ifjúsági közösségünk, a Taliándörögdi Ifjúságért Egyesület, akiket Taliándörögd képviselőtestülete megbízott a helyi értéktár felépítésével. Tehát ezek már olyan gyakorlati eredmények, amik igazolták azt, hogy érdemes volt elindítani. Be tudtuk bizonyítani azt, hogy a fiatalok körében is vannak olyanok, akiket érdekelnek a helyi értékek, és tesznek is azért, hogy ezek az értékek felszínre kerüljenek. Veszprém megyében már 3 programot lezártunk, Fejér megyében óriási bázisunk lett, több mint 100 fiatalunk van ott, Pusztaszabolcs központtal. Jártunk Bács-Kiskun megyében, Heves megyében most a mi elméletünk alapján építettek egy helyi közösséget Tiszanána központtal, és a mostani büszkeségünk, ami nagyon nagy eredmény, hogy átléptük Magyarország jelenlegi határait, és Kárpátalján, Nagydobrony központtal, 15 fiatallal dolgozunk. Akik reményeink szerint a későbbiek során a Kárpátaljai Nemzetrész Értéktár kiállításában komoly szerepet fognak vállalni. Még amit talán érdemes elmondani, hogy ezek a fiatalok közösen hozták létre a www.szeresdamagyart.hu honlapot. Ezen a honlapon végigkövethető az, hogy mi volt az az értékgyűjtő, értékfeltáró munka, amit ők konkrétan létrehoztak. Egy dolog biztos, hogy mi ebben a programban helyettük nem intézünk el semmit. Tehát, mikor elkezdünk dolgozni egy közösséggel, akkor kitűzzük a feladatokat, de csak olyanokat, amelyeket ők szeretnének. Nincs olyan, hogy lehetetlen feladatot vállalnánk. Szerencsére ez az a program, aminél a végén többen vagyunk, mint az elején. Általában lemorzsolódni szoktunk, de most mi többen vagyunk, mert a fiatalok baráti köréből, a fiú lány barátja vagy a lány fiú barátja már a harmadik hétvégén jön közénk. Igazi közösségépítés zajlik, ez a legfontosabb feladat, és már valóban elértük azt, hogy a Pannon Ifjúsági Értékőr Hálózat egy közösség. Hiszen ezek a fiatalok egymást is megismerték, és a legnagyobb öröm, hogy már nélkülünk szerveznek saját rendezvényeket. Tehát ez a kapcsolati háló kezd kialakulni. Nagy reményeink vannak a későbbiekben, úgy, ahogy a példa mutatja, belőlük lesznek a helyi közösség vezetői. Akár a művelődési ház vezetője, akár a képviselőtestület tagja, lesz belőle polgármester vagy egy helyi civil szervezet képviselője. És ha olyan emberek veszik át ezeket a közösségi irányításokat, akik elismerik az értékgyűjtés és a hungari-

2015. október 28-án nyílt meg a Pannon Térség Fejlődéséért Alapítvány segítségével létrehozott nemesvámosi értéktár. A képen dr. Horváth Zsolt beszél a megnyitón

2015 májusában nyílt meg a veszprémi várban a Szeresd a magyart Információs Pont és Vásár. A képen dr. Horváth Zsolt, V. Németh Zsolt környezetügyért, agrárfejlesztésért és hungarikumokért felelős államtitkár és Porga Gyula veszprémi polgármester a megnyitón

kum mozgalom lényegét, akkor olyan nagyon rossz úton nem járunk.

B.-né U. M.: *A fiatalok máshogy közelítenek az értékek felé? Segíti ez a nemzeti identitásuk, magyarságtudatuk kialakulását?*

H. Zs.:Mindenképpen. Ennek ez a lényege, hogy nem az interneten keresztül ismerkednek meg ezekkel az értékekkel, hanem a terepmunka során. Oda megyünk. Lábon megyünk oda. Házról házra járunk. Elmegyünk ahhoz az értékteremtőhöz. Ott helyben készíti a fiatal az interjút a nénivel a helyszínen. Megismeri azt a tudást, ami az ő birtokában van. És bizony egészen másként viszonyulnak a későbbiek során ehhez. A legtöbbször előforduló szlogen az, hogy én nem is gondoltam volna, hogy… Ez a néni itt lakik, azt tudta, de hogy ilyen tudás birtokában lenne, még talán azt is tudta, de hogy ilyen remekműveket készít abban a házban, az egy óriási felismerés a fiataloknak. Én azt szoktam mondani, hogy ez egyfajta híd a generációk között. Amikor arról beszélünk, hogy szétszakadunk, mert már nincsenek együtt családok, nem élnek együtt, mindenki az önállóságot választja, akkor az értékek felismerése mentén épül fel egy híd a generációk között. És megfordítva az is igaz, hogy az idősebb generáció nem akarja elhinni: ők idejönnek hozzám? Őket érdekli az, hogy én milyen tudás birtokában vagyok? Számukra ez egy megerősítés, hogy talán még sincs elveszve annyira ez a világ. Mi nem szeretnénk tömegmozgalmat. Nincs bennünk olyan, hogy egy év múlva szeretnénk bejelenteni, hogy háromszázan vagyunk, most meg már háromezren vagyunk. Mi azt szeretnénk, hogy ez egy folyamatosan épülő háló legyen. Azt is gondoljuk, hogy nem minden fiatalt érdekelnek a hagyományok, az értékek. De nyugodtan a szívünkre tehetjük a kezünket, mert minden felnőttet sem érdekel. Inkább kis magok, közösségek jöjjenek létre, azokból lehet igazán hálót építeni.

B.-né U. M.: *Vajon merre halad tovább, mi a jövő az értékőr mozgalomban?*

H. Zs.:Keressük, kutatjuk a közösségeket. Most már van egy pici hírünk, sokan hallottak rólunk, sokan már értékőrnek nevezték ki magukat, azok is, akik soha nem voltak a tagjaink. De ez nem baj. Már van egy módszertani gyűjteményünk, és ezt mi nyilvánossá tettük az alapítvány honlapján (www.ptfa.hu), bárki letöltheti. Azt gondoljuk, hogy csinálja bárki, aki azzal a szemlélettel teszi, amit mi kitaláltunk. De tudatosan is építkezünk, van hiányérzetem Veszprém megyében is, van egy nagy fehér folt, ahol szerintem jót tenne egy fiatal közösség felbukkanása az értékgyűjtő mozgalomnak. Nagy vágyunk, hogy átlépjük Magyarország határait, és a kárpátaljai most teljesült. Azt is gondoljuk, hogy körbe kellene építeni magunkat. Úgy, hogy apró lépésekkel kell építkezni, ez a cél, hogy hálót építsünk a fiatal közösségek között. Ismerjék meg egymást, hiszen ők a következő generáció, hasznosítsák azt a kapcsolatot, ami létrejön közöttük. És akkor sikeresek lehetünk.

DR. HORVÁTH ZSOLT 1969. március 29-én született Veszprémben. A Szentkirályszabadjai Általános Iskolában tanult, 1987-ben a veszprémi Közgazdasági Szakközépiskolában számvitel-gazdálkodási szakon érettségizett. 1996-ban szerezte meg első diplomáját a Testnevelési Főiskola sportmenedzseri szakán. 1997–2002 között a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog és Államtudományi Karának hallgatója, és tanulmányai végeztével jogi doktorként diplomázott. 2004-ben, kétéves posztgraduális képzést követően ugyanitt Európa jogi szakjogászi kiegészítő diplomát kapott. 2006-ban közbeszerzési referensi oklevelet szerzett. 2005 áprilisától a Fidesz-Magyar Polgári Szövetség tagja, 2006 októberétől vállal részt a Nemzeti Fórum Egyesület munkájában. Alapító tagja a Védegylet Veszprémért Egyesületnek. 2007-től kuratóriumi elnöke a Pannon Térség Fejlődéséért Alapítványnak.

2006 és 2014 között országgyűlési képviselő. 2010 és 2014 között a Veszprém Megyei Közgyűlés tagja, 2013-tól a Veszprém megyei Értéktár Bizottság elnöke. Jelenleg a Hungarikum Bizottság Értéktár Koordinációs megbízottja.

DR. BALOGHNÉ URACS MARIANNA: 25 éve dolgozom a közművelődésben, ebből 24 évet Pápán, a Jókai Mór Művelődési Központban töltöttem művelődésszervezőként, szakmai csoportvezetőként majd igazgatóként. Itt legszívesebben színházi előadások szervezésével, a színházi nevelés és a drámapedagógia különböző területeivel foglalkoztam. Dolgoztam a felnőttképzésben, elsősorban hátrányos helyzetűeknek szóló, kompetenciafejlesztő képzéseket szerveztem. Foglalkoztam a közösségek fejlesztésével, a generációk közötti együttműködések segítésével, valamint a közösségek szerepének erősítésével a helyi értékek átörökítése terén. Részt vettem a Pápai járás szervezeteit összefogó Civil Háló Szövetség valamint egy civil információs és tanácsadó iroda létrehozásában és működtetésében, ennek érdekében pályázatok elkészítésében és megvalósításában, valamint több olyan programban, amely az önkéntesség elterjesztésére irányult. 2015-ben a Pápai Művelődéstörténeti Társaság alelnökének választottak. 2015 januárjától a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodájában dolgozom területi koordinátorként.

Beszélgetés Burghardt Ferenccel, Pápakovácsi polgármesterével

Mátyus Aliz: Pár napja voltam Pápakovácsiban, egy délelőttöt együtt töltöttem a pedagógusokkal az iskolában. Egy iskola jól tükrözi faluja állapotát és főleg a falu vezetőjének a hozzáállását falujához. Amit érzékeltem, az az volt, hogy a falu vezetése mellett jó lehet tanárnak lenni az iskolában. Ma nincs könnyű helyzete egy iskolaigazgatónak, de könnyebb igazgatónak lenni Pápakovácsiban, mint esetleg más falvakban, más településeken.

Az iskolában kaptam meg a szegedi egyetemisták kutatásából készült összefoglalót a faluról, amelyből látható, hogy egy bizonyos szisztéma alapján nézték végig a falut. Én, aki életem első felét falukutatóként töltöttem, meglepődve láttam, hogy ezek a fiatalok nem a gazdag magyar falukutatói hagyományra támaszkodnak. Eredményeik különössége a magyar faluhoz kevéssé illő szisztéma következménye. Azért az, hogy szegedi egyetemisták elkerültek a Dunántúlra és foglalkoztak egy településsel, mindezzel együtt is, nagyon kedvező tény. Biztos, hogy a javukra vált. Megállapították, hogy vonzza Pápakovácsi az embereket, hogy ide szívesen települnek, Pápáról is. Hozzáteszem olyan családok, amelyeknek a faluhoz tartozó, tágas területek alkalmat adnak a lótartásra, a csaknem tanyás vidékre jellemző távoli porták megépítésére. De nem csak lakni jönnek szívesen a pápaiak és más környékbeli városiak, ide a pedagógusok is szívesen jönnek tanítani, és ide a diákokat is szívesen hozzák, illetve engedik szüleik az iskolába, tanulni. Tehát vonzereje van a falunak.

Mióta polgármester? Mik voltak az elképzelései, amikor elvállalta, hogy polgármester lesz? Mitől alakul így ennek a falunak az élete? Mi ebben a saját szerepe?

Burghardt Ferenc: A szülőtelepülésem Pápakovácsi, itt születtem 1967 márciusában. Ugyan a tanulmányaim meg a munkahelyem egy időre elszólított innen, Budapesten jártam főiskolára, Szombathelyre kerültem, Sopronba, majd vissza a szülőfalumba, mivel Pápán dolgoztam. Új munkakörömből adódóan Győrbe kerültem, de lakóhelyem továbbra is Pápakovácsi maradt. 2008-ban letettem az egyenruhát, egyéni vállalkozó lettem.

Az életem jelentős részét a községben éltem, a falu közösségi életében, mint német kisebbségi képviselő, aktívan részt vettem, ezért úgy gondoltam, hogy igenis tudnék többet tenni a szülőfalumért. Ismerem az embereket, itt építkeztünk a feleségemmel. Azt éreztem magam is, és akikkel beszélgettem, azok is, hogy a faluban nincs meg az összetartás. Mindenkinek megvan a saját dolga, baja, ami lefoglalja, amit megpróbál leküzdeni. Ekkor határoztam el 2010 nyarán, hogy indulok a választáson a polgármesteri megmérettetésen. Arra építettem fel nagyrészt a programomat, hogy egy kicsit összehozni ezt a települést.

Amit a településről tudni kell, hogy az idegen csak keresztülrohan rajta, és csak akinek konkrét ügye van vagy betéved a faluba, az látja meg ennek a településnek a szépségét.

M. A.: *Sőt, Pápakovácsi mellett megy el az út, nem keresztül megy át rajta az átutazó, egyetlen utcáját érinti. Még csak bele se lát az ember. Magam is meglepődtem, amikor teljes valóságában feltárult előttem, kastélyiskolájával, módos házaival, az 1800-as években épült, szép festésű katolikus templomával.*

B. F.: Nagyon sokan, csak amikor valamilyen apropóból ideveti őket a sors, akkor látják, hogy rendezett, vonzó település. Győrhöz hasonlóan – ahol sikk kiköltözni falura – ez a falu egy aranybánya lehetne. Itt, Pápa környékén még nem így vannak vele az emberek.

www.nmi.hu

M. A.: *Igen, ez itt valóban nem jellemző. A szegedi diákok tévednek, amikor szuburbanizációról* beszélnek.*

B. F: Az, hogy iskolánk van, és ilyen jó, vonzza a diákokat. Maga az iskola épülete is csodálatos építmény, régi kastélyépület. Aminek megvan a hátulütője is: fenn kell tartani ezt az épületet. Amíg a Klebelsberg intézményfenntartó központ nem vette át, és nem csak az épületfenntartás volt a feladatunk, hanem az intézmény fenntartása, működtetése is, bevallom őszintén, nagyon sok pénzbe került nekünk, amit pluszban kellett hozzátenni, hiába működött társulásban a környező falvakkal. Mindig a mi feladatunk volt, hogy a pluszköltségek jelentős részét hozzárakjuk.

M. A.: *Akkor a Klebelsberg rendszerről el lehet mondani, hogy ez egy pozitívuma.*

B. F.: Igen, és van más is. Mert akárhogy is nézzük, a polgármester a pedagógia tekintetében laikus. Ha egy iskolaigazgató azt mondta, hogy igen, ez kell, nehéz volt vitatkozni vele szakmai téren, mikor ez az ő szakmája, én csak a pénzügyek felett rendelkeztem. Azt mondom, hogy ebből a szempontból egészségesebb így.

Az iskola kastélyépülete, véleményem szerint még bőven élhető, azonban egy külső felújítás ráférne. Egyszer már egy pályázatot az elődöm beadott, az nem járt eredménnyel, most indul egy pályázat december folyamán, ami a település képét meghatározó épületek felújítására irányul, ezen szeretnénk elindulni, és megújítani az épület külsejét. Műszakilag, egyéb szempontból még tökéletesen megfelel a célnak. Én is idejártam ebbe az iskolába még annak idején, sőt a Zsuzsa néni – a jelenlegi igazgató – volt a kémia tanárom.

M. A.: *Az igazgatónőről sokat mond, hogy a 17 fős tantestületéből hét az ő tanítványa. Micsoda tantestület lehet az ilyen! Milyen jó lehet az együtt dolgozni képességük!*

B. F: Régebben – míg önkormányzati fenntartású volt az iskola – gyakrabban átmentem, konkrét dologgal, megbeszélni dolgokat, de azért nem hagyunk ki olyan dolgokat ma sem, mint a nőnap, a pedagógusnap. A magunkénak érezzük az iskolát, még ha csak az épületet tartjuk fenn, akkor is. A kapcsolatunk nagyon jó a tanárokkal, amiben tudnak, segítenek. Ezt a kapcsolatot megerősítik a testvértelepülési kapcsolataink is. Az is, mindegyik kapcsolódik iskolai szinten is, bár most Erdélyben épp az iskolai szint döcög. És a német kapcsolatban is. De ott nem csak az iskolai. Nincsen semmi olyan jel, hogy megszakadna a kapcsolat, csak én azt gondolom, hogy ha egy polgármester alakít ki valamit, annak örül és magáénak érzi. Lett ott egy váltás, és az új nem ezt érzi fő feladatának. Ezt az ottani emberek is megérezték és alakítottak egy német-magyar baráti társaságot, ők mozgatják ezt az egész területet, tehát nem fog a kapcsolat megszűnni. Évente találkozunk, legalábbis a baráti társasággal. Az önkormányzattal kétévente. Önkormányzati szinten az idén ünnepeltük a kapcsolat 15. évfordulóját.

Testvértelepülés-tábla

M. A.: *Itteni fiatalok is részesei ennek a kapcsolatnak?*

B. F.: Ez jobban működött, amikor még az önkormányzat focicsapatot, zenekart tudott mozgatni. Meg kell állapítani, hogy a baráti társaság inkább idősebb tagokból áll, és már ez a sportos jelleg azért annyira nincs meg. Ők úgy szervezik a jövetelüket, hogy mindig az augusztus 20-i ünnepségre érkeznek, minden második évben részesei ennek a megemlékezésnek. A németek az ünnepeikre nagyon büszkék tudnak lenni, és ők nálunk is ezt látják augusztus 20-án. Itt mindig szentmisével egybekötött az ünnepi megemlékezés – a liturgia keretében kenyérszentelés is van. Utóbbi években, hogy a megszentelt kenyérből mindenkinek jusson, kisebb cipókat csináltatunk, nemzeti színű szalag kerül rá, és minden résztvevő kap ebből.

Tannheim a testvértelepülésünk, ahonnan két díszpolgára van a településünknek.

M. A.: *Hány cipót sütnek?*

B. F.: 120 darabot, és emellett van még a nagy kenyér. Meg vannak szentelve a cipók is. Két nyelven megy az ünnepség, a szentmise, jó idő esetén a templom előtt, a székely kapu alatt, ami az erdélyi testvértelepülésünk adománya.

M. A.: *A német testvér településsel sikerült olyan kapcsolatot alakítani, hogy a diákok mehessenek nyáron a nyelvet gyakorolni?*

B. F.: Igen. Működött, iskola szinten, a hagyományos csereprogram, családoknál laktak kint is és nálunk is a gyerekek. A kapcsolatban problémát jelent a tannheimi önkormányzat kisebb szerepvállalása és az, hogy lecsökkent a gyermeklétszám és jelenleg Tannheimben nincsen felső tagozat, eljárnak a gyerekek más telepü-

* A szuburbanizáció a módosabb középrétegek kiköltözésének a folyamata, amely egy nagyobb város külső területeire vagy a város környéki agglomerációba irányul.

lésre, az alsósokat pedig – koruknál fogva – nem szívesen engedik el ilyen hosszú útra. Amikor legutóbb kint voltunk, már próbálták alapítványi iskolába visszavinni a gyerekeket, de ez még kialakulóban van.

M. A.: *Ez tényleg probléma. Nem is tudom, hogy lehet egy ilyet áthidalni. Talán, ha újra lesz felső tagozatuk. És miért éppen Tannheimmel alakult kapcsolat?*

B. F.: Ezt az iskola kezdeményezte, elhatározták, hogy keresnek egy testvériskolát. Mivel a gyerekek németet tanultak már akkor is, a nyelvgyakorlás szempontjából jó lenne német nyelvterületről egy kapcsolat. Most a 15 éves évforduló kapcsán összeszedtem a régebbi dolgokat, és láttam, hogy volt egy intézmény, amin keresztül lehetett keresni testvériskolát, és Pápakovácsinak Tannheim jelzett vissza.

M. A.: *Azt szeretném kérdezni, hogy a faluban mondja, hogy érzékelt egy össze nem tartást, azt lehet tudni, hogy a törésvonalat mi okozza?*

B. F.: Én nem törésvonalnak látom, inkább, hogy mindenki magával volt elfoglalva. Egyre többen jártak messzebbre dolgozni, a távolabbi munkahely miatt, későn érnek haza. Fáradtak a hétvégére. A falusi élet rengeteg munkával jár. A háztartás, a háztáji, a kert, a családi ház, mindig kell valamit tenni körülötte. És mindenki fontosabbnak érezte azt. Meg még, hogy akkor fölöltözni, elmenni, inkább nem. És akkor: ki a húzó korosztály a településen. Én az idősekben éreztem ezt, mert ők ráhatással vannak a fiatalokra. Velük kellett a hangot megtalálni. Azóta nagyon jó színvonalú nyugdíjas találkozóink vannak. A településhez tartozó Attyapusztán működik egy idősek otthona. És hogy ők vannak, a 113 lakójukkal, annak mi minden előnyét élvezzük: a postánk megmaradt, mert velük együtt 600 fölött volt a lakosságszám. Az intézmény igazgatójával sokat beszéltünk a település és az intézmény kapcsolatáról, és a nyugdíjas találkozókra, meg a település minden megmozdulására meghívjuk a lakókat, akik szívesen vesznek részt a rendezvényeken, különösen a nyugdíjas találkozókon, ahol saját korosztályukkal találkozhatnak.

M. A.: *Az nyáron van valamikor?*

B. F.: Nem, nálunk ez mindig november elején szokott lenni. Most egy kicsit az idősek világnapjához próbáltunk közelíteni, ami október 1-jén van. 2015-ben október közepén tartottuk. Nagyon-nagyon jól sikerült. A szervezését elkezdjük jó előre. A megyei könyvtárak évente ajánlanak ki programokat a településeknek, amiből lehet választani, ilyenkor mindig lecsapunk egy-egy jó rendezvényre, amit be tudunk illeszteni a miénkbe. Az idén a Greznár Zoltán cigányzenekara volt az egyik ilyen lehetőség, egy nótaénekessel. Mi kell más az időseknek? Én azt gondolom, hogy ez nagyon jó. Ezek a programok jó színvonalúak, és nem mellesleg ingyenesek.

Nyugdíjas találkozó, 2014

Az idei rendezvényen föllépett a Vegyes pálinkás kórus, a csapatban a környező településekről több korosztályból is találunk tagokat. 15 fős, lelkes kórus. A modernebb slágerfeldolgozások, de gyermekdalok is szerepelnek a repertoárjukban.

Van egy másik kórusunk, ami már profiként működik, a vezetőjét a település finanszírozza, és a kórusnak a tevékenységébe is besegítünk. A településről négy-öt tagja van a kórusnak. Édesapám is énekelt, sajnos meghalt pár éve.

Egy hivatásos énektanár, Üvegesné Ozorai Hortenzia vezeti, ő a Türrben énektanár és a pápai Bárdos kórusban is énekel.

M. A.: *Szóval, ő foglalkozik evvel a kórussal.*

B. F.: Igen, ők a népdaltól kezdve mindent énekelnek. A kórusban pápai és helyi tagok vannak. Minden héten, kedden, az önkormányzat épületében próbálnak. Nagyon sok helyre járnak fellépésre is, szerepelnek a település rendezvényein is. A testvértelepülési találkozókon voltak kint több alkalommal is, *Erdélyben és Németországban is.*

M. A.: *És hogy lehet őket utaztatni? Például a testvérvárosokba.*

B. P.: A településnek van egy 17 fős autóbusza. Amikor nagy találkozók vannak, akkor bérelt autóbusszal megyünk, körülbelül ötven ember.

M. A.: *És abból ez a kórus hány fő?*

B. F.: 12-14, valahogy így. Minden évben adnak egy karácsonyi koncertet a templomban, önállóan vagy vendég fellépőkkel. 2015-ben a bakonyjákói énekkarral énekeltek közösen. Ott a polgármesterasszony a kórusvezető. A két kórus kapcsolata nagyon jó. A karácsonyi műsor végén, a hagyományok szerint, a helyi német nemzetiségi önkormányzat a jelenlevőket meghívja egy pohár teára, forralt borra, beiglire. A templomból kijövet megvendégelik a résztvevőket.

M. A.: *Nem esett még szó a nemzetiségi önkormányzatról.*

B. F.: Minden évben szerveznek nemzetiségi találkozót, 2015-ben november 28-án volt a találkozó a településen. Már hagyománya van, különféle német nemzetiségi és más

www.nmi.hu

kulturális együttesek lépnek fel, majd batyus bál zárja a rendezvényt. 2015-ben először – és ezzel is szeretnének hagyományt teremteni – a szomszédos település, Kup község Német Nemzetiségi Önkormányzatával közösen rendezték meg.

M. A.: *És annak hol tudnak helyet adni?*

B. F.: Az iskola kertjében, a kastély kertben, még a 80-as években építettek egy úgynevezett többcélú épületet, ami sport- és kulturális célokra is alkalmas. Az iskola ebben tartja a tornaóráit, kulturális műsorokat is ebben szoktunk rendezni. Kivétel a falunapi rendezvény, amire mindig egy nagy sátrat állítunk. Azt nyáron, hagyományosan augusztus végén tartjuk, augusztus 20-a után. A többcélú épületben kerül megrendezésre a nyugdíjas találkozó is, ahol az egyik fellépő mindig egy komolyabb szinvonalú zenekar vagy előadó, tavalyelőtt például a Leblanc Győző és a párja, egy élő kívánságműsor keretében – előtte leadták a listát, hogy miből lehet választani – egy fantasztikus műsort adtak. Az idősek nagyon-nagyon élvezik. A nyugdíjas találkozónak megvan a menete, egy pár szóval mindig köszöntöm az időseket, a megjelenteket, következik a műsor, amikor ennek vége, akkor jön a vacsora – legutóbb bográcsban főztek pörköltet tarhonyával –, majd vidám mulatság, tánc. Az adósságkonszolidációban részt nem vevő önkormányzatok közé tartoztunk, és ezért kaptunk 10 millió forint támogatást, aminek egy részét rendezvény asztalok és székek beszerzésére fordítottuk.

M. A.: *És azt hova tudják tenni, mikor a tornaterem…*

B. F.: Van egy raktározó helyiségünk. Olyan székeket, asztalokat vettünk, amik egymásba rakhatók. Ügyeltünk erre, hogy ne foglaljon nagy helyet. 100 széket és 15 asztalt vásároltunk.

Óvni kell a padozatát a teremnek, mert alapvetően sportolásra van tervezve, ez egy érdekes, gumírozott sportbevonat, de megvannak rá a szőnyegek, amiket ilyenkor lerakunk. Van mobil színpadunk, az idén beszereztünk egy hangosító berendezést. Most már csak jó programokra van szükség.

Falunap, 2012

M. A.: *És amikor az emberek nem rendezvényre, hanem csak néhányan össze akarnak jönni, van arra hely?*

B. F.: Az önkormányzat épületében van egy helyiség, ami erre a célra alkalmas, ott, ahol a kórus is próbál. Alapvetően ez a német nemzetiségi önkormányzatnak is a kis rezidenciája. Ezt biztosítja az önkormányzat az ő összejöveteleikre. És, még ami nagyon fontos – az idősek megszólításával kezdtem az emberek egymáshoz közelebb hozását –, a megalakult nyugdíjas klub is, minden hónap első hétfőjén, itt jön össze. Van egy mag, férfiak, nők, az időseken belül minden korosztályból, a friss nyugdíjastól a 80 évesig. Aki tud mozogni, van olyan, aki bottal, eljön. Kicsit kibeszélgetik magukat, különböző előadásokat – pl. egészségmegőrző és bűnmegelőzési tájékoztatókat – tartanak részükre a felkért előadók. Kaptak egy színes tájékoztatót az idősek otthonának életéről is. Az önkormányzat a kisbuszát biztosítja, ha kirándulni szeretnének menni. Voltak az elmúlt évben Tatán, Kisbéren kiránduláson, minden évben szerveznek maguknak utat. A lebonyolításban segítünk. A kolléganők megszervezik, az étkezést lebeszélik, szívesen csinálják, úgy látom.

M. A.: *A sváb hét végén, pénteken egy délelőttöt töltöttem az iskolában, és jól tudtunk beszélgetni. Ami az országban tapasztalatom adódott azt én is mondtam, ők is az övékét. Ebből is az szűrhető le, hogy valószínűleg a nagyszülők lehetnek azok, akik azt tudnák biztosítani a gyerekeknek, az unokáiknak, amit a mai futós világ miatt az aktív korosztály, a szülők nem. Érdemes lenne megnézni, hogy a nyugdíjas klubban kik azok, akik úgy tudnak lenni az unokájukkal, hogy a gyereknek érdekesebb vele, mint egy számítógéphez odaülni. És erről a tapasztalatról érdemes lenne beszélni, és gondolkodni azon, hogy tud ez a téma visszatérően szerepelni. Azt látom az országban, hogy azon a településen, ahol erre elkezd figyelem kialakulni, jók az eredmények és szerencsések a gyerekek. És ezek pici dolgok, de eredményesek. Ha például egy nagymamának még van ahhoz ereje, és csinál egy kicsi kertet az unokával, amiben a gyerek láthatja, hogy az ő retke, aminek a magját ő vetette el, és aminek a helyét ő csinálta meg, hogy nő ki, sokat tett az unokájáért. És van olyan falu, ahol egyik nagymama látva, hogy a másik mellől nem megy el a gyerek, maga is kertet csinál, hogy nagymama-unoka kert-mozgalom tud kialakulni. Ugyanis, ha egy nagymamának ez sikerül, aki tudja is, hogy miért és mire büszke, meglátszik rajta, hogy boldog. A boldogság komoly érzés: kis retekágyások lesznek faluszerte tavasszal. És akkor arról lehet beszélgetni az óvodában, iskolában, és nem csak a televíziós filmről. De másképp lehet az ilyen gyerekeket tanítani is, másként tudnak bemenni a tanárok ezekhez a gyerekekhez az órára, mert más az ilyen gyerekeknek a figyelme, a türelme. Még ülni is képesek nyugodtan. Levegőztek, mozogtak. Én úgy vélem, ezek a kulcsdolgok. Az idős korosztály nélkülözhetetlen. Nem véletlen, hogy ők járnak össze. A múltjukban van az a tudás, ami összehozza őket a többiekkel. Érdemes elérni, hogy ne csak a saját korosztályukkal élvezzék, hogy együtt vannak. Alkalmakat jó teremteni, hogy hasznossá tehessék magukat. Meghosszabbodik az életük tőle. Micsoda tanulság az gyerekeknek, ha megismerik a nagyszüleik régi játékait.*

www.nmi.hu

Nyugdíjas kirándulás, 2015

Nem véletlen, hogy a jó néptánc tanárok a népi gyerekjátékokkal kezdenek. Micsoda hangulata van, például egy Adj király katonát játéknak is. Milyen nagy dolog elkezdeni a település gyerekeit abba az irányba vinni, amitől még egy szülő is újra azokat az eszközöket tudja a gyereknevelésben használni, mint amit vele kapcsolatosan még lehetett. Mert lefekvéskor esti mesét annak a gyereknek mesélhet a szülő, aki nem egész nap egy számítógép mellett ült. Az állandó televíziózás egy idő után csak a látható világra tesz fogékonnyá. Érdektelen lesz minden, ami verbális. Ezért nehéz az iskolákban is tanítani. Látom az íróműhelyes diákjaimon, Pápán, hogy meglepi őket, hogy az irodalom való valamire. Nem találkoztak vele középiskolás korukig, hogy az az egyetlen, ami a gyerekben még meglevő tágasságot – felnőtt szinten – kondicionálni képes. Látszik a gyerekrajzokon, hogy milyen világot érdemes őrizni bennük. És erre a mese a jó, aztán pedig az irodalmi alkotások – a klasszikus, jó irodalom. Ha egy irodalom tanár foglalkozik ezzel a gondolattal, akkor másképpen fog tanítani. De a diákok is fogékonyak rá. Nekem volt tavaly olyan diákom, aki azt mondta, amikor elmondtam az irodalomról, hogy mire jó, hogy hát a csuda vigye el, hogyha ő ezt tudta volna, másképp osztja be az idejét. Az irodalom eszköz. Ahogy Pápa város folyóirata is. Csinálom a város folyóiratát, de eszköznek tekintem. Eszköznek például ahhoz, hogy egykori Somlai útiként, alsóvárosiként – az a paraszt része volt a városnak, a faluként kezelhető része, nem is rosszabb állapotú, mint az összes falu – szervezek egy alsóvárosi társaságot. Azokra az értékekre hagyatkozva, amiket, míg jövök-megyek, megállok emberekkel, az egykori közös értékekből megérzek. Ha lesz alsóvárosi társaság, megint meglesz a lelke a városrésznek. Akkor tartunk ott, ahol Pápakovácsi azzal, hogy van nyugdíjas köre. Így lehet elkezdeni újra építkezni. Az iskoláknak is fontos, hogy gondoljanak rá és elkezdjenek a falura is hatva dolgozni, mert iskola és falu, az nagyon egy. Az iskola is akkor kap fogékony gyerekeket, ha képes arra is figyelni, ami az iskolán túl van. Amiről lehetne azt gondolni, hogy az már nem az ő területe, nincs ott ügyük. De nem! És ezek a meglátások adják az élet izgalmát. Ez határozza meg, hogy az ember hogyan tölti el az idejét, mit tud még a felhalmozotthoz hozzátanulni, hozzágondolni, és mit tud mindebből – különböző módokon – közvetíteni. És ezekről a dolgokról mind szó került a pedagógusokkal az iskolában. A Pápakovácsira eljutásom egyébként az iskola igazgatónőjének köszönhető. Az ő személyiségének olyan vonzereje van, aminek nem lehet ellenállni…

Szeretném, ha még a faluról beszélnénk. A diákok kutatási beszámolójából az érezhető ki, hogy van itt egy réteg, amelyiknek a falu többi lakosához képest nagyobb a jóléte.

B. F.: Azt mondom, hogy kiugró nincs.

M. A.: *Nincs a két véglet?*

B. F.: Nincs a két véglet, messze nincsen úgy, mint amit látok a környező falvakban. Nálunk nem a tősgyökeres lakosok, hanem a betelepültek egy része alkotja a kevésbé tehetős réteget. De tényleg nincsenek végletek. Itt az emberek presztízskérdésnek tekintik, hogy dolgozzanak, hogy legyen munkahelyük, és ez ne közmunka legyen. Nyilván van egy-két család, ahol másképp nem tudják megoldani, ők teszik a dolgukat ebben a keretben. Nézem a tévében, hogy tíz-húsz fős közfoglalkoztatott létszám van egy-egy faluban. Itt nincs. Ide úgy kell vadászni közmunkást.

M. A.: *Nem gondolja, hogy ez a falu svábságával is összefügg?*

B. F.: Biztos, hogy azzal is, igen. A szemlélettel, hogy én nem szorulok rá senkire, én magam megoldom. Igen, ez látszik.

M. A.: *Az ön felmenői hogy kötődtek a mezőgazdasághoz?*

B. F.: Voltak hagyományok mind a két családban. Anyai részről a nagyapám molnár volt, itt volt malma a faluban.

M. A.: *És sikerült arról a malomról már mindent megtudni, és ezt közkinccsé tenni a faluban?*

B. F.: Közkinccsé még nincsen téve, mert itt a Séd-patakra épült több malom is. 3-4 malom is működött a településen. Amikor jött az államosítás, ugyan az épületet meghagyták, de a berendezését elvitték. És vége lett a történetnek. Nagyapám beállt a téeszbe magtárosnak és így tovább. Végigjárta ezt az utat. Apai részről Bakonyjákóról költöztek a településre. Nagyanyám még Unger nevű német, fordításban magyart jelent. Ő még folyékonyan beszélt németül. Nekem onnan jött az indíttatás, hogy az én időmben még nagy szó volt az oroszon kívüli más nyelv tudása. Abban az időben Benkő Jenő volt az iskola igazgatója, és az ő felesége gannai származású volt, az Ili néni anyanyelvi szinten beszélt németül. Különóra keretében, aki erre érzett indíttatást, jelentkezhetett németre. Itt kaptam meg az alapokat a német nyelv elsajátítására. Aztán szakközépiskolába jártam, ott nem volt az oroszon kívül más idegen nyelv oktatása. És a főiskolán is olyan szerencsétlenül alakult, hogy a németet nem tudtam tovább folytatni, olaszt tanultam pár éven keresztül, ami sajnos mostanra már nagyon elhalványult.

Visszakanyarodván a malomhoz és a némethez, a rendszerváltás után ingatlanokat kerestek külföldiek. Sok

osztrák jött a faluba, Attyapusztán működött egy panzió, ahova rendszeresen jártak külföldiek. Ott tudták meg, hogy eladó a malomépület – ami a nagyapáméké volt –, és megvették. Én segítettem a felújítás lebonyolításában, közben pedig sikerült német nyelvtudásból fölszednem magamra annyit, hogy akár a testvértelepüléssel egy telefonbeszélgetésre is tudok vállalkozni. Ők ennek nagyon örülnek, mert önkormányzati szinten nem volt meg ez a nyelvi kapcsolat.

Hogy itt most az iskolában a gyerekek emelt óraszámban tanulhatják a németet, látszik, hogy mekkora a vonzása. Körzeten kívülről jön az iskola létszámának az egyharmada! Falura kimenni, meg hogy falusi iskola – mindig megvoltak az előítéletek. Ezeket az előítéleteket félre téve ennyi gyerek ide jár.

M. A.: *Ez nagyon nagy dolog, és sokat mutat.*

B. F.: Az eredményeik megvannak. Aki innen kikerül, bárhol megállja a helyét. Amikor még én jártam általános iskolába, több osztály volt egy teremben. És én még így kezdtem.

M. A.: *Az összevont iskolák a legjobbak között voltak az országban. Én külön tanulmányoztam őket, mert Beke Kata egy rovatot vitt a Tandem folyóiratban, és engem kért meg, hogy menjek, és az országban osztatlan iskolákat keressek fel. Írtam róluk egy tanulmányt. Azért is vállaltam el, mert a fiam éppen iskolába készült, és vittem magammal. És hallgatta a beszélgetéseket, olyan iskolaigazgatóktól és egyben tanítóktól, akik ilyen iskolát csináltak. És látta, érzékelte a falvakat, amikben ilyen iskola van. A Tisza környékén voltunk, éppen árvizes időszak volt, ott hallott arról, mit, hogyan csinálnak emberek, amikor baj van, és egy egység a falu. Hallotta, hogy tanulnak a gyerekek egy olyan iskolában, ahol nem csak a tananyagról van szó, hanem mindig róluk is, és a családról, a rokonságról, az utcáról, a szomszédokról és a faluról. Ez lenne egészséges, hogyha ez jellemezné az iskolákat. A pápakovácsi iskola ezt tudja. Ezek ugyan pici másképp gondolások, csak hogy minden egy kicsit jobb lesz tőlük.*

B. F.: Nagy jelentőséggel bír a faluban az iskola. A településen, annak ellenére, hogy 580 körüli lakosságlétszámmal rendelkezünk, van iskola, egy nyolcosztályos általános iskola. Ez fantasztikus! Féltünk is, bevallom őszintén, amikor a Klebelsberg intézményfenntartó átvette, hogy összevonás lesz, hogy nem lesz egy ilyen iskolának létjogosultsága. De megvan! És biztos vagyok benne, hogy ha nem egy ilyen igazgatónk van, akkor már nem lenne iskolánk. És az a falu halálát jelentené. Látjuk most is, hogy nyáron mi van a faluban, amikor szünet van.

M. A.: *Igen. Ezt Pápán is nagyon lehet látni. Amíg a diákok iskolába járnak, van élet.*

B. F.: Jönnek reggel, futnak a gyerekek kint a testnevelés óra keretében az iskola körül. Jön az ebédes kocsi, viszi az ételt. Van egy körforgása a napnak ilyenkor a településen. És nyáron, mintha csak a falu is kipihenné magát. És akkor szeptemberben újult erővel jönnek a fiatalok.

M. A.: *Turizmus nem igazán alakult még a faluban?*

B. F.: Tavaly került átadásra két pályázat útján létesült kis panzió a településen. Nem nagy befogadóképességgel, 5-6-8 főket tudnak befogadni. Ők a falusi turizmusra építenek. Van Attyapusztán egy fogadó, ami már régóta ebből él, a lovas turizmust kínálja. Mint mindenhol, a válság után egy kicsit megcsappant a forgalma, a vezetője vissza is jött tanítani, amikor már a panzió nem igényelt akkora munkát. Ő a település könyvtárosa is, osztályfőnökként tanít, és nagyon szereti, hogy megint gyerekekkel foglalkozhat.

M. A.: *Olyan családok nincsenek, akik a házukba fogadnak vendéget?*

B. F.: Az nincs. Vendégszeretők a település lakosai, de azért megvan az a kis tartás.

M. A.: *És, ha az erdélyiek a testvértelepülésről ide jönnek?*

B. F.: Valamikor családoknál laktak az erdélyi vendégeink, sőt a németek is. Ott kint mindig is családoknál vagyunk elszállásolva. Itt, amíg a gyerekek voltak a fő mozgatói a dolognak, addig működött itt is. De szerintem az is megvan a lakókban, főleg a németek irányában, hogy hátha nem ezt várták esetleg, hátha nem tudják azokat a körülményeket biztosítani, amit egy német megszokott. Bár abszolút nem jellemző, hogy bármi is kevésbé lenne itt jó.

Vargyas község a mi erdélyi testvértelepülésünk, rajtunk kívül Poroszló, Vésztő, Szabadszállás is a testvértelepülésük. Sőt, a devecseri, az előző összetételű önkormányzat már szintén fölvette velük a kapcsolatot, ők nem is tudták, hogy mi Vargyassal testvértelepülési kapcsolatban állunk, de mikor megtudták, akkor rajtunk keresztül próbáltak eljutni hozzájuk, aztán, mivel ez az önkormányzat nem folytatta a tevékenységét tovább, megszakadt a kapcsolatfelvétel. Én azt gondolom, hogy annak idején, amikor ezek a testvértelepülési kapcsolatok megszülettek, mindenki se-

2015. március 15.

www.nmi.hu

gíteni akart nekik. De aztán erre a segítségre már nem igazán van szükség, úgy érzem. Más lett a helyzet itt is, ott is. És megmaradt a kapcsolat. Hosszú idő után – 2007 óta – 2013-ban sikerült ismét találkozni. Én azelőtt soha nem voltam Erdélyben, 2013-ban sikerült. A vargyasi testvértelepülés egy európai uniós pályázat keretében tudott egy nagyszabású testvértelepülési találkozót szervezni. A találkozó nagyon nagy élmény volt számomra is. Az összes testvértelepülés ott volt, érdekes volt találkoznom velük. De nekem nagyon új volt, minden. Mert eleve Erdélyt látni! Csak hallottam korábban, hogy micsoda fantasztikus, milyen szép, hogy milyen vendégszeretők az emberek. Már az utazás is kalandos volt. Tényleg, mintha egy más világba csöppent volna az ember. Olyan fahídon kellett a falut megközelíteni, hogy a buszsofőrnek könyörgött az ottani polgármester telefonon, hogy nyugodtan menjen át rajta, nem lesz probléma. A sofőr azért leszállította az utasokat, és úgy ment át. És tényleg nem volt probléma. Ott az emberek tényleg fantasztikusak.

M. A.: *Nagyon sokat lehet tanulni tőlük. Én, ha polgármester lennék, azért vinném a falumbeli embereket minél nagyobb számban, hogy érezzék meg, milyen volt itt falun, régen. A tartás, és mégis az a közvetlenség, szeretet. Jól van bennük valami fölépítve. Sokat lehet, nagyon sokat, tanulni, újratanulni tőlük.*

Mik nem kerültek még szóba, amik fontosak Pápakovácsiban?

B. F.: Még egy-két dolgot a rendezvényeinkről: szerettem volna megszólítani az embereket, minden korosztályt megmozdító színvonalas rendezvényeket szerettem volna. A nemzeti ünnepeinket külön ünnepeljük az iskolától, az iskolában ugyan mindig nagyon magas színvonalon ünneplik a nemzeti ünnepeket, de az az ünnep előtti nap délelőttjén történik, amikor az emberek nem érnek rá, nincsenek itthon, dolgoznak. Az ünnep napján ezért külön megemlékezést tartunk, külön beszéddel, külön műsorral. Mert az iskola műsorából nagyon nehéz felhasználni műsorszámokat, hiszen több település gyerekei járnak ide, és egy-egy műsor náluk osztály szinten valósul meg, amiben van gannai, kupi és nórápi gyerek is, és a szabadnapjukon nem hívjuk át őket, mi a műsort külön oldjuk meg.

M. A.: *És az iskola nem tud a falubeli diákjainak úgy szereplési lehetőséget adni, hogy az használható legyen a településen? Mert ez fontos szokott lenni, hogy a szülő, nagyszülő lássa a gyerekét, unokáját.*

B. F.: De igen, ez most van kialakulóban. Az idén csináltuk először, hogy az anyák napját települési szinten is megrendeztük. Az óvoda, iskola megrendezte, és az lefedte a falut. Mindenki ott volt, akinek oda járnak a gyerekei. És az idén a kulturális közfoglalkoztatott segítségével rendeztük, a gyerekeknek betanította a műsort. Eljöttek az anyukák, nagymamák. A jövő évben a nagy projekt a falumúzeum, a helytörténeti múzeum kialakítása lesz, amiben szintén szeretném, ha kulturális közfoglalkoztatott részt venne.

Az, hogy az idősebbek felől próbáltam a települést megközelíteni, csak az egyik dolog volt, a másik, hogy megpróbáltam élhetőbbé tenni a települést. A kastélyhoz tartozott egy pince, ami nem a kastély alatt van, hanem a település Ilona utcai részén, ez egy dombos utca. A története szövevényes, mert az itteni grófok leszármazott nélkül haltak ki, átkerült a pannonhalmi apátsághoz a birtokuk. És mikor az egyházi vagyont államosították, akkor megkapta az erdőgazdaság. Egy dzsumbujos részt kell elképzelni, a pince előtt liánok lógtak, ágas-bogas rész volt. Valamikor a téesz részéről gombatermesztésre használták, de csak fellángolás volt, hogy hátha arra jó. Egy gyönyörű szép pince. Sikerült az erdőgazdasággal felvenni a kapcsolatot. Vissza tudtuk vásárolni a területet, a pincét, és kialakítottunk egy közösségi teret. Ez egy szakadékos rész volt, a szakadékot feltöltöttük, befüvesítettük, most még az utolsó részletet, a terület legalsó szakaszát kell egy földmunka elvégzésével befejezni. Tavaszra itt is fű lesz. Egy katlanszerű rész keletkezett, csináltattunk kis kiülőket, egy szalonnasütőt, egy bográcsozó helyet kialakítottunk. Az emberek oda mehetnek, a gyerekek nem a buszmegállónál töltik az idejüket, oda lemehetnek és mégis szem előtt vannak, mert a fölötte lévő utca, ahogy megyen, rá lehet látni. Felügyelet alatt vannak.

M. A.: *És a pincét is használhatóvá fogják tenni?*

B. F.: Igen. A háborúban óvóhelyként szolgált. Gyönyörű szép, boltíves, kitéglázott, a méreteit tekintve egyik ága 18 méter hosszú, a másik ága 13 méter hosszú, 2.30-as belmagassággal, három méteres szélességgel. Nagyon-nagyon szép és gyönyörű állapotban van. A közeljövőben szeretnénk egy pincéhez méltó igazi tölgyfa ajtót csináltatni rá. És egy jó funkciót szeretnénk neki találni. Mindenképpen közművesíteni kellene a területet, ez anyagilag nem egyszerű dolog, de készülünk rá.

2015. október 23.

www.nmi.hu

Mikulásbál, 2014

Még a település szobrairól, mert ezek szóra érdemesek. A Szentháromság szobor az önkormányzattal szemben van, családi összefogásból állíttatták. Akik állították annak idején, az ő leszármazottaik adtak össze pénzt és újíttatták fel. A Szent Vendel szobrot, ami a református templom mellett van, az egyház a templom felújítására nyert összegből felújíttatta, hozzá még a szoborral szemben levő kis teret alakították ki. A harmadik, a buszmegállónál a Nepomuki Szent János szobor, amit egy budapesti restaurátor újított meg, eredeti tervek alapján. Valamikor is színes volt, csak az idő ezt leette róla, és amikor legutóbb felújították, akkor csak becementezték. A Nepomuki szobrok egyformák mindenhol. Elsőre egy kicsit én is féltem tőle, mikor megláttam, hogy színes lesz a szobor. De aztán megkérdeztem az idősebbeket, és emlékeztek rá, tényleg ilyen volt. Úgyhogy az eredeti állapotába került.

Rengeteget fásítottunk. Egy kapcsolat révén nagyon sok növényt kaptunk, a tulipánfáktól a hársakig mindenfélét. Ilyen szempontból is szép a falu. És Attyapusztán, amit megint csak nem soroltunk, egy természetvédelmi területi rész van, egy ősláp. A falubeliek közül se tudják sokan.

M. A.: *A diákok is említik a beszámolójukban. Arról se beszéltek még a faluban?*

B. F.: Nem.

M. A.: *Pedig az ő érdeklődésüket ez a lápos terület felkeltette. Én híve vagyok annak, hogy amit más megcsinál, elvégez, az használódjon. Értelmét láthatják emberek annak, hogy csinálták.*

A többcélú intézmény művelődési ház funkcióban, hallom, hogy nem elfogadható minden falubelinek.

B. F.: Jobb lenne, én is azon vagyok, ha egy faluházunk lehetne. Ennek azért inkább sportcsarnok jellege van.

M. A.: *Én Franciaországban jártam fiatalon, és akkor azt mondtam, hogy ezek a francia falusiak nagyon okosak. Ugyanis megépítenek egy faluházat, amit az egész falu tud használni, ha esküvőt tartanak, ha névnapokat, családi ünnepeket. Az építéshez, fenntartáshoz mindenki hozzájárul egy kicsit. És megéri nekik. Mindenki a sajátjának érzi. Jól felszerelt a konyha, szépen berendezett, elegáns az egész hely, van stílusa. Ezt nálunk megcsinálni is nagyon érdemes. Olyan faluházat, ami a családnál nagyobb létszámú alkalmakra jó. Akár húsz-harminc embernek, akik terített asztal mellett akarnak ünnepelni.*

B. F.: Igen. Ezt én is látom a németeknél. Erre is jó a testvértelepülések találkozója. Látni, átvenni, leszűrni dolgokat. Ott van a falunak is egy ilyen, meg van az egyháznak is egy közösségi háza.

Még egy gondolat. Itt van előttem a falu lapjának a próbaszáma, ez a legfrissebb dolog a településen. Valamikor volt, nagyon régen már, hasonló kiadvány. Hírt adunk benn mindarról, ami a faluban történik, pl. a rendezvényekről, a tervekről. Negyedéves kiadványként szeretnénk megjelentetni.

M. A.: *És kihez fog tudni eljutni?*

B. F.: Mindenkihez. Kihordjuk. Minden család kapja.

M. A.: *Hány családdal számolnak?*

B. F.: 160 körül. Lehetőséget biztosítunk a hirdetésre benne. És lesznek kis viccek, receptek is, valamint hitéleti gondolatok.

M. A.: *Ki az, akinek ehhez érzéke van és csinálja?*

B. F: Egy fiatal anyuka, aki most gyesen van, és az idősek otthonában dolgozott foglalkoztatóként. Ő keresett meg, hogy szabadidejében szívesen szerkesztené a lapot. Sajnos csak fekete fehérben tudjuk megcsinálni.

M. A.: Köszönöm a beszélgetést, sok mindent megtudtam, és örülök, hogy megismertem magát. Nekem fontos, hogy megérezzem egy beszélgetés alatt, hogy valakinek úgy jár-e az agya, hogy szerencsés miatta a települése, hogy ő vállalta, hogy őt választották meg polgármesternek. És ez az élményem. További jó munkát kívánok.

BURGHARDT FERENC: 1967. március 23-án, Pápán születtem. Általános iskolai tanulmányaimat Pápakovácsiban, majd a Mezőgazdasági Szakközépiskola mezőgazdasági szakát Pápán végeztem. 1988-ban a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán mérnöki diplomát szereztem, majd 1990 augusztusáig a Magyar Honvédség Szombathelyi Felderítő zászlajánál dolgoztam. 1991-től a Vám és Pénzügyőrség állományába kerültem, a Soproni Vámhivatalhoz, ahol a pénzügyőri szaktanfolyamot is elvégeztem. 1992 márciusától a Pápai Vámhivatalban, 1997-2008-ig a Vám és Pénzügyőrség Regionális Parancsnokságán dolgoztam, revizorként. Az azt követő két évben vállalkozóként tevékenykedtem, majd 2010 októberétől Pápakovácsi település polgármesterének választottak.

Sváb hét utáni beszélgetés Molnár Lászlóné igazgatónővel, a pápakovácsi iskolában

Vallomás

„Hogy miért is lettem tanár? Amióta az eszemet tudom, mindig az szerettem volna lenni. Ahogy visszaemlékszem, több mint ötven évvel ezelőttre, előbb mondtam, hogy tanár néni szeretnék lenni, mint hogy diák lettem. Azt, hogy milyen is az iskola, keresztanyáméknál ismertem meg, nyaranta 1-2 hetet unokatestvéreimnél töltöttem, akik egy illetve két évvel fiatalabbak nálam. Anyukájuk, a keresztmamám tanítónő volt. Mindig beengedett bennünket az üres iskolába, pontosabban abba az egy terembe, ami az iskola volt, mert összevontan tanította a csempeszkopácsi 1-4. osztályosokat. A család ott lakott az iskola épületének másik szárnyában. Az volt a szolgálati lakás. Nagyon szerettem bemenni az üres terembe. Jó mélyen beszívtam az „iskolaszagot", és már el is varázsolódtam. A legidősebb lévén, unokatestvéreimet beültettem a padba, és tanítottam őket. Rajzolhattunk a táblára krétával, a falra kitett táblákról ellestük a betűket. Hogy melyik milyen betű, nem is tudtuk először, de azon versengtünk, ki tudja a legcifrábbat lemásolni. Bevallom, irigyeltem is a lányokat, akik anyukájuk mellett annyit lehettek az iskolában, amennyit csak akartak. Aztán azért, hogy őket az anyukájuk tanította. (Később beláttam, az sem mindig a legjobb.)

Szerettem első tanító nénimet, Magdi nénit, mert sokat mosolygott, dicsért és mindig bátorított bennünket. A tanév végén vizsgát kellett tennünk a szüleink előtt. Ott álltam a tábla előtt, krétával a kezemben, és cseppet sem izgultam, sőt úgy éreztem, most megmutathatom, mennyi mindent tudok, és most már tanító néni is lehetek. Később is nagyon jó tanáraim voltak. Szigorú, következetes és egységes volt az elvárás velünk szemben. Felnéztem osztályfőnökömre, aki özvegy férfi létére egyedül nevelte két kislányát, mégsem panaszkodott soha, hogy fáradt, vagy nem tudta kijavítani az előző órán írt magyar dolgozatokat. Eleinte azt gondoltam, biológia tanár leszek, mert erdőmérnök apukámtól rengeteget tanultam a növényekről. Soknak a latin nevét is tudtam, amit biológia tanárnőm nagyra értékelt, és jutalmazott ötösökkel. Aztán jött a kémia iránti szerelem. A kíváncsiságomat keltette fel Sudár Imre tanár bácsi a kísérleteivel. Jó tanáraim voltak a gimnáziumban is. De a biológia tanárnő egy év után másik iskolába ment, és hiába voltam utána is ötös, már elveszett a varázs, és éreztem, hogy nincs meg az a többlettudás, amivel tovább lehetne tanulni ezen a szakon. Mivel a kémia csak matematikával és fizikával volt még párosítva, és az utóbbihoz nem fűztek kellemes élmények, hát maradt a matematika. Amikor felvettek

a főiskolára, madarat lehetett volna velem fogatni. Nem volt se kollégiumi, se albérleti szállásom, de nem érdekelt semmi, a világot ki tudtam volna forgatni négy sarkából, olyan lelkes voltam. A főiskolai évek alatt is mindig azt vártam, mikor mehetek már tanítani. Korrepetálást is vállaltam, de az mégsem volt az igazi, mert nem iskolában volt. Nekem az igazi tanítást az iskola jelentette. Már a gyakorló iskolában is megfigyeltem, hogy jobban szeretik a gyerekek, meg persze magam is így voltam, azt a tanárt, akinek van humora, és nem baj, ha nevetünk is matek órán. Én is ilyen szerettem volna lenni, és nem a szigorú, összevont szemöldökű, akitől mindig félni kell.

Igazi tanár Pápakovácsiban lettem. Mert nem csak a diploma teszi a tanárt, hanem a gyakorlat, a tapasztalat is. Hálás szívvel gondolok Ben-

www.nmi.hu

kő Jenő igazgató bácsira, aki felvett felesége álláshelyére, aki éppen nyugdíjba vonult. Nem volt könnyű tanult tantárgyaim mellett éneket tanítani akkoriban, mert minden falusi ünnepélyen szerepelni kellett, a névadótól a könyvnapig. De nem riadtam vissza semmitől. Nagyon jó kollégákkal hozott össze a sors, akiktől sokat tanulhattam. Lelkesedésemet látva, mint fiatal kolléga a pápai járás matematika és kémia munkaközösségében feladatot kaptam, versenyek szervezését, később a munkaközösség vezetését. Megbecsültek iskolámban is, felterjesztettek, és három év után miniszteri dicsérő oklevéllel ismerték el munkámat. És az elismerés szárnyakat ad. Vezetőként is azt vallom, hogy a jó szó nem kerül semmibe, de mosolyt csal az arcokra és lelkesedést a szívekbe. A fiaim születését követően pár évvel igazgatóhelyettes lettem, 14 évig voltam helyettes, majd igazgató. Pályaelhagyás soha nem jutott eszembe, a jó Isten, vagy jó sorsom irányított erre a pályára, ez az út kijelöltetett számomra. Nem lettem volna boldog ember, ha nem lehettem volna tanár. Sok tanítványomra vagyok büszke, de annak örülök mégis a legjobban, hogy mindhárom osztályomból, akiknek osztályfőnöke lehettem, egy-egy tanítványom ma a kollégám, sőt azon kívül még három tanítványom is kollégám lett. Remek emberek! És ők is segítenek, hogy fiatalon tartsam magam. Sok-sok 120 órás képzést tudhatok magam mögött. Érdekelt a számítógép, szívesen végeztem informatikai tanfolyamokat, de a szakmai- módszertani megújulást is fontosnak tartom. Az elmúlt négy évben három Európai uniós pályázatot valósított meg iskolánk: TÁMOP3.1.4: Innovatív iskolák fejlesztése, TIOP 1.1.7: Informatikai infrastruktúra-fejlesztés, és a TÁMOP 3.1.7 Referencia-intézmény Pápakovácsiban. A pályázatok jelentős részét képzések tették ki, amelyek során, mint vezetőnek, sokféle, tanulásszervezési, változásmenedzselési, módszertani képzésen kellett átesnem, amelyek nagyobb része hasznosítható és nagyon jó volt. Hasznos a tantestületnek is, mert a megújulást hozta. Szerencsés vagyok, hogy olyan tantestület élén állhatok, amely képes a változások szükségességét megérezni, és hajlandóságot mutatnak ezt a változtatást megtenni, megélni.

Hét éve szereztem a második diplomámat, mint „Közoktatási vezető", hisz igazgatói megbízásomhoz elengedhetetlen volt. A távoktatás nehézségei ellenére ez is hasznos volt, mert igazgató vagy leendő igazgató kollégákkal ismerkedhettem meg, akikkel megoszthattuk mindennapi tapasztalatainkat, és próbáltunk segíteni egymásnak. Jó kis csapatot alkottunk.

És ezután sem hagytam fel a tanulással. A veszprémi Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karán mesterképzésben vettem részt, és pedagógia tanári végzettséget szereztem 2013-ban. Próbatételnek is szántam magamnak, képes vagyok-e még az oktatási rendszerbe bekapcsolódni tanulóként. Mindenkinek tanácsolnám, mert megmozgatja az embert fizikai s szellemi értelemben is. Fantasztikus embereket ismerhetünk meg, akikkel valószínűleg sohasem találkoznánk. Új színt hoznak az ember életébe, más szemszögből láttatják a dolgokat. Az idegenből, pár együtt eltöltött óra alatt ismerőssé válnak.

Pápakovácsiban kezdtem a pályámat 1977-ben, és hűségesen, boldogan dolgozom még most is ugyanabban az intézményben – bár az évtizedek alatt sokat változott iskolánk, még nevében is, tevékenységem, feladataim is, a körülmények, és persze jómagam is. Szerencsésnek mondhatom magam, mert tehetséges tanítványaimat minden évben sikerült annyira fellelkesítenem, hogy szívesen iratkoztak be szakkörre, és mindig volt köztük olyan szorgalmas, akit versenyre készíthettem fel. Falusi, kis iskolából kémia tanulmányi verseny országos döntőjébe jutni, nagy szó. Ez kétszer is megtörtént, és tanítványom az első tízben végzett. Büszke vagyok rá. De nem csak a tehetséges tanulókra szánom szívesen az időmet, felvállaltam hátrányos helyzetű gyerekek mentorálását is. A szerény családi körülmények, szociális háttér ellenére sikerült a nyolcadik osztályt mindhárom általam támogatott diáknak elvégeznie.

Jól esik, ha egy-egy kisgyerek hozzám szalad, és eldicsekszik a piros ponttal, ötössel, vagy aranyérmével egy sportverseny után. Lehajolok, elmeséltetem a történteket, megsimogatom a buksiját, és kezet fogva gratulálok. Látom a szemük csillogásán, mennyire fontos ez az elismerés az igazgató néni részéről. Névnapomon szinte minden diáktól, legyen az kicsi, nagy, megkapom a jó kívánságokat. Igaz, többnek az anyukáját vagy apukáját, vagy mindkettőt is tanítottam.

Arra, hogy igazgató legyek nem készültem. A kollégáim elfogadtak, támogatnak. Nélkülük nem jutottam volna idáig, s nem is vállalhatnám ezt a nehéz feladatot. Ellenőrizni, tanévet tervezni, döntéseket hozni, egyszerre toleránsnak és következetesnek is kell lenni, gyártani a sok-sok adminisztratív feladatot. Az igazgatóság ezért nem olyan vonzó, mint a tanítás. Én

Kastély Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola

www.nmi.hu

elsősorban tanárnő vagyok, akkor érzem magam jól a bőrömben, ha gyerekek közt lehetek, ha taníthatok. Néha fárasztó, de gyönyörű hivatás. Hálás vagyok a sorsnak, hogy megvalósulhattak álmaim. Azt gondolom, ennél szebb pályafutást nem is képzelhettem volna magamnak!"

M. A.: *A pápakovácsi iskolába, ami egy volt kastély, az udvaron keresztül, az épületet megkerülve lehet bejutni, belső udvarán túl kastélyparkban játszanak gyerekek, az iskola épületére merőlegesen felújítatlan épületrész, tervekkel, elképzelésekkel, bizonyos dolgokra, még így is használva. Pápakovácsiban is az derül ki, amit tudni is lehet, minden az embereken, fantáziájukon, szeretetteljes viszonyaikon múlik, egymáshoz, tárgyakhoz. Az emeletre kanyargó kastélylépcső alatt képek, kiállítás fogadja az érkezőt, asztal terményekkel és kitömött lúdfigurával hívja fel magára a figyelmet, fent a magasban pedig, ahova a kanyargó lépcső is felvezeti a szemet, papír ludak repülnek. Micsoda hangulata van ennek az iskolának! És derűsek, udvariasak a diákok. Érdeklődő a tekintetük, ahogy köszönnek, és mosolyognak. Megtisztelik a vendéget.*

Molnár Lászlóné Péterfalvi Zsuzsanna az igazgatói irodában fogad. Szeretném, ha megtudhatnám mindannak az okát, ami miatt Pápakovácsiban, egy 500 körüli lakosú településen fenn tud maradni egy nyolc osztályos iskola. Mi vonzza ide a diákokat? A falubelieket, a környező falvakét, sőt, Pápáról is járnak ki diákok. Tehát az iskolának valami miatt olyan híre van, a tanári testülete és vezetése olyan, hogy ez vonzó tud lenni diákoknak, vagyis olyan korban, amikor még a szülő dönti el azt, hogy a gyerekének jó lesz-e egy iskola, akkor a szülőnek.

Hogy-hogy ez a körzeti iskola éppen Pápakovácsiban van? Mivel magyarázható, hogy az igazgatónője, aki tudvalevően jó szakember, tehát biztos vinnék pápai iskolák is, kitart Pápakovácsi mellett? És mivel magyarázza az igazgatónője, hogy ilyen vonzása van az iskolájának?

M. L.-né: Köszönöm a szép felvezetést. Ez az iskola – tárgyi feltételek tekintetében – csak itt lehet, itt van akkora épület, hogy elfér 8 osztály. A Somogyi kastélynak gróf Somogyi Ilona volt az utolsó tulajdonosa, aki az épületet a Pannonhalmi Apátságra hagyta, tőlük '48-ban az államkincstárhoz került, és így a község tulajdonába. Nem csak pápakovácsi gyerekek járnak ide, a környék beiskolázási körzete még Kup, Ganna, Döbrönte és Nóráp községek. De mivel szabad iskolaválasztás van, nem csak a körzetből lehetnek gyerekek, tehát Dákáról is jár például 11 tanuló, és járnak Pápáról és Tapolcafőről, még Adásztevelről is. Vannak olyan tanulóink, akiknek a szülei jártak ide, és azért szeretnék, hogy az ő gyerekük is idejárjon. Tehát lehet egy családi kötődés is.

Pápakovácsi nem sváb község, kimondottan sváb Ganna és Döbrönte települések, ahova betelepített alsó-bajorországi sváb családok kerültek. Ott hagyományosan a nagyszülők svábul beszéltek. Az első indíttatás innen jött. Alakult egy német-sváb asszonykórus, a vezetőjük Benkő Jenőné Ili néni volt, aki Gannán kezdett tanítani, felkarolta a csoportot, országos kórus lettek. Ez az Ili néni, aki beszélt németül, ezeknek a nagyszülőknek az unokáit elkezdte itt szakkörszerűen tanítani, mert a gyerekek a családból nem vitték tovább a nyelvet. Aztán kibővült a tanítás úgy, hogy csinálta heti egy órában, már nyugdíj mellett. Én az ő álláshelyére kerültem. Amikor ő nyugdíjba ment, azon a napon kerültem én ebbe az iskolába pedagógusnak. És ez a német tanítás elkezdődött úgy, hogy idegen nyelvet, oroszt tanultak és mellette tanulták a németet. Rendszerváltáskor adódott a lehetőség, hogy nem oroszt, hanem németet lehetett tanulni. Párhuzamosan egyébként is a kettő nagyon nehéz egy kisgyereknek, két idegen nyelvet tanulni. Úgy, hogy nem anyanyelve, mint ahogy a sváb nagyszülőknek, mert nem öröklődött tovább ez a nyelv.

A '90-es években adódott az a lehetőség, hogy nyelvoktató általános iskola legyünk. Tehát nem két tannyelvű, a nyelvet oktatjuk csak, mint idegen nyelvet. De ezt emelt óraszámban. Heti öt alkalommal öt órában van német óra. Ezenkívül mostanra már bevezették, hogy legyen egy német honismeret óra, így gyakorlatilag hat németóra van. És mellette, régebben is volt ilyen lehetőség, szakkörszerűen lehet néptánccsoportot működtetni. Tanítani sváb néptáncokat. Ebben én is közreműködtem még az elején, mert én az Erkel Ferenc Ének Zenei Általános Iskolába jártam, ahol mi néptáncot is tanultunk. És néhány alaplépéssel én is tisztában voltam, tehát egy-egy kisebb produkciót be tudtunk mutatni a gyerekekkel. És én ezt örömmel tettem. Most, hogy van művészeti alapiskola, és elkezdtek a gyerekek például magyar néptáncot tanulni – az Ihász Lacitól meg a Bors Évától –, megkértem, hogy lehetne-e egy testnevelés órát kiváltani úgy, hogy azon német néptáncot tanulnak. Mostantól már harmadik osztályig felér az a csoport, amelyiknek az öt testnevelés helyett négy van, és egy testnevelés órában német néptáncot tanulnak. A falunak lesz nemzetiségi napja jövő pénteken, azon például fellépnek ezek a kisgyerekek, egy kis válogatott csapat.

Az iskolában régebben Sváb bált tartottunk, amikor meghívtunk más iskolákat, környékbeli sváb településekről szereplőket, meg a mi kisgyerekeink szerepeltek, hívtunk zenekart, mondjuk a városlődit, húzták a talpalávalót. Az összes pedagógus főzött, hogy a vacsora olyan legyen. Mindenki beleadott mindent. A sváb bál egy napra koncentrálódott. A dolog akkor teljesedett ki témahétté – mert ezt pedagógusként így hívjuk –, amikor egy TÁMOP-os pályázat, a TÁMOP 3.1.4.-ben a kompetencia alapú iskolafejlesztés keretében kellett helyi innovációt kitalálni. És akkor ezek közül az egyik ez a sváb hét volt, amit ki kellett részletesen dolgozni, hogy mit fogunk csinálni. Ennek vannak állandó elemei, például, hogy a környékbeli nemzetiségi iskolákat meghívjuk egy kis játékos csapatvetélkedőre. Az idén eljött a noszlopi iskola, az ugodi, a Munkácsy Pápáról két csapattal. A vetélkedő nem igényel akkora felkészülést, inkább kicsi talpraesettséget. Van előzetes feladat, amit be kell küldeni. Például az idén az volt, hogy az iskolájukat kellett bemutatni németül. De mindig más jellegű a feladat. Néha egy-egy tárgyat kellett összeszedni a nagyszülőktől, és arról beszélni. Van

ennek keretében szép kiejtési versenyünk. Van kézműves tevékenység. Az idén volt egy fafaragó, tartott a gyerekeknek bemutatót, megmutatta az ő tevékenységét, a gyerekek készíthettek kulcstartót, tehát valami kis emléket. Pásztor Károly, kupi fafaragó járt nálunk. De például van helyi sajtkészítő. Őt is elhívtuk, kóstoltak a gyerekek joghurtot, sajtokat. Elmondta, mi hogyan készül. A méhész mára maradt, mert a múlt héten a Bakony-kiállításon volt Veszprémben, nem ért rá. Ma volt itt. Ami a falusi élethez kapcsolódó dolog, és érdekli a gyerekeket, azt igyekszünk bemutatni. Úgyhogy ez a sváb hét tanításon kívüli programok szervezésével is foglalkozik. Tehát nem kimondottan a tanítási órákon, hanem a tanítási órákon kívül. Ha délelőttre esik, akkor igyekszünk vagy rövidített órákkal megoldani, hogy ne maradjunk el a tananyaggal sem, mert az is fontos, hogy azzal is haladjunk, mindenkinek a saját órája fontos. Meg igyekszünk nem csak az iskola falain belül maradni, hanem a vonzáskörzetből is résztvevőket idecsábítani.

M. A.: *Ha nem sváb falu Pápakovácsi, akkor mitől érződik mégis, hogy hasonló a tartása, szorgalma, mint sváb falvaknak? Szép számmal akadnak itt svábok, sváb családok, a falu polgármesterének a nevéből is arra következtetek, hogy ők is német család.*

M. L.-né: Igen. Ide beszármaztak, benősültek, beházasodtak sváb településekről. Például Gannáról, Döbröntéről. És vannak annyian, egy kis közösség van, amelyik felvállalja az ő német nemzetiségét, és van német nemzetiségi önkormányzatuk is.

M. A.: *Akkor ezek szerint az ide benősült vagy beházasodott embereknek fontos, hogy ezt a nyelvet és kultúrát tovább éltessék.*

M. L.-né: Erről most eszembe jutott, amit még nem mondtam, hogy mi mindig hívunk olyan vendéget is, egy nagyszülőt, aki igazi sváb származású, és tudja még az ő sváb hagyományait, hogy az ő gyerekkorában hogy játszottak, milyen családi események voltak, amiket tartani kellett. Szóba kerül a templomtól elkezdve mindenféle háztartásbeli dolog. Mesél a gyerekeknek, és oly érdeklődőek a gyerekek, olyan kérdéseket tesznek fel, hogy az ember tényleg csodálkozik, hogy hát a gyereket ez érdekli. Megkérdezik, hogy hányas volt a legjobb osztályzat. És hogy 7-es volt, például mesélte most a héten az Annus néni, aki itt volt. Nagyon jó dolgokat mondott, hogy mivel kötötték le a gyerekeket. Hogy csak otthon készítettek játékok voltak, boltban játékot nem vásároltak. Mesélte, hogy nem volt út Gannáról Pápára, hanem csak egy kis köves út, amin gyalog kellett bemenni. Nem volt buszjárat meg autó se volt. Kocsi ritkán. Begyalogoltak és hazagyalogoltak. Vitték a kosárban a piacra az eladnivalót, meg hozták, amit vásároltak.

M. A.: *És az Annus néni itt él a faluban?*

M. L.-né: Igen.

M. A.: *És vajon neki egy ilyen alkalom után, mikor a gyerekeknek mesél, nem adódik, hogy a faluban is egy kicsit az iskolás koron kívülieknek is folytassa a meséit? Milyen jó lenne, ha a faluban is meglenne a hatása! Meg fogom keresni.*

M. L.-né: Érdemes az Annus nénit felkeresni, mert érdekeseket mond, jó beszélő, jó mesélő. Még nem olyan nagyon öreg. Jól hasznosító az, amit ő elmesél. Szemben laknak az önkormányzattal.

M. A.: *Mindaz, ami eddig szóba került, elég ahhoz, hogy a szülők ide hozzák a gyerekeket tanulni?*

M. L.-né: Nem feltétlenül. Ez még nem lenne elég. Mert ilyen nemzetiségi oktatás van Pápán is a Munkácsy iskolában. Az első gyerekek, akik Pápáról idejöttek, azért jöttek, mert a nevelési tanácsadó azt ajánlotta, hogy ide jöjjenek, mert itt nálunk 10-15-ös létszámú osztályok vannak. Tehát akire az odafigyelés fontos lenne, annak ajánlották. És nekünk nagyon jó kapcsolatunk van a nevelési tanácsadóval. Nem is szólva arról, hogy nekem három gyógypedagógus kollégám van az intézményben. Kevesen dicsekedhetnek ezzel, hogy a 17 emberből két diplomával, esetleg három diplomával rendelkező kollégák vannak. Tehát tanító és gyógypedagógus is. Ha probléma van, de még azt nem térképezték fel, hogy az mi pontosan, a gyógypedagógusnak van rálátása, hogy mi az, ami kezd kialakulni. Azt muszáj feltárni és ott segítséget kér, és jó a kapcsolat a nevelési tanácsadóval. Kimondottan ajánlották a mi iskolánkat. Csakhogy egy idő után felmerül, hogy kit integrál ki. Nem haladhat meg a nagyon problémás gyerekszám egy bizonyos az arányt, mert akkor elviszi az osztályt abba az irányba. Meg kell az egészséges egyensúlyt találni. Tehát ez is egy indíttatás volt. És a családias légkör. Egy kis iskola vagyunk, és a családias légkört jobban biztosítjuk, mint egy mamut iskola. Ez egy biztos csábító erő, ezt gondolom. Tehát az idegen nyelv, az, hogy olyan végzettségű pedagógusok vannak, hogy kis létszámúak az osztályok. A legnagyobb létszám most is 25, ami emberbaráti. Ha túl sok sajátos nevelési igényű tanuló van egy osztályban, ha az 50%-ot meghaladja, ott nagyon nehéz azért a tanítás. Mert ezek a gyerekek nem fogyatékos gyerekek. A sajátos nevelési igény adódik abból, hogy valaki valamilyen tanulási nehézséggel küzd, tehát diszlexiás, diszgráfiás, diszkalkuliás. Valami funkciója nem úgy működik. És abból fejlesztő foglalkozást kap heti három alkalommal. De ahhoz a kisgyerekhez órán is úgy kell hozzáállni, aki nem tud jól olvasni, hogy annak nem jó a szövegértése. Tehát akármilyen tantárgyat is tanítok, neki úgy tudjam előadni, hogy a szövegértést minél többféleképpen tudjam megközelíteni. Mutassak ábrát! Ő csináljon, manipuláljon. Azt gondolom, hogy az is előnye az iskolának, hogy a tantestülete egy módszertanilag jól felkészült társulat.

Mi több pályázatban is részt vettünk, aminek követelménye a továbbképzés. Igen, tudom, nehezére esik az embernek, főleg úgy, hogy a hétvégéje megy rá. És nekem is nagyon sok hétvégém ráment, hogy szombaton volt Budapesten három napos – péntek – szombat – vasárnapos – továbbképzés. De az ember mindig újat tanul. És muszáj mindig tanulni. Az ember egyébként besavanyodik, beleun abba, amit csinál. Meg kell újulni! A 21. századi gyereknek nem lehet 20. századi módszerekkel tanítani. Muszáj, igenis, kell a számítógép, az interaktív tábla. Kell egy kis varázslás! Olyan információáramlatban van ez a gyerek, hogy én kiállok a katedrára, és csak hintem

www.nmi.hu

az igét, csak beszélek, hát arra előbb-utóbb ugye, lekonyul a füle. Az lepereg róla. Tehát énnekem minél többoldalúan kell megközelíteni a témát, mindig el kell egy kicsit varázsolni a gyerekeket, hogy legyen motivált, és őt is érdekelje a dolog.

Az a jó továbbképzés, amiről úgy jövök haza, legyen akár egy hétvégén, hogy na, most olyat tanultam, figyeljetek ide, nektek is elmondom, mert ez olyan jó dolog volt. Akkor azt mondom, hogy igen, ezért érdemes volt. Rászántam az időm, ráment, ingyen volt, ez mindig vonzó, hogy nem kell fizetni azért a képzésért, etettek-itattak, jól van, de az idő nagyon drága. A mai világban nagyon drága az idő. Kell, hogy érdemes legyen valamire eltölteni. Vannak itt kollégák, akik önkéntes alapon is elmennek. Például a Vadaskert alapítványnak volt egy bentlakásos képzése tavaly, ahol az olyan gyerekekkel foglalkoztak, akiknek olyan magatartászavara van, amire nem derül fény egy nevelési tanácsadós vizsgálaton. Egy hét alatt alakítanak ki róla egy szakvéleményt, és adnak tanácsot, hogy hogyan bánjunk ezzel a kisgyerekkel. Volt két kollégám ilyenen tavaly, mert volt egy olyan kis tanítványunk, akivel kapcsolatosan nem tudtuk megfejteni, hogy hogyan tudnánk úgy közeledni hozzá, hogy haszna is legyen a nevelésnek, valami látszódjék. És tényleg hasznos dolgokat hallottak. Ez például egy nagyon jó dolog volt. Megvan az én kollégáimban az az érdeklődés, az a nyitottság, ami úgy gondolom, hogy a szakmai színvonalát is adja az iskolának. Minden iskola alapító okiratában benne van, hogy integráltan oktathatnak gyerekeket, diszfunkciós gyerekeket, még enyhe értelmi fogyatékost is. De nem biztos, hogy van annyi felkészült gyógypedagógus. A Vajda Márta EGYMI utazó pedagógusai egyébként mindenhol ellátják a gyerekeket, ellátatlan kisgyerek nincs a járásban, ezt elmondhatom nyugodtan.

M. A.: *Az utazó pedagógusok mit csinálnak?*

M. L.-né: Ha nincs az iskolában sérülés-specifikus szakember, ők oldják meg a fejlesztésüket. Az enyhe értelmi fogyatékost, csak gyógypedagógus fejlesztheti. De ha a diszlexiás gyerekről a szakértői bizottság azt állapítja meg, és olyan szakvéleményt ad ki, őt is csak gyógypedagógus fejlesztheti, vagy a gyógypedagógus irányításával fejleszthető. Ha én azt mondom, hogy az egyik fejlesztő órát szeretném matematika korrepetálásra fordítani, akkor leülök és megbeszélek egy egyéni fejlesztési tervet, hogy azzal a kisgyerekkel hogyan haladjak, melyik területet fejlesszem. Minden ilyen kisgyereknek van egyéni fejlesztési terve, aminek alapján haladunk. És félévenként értékeljük, hogy mennyire jutottunk, vagy nem jutottunk, és akkor egy másik módszerre váltunk.

M. A.: *Ez jellemző a magyar iskolákra ma?*

M. L.-né: Igen, ez törvény által előírt kötelességük. Ennek kell működni. Ami nem működik, amit én nagyon hiányolok, és szintén előír a törvény, hogy mielőtt egy szakvéleményt kiállítanak egy kisgyerekről, jöjjön ide abból a bizottságból egy olyan gyógypedagógus, pszichológus vagy szakértő, aki a saját környezetében figyeli meg azt a kisgyereket, az osztályközösségében. Mert egy kétszemélyes helyzetben, egy vizsgálati helyzetben nem sok mindenre derül fény. Lehet, hogy a betű kerekítésére sor kerül, a számolási készségére, de szociális kompetenciát nem lehet mérni kétszemélyes helyzetben, csak egy közösségben. Ott hogyan tud az a kisgyerek érvényesülni, elnyomott lenni, perifériára szorulni. Az csak egy közösségi viselkedésből látható. Eddig egyszer éltem meg, hogy volt itt ilyen szakértő.

M. A.: *Nincs rá ember?*

M. L.-né: Nincs ember, nincs idő. Mert elég sok kisgyerekről derül ki egyébként. Régebben azt sem tudtuk, hogy az a diszlexia mit takar, vagy létező fogalom-e. Csak azt láttuk, hogy akármilyen okos az a kisgyerek, mértek 130-as IQ-t és nem tud megtanulni olvasni. Hogy annak mi lehet az oka. Tanító néni már mindenféle módszert kitalál, hogy mi lehet az oka, mikor valaki ezt fölvetette, ezt az olvasási nehézséget, és az a diszlexia, és az tényleg egy keresztezett dominancia lehet.

M. A.: *És, ha megállapítják egy gyerekről, hogy diszlexiás és olyan módszerrel dolgoznak vele, amit ajánl a szakember, látszik valami fejlődés?*

M. L.-né: Annyira látszik, hogy volt olyan nyolcadikos gyerek, akikről kiderítették, hogy már tünetmentessé vált. Ezt akkor nem lehet elérni, ha valami szervi oka is van, ha organikus okra visszavezethető. Egyébként lehet olyan módszert ajánlani a gyereknek, olyan olvasási módszert, amivel ez tünetmentessé tehető. És volt ilyen. Nagyon jó intellektusú gyereknek kell lenni. Sok kisgyerekről nem is derül ki ez azért, mert tudja kompenzálni. Tehát olyan okos, hogy a kiolvasáskor fennáll a betűcsere – mert itt azok vannak, a b-d, b-p, ezeket cseréli – de kompenzálni tudja az eszével.

M. A.: *És biztos az, hogy jó, ha egy gyerek tud magáról egy hiányosságot?*

M. L.-né: Jó. Mint ahogy bármi betegségről, jó, ha tudom. Tudom, hogy ez a hiányom. És az az érdekes, hogy ha az iskolában ez egy elfogadott dolog, akkor az a gyerek nincs kiközösítve. Most például én ötödikben tanítok matematikát. Van egy olyan kisgyerek, akinek van ilyen szakértői véleménye, és írt egy matematika dolgozatot, amire nekem kettest kellett volna adnom, mert nem érte el azt a százalékhatárt, egy pont hiányzott. És akkor elővettem a szakvéleményt, hogy méltányosan kezeljük, meg használhatna segédeszközt ez a kisgyerek. És mondtam, hogy én erre most hármast adok neked, mert annyi erőfeszítésedbe került ennek a megírása, hogy én azt méltányolom. És megtapsolták a többiek, hogy ez az Ábel még nem írt hármast matematikából. És akkor az én szívem is boldog volt. A gyerek körbenézett, és mosolygott. És látta, hogy a többiek nem irigylik ezt a dolgot. Ha kisebb kortól ismerik az ilyen gyereket a társai, nem nézik onnan ki, nem közösítik ki. Befogadják, ott a segítés megy.

Van például a negyedik osztályban egy mozgássérült kislány, aki nehezen nyílik meg, és nem beszél. Azzal a gyógypedagógussal, aki már évek óta kezeli, igen. Elkezdett először a takarítónővel beszélni, akivel nem volt olyan feszélyezett kapcsolata. A buszsofőrrel. Tehát nem volt meg benne az a gát, mint ami egy pedagógussal kapcsolatban, és övele beszélt. Ez az elektív mutizmus nevű, választott

némaság, így hívják ezt a beszédnehézséget, ez föloldódott a gyógypedagógussal. Talált egy kulcsot ahhoz a kislányhoz, amivel feloldotta. Na és, hogy nekem is bemutatja ezt, hogy hogyan tud olvasni. És nem tudott, ~~És~~ az a gombóc ott volt a torkában, és nem tudott. ~~És~~ akkor mondtam, hogy tudod mit, kimegyek az ajtón kívül és onnan hallgatom, és csak a Márti néninek olvass. És akkor ez történt, hogy elkezdtem hallgatni, hogy olvas, és egyszer csak lassan benyitottam, csak úgy hallgatóztam, ő nem látott, én kívül estem a látókörén és mindig mentem beljebb, és nem hagyta abba. És mondtam, hogy ez énnekem olyan nagy dicsőség, hogy énnekem is olvastál és úgy örülök neki, és most egy boldog napot szereztél nekem. És ez a kislány, aki mozgássérült, nagyon nehezen mozog, csak segítséggel tud helyet változtatni, magántanuló úgy, hogy heti 10 órában a gyógypedagógussal van, de egyéb órákon délig itt van és beülhet az osztályba egy énekórára, egy környezetórára, be nem kapcsolódik, kommunikálni nem kommunikál, de azt a tanító néni látja, hogy élvezi a gyerek azt a közösséget. És ezt az elektív mutizmust le lehet küzdeni, hogyha szociálisan úgy kezeljük azt a kisgyereket, hogy az a gát oldódjon fel, hogy akarjon beszélni.

És most nagyon elmentem a gyógypedagógia terére, de engem annyira izgat ez a kérdés, két ilyen diplomamunkát is írtam, ahol a sajátos nevelési igényű gyerekeknek az integrált oktatását választottam témául, a járásban. A mi iskolánkban hogyan működik, a járásban hogy. Végeztem kutatást, hogy más iskolákban milyen a hozzáállásuk a pedagógusoknak. És nem éreztem ezt a pozitív hozzáállást, mint ami nálunk van. Bár nehéz. Tehát azt mondom, azért az egy nehéz feladat, hogy ha egy osztállyal szeretnék haladni, de tudom, hogy azokkal a gyerekekkel másként kell. Nehéz feladat, de izgat ez a kérdés engem. Ne legyenek kirekesztettek. Azt mondjuk, hogy egy világunk van, amibe nekik is bele kell férni. És igen, bele kell férni. Ez lenne a normális, hogy nem lennének kirekesztve ezek az emberek.

M. A.: *Hát mindenesetre ez egy olyan szemlélet, amit jó terjeszteni, és ezek a gyerekek terjeszteni fogják, ha ebben nőnek fel. És szerencséje van annak a családnak, falunak, városnak, amelyikbe ők tartoznak.*

M. L.-né: Én ezt remélem.

M. A.: *Én azt gondolom, hogy meghatározó egy igazgató egy iskolában. Olyan iskolában biztosan nem tanítanál, ahol más lenne az igazgató. El lehetne csábítani egy olyan városi iskolába, ahol te lennél az igazgató?*

M. L.-né: Nem. Mert kivel dolgozok együtt? Az annyira fontos, hogy kik a munkatársaim, én akárhol nem lettem volna igazgató. Engem a munkatársaim tettek igazgatóvá. Tehát kiknek akarok a vezetője lenni? Ha tudom, hogy a hátam mögött olyan emberek vannak, akik követnek engem, akkor akarok igazgató lenni. Egy passzívabb közösségben nem lennék szívesen. Itt mennyi tanítvány itt maradt!

M. A.: *Egy 17 tagú tantestületből 7 a tanítványod volt. Ha ők ide visszajöttek, vonzotta őket, hogy újra együtt legyetek, nekik fontos, hogy együtt dolgozzatok. Sokat és jól. Rólad ez egy diáknak is kiderül.*

M. L.-né: Igen, ez is amellett szólt, hogy én ezt elvállaltam. Sokat hezitáltam egyébként, mert nekem olyan vezetőim voltak, akikre úgy néztem fel, hogy tudtam, én nem tudok olyan lenni. Karizmatikus egyéniségek. Rövid ideig volt énnekem az az igazgató bácsi főnököm, aki felvett. De az egy kézfogással eldöntötte, hogy én jó munkaerője leszek. Úgyhogy nem kellett állásinterjú, hogy engem kifaggasson, hogy mihez értek, vagy mi az, amit még tudok csinálni, látta bennem talán azt a tüzet, ami egy frissen végzett, friss diplomásnak a szemében kell, hogy csillogjon, hogy ővele a világot ki lehet forgatni a négy sarkából. Tud zongorázni? Igen. El tudná vállalni az iskolai kórusvezetést? El tudom vállalni. Tud még, ó, kémiát is tud tanítani! Kémia szakosunk nincs. És akkor matematika, nagyon jó.

Énnekem kell az a bátorítás, kell az az elismerés is, az a kis vállveregetés. És egy falusi iskolának minden falusi ünnepélyen ott kell lenni, és szerepelni kell. Volt itt járási könyvhét megnyitó, ahol az énekkar lépjen fel. És mit énekelhetnénk, Istenem, ezekkel a kisgyerekekkel. Olyan problémák adódtak az embernek, mindet megoldottuk. Mindent meg lehetett oldani. Mindig szerepeltem. És én akkor 3 év után kaptam egy miniszteri dicsérő oklevelet. Ez már akkora szó volt, egy fiatal kollégának 3 év után ez egy olyan vállveregetés, ami aztán meghatározza az életét. Aztán helyt kell állni, mert be kell bizonyítani, mindig legalább annyit nyújtani, vagy többet, mint amiért azt kaptam. És a Benkő Jenő igazgató bácsi volt, akinek köszönhettem. Ő volt itt, amikor én ide jöttem.

M. A.: *Ő volt, aki a kézfogásodból tudta, hogy választ téged. És még meddig igazgatott?*

M. L.-né: Öt évig. Az ő felesége volt, aki azt a kis nemzetiségi kórust, a sváb kórust vezette. A gannai iskolát vezették. Tanító néni a felesége, az alsósokat tanította összevontan, ő meg a felsősöket tanította. Egy falusi iskolában összevont osztályok voltak. És akkor ide kerültek, ő lett igazgató, a felesége éneket és magyart tanított. Az ő iskolájukat bekörzetesítették. Régen minden faluban volt iskola. Kupon, Gannán, Döbrönten, mindenhol, csak összevont osztályok voltak. És akkor szépen, lassan bekörzesítették először a kisebb létszámú osztályokból a gannai gyerekeket, a döbröntei gyerekeket, aztán a kupiakat. Végül, ha jól emlékszem, talán '68-'69-ben már idejárt mindenki. Lett egy ilyen körzeti iskola.

De ez az épület maga még szolgálati lakás is volt. Volt kolléganőnk lakott itt, egy pedellus, aki lent a földszinten lakott. Tanítottunk a könyvtárban is, ott is volt egy osztályterem. Olyan kis létszámú osztály is volt, hogy a mai szertárba befértek. 10 gyerek alkotott egy osztályt. Tehát lassan fejlődött. És akkor voltak mélyrepülések. Ugye ez a demográfiai hullám begyűrűzött hozzánk is, csak 100 gyerekünk lett. Annyira megcsappant a gyerek létszám. Egyrészt meg, ilyen önkormányzati vitából származóan a döbröntei gyerekek egy részét elvitték. Elvitték a katolikus iskolába. Mert nem körzetes iskola. Csak egyházi iskola vehette fel a gyerekeket. És elvitték a gyerekeket oda, mert valami költségvetési nézeteltérés volt. És akkor megcsappant a létszám. És a normatív támogatás olyan kevés volt,

www.nmi.hu

hogy ebből iskolát finanszírozni nem lehetett. És akkor micsoda ragyogó ötlete volt a következő igazgatónőmnek, aki a Benkő Jenő bácsi után következett. Dr. Orbán Jenőné volt, aki énnekem egy példakép. Ő megint egy olyan ikonikus egyéniség, hogy nem is tudom, hogy tudnék-e hozzá foghatót mondani. A Varju Kati néni talán, aki úgy a vállára tudta venni és olyan ötletei voltak. Kitalálta, hogy csináljunk mi itt egy háziasszonyképző iskolát, a 8. osztályt végzett lányoknak, akik egy ipari iskolában sem ütik meg a mércét, akik gyenge tanulmányi képességűek, akik valahonnan már kimaradtak, azokat mi karoljuk föl. És ugyan tanítsunk nekik olyan tantárgyakat is, mint matematika, magyar kisebb óraszámban, de amit egy háziasszony csinál, a szabás-varrás, a takarítás, a főzés, ezeket tanítsuk meg. Amit gyakorlatilag hazulról kellene egy kislánynak hozni, de a mai gyerekek nem hoznak ilyeneket, mert nincs idő erre. És először nagyon-nagyon gyenge kis gyerekanyagot kaptunk. Tényleg azt mondom, olyan minimális tudással rendelkeztek, minden nehezükre esett. De elkezdtek főzni tanulni, és lettek sikerélmények. Meg lettek dicsérve a takarításban. Hogy ablakot úgy pucolnak, hogy na. A takarító néni lett a szakoktatójuk. És ezek a gyakorlati sikerélmények olyan motivációt jelentettek ezeknek a gyerekeknek, hogy elkezdték tanulni az alaptantárgyakat. És ezek között a gyerekek között volt, akinek diplomája lett. Elvégezte itt azt a két éves háziasszonyképzőt. Utána visszairatkozott levelezőre, esti tagozat egy gimnáziumban, leérettségizett és diplomája lett. Hogy könyvelő lett, könyvelő cége van egy olyan kislánynak, aki nálunk a háziasszonyképzőben két évig tanult. És jöttek vissza osztálytalálkozóra. Ahogy beszélgettem velük, olyan örömmel tölti el az embert.

M. A.: *És miért nem lehetett ezt az iskolát megőrizni?*

M. L.-né: 2000-ben azért szűnt meg, mert akkor annyira lecsökkent a létszám. A kötelező beiskolázás miatt az iskolákba mindenkit fel kellett venni. Hozzánk tényleg csak 8 vagy 10 gyerek iratkozott be. Volt év, hogy volt 38 gyerekünk ilyen. És akkor ezt még megfejeltük, hogy gyorsétkeztetői eladó, hogy egy OKJ-s végzettséget adjunk hozzá, vagy varró munkás. Ezt a kettőt is oktattuk. Mivel a beiratkozás időpontjában nem jelent meg 10-nél több gyerek, ezért nem lehetett osztályt indítani, és fel kellett függeszteni. Bármilyen tevékenység amit felfüggesztenek, az meghal. Így elsorvadt ez a szakiskolai rész, de kezdett föltámadni a másik oldal, az általános iskola, és szép lassan visszajöttek a gyerekek. Pont ezek miatt a lehetőségek miatt, amiket elsoroltam. Azt gondolom, hogy ez az általános iskola így is megállja a helyét. Nincs erre most szükségünk, hogy szakiskola is legyen. De azt gondolom, hogy egyébként meg szükség lenne erre a képzésre nagyon. Nagyon sok gyereknek lenne szüksége erre.

M. A.: *Biztos vagyok benne. És a szakiskolában milyen tanári gárdával sikerült megoldani a a szakképzést?*

M. L.-né: Mi tanítottunk szinte mindent. De, egy szakács, aki a konyhán egyébként a szakács volt, volt a szakoktató. A varró munkásnál volt egy varrónő végzettségű szakoktató, aki szintén bejárt. Főzést tanított még egy nyugdíjas óvónő. Nyugdíjas volt a gyors- és gépíró szakoktató, mert azt is tanultak ezek a gyerekek. Óraadókkal tudtuk megoldani. És még mi tanítottunk. Gyakorlatilag a 9., 10. osztály volt, két éves. És adott egy végbizonyítványt. Nem szakképesítést, de abban a bizonyítványban a tanúsítvány szerint felsorolták, hogy milyen tevékenységekre alkalmazható ez. Konyhai kisegítőnek, vagy óvodai dajkának, vagy bébiszitternek. Csecsemőgondozást, csecsemőápolást is tanultak. Segéd munkakörökbe lehetett ezzel elhelyezkedni. Néhány kislány elvesztette ezt a tanúsítványát és felkeresett engem, hogy tudnék-e kiállítani. Ilyet nem tudok kiállítani, de igazolást tudok arról adni, hogy ezt ő sikeresen elvégezte, és hogy ezekre a munkakörökre alkalmazható.

M. A.: *Az ipari iskola ilyen jellegű képzést nem folytat?*

M. L.-né: Nem, szerintem.

M. A.: *De hát ez végtelenül fontos lenne.*

M. L.-né: Most hallottam, hogy a Mezőben indul gazdaképző. Hogy pontosan milyen tantárgyakat tanulnak, ezt nem tudom megmondani, de azt gondolom, annak is ilyesmi jellege lehet. A mienknek ez volt a neve: Háziasszonyképző szakiskola.

M. A.: *És ilyen feltehetően sem Pápán, sem a környékén nincs.*

M. L.-né: Nem tudok róla.

M. A.: *Szükség lenne rá. Ezeknek az ismereteknek, gyakorlatoknak az átadása nem oldódik meg generációról generációra.*

M. L.-né: Énbennem bennem van ez az oldal is.

M. A.: *És tud az iskolátok olyan diákot nevelni, akiben így meglesz ez az oldal is?*

M. L.-né: Biztos, hogy tudunk. Először is a pedagógus egy minta, egy példa. Olyannak kell lenni, hogy az követhető legyen.

M. A.: *Igen, ez biztos. De hogy meg tudja-e oldani az iskola, hogy ami nem öröklődik a családban, azt az iskola megadja? Hogy tudjátok-e azt biztosítani, amire te azt mondod, hogy te igen. Ez ugye a te esetedben múlott egyértelműen a családon és hát nyilván az iskolában is értek hatások, ha Varju Kató néni a látóteredben volt. De első helyen mondtam a családot. Gondolod-e azt, hogy azzal a hiánnyal, amivel egy gyerek bejön az iskolába, a pedagógusok tudnak mit kezdeni, hogy képesek-e pótolni azt, amit a család nem adott meg egy gyereknek?*

M. L.-né: Nem tud mindent kompenzálni az iskola. Bár én úgy érzem, hogy egyre többet hárítanának a családok terheiből az iskolára, de nem igaz, hogy mindent lehet. 3 éves koráig azt a kisgyereket olyan alapdolgokra meg kellene tanítani, olyan szokásrendszert kialakítani, rendet az életében, amit nem lehet az iskolában. Nem 6 éves korában kellene elkezdeni. Tehát mindent nem lehet kompenzálni. Sok mindent igen. Nevelünk is, nem csak azzal, hogy példát mutatunk. Az ember próbálja a szokásokat kialakítani, a legelemibb dolgokat, mondjuk, hogy köszönünk. Egy faluban különösen. Mondtam, itt lehet, hogy te nem ismered azt a nénit, de ő tudja, hogy a kovácsi iskolába jársz, neked mindenkinek köszönni kell. Ha az iskolába bejön egy vendég, akkor köszönni kell. Alap dolgokat próbál

az ember kompenzálni, mindent nem lehet.

M. A.: Szerinted mi lenne az, amit egy faluban be kéne indítani, kikre támaszkodva, ami elterjeszti azt a fajta tudást, amitől valaki másképpen lesz avval a megszülető gyerekkel, mint ahogy van, úgy önmagától? Mert szerintem minden iskolának érdeke lenne, meg hát ennél fontosabbat is mondok, minden családnak érdeke lenne, hogy ne egy olyan gyereket adjon iskolába, akivel már nehéz mit kezdeni.

M. L.-né: Azt gondolom, lehet, hogy el lehetne kezdeni egy védőnőnek valami kismamaklubszerűt működtetni, ahol mondjuk szakemberekkel esetleg leülni és mondjuk esetleg jó tanácsokkal ellátni a szülőt. De hát azzal teli van mindenkinek a padlás, meg azt mondja, hogy ott az internet, és majd én onnan mindent megtudok.

M. A.: *De ha csinálna olyan kismama klubot, ahol jól éreznék magukat az emberek, mert viheti a gyerekét is, előkerülnek a tapasztalatok, és az se baj, ha a baba ott éppen sír, akkor senki nem mondaná az internetet. Akkor fontos lehetne az együttlét. Szóval elképzelhető, hogy egy védőnő, aztán pedig egy óvodai pedagógus a következő korosztály szüleivel beszélgetve, jó példák bemutatásával, a mi miért jó elmondásával tehetne a jó gyerekneveléséért, a jó szülő-gyerek viszony kialakulásáért. És akkor az iskolában, amikor te meg tudod szólítani a szülőket, már érteni fogják a nevelési szempontjaidat és fontos dolgokat tudsz közvetíteni.*

M. L.-né: Amikor eljönnek a szülői értekezletre, mondjuk 80-an vagy 90-en, akkor az egész iskolának beszélek. Ez év elején van, meg félévkor. Én, amit mindig szoktam hangsúlyozni, és nem győzöm elégszer, hogy meséljenek a kisgyereknek. Hogy a mese egy olyan fontos dolog, hogy belső látása legyen. Hogy ne a tévét nézze, hanem ő magában mozizzon filmet. Alakuljon belső kép a kis fejében. Meg hát legyen szókincse annak a kisgyereknek, amivel itt majd meg tud szólalni. Meg mindenbe be kell vonni otthon. Nem lepasszolni, amikor tésztát gyúrok, amikor a kertbe kimegyek. Most erről a kertről eszembe jut, hogy például most 4 éven keresztül volt egy lehetőség, hogy a fiatal gazdaszövetség fölajánlott vetőmagot. Jött egyszer egy tájékoztató levél, hogy az Agrya Fiatal Gazdák Szövetsége fölajánlja, hogy a Vesd bele! mozgalomban vegyünk részt. Hány kisgyerek igényel magot? Azt gondolná az ember, hogy minden kisgyerek igényelne magot. Nem. Nekik nincs is kertjük. Nem művelik, csak füvet nyírnak. És akkor mégis elindult. És olyan jó magokat kaptak! Hogy ezek a gyerekek milyen retkeket hoztak! Fényképezni kellett a kertet, miközben nőnek a növények. Hogy égig érő borsó lett, kétméteres kordonra futtatták föl azt a borsót.

M. A.: *Ilyen jó minőségű magot kaptak!*

M. L.-né: Nagyon jó minőségűt. És olyan szívesen csinálták. 4 éven keresztül csinálták.

M. A.: *És ki segített a gyerekeknek otthon, a szülő? A nagyszülő?*

M. L.-né: Szülő, nagyszülő. De többségében szülők azért. Belevitték a szülőket a gyerekek. És én ezt olyan jó ötletnek találtam. Lehetett volna művelni iskolakertet is. Az az igazság, hogy mikor? Hogyha elindítasz egy kertet, akkor nem mondhatod június 15-én, hogy becsuktuk, mert a termést még nem szüreteltük le. Most melyik gyereket csábítom én ide vakáció alatt, hogy kapáljon, öntözzön? Meg hát a pedagógusnak is, a szabadság szabadság. Tehát így iskolakert nincs. Van egy kis fűszeres itt a hátsó udvaron. Egy kis gyógynövényes. Van a biológia tanárnak egy kis ökoszakköre. Ők azok, akik a gyógynövényest rendben tartják. De nem lenne rossz a gyerekeket megtanítani, mert nem biztos, hogy otthon megtanulnak kapálni, ásni, kertészkedni. És azért egy falusi portán mégis csak az lenne mindenkinek a dolga. Az egy olyan jó kis testmozgás egyébként. Meg jó levegőn lenni. Van eredménye, amit be tudok mutatni. Olyan boldogan hozták a gyerekek azokat a retkeket. Mondtam, hogy én életemben nem tudtam ekkora retkeket termelni.

M. A.: *És körülbelül hány gyerek volt, aki vállalkozott a vetésre?*

M. L.-né:: Először csak alsósok, és maximum száz vetőmagcsomagot lehetett rendelni. Volt retek, borsó, karalábé, sárgarépa. Ötfélét lehetett ültetni. Amiket lehet nyersen is fogyasztani. Sikerélménye van vele a gyereknek. Ez egy olyan jó kezdeményezés volt! Négy éven keresztül, úgy emlékszem, még az idén is kaptunk ilyen magokat.

M. A.: *A legkisebbek, 1-től 4-ig?*

M. L.-né: Igen, csak alsó tagozatos lehetett. De a következő évben ő már felsős lett. Nem kérhet? Dehogyisnem! És akkor neki is kértünk. Aztán végül így kiterjesztettük. Tehát mind a 100 csomagot kértük, amennyit lehetett. És kiosztottuk. Ez is egy olyan lehetőség, amit meg kell ragadni. Ez megint olyan, mint a Határtalanul pályázat, amivel lehet menni külföldre a magyarlakta területekre kirándulni. És mi voltunk Szlovákiában. Tettünk egy kis körutat, ez is volt a célja. Elindultunk Pozsonyból, Besztercebánya, ott aludtunk, és Komáromnál jöttünk

„Határtalanul" Szlovákiában

www.nmi.hu

vissza. És az egyik helyen egy magyar középiskola működött, ahol mi szállást kértünk, annak a kollégiumában laktunk. És ahogy fogadtak bennünket, a gyerekek sehol nem érezték olyan jól magukat. Nagy terület, az a szabadság, az a játék. Az a magyar szó, az a vendégszeretet, ahogy azt a vacsorát nekünk föltálalták. Annyira jó volt. Nagyon jól érezték magukat a gyerekek. De hát az egész kirándulás alatt is, szájtátva mindenhol.

M. A.: *És mennyi gyerekkel sikerült kirándulni?*

M. L.-né: Tizenkilenccel. Egy osztály. Mindig csak a 7. osztályosok mehetnek. Ez csak egy korosztálynak van kiírva. És most megint pályáztunk, és nyertünk is. Úgyhogy májusban megint Szlovákiában, egy másik körutat tervezett a tanár néni. Merthogy túl sokba se kerüljön. Mert a szállást és az utazást támogatja, a többit nem, ez a pályázat. Tehát az étkezést nem. Meg, ha be akarok menni valamit megnézni, a belépőjegyet sem. Tehát ki kell gazdálkodni az osztálypénzből, kell valami kis szülői támogatás, egy kis önkormányzati támogatás, hogy finanszírozni tudja az ember.

M. A.: *A szülőknek nem kell annyit fizetni, hogy amiatt ne tudjon gyerek jönni?*

M. L.-né: Nem. Senkinek nem kell ezt visszamondani. Ez nem akkora teher. Ez egy háromnapos kirándulás.

M. A.: *Jó, hogy így döntitek el, hogy ez van a legközelebb, akkor erre kell menni.*

M. L.-né: Van nekünk testvérkapcsolatunk Erdélyben, csak annyira messze van, hogy oda nem érdemes úgy elmenni, hogy ott egy napot tölt az ember és visszajön. Mert most hívtak engem, az ottani igazgatónő, hogy január 22-23-án lesz az iskolában az iskola névadójának emlékére, születési évfordulójára egy ünnepség sorozat, és menjünk el. De hát január 22-én? El nem tudom képzelni, hogy ott ne legyen hó. Hogyan tudnék én oda elmenni úgy, hogy elmegyek egy nap, ott vagyok, és már harmadnap jövök haza? Így nem szeretnék. Azt gondolom, hogy nem az az idő alkalmas. Nekünk jobb lenne egy nyári, és én hívtam is őket, hogy nekünk egy evezős táborunk van nyaranta, kétévente. ~~És~~ Az idén éppen Dunaszigeten voltunk, hívtam őket, hogy jöjjenek erre el. Úgy gazdálkodunk, hogy azoknak a gyerekeknek semmibe ne kerüljön. Utazzanak ide, mi őket ellátjuk. A szállást, mindent megoldunk ott, nyaraljunk együtt. És nem jöttek. Nem tudom, miért hiúsult meg. Nekik is elég költséges már az ideutazás is. Úgyhogy lehet, hogy ez is oka. Hosszasan nem volt állandó igazgatója ennek az iskolának, évente megbíztak valakit, nem volt érdeke, hogy kezdeményezzen valamit. Most ez a kinevezett igazgatónő ezt az elejtett fonalat felvenné a két iskola között, és hogy indítsunk el valamit. Mondtam, hogy ezt nem tartom alkalmasnak. Egy tanítás nélküli helyzet kellene, amikor nem csak pedagógus, hanem gyerek is megy. Én többször is voltam Erdélyben. Énnekem az egy olyan megnyugvás. Azt a környezetet idézi föl, amiben én gyerek voltam falun.

M. A.: *És egy gyerek is megélhetné azt.*

M. L.-né: Kellene is. Az ő magyarságukat megélni. Én ott sírtam a műsoron, amit előadtak. Annyira megindító volt. Amikor legutóbb ott voltunk.

M. A.: *És ez is Vargyason volt?*

M. L.-né: Igen. Ott is van olyan gárda, bár cserélődtek a pedagógusok nagyon sokan, nyugdíjba is mentek. És a fiatal pedagógusok nem helybeliek, hanem odajárók. Még bele kellene nevelődniük, hogy akarják azt, amit. De vannak néhányan, akik még szeretnének. Ezt a kapcsolatot fönntartani e-mailben szoktuk, üdvözlet meg érdeklődés szintjén. De azért a találkozás, az az igazi.

M. A.: *És nem lehetne megszervezni, amit a régi családok, hogy gyerek ide két hétre, és az a gyerek meg oda két hétre?*

Tannheim és Vargyas, a két testvérváros

Reneszánsz nap, 2008.

M. L.-né: A családok között azért van ám kapcsolat. Mert voltunk mi úgy kint, hogy családtagok is jöhettek. És akkor ővelük, az ottani családokkal, akinél laktak, ez a kapcsolat megvan. Úgy is volt, hogy eljöttek ide. Gyerekkel együtt ezek a családok ki tudtak menni. Az önkormányzati titkárnő a családjával minden évben megy Erdélybe. A másik a német kapcsolat. Ha már egyszer nemzetiségi iskola vagyunk és német nyelvet oktatunk, nekünk ez a másik testvérkapcsolat is fontos, Tannheimmel. Szerintem vonzó dolog, hogy a gyerek abban a nyelvi környezetbe lehet. Jöttek onnan is, és mentünk mi is cserelátogatásra. Amit én soha nem képzeltem el, hogy egy német iskolában megszüntetik a felső tagozatot, az ott bekövetkezett. Németországban megvalósult egy gyönyörű, felújított iskolaépület, ami 8 osztályos volt, amiben színpad volt, technika terem, uszoda. És ott most csak alsó tagozat működik, nincs kihasználva. Ezt nem gondoltam, hogy ez megtörténik. A gazdasági helyzet rákényszeríthette őket, hogy csak az alsó tagozatot működtessék. A két testvértelepülést ez úgy érinti, hogy onnan az alsós gyereket már nem engednek ide el. Felsőst még csak-csak. Két tanár eljött velük, 10-15 gyerekkel. És akkor tanácsoltam ott az igazgató úrnak, a polgármester úrnak, hát jöjjön család. Jöjjön el két tanár, három szülő, de jöjjön el 10 gyerek. És akkor öt felnőttel, 10 gyerek. Megoszlana a felelősség. Ahol van egy negyedik osztályos, de felsős testvére van, így jöjjön el egy testvérpár. Nem nagyon kapacitálták eddig magukat, de én hajtom ezt az ügyet, én úgy nem szeretném elengedni. Mert a mi részünkről szívesen mennek a gyerekek. Melyik gyereknek van arra lehetősége, egy falusi kisgyereknek, hogy Németországba egy hétre elmenjen? A távolság is elég nagy, mert ez is 800 kilométer körüli.

M. A.: *És Vargyas hány körülbelül?*

M. L.-né : Még több. 900 és 1000 között, valahogy így. Mindegyik nagyon messze van. De mind a két kapcsolat az iskola kapcsolatával indult. Tehát a községek kapcsolata az az iskola indítványa volt. És először iskolák között lett, aztán így kiteljesedett a községek között is. És azt is a kollégáimnak köszönhetem. Itt volt egy olyan talpraesett német tanárnő, van is, osztályfőnöke is voltam, aki elindította. Keresett egy német hirdetést, hogy egy iskola testvériskolát keres. És akkor mi fölvettük a kapcsolatot, irt egy levelet az ottani igazgatónak. Először eljött az igazgató és a felesége, nagy csinnadrattával főztünk nekik, mert ez még nyáron volt, az egész tantestület sürgött-forgott, főztünk finom magyaros ételeket.

M. A.: *Ez hányban lehetett?*

M. L.-né: 96-ban talán? Utána a tantestület eljött. Akkor ők is megnézték. Utána lehetett gyerekeknek. Mi is elmentünk, és mehettek a mi gyerekeink is. Saját gyerekem is volt kint. Én is kísértem gyerekeket, a gyerekeknek ez nagyon nagy élmény. Ott is családoknál voltak elszállásolva, és hát kénytelen beszélni a gyerek. Ha enni, inni kér, akkor kénytelen beszélni. Ez egy nagyon jó dolog.

M. A.: *Mi nem került vajon még szóba?*

M. L.-né : Az, hogy például az embert beleviszik a pályázatok olyanba, amibe lehet, hogy magától nem menne bele. Például kötelező elem volt a 3 hetet meghaladó projekt, tehát több mint 21 napig tart. Az alatt valamilyen téma köré kell gyűjteni anyagot. Tanórai és tanórán kívüli dolgokat is. Ez a TÁMOP 3.1.4-es pályázatunknak egy kötelező eleme volt. De még mielőtt – mert ez 2009-10-ben volt –, anélkül, hogy tudtuk volna, csináltunk mi egy olyan reneszánsz napot és olyan reneszánsz heteket! 2008-ban volt Mátyás király évfordulója, a reneszánsz év. És akkor kipattant a fejünkből, hogy mi lenne, ha csinálnánk egy ilyet. És az egy olyan jó dolog volt! Ahogy arra készültünk. Betanítottunk reneszánsz táncot, reneszánsz színdarabot. Reneszánsz zenekart hívtunk. Én zászló bemutatót csináltam a gyerekekkel. Zászlódobálós, hajtogatós volt. Akkor lovagi tornát. Beöltöztünk. Mindenki varrt magának jelmezt, reneszánsz ruhákat.

M. A.: *Az összes gyereknek volt?*

M. L.-né: A gyerekeknek is volt, pedagógus is, mindenki varrt magának. Szülők is öltöztek be néhányan. És azt egy napra koncentráltuk, amikor itt olyan forgatag volt! Sátrak fölállítva, kézműves sátrak. Rajzolók jöttek, akik a gyerekeket megörökítették. Közben folyt a lovagi torna, a bemutató, délután a színdarab, a tánc. Lovas kocsi vitte kocsikázni a gyere-

Kenyér projekt

www.nmi.hu

Világgyalogló napon a Szirti sasokkal

keket. Emlékezetes nap volt. Akkor még nem tudtuk, hogy ezt úgy hívják, hogy projekt. Csak amikor minket köteleztek erre, hogy csináljuk. És akkor találtuk ki, hogy kenyér projekt, és akkor a kenyérről szólt. A búzától a malmok látogatásán át a kenyérsütésig. Van kemencénk, hát milyen istenáldotta dolog, hogy ki lehet használni, itt tudtunk sütni. Az összes gyereknek sütöttünk, minden hétvégén, pénteken kóstoló volt. Minden osztály sütött valamit és azt kóstoltuk. Kenyérfélét vagy péksütemény félét. Volt vízprojekt. A gyerekeknek kellett a vízzel kapcsolatos dolgokat összegyűjteni. Vízi járművet csinálni, ami működőképes. Egy nagy medencét fölállítottunk, és ott ki lehetett próbálni, be lehetett mutatni, hogy mit tud a vízi jármű, mit tud a gyerek. Volt színes hetek, ízes hetek.

Az idén játék hetek lesznek, tavasszal, áprilisban. Erre mindenféle játékot próbálunk csoportosítani a tábla játékoktól a labdajátékokig. És próbálom majd a szülőket is bevonni. Ennek lesz egy projekt zárónapja és azon a záró napon szeretném, ha családias lenne a dolog, ha lennének szülők is.

M. A.: *És gondoltál a falubeli, régi, még tán meglévő játékokra? Tárgyakra?*

M. L.-né: Igen. Gondolom, hogy aki a néptáncot oktatja, tud ilyen népi játékokat. A métát például tanítja.

M. A.: *Gyönyörű helyen van ez a Pápakovácsi. Van kirándulás? Túra?*

M. L.-né: Igen, van a Szirti sasok túraszakkör. Viszik a gyerekeket, szombatonként. Nagyon jó, hogy van ez a kis iskolabusz, és csak ennyi gyerek mehet. Ez viszont a hátulütője, mert nagyon-nagyon sokan szeretnének. Mert a szülőnek nincs arra ideje, energiája, hogy ő vigye. És olyan szívesen mennek ezek a gyerekek. Most például a Somlón voltak, a hétvégén megmászták, voltak a kilátóban. Nagyon-nagyon élvezték. Voltak pincében, kétfélében is, egy hagyományosban, megnézték az ottani eszközöket, meg egy modernben, a Tolnai pincészetben, hogy az milyen. De két héttel azt megelőzően világgyalogló napra neveztünk. Így hívták ezt. A turisztikai társaság, vagy valaki hirdette ezt a lehetőséget és lehetett nevezni. Majd kapunk talán egy pólót vagy valami emléket, de a lényeg az volt, hogy menjünk együtt a gyerekekkel, és gyalog tegyük meg azt a túrát, innen Attyapusztára, Attyapusztáról át Gannára, Gannáról Döbröntére, ki az Ödön-forráshoz. Ezt mind gyalogosan megtenni, közel húsz kilométer.

M. A.: *Bírták a gyerekek?*

M. L.-né: Nagyon. És a kisebb gyerek még jobban bírja. És rácsodálkozik mindenre. Nehezen indult a dolog, rossz idő volt. Egész héten esett. Menjünk, ne menjünk. Ha már pályáztunk, muszáj menni. És akkor mondtam, hogy az én férjem azt szokta mondani, 11 órakor vált az idő. Ha 11 órakor már nem esik, akkor induljunk el. Hát szemetel. Induljunk el. És olyan szép idő lett! Abba az őszi erdőbe, ahogy besütött a nap, azok a fények, az olyan gyönyörű volt és olyan szépen sikerült ez a kirándulás, olyan boldogan jöttünk haza. Én is elmentem. Nem szoktam, de néha csatlakozom. Én is olyan boldogan jöttem haza. Feltöltődés az embernek. És annyira kellene egyébként, hogy legyen egy kicsit a természetben, és állandóan ne kattogjon az agya, kicsit kapcsolódjon ki és töltődjön. Menynyire más a gyerek, amikor nem az órán ül! Azt az oldalát is kéne látni ám! Hogy mit mutat meg neked, mit vett észre. Nézzek oda! És akkor elcsodálkozunk egy csigalenyomaton egy kőben. Akkor elkezdem mesélni a Pannon tengert és a vízi élőlényeket és a megkövesedést. Tátott szájjal hallgat. Ezek olyan jó dolgok!,

M. A.: *Most ekkora beszélgetésre nyílt alkalmunk, majd máskor folytatjuk. Köszönöm.*

M. L.-né: Köszönöm, hogy eljöttél.

MOLNÁR LÁSZLÓNÉ matematika, kémia, pedagógia szakos tanár, 1977-ben végzett a Pécsi Tanárképző Főiskolán matematika-kémia szakon. Pápai lévén Pápakovácsiban, az általános iskolájában helyezkedett el, ahol ma iskolaigazgató. Második diplomáját, a „Közoktatási vezető" diplomát igazgatói megbízásakor szerezte. A veszprémi Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karán mesterképzésben vett részt és pedagógia tanári végzettséget szerzett 2013-ban. Elismerték a „Genius Apáczai-díj" ezüst fokozatával, a következő indoklással: „Innovatív, kreatív, sokoldalú személyiség. Irányítása alatt olyan intézmény-együttes működik, amelynek alapja a gyermekszeretetből, gyermeki jogok tiszteletéből, a gyermek-centrikus szemléletből táplálkozó pedagógia. Kiemelt figyelemmel kíséri a hátrányos helyzetű diákok fejlesztését és a tehetséggondozó munkát. Sokat tesz az Apáczai Kiadó tankönyveinek megismertetéséért, maga is részt vállalt a felsős matematika tankönyvcsalád megalkotásában, kipróbálásában." 2010-ben Németh László-díjjal tüntette ki az Oktatási és Kulturális Miniszter a gyermekek harmonikus fejlődéséért végzett munkájáért.

Zalai méhészekkel a falvakért

„Ha a méhek eltűnnek a Föld színéről, az emberi faj csupán négy évvel éli túl”
/Albert Einstein/

Matyasovszky Margit: *Ifj. Czémán Lászlóval beszélgetek a Söjtör és Térsége Méhészeinek Egyesülete elnökével, aki egyben a Czémán méhészet tulajdonosa is. Az elmúlt esztendőben több alkalommal sikerült találkoznunk, és ahogy teltek-múltak a hónapok, egyre jobb barátságba kerültünk. Hogyan is kezdődött a Söjtör és Méhészeinek Egyesülete és a Nemzeti Művelődési Intézet Zala Megyei Irodájának közös munkája?*

Czémán László: Kaptuk tőletek a megkeresést, hogy a Méhek a vonaton című esemény megvalósulásához méhészeket kerestek, akik szívesen bemutatnák a méhek világát a kívüllállók számára is. Mivel sorozatos rendezvénynek indult, abba maradtunk, hogy az egyesület tagságából vonunk be több méhészt, akik a saját méhészeti technológiájukat bemutatják. Próbálják a kívülállók számára is érthetővé tenni a méhek világát.

M. M.: *Szeretném bemutatni a családodat, azt a családot, amelyik 1949-től foglalkozik méhészkedéssel.*

Cz. L.: Családunkban a méhészkedést a nagypapám kezdte, először csak egy pár család méhecskével, aztán a méhesét másodállás mellett 60-70 méhcsaládosra fejlesztette. A munkába édesapám is bevonásra került, aki gyerekkorától a méhek között mozgolódott. Közös munkával az állomány elkerülte a 100 méhcsaládot és a méhek különböző vándortanyákra is szállítva lettek. Mi a feleségemmel, harmadik generációként 7 éve dolgozunk főállású méhészként. Mára az állomány a 300 méhcsaládot is elkerülte, amelyből 220 méhcsalád egész éven át konténerekben vándorol. Természetes, hogy egy ekkora méhészet nem működhet másodállásként, mert ha nem is konkrétan a kaptármunkában, hanem a méhek körüli tevékenységgel kitelik az egész év.

ifj. Czémán László a méhekkel

M. M.: *A nagyapád egyébként mivel foglalkozott?*

Cz. L.: A nagyapa asztalos volt, ebből fakadóan az összes méhészeti eszközét ő készítette el. A mai napig is saját magunk készítjük a kaptáraink és minden egyéb eszközünket. A kaptár-, keret készítés a téli elfoglaltságok közé tartozik.

M. M.: *Jó ezeket a „téli elfoglaltságokat” hallani, visszavisz a gyerekkoromba, amikor még a falun élő családok évszakhoz rendelt munkát végeztek. A férfiak télen az erdőre jártak és azonnal tovább is gördül a gondolatom Nagy Gáspár falubeli költő verseihez…Az építőmérnökből hogyan lett*

www.nmi.hu

Id. Czémán László

méhész, ha jól tudom, te építőmérnöknek tanultál és tanult szakmádban kezdtél dolgozni?

Cz. L.: A méhekkel természetesen én is gyermekkoromtól kapcsolatban voltam, de valahogy soha nem adódott úgy hogy egyértelműen méhész váljon belőlem. Kezdetben allergiám is volt a méhszúrástól. De, hogy válaszoljak a kérdésedre, egy pályázati lehetőség segítségével indult el a méhészetünk. Feleségemmel pályáztunk fiatal gazdának, ez jókora löketet adott ahhoz, hogy önálló, főállású méhésszé váljunk.

M. M.: *Milyen munka folyik most a méhészetben?*

Cz. L.: A méhek most már hazaérkeztek Zalába, a mai nap *(2015. augusztus 2.)* fejeztük be a napraforgó mézelszedését, amely pergetésre vár. Mert egyébként a méhek még a hét elején a Mezőségben voltak.

M. M.: *Az évnek ebben a szakában tehát elsősorban a méhek beterelésével foglalkoztok, és mivel töltitek az év többi hónapját? Mikor indul és meddig tart egy méhészeti év? Milyen folyamatok zajlanak egy 300 db kaptárt felölelő méhészetben?*

CZ. L.: A méhészeti év szeptemberben kezdődik, tulajdonképpen most kell olyan állapotba hoznunk a családokat, hogy átvészeljék a telet. Értem a megfelelő eleség beállítására, illetve mindenféle méhbetegség leküzdésére. Csak az egészséges méhcsaládok fogják megélni a következő tavaszt. Az utóbbi években nem is olyan egyszerű feladat ez, mert sok más egyéb betegség mellett nagy problémát okoz számunkra az varroa atka kezelése. A téli időszakban azért a méhészek nagy része saját maga is asztalosként dolgozik, illetve tervezgeti a következő évet. Fontos a következő év tervezése, mert bizony pontosan kell kalkulálnia annak, aki a méhészetből akar megélni. A méhészkedésnek, mint tisztességes profitot és megélhetést biztosító kisvállalkozásnak szoros összhangban kell lenni az EU-s elvárásokkal, a biztonságos élelmiszertermelés szabályaival és a fenntartható mezőgazdaság követelményeivel. A téli időszakban még kiegészítő kezeléseket végzünk a már emlegetett atka ellen. Kaptárbontás először februárban van, ekkor szembesül a méhész, hogy mi történt a hótakaró alatt. Amint az időjárás engedi, megkezdjük a méhek etetését gyógy lepénnyel. Majd ahogy az idő tovább melegszik, szirupos serkentést végzünk. A méhésznek a tavaszi időszakban „ki kell taposni a füvet a kaptársor mögött”! Az a feladat, hogy az összes méhcsaládot a lehető legerősebbre erősítsük, azonban ne hagyjunk teret a saját szaporulásuknak a rajzásnak. A mi méhészetünk az évet alma-bérporzással kezdi, ami úgy gondolom, hogy ritkaság számba megy az országban. Szerencsére egyre többek fejében megült már a gondolat, hogy igen is a méhek porzása is hatalmas feladat és megjelent a fizetőképes kereslet is. Kellően fejlett családok akár már repcén is gyűjthetnek álló mézet, ez valamikor áprilisban van. Nálunk Magyarországon az úgynevezett főhordás, az akác általában május hónapra esik, melyet minden Magyarországon méhészkedő a legnagyobb kíváncsisággal vár, mert még úgy is, hogy egész éven át vándorlunk a méhekkel (akár 5-6 virágra), így is az éves bevételünknek a felét adja az akácméz. Az akác-méh legelőt mi két alkalommal is próbáljuk meglovagolni, először délen Somogyba, majd az úgynevezett második akácra Zalába vagy Vas megyébe költözködünk. Aztán egy hosszú túra következik a Hanságba, ahol a Facélia virágra (Mézontófű) költözködünk, majd június második felében a Zselicet keressük fel a híres hársfái miatt. A július hónap a napraforgó hava, majd ebben az időszakban a lápos részeken megtalálható Solidago (Aranyvessző) a betelelésünket segítheti. Persze egy álló méhészetben sokkal egyszerűbb a helyzet.

M. M.: *A beszélgetés elején már ejtettünk pár szót arról, hogy egy kö-*

Id. Czémán Lászlóné

zös projekt kapcsol össze minket, ez a program sok egyeztetést követően, 2014. május 8-án Söjtörön, a Festetics Mária IKSZT-ben, a Deák Ferenc utca 140 szám alatt indult útjára. A gazdaságfejlesztő programsorozat nyitónapját a söjtöri általános iskolás diákok szépirodalmi művek felolvasásával tették színesebbé. A dekoráció műhelymunka keretében készült el a helyi IKSZT-ben. A címadásnál azért esett a választás az azonos című magyar népmesére, mert a felnövekvő generációt is meg kívántuk szólítani. A gyerekek részére rajz- és fotópályázat került meghirdetésre. Hogy mennyire igaz az, hogy mindig visszatalálnak saját kaptárukba a méhek, azt a Méhek a vonaton című mese elolvasása után nem kell a továbbiakban bizonygatnunk. Minden helyszín más, Alsónemesapáti, Karmacs, Kerkaszentkirály, Csonkahegyhát, Resznek, Sormás, Egeraracsa, Kerkateskánd, Zalabér, Csörnyeföld, Tekenye és Balatonmagyaród, az érdeklődő emberek is különbözőek, egy dolog azonban mindenhol azonos; ez pedig a természet szeretete, a méltán világhírű magyar méz és a megélhetést biztosító precíz munka. A felsorolt helyszíneken, amik egyben a megvalósulás helyszínei is derekasan kivették a munkából a részüket az egyesület tagjai. Hány tagja van az egyesületnek?

CZ. L.: Nagyságrendileg 170-180 fős egyesület, amelynek persze egész fiatal és meglett korú tagjai is vannak. A fiatalok, akár a kezdő méhészek is rengeteg tapasztalatot szerezhetnek az idősebb generációtól. A mai világban úgy, hogy egy méhész valamilyen egyesülethez ne tartozna, nem lehet működni, mert a méhészkedéshez szükséges aktuális információk nem juthatnak el hozzá. A hagyományos technikai felszereltséggel és korszerű ismeretek hiányában nem lehet termelni. A méznek egyre szigorúbb minőségi követelményeknek kell megfelelnie, mint hatósági rendelkezések betartásában, mint a fogyasztói érdekek tekintetében.

M. M.: *A 170-180 fős tagságú civil szervezet mekkora területet fed le a megyében? Melyek ezek a települések?*

Cz. L.: Az egyesület tagsága javarészt Zala megyei, de néhány tagunk Vas megyéből érkezett. Alsónemesapáti, Andrásfa, Babosdöbréte, Bak, Bagod, Baktüttös, Bánokszentgyörgy, Bocfölde, Borsfa, Bucsuszentlászló, Csatár, Felsőrajk, Gellénháza, Gutorfölde, Gyenesdiás, Hahót, Hegyhátszentpéter, Kehidakustány, Kemendollár, Kisbucsa, Kiskutas, Lakhegy. Lickóvadamos, Misefa, Nagykapornak, Nagylengyel, Nemeshetés, Nemesrádó, Nemessándorháza, Nemesszentandrás, Pacsa, Pálfiszeg, Pókaszepetk, Pusztamogyoród. Pusztaszentlászló, Söjtör, Szentliszló, Szentpéterúr, Telekes, Tófej, Vasboldogasszony, Vasvár, Vöckönd, Zalaboldogfa, Zalaegerszeg, Zalaistvánd, Zalalövő, Zalaszentbalázs, Zalaszentgrót, Zalaszentiván, Zalaudvarnok, Zalatárnok.

M. M.: *Az program során megcélzott települések nincsenek fedésben az egyesület által lefedett településekkel. Okozott ez a tény bármiféle nehézséget a program során, esetleg adott új lehetőséget?*

Cz. L.: Minden településhez próbáltunk olyan méhész kollégát keresni, akinek van valamilyen kötődése, kapcsolata az adott településhez. A mai világban mindenkinek mobilnak kell lenni, ez egyébként adódik a szakmából is. Olyan településen, ahol idősebb méhész vállalta a helyszint, ott egy fiatalabb társunk volt a fuvaros. Ilyen település volt Kerkaszentkirály, ahol Fitos Lászlót Pozvai Ervin méhésztársunk vitte magával. De említhetném az első helyszínt, Alsónemesapátit, ahol Németh Zsolt méhésztársunk állt helyt, ő helyi lakos.

M. M.: *A Ti egyesületetek a legnagyobb Zalában?*

Cz. L.: Taglétszámilag nem a legnagyobb, de úgy gondolom, hogy az éves programjainkkal kiérdemelhetjük a legaktívabb címet. Egyébként Zala megyében rajtunk kívül még 5 egyesület működik, de területileg nem kötött a tagság. Honlapunkon

Harmóniában a természettel

megtalálható a méhegészségügyi ok miatt zárlat alatt álló települések listája, az egyesület soron következő közösségi eseménye például a szakmai kirándulás vagy éppen az OMME kérdőív. Egyesületünk rendszeresen tart a tagságnak szakmai napot is. Honlapcímünk: http://sojtortme.hu/

M. M.: *Ez igazán dicséretes! A közös munka alkalmával a célkitűzésünk többek között az volt, hogy bemutatásra kerül a mesterséget képviselő szakember vezetésével a méhész szakma. Ezen belül a múlt, a jelen és a jövő összefoglalása jelenjen meg. A méhészeti eszközökkel ismerkedjenek meg a szakmabeliek és az érdeklődök. A kaptár és egyéb eszközök biztosításával munkafolyamatokat ismerhessenek meg az emberek. A résztvevők kapjanak felvilágosítást, útbaigazítást a szakma összetettségéről, nehézségéről, szépségéről. Kerüljenek közel a méhészetet érintő hazai és EU-s jogszabályokhoz. A program látványos elemeként a kész termékek sokszínűségének bemutatása volt a cél. Amikor a célkiküzdésekről először hallottál mire gondoltál? Mindezeket hogyan oldottátok meg?*

Cz. L.: *Amikor először hallottam az ötletről arra gondoltam, hogy azt kell megmutatni az embereknek, hogy a méz a kaptárból nem a hordóba folyik, hanem igen is vesződséges munka útján zabolázhatók meg ezek a kis rovarok. Próbáltunk a helyszínekre minél több méhészeti eszközt is magunkkal vinni, illetve fényképekkel illusztrálni, hogy mit is csinál egy méhész egész éven át. Persze a munkánk gyümölcsét minden helyszínen meg lehetett kóstolni, illetve próbáltunk mindenhol valamilyen kézműves foglalkozást kitalálni.*

M. M.: *Mondanál konkrét példát?*

Cz. L.: Az egyik helyszínen, Kerkateskándon kipróbálhatták a keretfűzést, ami tulajdonképpen a már említett téli munkák egyike. Nagy István és Mátyás Ferenc méhész irányításával végezték az érdeklődök a munkát. A kézbe adott léckeret kifúrt lyukain keresztül kell vezetni egy vékony horganyzott drótot, amit a végén megfeszítünk ezt követően olvaszthatjuk bele az elkészített műlépet. Ez a munkafolyamat felkeltette az emberek érdeklődését.

M. M.: *Emlékszem, hogy Sormáson nagy sikere volt az élő bemutatónak.*

Cz. L.: Igen, Könyves László söjtöri kollégánk üvegkaptárjának mindig nagy sikere van, sokan meglepődnek rajta, hogy mennyien is laknak egy dobozban. Egy működő kaptárból ki van fogva a méhanya és hozzá még egy két dolgozó méh. Az üvegen keresztül jól látható, hogy hogyan is élnek a lépen a méhek, illetve a híres méhtánc is megfigyelhető. Ugyanekkor a fiatalabbak szívesen próbálták fel a méhészkalapot is, ami nagyon jó szolgálatot tesz méhcsípés ellen.

M. M.: *Balatonmagyaródon több esemény közül a kézművességet emelném ki, szerinted is csodálatos dolgok kerültek ki Németh Zsolt méhész öntőformáiból?*

Cz. L.: A viaszöntést a műlép készítéséhez használják a méhészek, de természetesen a viasz eredeti funkciója, amit mindenki használt, az a viaszgyertya volt. Ami a mai elektronikus világítás mellett már csak hangulati tényező. Szerencsére egyre nagyobb divatja van a gyertyagyújtásnak is, főleg karácsony környékén és ilyenkor újra többen használják a jó illatú viaszgyertyát. A viasz forrón bármilyen formába beönthető, de akinek egy kis türelme volt Balatonmagyaródon megvárta, hogy kihűlt a viaszt a formából kivéve megcsodálja, mit alkotott.

M. M.: *Egeraracsán Molnár János a településről elszármazott méhész megjelenése már elég volt a véget nem*

idős és ifj. Czémán László munka közben

érő beszélgetéshez. Azt hiszem, tényleg jó gondolat volt a részetekről, hogy kerestétek és meg is találtátok a kapcsolódási pontot a település és a méhész között. A számotokra milyen hozama volt a 12 településen tett látogatásnak?

Cz. L.: Az előadásokat elvállalóknak mindenképp az is a céljaik közé tartozott, hogy megismertessék a méhészet rejtelmeit azokkal, akik érdeklődnek, és élő képet kapjanak a szakma bonyolultságáról, illetve legfőképp arról, hogy milyen szabályokat kell betartaniuk a méhészek ahhoz, hogy sikeresen működhessenek.

M. M.: *Tehát mondhatjuk, hogy önmagatokkal szemben is elvárásokat állítottak fel, aminek a programban résztvevő tagság eleget is tett.*

Cz. L.: Igen, szüleim Resznekről temérdek élménnyel jöttek haza. Ezen a településen nagy a munkanélküliség. Azonban éled a mezőgazdaság; erre jó példa a Hetési Kézműves Sajtműhely. Remélem, hogy a méhészet részéről mi is letettük a kézjegyünket. A következő közös programunk zárásaként javaslom a Reszneken elhangzottakra támaszkodva, hogy látogassuk meg a méhészetet itt Felsőrajkon.

M. M.: *Megszívlelendő a felvetésed, mindenképpen figyelni fogunk erre a programelemre. A zárórendezvényen, ami éppúgy, mint a nyitónap Söjtörön volt, csodálatos lovagrendi öltözékbe vonultatok be, bemutatnád az Ambrózia Mézlovagrendet?*

Cz. L.: A mézlovagrend megalakítása azon apropóból történt, hogy igen is felhívjuk a figyelmet arra, hogy milyen becses termék az, amit a méhektől kapunk és minden mézlovagnak feladata, hogy a méz- és méhészeti termékek fogyasztását népszerűsítse. Természetesen nem önös érdekből, hanem közhasznú feladatként az egészséges táplálkozás részét képezzék a méhészeti termékek.

M. M.: *Pár éve lehet hallani arról, hogy ismeretlen ok miatt több méh pusztult el. Ez a probléma ma is valós?*

Cz. L.: Sajnos igen, nem mindig megmagyarázható módon pusztul el egy méhcsalád. Egyre többen hallanak arról, hogy változik a környezetünk (klímaváltozás, stb.), de aki a természetben dolgozik az tapasztalható módon találkozik évről évre a problémákkal. Sajnos az utóbbi időben rendszeressé váló viharok vagy éppen aszályok könnyedén tönkreteszik a törékeny virágokat. Emellett sajnos a mezőgazdaságban dolgozók nem tudnak meglenni a vegyszeres kezelés nélkül és akármennyire is bizonygatják, hogy ez nem ártalmas ránk, ezt szerintem senki nem gondolhatja komolyan. A méh saját testtömegének több mint egyharmadát viszi magával nektárként, amit hazaérve mézzé érlel. Így ha valamilyen vegyszerrel találkozna a kaptárba érés előtt, elpusztulna. Nyugodtan állíthatom, hogy a méznél tisztább élelmiszer nem létezik.

M. M.: *Nagyon élvezetes volt a közös munka, örömmel vettük a programzárás után, hogy az éves nagyrendezvényeteken, a XI. Kárpát-medencei Mézfesztiválon fényképek segítségével tudtuk bemutatni a látogatóknak közös programunkat.*

Cz. L.: A mézfesztivál valóban jelentős eseménye az egyesületnek, tavaly több mint 4000 látogatója volt, ahol minél többet szeretnénk megmutatni a méhekről, méhészétről és persze egyesületünk munkájáról is, ezért természetesen bemutattuk a közös projektünket is. Ami szép emlékeket idézett fel a méhészekben.

M. M.: *Valamint az is jól esett, hogy a Méhek a vonaton program rajzpályázatára érkező pályaművek ismét zsűri és közönség elé kerültek a Kárpát-medencei Mézfesztiválon.*

Cz. L.: Gondoltuk, hogy mivel egy térségben dolgozunk és a mézfesztivál egy elég nagy rendezvény, a rajzok készítői megérdemlik, hogy itt is elbüszkélkedhessenek alkotásaikkal. És persze nem utolsó célunk, hogy a fiatalabb generációt is közelebb hozzuk az egészséges táplálkozáshoz, a mézfogyasztáshoz.

M. M.: *Milyen további együttműködésben tudnánk gondolkodni?*

Cz. L.: Minden évben megrendezzük a *Kárpát-medencei Mézfesztivált.* Örömünkre szolgálna, ha a Magyar Értékek Vándortérképe megtisztelné a rendezvényünket. Nekem sajnos nem sikerült azon a rendezvényen részt vennem, amikor tavaly Zala megyében járt a térkép.

M. M.: *Ez igazán szép gondolat. Köszönöm a több hónapos közös munkát, a beszélgetést és a barátságot.*

IFJ. CZÉMÁN LÁSZLÓ méhész a győri Czuczor Gergely Bencés Gimnáziumban érettségizett, a Széchenyi István Egyetem építőmérnöki szakán diplomázott. Családi vállalkozásuk 2010-ben indult, főtevékenységük a méhészet, 150 méhcsaládos állománnyal. A Söjtör és Térsége Méhészeinek Egyesülete elnöki tisztségét 2013. évtől tölti be.

MATYASOVSZKY MARGIT művelődésszervező, térségfejlesztő 2013-tól módszertani referens a Nemzeti Művelődési Intézet Szakmai Módszertani Főosztályán.

Összefogásból pusztán ötös?

Beszélgetés Magyar Zitával, a Puszta Ötös Egyesület titkárával

A Nemzeti Művelődési Intézet Csongrád Megyei Irodája a Települési közösségek fejlesztése című programsorozatába 2014-ben a Puszta Ötös Egyesületet kapcsolta be. Az egyesület nem sokkal azelőtt alakult, öt település, Árpádhalom, Derekegyház, Nagymágocs, Szegvár és Székkutas összefogásával. Az öt település vezetése közös jövőképben gondolkodik, és fontosnak tartják azt, hogy az összefogás eredményeként várt gazdasági fejlődés a települések megtartó erejére és a közösség erősödésére is hatással lesz. A Puszta Ötös Egyesület tagságába a települések vezetőin kívül civilek és közművelődési szakemberek tartoznak. Az egyesület facebook-on olvasható mottója: „Közös értékek. Közös múlt. Közös szálak. Közös jövő. Közösen nagyobb az esély, hogy olyan életet élhessünk községeinkben, ami unokáinknak is élhető jövő." Az egyesület titkára és egyik mozgatórugója Magyar Zita, Nagymágocs község volt alpolgármestere. Vele beszélgettem.

Dohorné Kostyál Zsuzsanna: *Fiatalkorod ellenére aktív közéleti szerepet töltesz be Nagymágocson. Pedig úgy tudom, hogy nem idevalósi vagy, hanem messziről jött ember. Ide jöttél férjhez.*

Magyar Zita: Igen, Dunaföldvárról jöttem, onnan kerültem ide 2007-ben, azóta élek itt. A férjem mágocsi, a kislányom már itt született. Megszerettem itt és belekerültem a falu életébe.

D.-né K. Zs.: *Alpolgármesterként tevékenykedtél az előző ciklusban.*

M. Z.: Igen. A polgármester úrral újak voltunk az önkormányzatiságban, a közéletben, felosztottuk egymás között, hogy én, mint bölcsész és közösségi beállítottságú ember foglalkozzak a helyi közösségi dolgokkal. A civil szervezetekkel kezdjük el a munkát. Meg akartuk ismerni a helyi szokásokat, illetve új dolgokat is gondoltunk. Így indultam én el, a magam útját és a magam gondolatait követve. Ami nem biztos, hogy mindig jó volt, így utólag visszanézve.

D.-né K. Zs.: *Az alpolgármesterséged alatt hogyan alakult Nagymágocs közösségi élete?*

M. Z.: Akkor öt évvel fiatalabb voltam, a fiatalokkal egy nyelvet beszéltünk. Akkor ott még minden nagyon friss volt. Eldöntöttük, hogy egy ifjúsági szervezetet jó lenne létrehozni. Így indult el a Nagymágocsi Fiatalok Közhasznú Egyesületével aktív tevékenység. Összehívtuk helyben az aktív srácokat, akik már előtte is, mint barátok összejártak. De akkor még hivatalosan, a falu érdekében csak alkalomszerűen végeztek közösségi tevékenységet, mint pl. a rádió, illetve készítettek helyben felvételeket. Olyan két és fél év volt az aktív közösségi munka.

A választások után adventtal indítottunk. Akkor kezdett divat lenni kisebb településeken is az advent. Elő-

ször falakba ütköztünk, hogy minek az, meg úgyse jön el senki. De aztán csak sikerült, és szerencsére hagyomány lett. Itt előjött az én kettős szerepem. Voltak helyzetek, amikor igen, de hosszútávon nem biztos, hogy csak jó oldala volt annak, hogy a képviselő testület tagja voltam. Hiába, hogy ezzel én nem kívántam nyomást gyakorolni senkire.

Sokszor voltak jó közösségi programok. Az advent, amikor összehordtunk süteményeket, volt forralt bor, tea, és aki jött, azt vendégül láttuk, hangulatos esemény lett. Aztán szerveztünk örökbefogadási akciót a könyvtárral, akkor is úgy dolgoztunk, hogy személyesen kerestük meg az embereket, és hívtuk meg őket, hogy jó lesz együtt.

Még ma is ez a leghatékonyabb eszköz, ha azt akarjuk, hogy az emberek kimozduljanak.

Aztán még azon a nyáron indult el a Civil és Családi nap. Akkor még a kastélytónak sem volt gazdája. Beütött a nagy meleg júniusban. Felmerült az igény, hogy jó lenne használni a tavat. Kenukat, vízi bicikliket, úszógumikat meg csónakokat szereztünk be, a tűzoltóságtól egy nagy motorcsónakot is. A csónakházat elkértük a kastélytól, akkor ott még nem lakott senki. Nagyon sok gyerek, fiatal eljött, zsíros kenyér volt és limonádé. Jól sikerült a vizes nap, még ma is emlegetjük. Közben kivette egy szegvári vállalkozó a kastélytavat. Így azóta van gazdája, ez meglátszik a park és a tókörnyék gondozottságán. A következő eseményt, még az év augusztusában már együttműködve hoztuk létre ezzel a vállalkozóval, nagyon jól sikerült, legalább 1000-1200 körüli résztvevővel. Itt már a környező települések civil szervezeteivel is felvettük a kapcsolatot, Orosházáról, Szentesről, Szegvárról, Derekegyházról jöttek.

2012-ben volt ennek a rendezvénynek egy fontos vendége: akkor látogatott el hozzánk Károlyi Imre, az itteni egykori birtokos, gróf Károlyi Lajos fia, aki ma Brazíliában él. Ő valamikor a 80-as vége fele járt itt először Magyarországon, azóta sem. És most elhozta a családját hozzánk: két lányát, vejét és argentin feleségét. Felkértük őt, hogy tartson beszédet a programon, de ódzkodott, aztán teljesen spontánul felment a színpadra és mégis beszélt a mágocsi emberekhez. Ő lepődött meg legjobban, mikor egy idős helyi cigányasszony odament hozzá és mondta, hogy „hát én ismertem az apádat". Imre gróf – ahogy magunk között hívjuk – meg volt hatódva, hogy emlékeznek rájuk, az édesapjára.

2014-ben veletek, a Nemzeti Művelődési Intézet ifjúsági programjához csatlakozva valósult meg ez az esemény a Károlyi-kastély parkjában. Aztán következett a fiatal ipar-és kézművesek találkozója még 2011-ben. A nagymágocsi Sprok Antal bútorszobrász volt a védnök, egy kisebb kiállítást hozott el a szoborbútoraiból, amit a régi hivatalnál, a házasságkötő teremben rendezett be. A gróf Károlyi Imre téren, a felszabadulás emlékműnél először zajlott falusi rendezvény, a közösség birtokba vette a teret, Szirtes Edina „Mókus" volt a sztárvendégünk.

Települési Közösségek Fejlesztése záróprogram Szegváron (Magné Szaitz Éva, Magyar Zita, Dohorné Kostyál Zsuzsanna)

Aztán az igényekre reagálva elkezdtük egy civil kerekasztal működtetését, ahol a helyi civilek az önkormányzattal tudtak egyeztetni, együttműködni. Ma már ezt is másképp csinálnám, a helyi viszonyokba már jobban belelátok, a különböző konfliktusokat ismerem. Sok fejtörést okoztak nekem ezek a helyzetek, ellentétek, de ma már nem vagyok alpolgármester.

D.-né K. Zs.: *Ugyanakkor Te itt továbbra is közösségi szereplőként vagy jelen, és amit a Puszta Ötös Egyesülettel elkezdtetek Nagymágocs és a többi 4 település érdekében, az példaértékű.*

M. Z.: Hát igen, én a testületi munkában már nem akartam részt venni. Meg hát az az igazság, hogy terveztük bővíteni a családot, terveztük a babát.

D.-né K. Zs.: *Akihez sok boldogságot, jó egészséget kívánok!*

M. Z.: Köszönöm. Szóval a Puszta Ötös meg úgy indult, hogy még 2012-ben sokat beszéltünk arról, mit kéne csinálni. Egy építészmérnök barátunkkal, Labádi Zoltánnal konzultáltunk arról, hogy a nagymágocsi tanyaközpont autentikus közösségi térként hogyan tudna funkcionálni és ehhez pályázat kell, lehetőleg összefogással. Összehívtuk a környező települések polgármestereit, hogy több résztvevő összefogásával valósulhassanak meg a kezdeményezések.

D.-né K. Zs.: *Az öt település, amelyik a Puszta Ötöshöz tartozik: Árpádhalom, Derekegyház, Nagymágocs, Szegvár és Székkutas.*

M. Z.: A településeken kulturális és egyéb fejlesztéseket terveztünk megvalósítani.

D.-né K. Zs.: *Az ötből négy településen van Károlyi-kastély.*

M. Z.: Igen, sok minden felmerült, hogy jó lenne a négy kastélyt kerékpárúttal összekötni, egyéb fejlesztéseket megvalósítani, együtt gondolkodni, dolgozni. A négy falu, Szegvár, Árpádhalom, Derekegyház és mi összefogtunk és még meghívtuk Székkutast. A polgármester úr nagy örömmel vette a megkeresésünket. Ő is fiatalon lett polgármester, de érződött, hogy tényleg szeretne tenni a faluért. Ez Szegvárral is így volt, illetve mindegyik polgármesterről elmondható. Úgyhogy megtaláltuk egymást. 2013-ban hivatalos formát öltött, megalakult a Puszta Ötös. Az árpádhalmi polgármester úrnak volt ez a név az ötlete. Sok javaslat volt előtte, de végül ezt mindenki elfogadta. És aztán elkezdődött, a tavalyi év aktívan zajlott. Jó volt az Intézettel a közösségek fejlesztése program.

D.-né K. Zs.: *A Települési közösségek fejlesztése programsorozatunkra hívtuk a Puszta Ötöshöz tartozó települések polgármestereit, civiljeit, közművelődési szakembereit, a lakosságot.*

M. Z.: Igen, ezen részt tudtak venni olyan emberek is, akik a települések kulcsemberei. Hasznos volt, hogy látták, hogy működhet, ez sokat lendített az egyesületen. Akkor maradtunk abban, hogy az idei évben, 2015-ben a falunapokon bemutatkozunk egymásnak. Ez is megtörtént. Nyertünk pályázatokat is. Kézzel fogható előnye is van a falvaknak ebből. Például, amit az együttműködési alapból, a NEA-tól nyertünk, abból közös honlap és kiadvány fog készülni.

Most nálunk új polgármester van, a többi településen maradtak a régiek. Viszont a kitelepülésekkel végzett munka során megtapasztaltam, és együtt arra jöttünk rá, hogy elsősorban nem az önkormányzatokra kellene fektetni a hangsúlyt, hanem a lakosságra, civilekre, termelőkre. A későbbiekben a helyi közösségek és a helyi termelők még nagyobb szerepet

A Puszta Ötös Egyesület standja a derekegyházi Palacsintafesztiválon

kapnának, akikért tulajdonképpen az egyesület létrejött. Szeretnénk továbblépni. Jelenleg én vagyok a titkár.

D.-né K. Zs.: *Szerinted szülés után folytatod ezt a tevékenységet?*

M. Z.: Az alapvető dolgokat tudom csinálni, nem vagyok az a csak otthonülő típus. Szeretném is csinálni, mert elég sok mindent összegyűjtöttem, információt, kapcsolatokat. Szeretnék régi és új embereket is bevonni, főleg a turisztikára összpontosítanék azok alapján, amiben a települések vezetői megállapodtak. A kastélyokkal kapcsolatban külön is kell tervezni majd. Erre irányul egy program, ami még nincs publikus fázisban, de ez a terv még inkább összekapcsolná az öt falut. Egyébként a Károlyi-örökséggel rendelkező települések és a Károlyi-család között az utóbbi pár évben aktív párbeszéd indult, ez is segítheti a terveket. Székkutasnak ugyan nincs kastélya, de ott is van olyan lakossági épület, ami a Károlyi időszakban épült fel. Egyébként is bekapcsolható, meglevő baráti, emberi kapcsolatok alapján. Arról nem is beszélve, hogy Székkutasnak van a legnagyobb tapasztalata kisiparos termelés területén. Sokat tudna a másik négy település Székkutastól tanulni. Egy kis komplexum lehetne a programban ez az öt falu, ami majdnem 12 ezer embert jelent. Egy ilyen nagyobb tervben koordinátori feladatot töltene be a Puszta Ötös.

D.-né K. Zs.: *Tudom, hogy a helyi termelők köre, a fenntartható fejlődés neked fontos. És nemcsak, mint közösségi embernek, hanem* úgy is, *mint családanyának.*

M. Z.: Igen. 2012-ben ismerkedtem meg a Védegylet munkatársával. Ő egy skót származású hölgy, a 90-es évek óta itt él Magyarországon. 2012 őszén Nagymágocsra hívtam, ahol a társával tartott egy közösségfejlesztő tréninget. Többen eljöttek erre a találkozóra az idősebbek közül is. Olyanokról beszélgettünk ott, hogy miért jó Nagymágocson élni, nagymágocsinak lenni, mik az értékeink. Majd 2013-ban bekapcsolódtunk a Védegylet által megálmodott Kisközösségek Átalakulásban programba, amihez országszerte 14 különféle közösség csatlakozott. A budapesti és vidéki találkozókra próbáltam olyan embereket bevonni, akik nagymágocsiak, aktívak és szívesen segítenek a közösségnek. Hamarosan már, mint a Puszta Ötös vettünk részt a programban. Idén tavasszal a program keretében egy kétnapos képzés került megrendezésre nálunk Nagymágocson, és Derekegyházról, Szegvárról is érkeztek résztvevők. Szegvárnak különösen örültem, mert a község közösségfejlesztő munkájáról is híres. Szóval így kerültem ebbe a zöld és fenntarthatósági témába. Azt látom, hogy sokan nem szívesen mondunk le a kényelmünkről, kell az autó, a nagy lakás, nem vándorolunk egy-két gyümölcsért vagy tejért a termelőhöz, termelői bolthoz. De ezt egyénként és közösségként is el kell kezdeni máshogy értelmezni. Ennek a folyamatnak alapvető pillére lehet az elérhető termelői piac. Több jó kezdeményezés is van a megyében. Ezek a kezdeményezések szélesítik az emberek látókörét, hogy nem csak az az egy nézőpont van, amit megszoktunk.

A termelői piac fontos közösségi funkciót is betölt. Kell hozzá egy pici varázspor, mert az embereket szerintem legelőször nem az fogja meg, hogy fenntartható fejlődés, meg tudatos vásárlás, hanem hogy jól érzi ott magát, finom ételeket kap, és hogy egyszerűen jó ott lenni. Ez egy hosszú folyamat. Személy szerint ez engem is érdekel, magam is elkötelezett vagyok e szemléletmód iránt.

D.-né K. Zs.: *A Puszta Ötösön belül is el tudnád ezt képzelni?*

M. Z.: Igen. Tavaly volt Nagymágocson egy ünnepség, Ybl Miklós születésének 200. évfordulója alkalmából, ahol csak az öt faluból voltak élelmiszerek az asztalon. Ez tökéletesen harmonizált az elvekkel. Szóval igen, ez így tudna organikusan működni. A falvakban is vannak törekvések, csak időt és energiát kell rászánni.

D.-né K. Zs.: *Mi az irodában bízunk benne, hogy ez így folytatódni fog. Mindenesetre addig is ezt a jó gyakorlatot, amit a Puszta Ötösön belül kigondoltatok, rajtad keresztül több helyszínen mutatjuk be következő települési közösségfejlesztő programsorozatunkban.*

M. Z.: Köszönjük a bizalmat. Szívesen megyek és elmondom, amit megtapasztaltunk.

D.-né K. Zs.: *Köszönöm a beszélgetést. Várunk vissza a pici babás időszak után, és minden jót kívánok az egész családnak!*

MAGYAR ZITA Budapesten született, 1983 júniusában. Középiskolába Dunaföldváron járt a Magyar László Gimnáziumba. 2006-ban diplomázott orosz-történelem szakos tanárként, az akkor még SZTE Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Karon, Szegeden. 2007-ben költözött Nagymágocsra, egy biztosítónál volt kirendeltség vezető Sára lánya születéséig, aki most 6 éves. Férje kertészmérnök, második gyermeküket várják. A 2010-14-es ciklusban Nagymágocs alpolgármestereként dolgozott. Közösségfejlesztő folyamatokban, képzéseken vesz részt, fejleszti magát. Szabadidejében sokat süt, nemrég elvégezte a cukrász szakmát. A Puszta Ötös Egyesület titkára.

DOHORNÉ KOSTYÁL ZSUZSANNA 15 éve dolgozik a Csongrád megyei közművelődési módszertan területén, 2013 januárjától a Nemzeti Művelődési Intézet Csongrád Megyei Irodájának vezetője. Szegeden, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola művelődésszervező szakán végzett, majd a Szegedi Tudományegyetemen szerzett néprajz szakos bölcsész diplomát.

Beszélgetés Kiss Árpádné palástkészítővel és Monostory Viktória ikonfestővel

Kiss Árpádné

Monostory Viktória

2016-ban egyik szakmai prioritás lesz az Amator Artium, a hazai nem hivatásos alkotóművészek: képző- és iparművészek felmenő rendszerű megmérettetése, szakmai munkájuk, művészeti tevékenységük mind magasabb színvonalon való gyakorlásának segítésére. Az alábbiakban a két beszélgetés egy palástkészítővel és egy ikonfestővel, akik a Hajdú-Bihar megyei Őszi Tárlat szereplői és díjazottjai voltak, kedvcsináló ehhez a munkához.

Hajdú-Bihar megyében az Őszi Tárlatok már az 1950-es évektől megrendezésre kerültek. Hagyományosan a nyitottság jellemző a kiállításra műfaji, technikai és tematikai vonatkozásokban is. Abban is egyedi, hogy mind a hivatásos, mind az amatőr alkotók számára lehetőséget ad a megmérettetésre. A zsűri által legjobbnak ítélt alkotások hagyományosan nívódíjban részesülnek. A díjak rendjében tavaly kezdődött egy újítási folyamat a Közösségi Díj kiadásával, amelyet a kabai Bánszki Pál Alkotókör érdemelt ki. Idén első ízben adtuk ki a Helyi érték Díjat, amelyet olyan alkotó érdemelhetett ki, aki sokat tett munkásságával az értékőrzésért. Ezzel a díjjal szeretnénk felhívni a figyelmet az értékőrzésre, illetve a helyi értékek jelentőségére.

Az új díjak jól érzékeltetik, hogy az amatőr képző- és iparművészet alapvetően közösségi jellegű, hiszen az alkotóvá válás alapvetően közösségekben (szakkör, alkotókör, alkotótábor, egyesület stb.) valósul meg. Az egyéni alkotói pálya fejlődése is közösségekhez és közösségekben történő megmérettetéshez kapcsolódik. A díjak jelzik, hogy a helyi értékek az alkotó ember gondolkodásában jelen vannak, és azok a műfaj sajátos kifejezési lehetőségein keresztül sokakhoz, további jelentéstartalmakkal felruházva jutnak el.

A Hajdú-Bihar Megyei Őszi Tárlat 2015. október 9. és 30. között volt látogatható a Belvárosi Galériában, ami a Debreceni Művelődési Központban, a Kossuth utca 1. szám alatt található.

Kiss Árpádné a Hajdú-Bihar Megyei Őszi Tárlaton a Helyi érték Díjat kapta.

Angyal László: *Mit jelent önnek ez a díj?*

Kiss Árpádné: Ez a díj nekem az egész munkásságom megbecsülését jelenti. Figyeltek arra, amit én csinálok, amit én alkotok. Nagyon meglepett a díj és nagyon örülök neki.

A. L.: *Én úgy tudom, hogy nem túl sokan foglalkoznak palástkészítéssel.*

K. Á.-né: Valóban, körülbelül tízen vagyunk az országban, de azon a módon, ahogy én készítem a palástokat – a paszományát kézi horgolással –, rajtam kívül, tudomásom szerint, senki nem csinálja.

A. L.: *Akkor ez egy teljesen egyedi teljesítmény?*

K. Á.-né: Hát én nagyon örülnék, ha annak lehetne nevezni. Csodálatos érzés, amikor az alkotás kipattan a fejemben, természetesen sok gondolkodás, tervezgetés előzi meg. Mikor aztán ránézek, és úgy gondolom, hogy nincs mit hozzátenni és nincs mit elvenni belőle, akkor az elkészült.

A. L.: *Azt hiszem, hogy minden alkotó ezt hasonlóképpen látja vagy éli meg. Úgy tudom, hogy az ön alkotói folyamatában vannak nagyon izgalmas átörökítő, más művészeti ágakhoz kapcsolódó asszociációk vagy továbbgondolási folyamatok is.*

K. Á.-né: Igen. Egy ünnepi alkalomra, várva a családot, elsőként érkeztem a debreceni nagytemplomba. Ennek így kellett lenni, mert ilyenkor az ember csodálja a díszítményeket. Az orgona vízszintes soránál elidőzve néztem, ahogy a tulipánok a kis karjaikkal átölelik a középen levő motívumot, egy másik virágot, és szinte áramütésként ért a felismerés, hogy ezt a harmóniát átvihetem a palástra. Ennek megoldására a gomboló pánt kínált lehetőséget, és ezek után „már csak" meg kellett csinálni. Ugyanilyen hatással volt rám az orgona csúcsán levő díszítmény, a körülötte levő indákkal.

Szent Bazil Kör

Kiss Árpádné- Református férfi palást

A. L.: *Számomra az is nagyon érdekes, hogy a palást forma, az egy hagyományos ősi forma, és a díszítő motívumokban van egyfajta továbbgondolás, újítás, ha úgy tetszik innováció.*

K. Á.-né: A hagyományos paszományok készítését Somogyi Sándorné tanította meg, és a továbbgondolásban jó alapul szolgált. Gyermekkoromtól kezdve szinte hasonló palástokat láttam, egyforma paszománnyal, és úgy éreztem, hogy ezen változtatni kellene. Lehetőleg az egyénhez igazítva a formát és a díszítményt, hisz lelkésznők is viselik ezt a szigorú öltözéket. A palást fazonját ívelteb bé, lágyabbá alakítottam, és az általam megalkotott tulipános paszománnyal országos első díjat kaptam Békéscsabán. Gyönyörű feladat volt az orgona csúcsán levő motívum megalkotása, amit Dr. Fekete Károly püspök úr palástjára készítettem el felszentelésére, amit örömmel fogadott. Püspök úr képletesen is a csúcson van, és úgy gondolom, ez nagyon kifejező volt ebben az esetben.

A. L.: *Igen, éppen ezt szerettem volna kérdezni, hogy milyen volt a fogadtatás, de úgy látszik, hogy sikerült elérnie a kitűzött célt. Készít-e a gyerekek számára is hagyományos viseleti darabokat?*

K. Á.-né: Gyerekek részére készítettem kis mellényt, bolerót, keresztelő takarót, hagyományos és általam alkotott paszományokkal. Legutóbbi munkám a kollégiumi foglalkozásokhoz kötődik. Tógákat kell készíteni a gyerekek számára, és a legkisebb olyan aranyos, hogy legszívesebben vitrinben helyezném el, hogy megőrződjön ebben az állapotban.

A. L.: *Úgy érzem, hogy ön az értékkel, a hagyománnyal, az örökségünk védelmével küldetésszerűen foglalkozik. Azt hiszem, munkássága fontos üzenetet hordoz, és ad át az olvasóknak, a generációknak az értékőrzéssel kapcsolatban.*

K. Á.-né: Nagyon fontos számomra az értékőrzés. Mindenkinek azt üzenem, hogy művelje a régit és alkosson újat! Kísérje figyelemmel az épített örökségünk kincseit, egy úrasztali terítőt vagy éppen egy kovácsoltvas kerítést, és amennyiben azzal a technikával meg lehet valósítani, használja fel ezeket a motívumokat munkája során. Kívánom, hogy mindenki találjon olyan munkát, amit elhivatottan, szeretettel végez, amit szolgálatnak tekint.

A. L.: *Azt is mondhatjuk, hogy a palástkészítés élő örökség?*

K. Á.-né: Igen, él, és tovább is szeretném éltetni, ameddig csak tudok dolgozni, hisz palástjaimat szinte minden földrészen viselik. Amerika több városában, például Los Angelesben, a hollywoodi gyülekezetben, Dél-Koreában, Dél-Afrikában és még sok helyen. Jóleső érzés, amikor felkérnek egy-egy ilyen feladatra.

A. L.: *Én azt hiszem, hogy ezek a palástok viseleti darabok, közösségi szimbólumok is. Az összetartozásnak, egy közösség összetartozásának, egybetartozásának is a jelképei, megtestesítői, jól gondolom?*

K. Á.-né: Mindenképpen így gondolom én is, ezért igyekszem a motívumokban is egy-egy kis kapcsolódási pontot találni erre a gondolatmenetre, hisz amikor a gomboló pánton megjelenítem a kis indákat, azokat úgy igyekszem alakítani, hogy valahogy egymásba kapcsolódjanak, ezzel is kifejezve az összetartozás érzését.

A. L.: *Úgy tudom, hogy kapott 3 éve egy különleges felkérést. Mesélne erről?*

K. Á.-né: A Debreceni Református Kollégium Igazgatótanácsa a kollégium fennállásának 475 éves évfordulójára új tógák készítését határozta el. Ez a kollégium ünnepi viselete. A tóga egy felső, zöld szűrből és alatta egy bokáig érő fekete öltözékből áll, a régi leírások ezt dolmánynak nevezik. Máig emlékszem, hogy 2012. október 26-án 14 óra 00 percre várt Dr. Fekete Károly rektor úr, hogy felkérjen a tógák elkészítésére. Hát, bizony nagy feladatnak éreztem, de elvállaltam. Hatalmas kutatómunka után a tóga felső zöld öltözékének alapanyagát a nagyszebeni fonalgyárban fonták és festették meg az eredeti színre. Székelyudvarhelyen egy szövőasszony, Takács Gizella négynyüstös szövéssel, kézzel szőtte meg, hogy itthon elkészíthessem sárga szegéllyel és bojttal díszítve. Így lett az, hogy a Nagy-Magyarország részei és alkotó emberei összefogtak a tógák elkészítésében.

A zöld szűr alatt viselt, bokáig érő fekete öltözéket elől húsz pár, az ujján 4-4 pár fehér paszomány díszíti. A paszomány elkészítésénél, a hagyomány megtartása mellett, olyan megoldást választottam, ami szolgálja az öltözék méretének megfelelő, súllyal bíró vastagságot, a reménység szerinti hosszú használatot és az egyediséget. Megtisztelő volt számomra, hogy erre az embert próbáló feladatra, engem kértek fel.

Idén a hajdúdorogi Szent Bazil Kör tagjai vehették át a Nemzeti Művelődési Intézet által felajánlott kitüntetést magas színvonalú, főleg görög katolikus hagyományokhoz kötődő alkotásaikért. Bízunk abban, hogy a Közösségi-díjak elősegítik a megyében alkotó képzőművészeti körök erősödését.

A Szent Bazil Kör vezetője, Monostory Viktória vehette át 2015-ben a Hajdú-Bihar Megyei Őszi Tárlat Közösségi-díját.

Angyal László: *Az ikonok a középkori emberek számára több dolgot közvetítettek: kifejezték az Isten iránti tiszteletet, valamint kapcsolatot teremtettek az ábrázolt személy és a hozzá imádkozó hívők között. A mai ember számára mit fejezhetnek ki?*

Monostory Viktória: Az ikonok a mai emberek számára Isten szeretetét közvetítik. Közelebb hozzák számunkra Jézus életét és az akkori kor szellemiségét, hogy ne érezzük annyira idegennek.

A. L.: *Pályája kezdetekor miért éppen az ikont választotta témának? Milyen üzenetet közvetít az ikon egy közösség számára?*

M. V.: Sátoraljaújhelyen, Zemplén fővárosában születtem. A szakrális művészet első gyöngyszemeivel itt találkoztam. A római katolikus templom ólomüveg-ablakait nézegethettem, a „cerkó" ikonosztázát (ami a görög katolikus egyházmegye legszebb képállványa) csodálhattam gyerekkoromban. Ezek meghatározó élmények voltak számomra.

1991-ben indult az iskolánk, az akkor Görög Katolikus Gimnázium. Kápolnánk volt, de szinte üres, az

Szent Bazil Kör – Betlehem

A Szent Bazil Kör tagjai átveszik a Hajdú-Bihar Megyei Őszi Tárlat Közösségi-díját

Kiss Árpádné átveszi a Helyi érték díjat

oltár, a székek megvoltak, de ikonok nem voltak benne. Ikonfestő kört szerveztünk, bővítettük technikai és ikonográfiai tudásunkat ikonfestő lelkigyakorlatokon keresztül. Mára szinte minden osztályteremben kézzel festett ikon található, a közösségi tereket is ikonok díszítik és a kápolnánk ikonállványa is majdnem teljesen elkészült.

Úgy gondolom, nélkülözhetetlen a közös alkotás és a közös imádság élménye. Mivel az ikonok mindkettőt egyszerre megadják, ezért tökéletesnek tartom egy közösség összekovácsolására.

A. L.: *Mit gondol, a diákok számára miért érdekes az ikonográfia? Hiszen szigorú, meghatározott szabályok kötik meg az alkotók kezét.*

M. V.: A mai diákok nem biztos, hogy tudják, hogyan készül egy ikon. Iskolánk ikonfestő köre lehetőséget biztosít az érdeklődők számára, hogy bepillantást nyerjenek, kipróbálják, megszeressék az ikonokat, a közösséget építhessék alkotásuk által. A görög katolikus liturgiában minden egyes alkalommal megemlékeznek azokról az „akik a Te házad ékességét szeretik" könyörgésben, akik valamilyen módon hozzájárulnak a templom, a kápolna építéséhez, ikonjai megfestéséhez, virágdíszek készítéséhez, vagy akik tisztán tartják azokat.

A. L.: *A tartalmi és technikai kötöttségek ellenére mi kelti fel a gyermekek figyelmét az ikonok világában?*

M. V.: Az ismeretlen, a misztikum. Az ismeretlen dolgok minden ember életében a legérdekesebbek.

A. L.: *Hajdúdorog különleges helyet foglal el a megye kulturális és vallási életében, hiszen a görög katolikus vallás hazai központja. Hogyan élnek a hagyományaik? Munkájuk miben segíti ezen hagyományok továbbélését?*

M. V.: A hagyományok a diákok és tanárok áldozatos munkájában és a hit megtartása felé való erőfeszítésében élnek tovább.

A. L.: *Mit jelent önnek a közösséghez, egy érték- és hagyományőrző közösséghez való tartozás?*

M. V.: Lépten-nyomon társakat találok, mindig jönnek új diákok, akiket izgat ez a rendkívül érdekes, felfedezésre váró világ. Együtt dolgozunk, szenvedünk – mert a „szépségért szenvedni kell" –, alkotunk, és örülünk egy-egy szépen sikerült munka felett, különösen, ha a mások tetszését is elnyeri. Például egy-egy díj kapcsán, mint a 2015-ös évi Őszi Tárlat közösségi díja, vagy a hajdúszoboszlói Országos diáktárlaton kapott közösségi díj, de tavaly az olaszországi „100 Jászol" nemzetközi kiállításra is bezsűrizték az egyik közösen készített ikonunkat.

KISS ÁRPÁDNÉ: Egy hat gyermekes család első gyermekeként születtem Nyírbátorban. Gimnáziumi és pénzügyi szakközépiskolai érettségit, könyvelői oklevelet szereztem és könyvelőként dolgoztam. Nagyon büszke vagyok két felnőtt gyermekemre és hét unokámra. A palástkészítést 1988-ban kezdtem, lányom bíztatására. 2001-ben költöztem Debrecenbe, így segíthetek itt tanuló unokáimnak. Megtaláltam a munkát, amelyben kiteljesedhetem.

MONOSTORY VIKTÓRIA: Tanulmányaimat Nyíregyházán biológia- kémia, majd olasz és rajz szakon folytattam, valamint teológiát hallgattam. 1991 óta élek Hajdúdorogon, azóta tanítok a Görög Katolikus Gimnáziumban rajzot és olasz nyelvet. Az ikon iránti érdeklődésem itt teljesedett ki. Iskolánk kápolnájának ikonosztázát és egyéb díszítéseit a diákokkal együtt készítjük. 1993-ban ikonfestő kört alakítottunk. A Szent Bazil Kör tagjai: Fodor Petra, Hajdú Petra, Fejér Dóra, Lakatos Petra, Pogácsás Zsuzsa, Sási Márta és Sási Petra.

ANGYAL LÁSZLÓ: A Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Irodájának területi koordinátora, Wlassics Gyula-díjas és Bessenyei György-díjas közművelődési szakember.

A Pestújhelyi Napok a kezdetektől máig

A Pestújhelyi Közösségi Ház 1993-ban rendezte meg először a Pestújhelyi Napokat. Ebből az alkalomból született meg a „PestújHELYIÉRTÉK" c. lap (kiadvány) első száma. Az alábbi gondolatokat a lap munkájához gondolták végig a pestújhelyiek, de a megfogalmazott célok nem a laphoz használódtak fel (annak kiadása nem folytatódott), hanem a Pestújhelyi Közösségi Ház mindennapi munkájában és ezen belül a Pestújhelyi Napok eseményeinek megvalósításakor.

A lap beköszöntőjében megfogalmazott célok: „Mi – a Pestújhelyi Közösségi Ház munkatársai és a Még Színház tagjai – igyekszünk fölkelteni lakótársainkban a hagyományos formák iránti érzékenységet, igényt: akár lakóházról, üzletről, akár a társadalmi önszerveződés formáiról, a közélet fórumairól, vagy ünnepeink megtartásáról van szó.

A történeti múlt forrásait böngészve, föl kell kutatni mindazokat a személyeket, eseményeket és társulásokat, amelyek értékmegőrző, értékteremtő tevékenységünkhöz lehetőleg helyi példával, tanulsággal szolgálnak. Szándékunk szerint a kerületrészben élő alkotóknak is fórumot kívánunk teremteni, hogy… környezetük megismerje munkájukat… S mert úgy véljük, hogy épp e tevékenységi körben, a művészet és művelődés területén fogalmazódnak meg a leghitelesebben létezésünk és a világ legégetőbb gondjai, lehetőség szerint igyekszünk teret szentelni a legkülönfélébb műalkotásoknak is." (Bassola Richárd)

A Pestújhelyi Napok

Az eseménysor magas felütéssel kezdődött, rengeteg energiát fektettünk a szervezésbe. Nagy harcok árán sikerült kinyitni az akkor már több éve zárva tartó Széchenyi Mozit. A teljesen lepusztult épületet kitakarítottuk, átszállítottunk egy pianínót. Függönyökkel varázsoltunk egy vetítőteret. Az elképesztő térben Szász Zsolt Szent László szobra, Somogyi Kata bábjai, Csutoros Sándor munkái kerültek kiállításra. Az egykori kertmozi helyén Kemény Henrik a sátormoziban vetített. Ősbemutatója volt a Kék madár bábfilmnek, a némafilmek alatt Darvas Ferenc zongorázott. Huszárik, Bódy Gábor, Kallós-Martin filmek kerültek bemutatásra. Széchenyi Péter miniatűr képeinek kiállítását Kiss Anna költő nyitotta meg, majd előadást tartott a gyerekeknek.

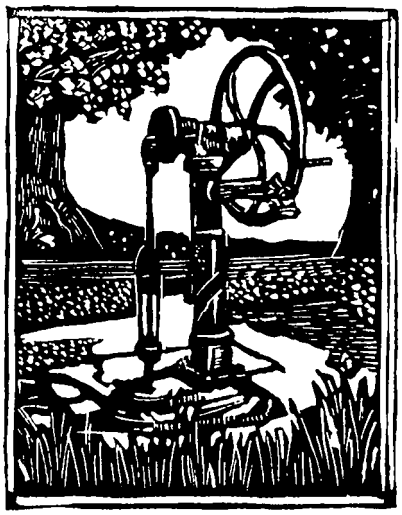

A Pestújhelyi Napok emblémája – Gyulai Líviusz munkája

Felhívást tettünk közzé, kerestük a háború előtt a Ház udvarán álló egykori óvoda óvodásait, meghívtuk egy beszélgetésre Tömöry Mártát. A gyerekekkel sárkányt építettünk, amely végigjárta a Pestújhelyi utat. Volt helytörténeti fotókiállítás, fórum, színházi előadás, focibajnokság…

Nagy Előd megnyitotta műtermét a pestújhelyiek előtt, szét lehetett nézni és festeni is lehetett kertjében.

Ma elképedve nézzük végig, hogy milyen gazdag volt a kínálat. A MéG Színház csapatával oldottuk meg a szórólapok terjesztését, a plakátozást, és a kitelepüléssel járó összes munkálatokat is. Sajnos elég szerény volt az érdeklődés, amikor a mozi tetején a fényképezkedéshez jelmezes színészek hasaltak, az előtte elmenő busz utasai rezzenéstelen arccal nézték a jelenetet, senki nem kérdezte meg az arra járók közül, hogy mi történik, de, valami elindult.

Lassan kialakult – az itt élők egyre fokozódó szerepvállalása mellett – egy programváz, amiben az identitást erősítő alkalmak, megmozdulások, a helyi művészek bemutatása, az amatőr alkotók kibontakozási lehetőségei, a múlt emlékezetben tartása, szórakozási, sportolási alkalmak, színházi, gyerek, zenei programok egyként helyet kaptak. Sikerült a kezdetektől megnyernünk támogatóknak az itt élő magánszemélyek és vállalkozások közül jó néhányat, akik

www.nmi.hu

Tömeg a családi napon

lehetőségeikhez mérten, munkával, szolgáltatással, termékkel támogatták az eseményeket.

Végignézve az elmúlt 22 év programfüzeteit látszik, hogy minden évben volt valami igazi csemege, újdonság az események között.

'94-ben itt voltak a Konok Kunok népi játékok bemutatójával és Peti János emlékkiállításán Bitskei Tibor működött közre.

'95-ben a "Száz éves a mozi" keretében, szabadtéren is vetítettünk, és itt mutattunk be először amatőr gyűjteményt (gyufák), folytattuk a helyi művészek bemutatását. Szepesi Attila költő volt a vendégünk. Jákó Balázs festőművész kiállítása és Kemény Henrik Vitéz Lászlója, Néder Norbert Ládafia bábszínháza volt nagy siker.

'96-ban a kerületi amatőr művészeket mutattuk be, és Nagy Parisa perzsa festő kiállítását nyitottuk, reneszánsz táncházat, Roma estet, családi délelőttöt szerveztünk. Több külső helyszínen volt térzene, és kerékpáros ügyességi versenyt tartottunk.

'97-ben két új, a továbbiakban is élő programelem került be az események közé: Városnéző sétára indultunk Búza Péterrel, és megrendeztük a biliárdbajnokságot. A helyi kötődésű művészek közül Gacs Gábor grafikáit és Gacs Réka kerámiáit bemutató kiállítást Gyulai Líviusz nyitotta meg.

'98-ban került sor először „Pestújhelyi Desszert" beszélgetésre: Weszter Emilia és Dr. Szlatényi Ernőné Apáthy Izabella volt a vendég. Nagyon izgalmas volt Nagy Zoltán, az Iparművészeti Főiskola tanára betűtörténeti kiállítása és saját tervezésű „margaréta" betűtípusának bemutatása. Gyulai Líviusz kiállítását Feledy Balázs nyitotta meg.

'99-ben Gyulai Líviusz elkészítette a Pestújhelyi Napok emblémáját a sóskúttal, azóta ezzel jelenik meg a műsorfüzet. Először került sor nyitott sétabuszos városnézésre Ádám Ferenc vezetésével. A Desszert vendégei Lövey Sára és Dalnoki Jenő voltak, a helyi kiállító Kiss Andrea keramikus. Megnyitottuk a Suliszalont a Pestújhelyi Iskolában a művészeti szakköröseink kiállításával. Az amatőr alkotóknak kiírt pályázat munkáiból nyílt kiállításon Vitai Ildikó zenélt. Závada Pál Jadviga párnája c. új könyvéről Parti Nagy Lajos beszélgetett a szerzővel. Kányádi Sándor „rendhagyó irodalomórát" tartott a házban szombat délután.

2000-ben Kukely Júlia adott koncertet a katolikus templomban, Mácsai Pál, Huzella Péter Villon estje szintén nagy siker volt. Először került sor a temetői sétára, és itt hirdettük meg először a „Pestújhely legszebb kertje" és a portaszépítő pályázatot. A desszert vendége Széchenyi Ferencné Bözsi néni és Dutkevics László kereskedők voltak. A Hundows gitárzenekar először játszott a házban. A külvárosi Szalonban Balázs Piri Balázs kiállítását Peterdi Pál nyitotta meg. A kerti kocsmában a Rom Som együttes játszott.

2001-ben 95. születésnapja alkalmából kiadtuk Szabó Jánosné Tóth Margit verseskötetét „Válogatott verseim, ez Tóth Margit" címmel. A Külvárosi Szalonban Zajti Ferenc emlékkiállítását Nagy Előd nyitotta meg. A Desszert vendégei: Dr. Lövey György és Gönczy János voltak. A katolikus templomban Szabó Attila hegedűművész és Kukely Júlia adott közös koncertet, az evangélikus templomban Szabó István brácsa- és énekművész lépett föl. Nagy Károly Buddhizmus, misztika, Tibet c. újonnan megjelent könyvének itt volt a bemutatója. Csákányi Eszter Egy színésznő élete c. monodrámáját láthatta a közönség. Gyulai Líviusz műtermét, kertjét Lovas Kata, a Nők Lapja kert rovatának írója nyitotta meg a pestújhelyiek előtt. Gyulai Líviusz és Szabó Attila filmjeiből vetítettünk. A buszos séta a múzeum udvarán

Biliárdbajnokság

www.nmi.hu

nyílt képzőművészkör kiállításán ért véget. Táncházat vittünk a Bújócska óvodába Tálas Ágnes és Vaskó Zsolt közreműködésével.

2002. jelentős dátum a Pestújhelyi Napok történetében. Felhívást tettünk közzé: várjuk a pestújhelyiek régi játékait, amit egy kiállítás keretében mutatunk be. Nagyon nehezen indult el a dolog, de amikor már volt egy-két tárgy, és meg tudtuk mutatni, mikre gondolunk, elkezdtek gyűlni a játékok. Ez a sikeres tárlat (megnyitotta Mészáros Emőke bábtörténész, főiskolai tanár a Suli Szalonban) alapozta meg a további tematikus helytörténeti kiállításokat, melyek Nagy Edit kollegánk gyűjtő, kutató és kivitelező munkája nyomán jöttek létre.

Pápai Erika Pikáns zsoltár c. színházi előadása, a kerti kocsmában a horvát Dusnoki Ráckezsice zenekar, máskor Gergely Ákos szórakoztatta a közönséget. A Pestújhelyen egykor és „akkor" tanító pedagógusok tiszteletére rendezett összejövetelünkön Méhes Csaba pantomim művész lépett föl.

A Desszert vendége András Ferenc volt. Helyi alkotót bemutató kiállításunkon Siklósi Attila festőművész képeit láthatta a közönség a Külvárosi Szalonban. A ház udvaráról tízszer fölemelkedett egy (kikötött) hőlégballon, a szerencsések megnézhették szűkebb pátriánkat a magasból.

2003-ban Magyarországon először itt volt Dog-dancig verseny, az utcában lakó Tóth István szervezésében.

Néder Norbert faragott körhintája

A „Tárgyaink szeszélyes tárgyak" című, a pestújhelyiek féltett kincseiből összeállított kiállítást Parti Nagy Lajos nyitotta meg. Erre a kiállításra készülődés során került elő nagy kincsünk, Pestújhely első hangos filmje. Ebben az évben kezdődött a Múzeumi hivatásos képzőművészek kiállítása.

A Vöröskereszt XV. kerületi szervezetével együttműködve nyitottuk a turkálójukból összeállított divatbemutatót, melyen a házba járó táncosok és más vállalkozó kedvűek mutatták be a ruhákat, Kukely Júlia énekelt, Parti Nagy Lajos fölolvasta „Kis Párizs" c. novelláját. Váczy J. Tamás kiállításán volt Karai József Ünnepi zene szerzeménye ősbemutatója. Családi egészségnapot tartottunk.

2004 kiállítása "Pestújhelyiek családi ünnepei" címet viselte, Malek Andrea musical estjét Malek Miklós kísérte, fölléptek a vasutas zeneiskola Stúdiósai, Kissné Breczek Margit művésztanár képeit állítottuk ki. A Desszert vendége Homor Istvánné és Szúnyogh László volt. Ebben az évben női focibajnokságot is szerveztünk.

2005-ben „hajrá Pestújhely" kiállításán az itteni sportélet került bemutatásra. Dóra Áron zenés mese délelőttön szórakoztatta a gyerekeket, felnőtteket. Beépült a programba a bridzs és ulti bajnokság.

Néder Norbert faragott körhintája, Környei Aliz csodálatos babajátszója meghonosodott ettől az évtől Pestújhelyen.

2006-ban „Mi hírünk az országban, világban" kiállításon a Pestújhelyen túl is hírnevet szerzetteket mutattuk be. A Pátria egyesület is képbe került, Határtalan civil nap programjuk még pár évig, az általuk állított emléktáblák koszorúzása a mai napig része lett az eseményeknek. A buszos városnézésen Kósa Géza „szemével" követtük nyomon, milyen is lakóhelyünk botanikai szempontból.

Először lehetett nevezni a főzőversenyre.

A pestújhelyi képeslapok XXI. század fotópályázat nyertesei kaptak helyet az ekkorra már felújított földszinti folyosón.

2007-ben „Vidám hely ez a Pestújhely" kiállításon az egykori vendéglőkről, kocsmákról emlékeztünk meg, és a buszos sétán is ezeket a helyeket kerestük föl. Ettől az évtől rendezzük a Victória SC-vel az Óvodás duatlont.

Óvodás duatlon

www.nmi.hu

Kaláka-koncert

2008-ban „Bolt hátán bolt" kiállításon a kereskedőkről emlékeztünk meg, Kis anomáliák című fotópályázatunkon Pestújhely „fekete foltjai" jelentek meg. Sütiversenyt hirdettünk. Egy sétára vártuk a városrész elöljáróit, hogy megmutassuk, mit nem szeretnénk látni lakóhelyünkön. A „sztárvendég" ebben az évben Berecz András volt.

2009-ben a 100 éves Pestújhelyt ünnepeltük. A Szalonban Pallay Sándor művésztanár emlékkiállítását rendeztük. A gyalogos sétán László Tamás vezetésével néztük meg „városunk" szerkezetét, a körülvevő lakótelepek és a kertváros összehasonlításában. Kaláka koncertre a gyerekeket, a Portugál c. színházi előadásra a felnőtteket, a családi napra mindenkit vártunk. A Pestújhelyi portrék fotópályázat képei ma is láthatók a folyosón.

2010-ben kiállításunk a „Gyógyítókról" szólt. Megszűnt a szabadtéri nosztalgia bulik sorozata, sok év után egy új betelepült szomszédot zavart az évente egyszeri hangoskodás. A Chicago c. darab volt a színházi produkció.

2011. „Az „Ügy" nevelésügyi kiállítással nyitottunk. Az „És Rómeó és Júlia" c. előadás volt a színházban.

2012-ben a rendhagyó – Szabó Juli vezette – Desszert vendégei, a 20. pestújhelyi Napok alkalmából Nagy Edit és Pintér Zsuzsánna voltak. Kiállítással köszöntöttük a 70 éves Nagy Elődöt. Egyre több külső helyszínt vontunk be a programba, a „hangok a kocsmából" sorozatban népzenét vittünk a kocsmákba, néptáncot a játszóterekre, biciklis kertmozit a parkba. Ettől az évtől záró esemény a MÁV Szimfonikusok koncertje.

2013-ban az újonnan elnevezett Dalnoki utcában egy utcabállal nyílt a rendezvénysorozat. Kiss Andrea keramikus emlékkiállítása volt a Szalonban. A „Felsütött a nap az égre" népzenei koncertnek és az „Ötödik Sally" c. színházi előadásnak és a Napkutya zenekarnak volt nagy sikere.

2014-ben az Észak-Pesti Kórház parkjába került át a családi Nap, ezzel új lendületet vett ez a program. Nagyobb helyen, több új elemet beemelve rendeztük a napot. A kápolnába és köré a múzeum szervezett eseményeket. Itt újdonság volt a babakocsi kiállítás, és több színházi produkció is szerepelt a napon. Az „Ügy II. kiállítást" rengetegen látták. Civil kezdeményezésként bekapcsolódott az eseményekbe a Hörpentő Söröző utcabállal, sörfesztivállal.

Az elmúlt 22 év alatt a Pestújhelyi Napok az itt élők számára várt eseménnyé, ünneppé érett. Úgy érezzük, hogy az eredeti célt a rendezvényekkel elértük, továbbra is nyitottak vagyunk az új kezdeményezésekre.

És a 23. Pestújhelyi Napok május 29-től június 7-ig

Huszonhárom év elteltével mivel is hívhatnám föl az Önök figyelmét a Pestújhelyi Napokra?

Mondjam el, hogy milyen nagyszerű, hogy élnek közöttünk olyan megszállottak, akik kitartó munkával összegyűjtötték a pestújhelyi „nagy családok" fényképeit a falról, és a nyitórendezvény Desszertjében az ezekhez fűződő élményeiket megosztják velünk? Hívjam önöket a Családi napra, ismét a kórház kertjébe, ahol változatos sport, ügyességi, kézműves, színházi programok mellett, számos bográcsban főnek majd az elbírálásra váró ételek, és kora délután gyerekek, szülők, nagyszülők együtt hallgathatják majd a Kaláka együttes el nem évülő „slágereit"?

A zenebarátokat csábítsam a MÁV Szimfonikusok koncertjére, vagy a Hundows gitárzenekar estjére, templomi koncertre, esetleg a Muddy Shoes blues zenekar föllépésére, vagy egy jó kis nosztalgia bulira?

Külön fel kell-e hívnom az intellektuális humor kedvelőinek figyelmét Sándor György humoralista önálló estjére?

Bíztassam a ping-pongosokat és az ultizókat, hogy mérjék össze tudásukat, a kerttulajdonosokat, hogy nevezzenek a legszebb kert pályázatra?

Ajánljam figyelmükbe a fotókiállítást, vagy hívjam Önöket emlékező sétánkra a temetőbe?

Én szóltam, Önökön a sor, hogy látogatásukkal megtisztelve ünneppé varázsolják a 23. Pestújhelyi Napokat.

Pintér Zsuzsánna, a PeKH vezetője

PINTÉR ZSUZSÁNNA: Kötődésem Pestújhelyhez anyai dédszüleim okán van, ők építették azt a házat ahol születésem óta – közel 20 éves újpesti kitérővel – ma is élek. Általános és középiskolába is a kerületbe jártam. A Tanítóképző Főiskola elvégzése után Újpesten tanítottam alsó tagozatos gyerekeket, közben kiegészítőn elvégeztem a magyar szakot, így később felsőben lettem tanár. 1991-ben keresett Tóth Lajos, a Csokonai Művelődési Központ igazgatója a Diáktanya intézményegységébe munkatársat, jelentkeztem, és azóta irányítom a Közösségi házzá vált telephely munkáját. Jó kollégákat tudhattam mindig magam mellett, az elért eredmények nekik is köszönhetők. A férjemmel gimnáziumi osztálytársak voltunk, két felnőtt gyerekünk van, akikre büszkék vagyunk. A munkám ma is örömet okoz, s szerintem a nyugdíjig hátralévő időben a lelkesedésem még kitart.

www.nmi.hu

A 23. Pestújhelyi Napok Desszert beszélgetése

’98-ban fordult elő először, hogy „Pestújhelyi Desszert” címen beszélgetés folyt a rendezvénysorozat keretében, így 2015-ben, a 23. Pestújhelyi Napokon, tizenhetedik alkalommal került rá sor.

Pintér Gábor alpolgármester köszöntője után a kiállítást, amelyhez a beszélgetés kötődött, és a rendezvénysorozatot Mátyus Aliz író, szociológus nyitotta meg. Üdvözölte a nagy számban összegyűlt közönséget és örömét fejezte ki, hogy meglátja Pestújhelyben a falut, a kohéziós erővel rendelkező egységet, amelynek képessége van a közösségi alkalmak intenzíven megéléséhez. A kiállítótérben az egymást ismerők, egymással beszélgetők, a társaságonként, alkotó közösségenként helyet foglalók, az egy-egy tabló előtt megállók, képre mutogatók, magyarázók, mind-mind annak az intenzitásnak a bizonyítékai, amelyek jó érzéssel töltik el és szívesen beszéltetik a hellyel akár rövid ideje ismerkedő embert.

Az út a 23. Pestújhelyi Napok megnyitásáig a két pestújhelyi lokálpatriótán, Szlatényi Márián és Muzsayné Lévay Terézen keresztül vezetett, nekik volt köszönhető a *Képek a falról* címet viselő kiállítás, mert elhatározták, hogy pestújhelyiek családi fotóiból egy-egy pestújhelyi dinasztiát bemutató tablót, s így tablósorozatot állítanak össze. A sorozat első 16 eleme 2010-ben elkészült és kiállításra került a Rákospalotai Múzeumban. A kutatómunkát az „ötletgazdák” nem hagyták abba, újabb 38 család

1. kép. A beszélgetők, Pintér Zsuzsánna és Szlatényi Mária

2. kép. A Képek a falról kiállítás és közönsége

www.nmi.hu

170 fotóját dolgozták föl. A 23. Pestújhelyi Napok nyitó kiállításán a 21 új tablóval bővített anyag volt látható.

Azok a találkozások – mondta Mátyus Aliz –, amelyek során a két lokálpatrióta, és mindenkori segítségük, a Pestújhelyi Közösségi Ház munkatársa, Nagy Edit által beavatódhatott a fotók gyűjtése során átélt élményeikbe, elégnek bizonyult a főváros e rokonszenves részének megszeretéséhez. Már ezeken a tablónéző beszélgetéseken megindult a feltárás, az 1900-as évek elején, a 30-as években, a 45 utáni és a 70-es, 80-as években készült fotók elemzésével. Társadalomismeretet lehet tanítani a különböző korszakokban készült képek alapján – hangzott el a mondat a megnyitóban. Miközben a tablókkal ismerkedés, a beszélgetések, találkozások során a legizgalmasabb pillanatokat az 1900-as évek női fotóinak nézegetése kínálta. Akkor minden nő beillett, az irodalom könyvekből ismert Csinszkának.

A Desszert beszélgetésre a két együtt dolgozó ember, Lévay Teréz (Csöpi) és Szlatényi Mária közül az utóbbi vállalkozott. Így az ő családjáról ízelítőt kapunk a beszélgetés során, míg társa családi tablója látható és írása olvasható a lap következő oldalain.

A Desszert beszélgetés során a házigazda, a Közösségi Ház vezetője, Pintér Zsuzsánna volt a kérdező.

Pintér Zsuzsánna: *Nagy szeretettel köszöntöm önöket a ma esti Desszert beszélgetésen, és nagy szeretettel köszöntöm Szlatényi Marikát, akivel először erről a nagyobb családról beszélgetnénk, ami Pestújhely.*

Honnan jött ez az ideád vagy honnan jött Lévay Terézzel, Csöpivel az ideátok, hogy nektek pestújhelyiek fotóit össze kell gyűjteni?

Szlatényi Mária: Pestújhely 100 éves évfordulójának valamelyik ünnepén az volt a gondolatunk, mindkettőnknek, hogy volt már kiállítás az iparosokról, az orvosokról, tanárokról, ezeket Nagy Edit, a Pestújhelyi Közösségi Ház munkatársa rendezte, legyen most már csak úgy, egyszerűen, pestújhelyi emberekről. Azokról, akik itt laknak, akik miatt Pestújhely felépült. És miután mindketten és a felmenőink is itt születtek, úgy gondoltuk, hogy az ismeretségi körben kezdünk el kérni minél régebbi családi fotókat. Sokáig mi se tudtuk, mi lesz a megoldás, milyen megvalósítással, hiszen a családi fotók közül az egyik egész pici, a másik nagy, a harmadik a falon van. Végül a megoldás is adódott, és a cím is, a tapasztalatból, ezért lett a *Képek a falról* a címe a kiállításnak.

Nagyon nem egységes képet mutatott, amit össze lehetett gyűjteni. Aztán eleinte Csöpi rengeteget dolgozott, ő kezdte el szkennelni a képeket, technikai dolgokat kellett megtanulnia. Én meg abban tudtam hozzájárulni a munkához – én számítógépes rendszerszervező voltam –, hogy ezt a sok képet hogyan lehet olyan rendszerbe állítani és olyan módon kezelni, hogy átlátható legyen, hogy valamilyen módon az egy-egy képhez tartozó, egy-egy családhoz tartozó szöveget tudjuk rendszerezni, hogy ne keveredjen össze. Tulajdonképpen így kezdett megvalósulni az ötlet, hogy az itt élő családok múltját kutassuk.

P. Zs.: *Az, hogy végül a képek egységes képet mutatnak és ilyen szép kiállítási anyag lett, az Gombos Katának köszönhető. Föl lett kasírozva, egy-egy tabló készült el. Mi az egész folyamat alatt éreztük ennek a felelősségét. Ti hogy éltétek meg a képek gyűjtését?*

Sz.M.: Miután ez egy nagyon bizalmi dolog, természetesen voltak, akik azt mondták, hogy nincsenek ké-

3. kép. A nagymama, Wittich Izabella tanítónő első osztályával 1912-ben

4. kép. Apáthy házaspár és gyermekeik, Izu és Frickó, 1934 táján

www.nmi.hu

pek. Lehet, hogy tényleg nem voltak, és nem adtak. Voltak olyanok, akik azt mondták, hogy kit érdekel az én családom képe. És ilyen sok volt. Közülük aztán voltak, akiket rá lehetett beszélni, hogy higgye el, hogy érdekesek azok a képek. Az, hogy ki hogy tárulkozik ki, tudván, hogy ezt mások is fogják látni, ez egy nagyon nehéz kérdés. Meggyőződésem, hogy ha mi nem itteniek vagyunk, nem pestújhelyiek, ha valaki idejön valahonnan, és azt mondja, hogy ő szeretne képeket kapni, egy darabot nem kapott volna. Tehát az a bizalom, ami az itteni ismeretségünkből fakadt, hozzájárult ahhoz, hogy meg tudtuk csinálni ezt a kiállítást.

P. Zs.: *Ez biztos így van. Mi hasonló esetben azt tapasztaltuk, hogy amikor kívülről valami érdeklődés mutatkozik, akkor egy kicsit a család is elkezd érdeklődni a saját története és a saját képei iránt. Ti ezt láttátok-e?*

Sz. M.: Természetesen. És akik végül adtak képeket, segítőkészek voltak, és nagyon szépen köszönjük, hogy ideadták a képeiket.

P. Zs.: *Az, hogy mi mit kaptunk, mi lett ennek a munkának az eredménye, itt látható a kiállításon. Ti, mit kaptatok? A ti számotokra mi a hozadéka?*

Sz. M.: Megismerni a saját települését az embernek, érdekes, hasznos. Az ember szereti azt hinni, hogy amit csinál, annak lesz valamilyen haszna. Én tudom, hogy gyerekkoromban nagyon szerettem a nagymamát hallgatni, ahogy mesélt. De szinte semmire nem emlékeztem később vissza. Felnőtt korban meg abszolút nem érdekelt a múlt. Amikor az ember idősödik, akkor már érdekli. Csak akkor már késő, mert már nem élnek a nagyszülők. Ha segíteni tudunk abban, hogy amit mi most összegyűjtöttünk, meg esetleg még tovább gyűjtünk, azt a mostani gyerekek majd öregen is megnézhetik, akkor volt értelme. Nekem, személy szerint, az, önmagában nagyon nagy élmény volt, hogy egy közös munkát csináltunk egy olyan emberrel, Csöpivel, akivel jól ki tudunk jönni és jól együtt tudunk működni.

P. Zs.: Én azt hiszem, hogy az utolsó pillanatokat éltük meg, amikor még elérhetők voltak ezek a fotók. Nem egy olyan családdal találkoztam, nem itt Pestújhelyen, ahol mondták, hogy van itt néhány kép, de mi már nem tudunk vele mit kezdeni. Senki nem tudja, hogy ki van rajta, nem ismerjük őket, nincs ráírva. A dédszüleimnél messzebb én se látok. Most itt vannak a képek, nevekkel, hogy ezek így megmaradjanak.

Ha megnézzük a képeket, ahogy azt megnyitójában Mátyus Aliz is elmondta, azt látjuk belőle, hogy bizonyos változások zajlottak le időszakról időszakra az emberek tartásában, biztonságérzetében, öntudatában, magabiztosságában. És ez látszik a képeken, még a személyek elhelyezkedésén is, azon, ahogy alakzatokba rendeződnek, de abban is, ahogy ülnek, állnak. A fényképezkedés a család megmutatkozásának a jó módja lehetett, segítségükre voltak ebben a fényképeszek, akik értették a mesterségüket. Én most döntöm el talán másodszor vagy harmadszor, hogy egyszer elmegyünk a fényképészhez a családommal, felöltözünk mindanynyian és fotót készíttetünk. Hogyha ránézünk itt a kiállítás egy-egy tablóján azokra a képekre, amik az utóbbi időben készültek, nem ilyenek, abban az értelemben, hogy nem adjuk meg a módját a fényképezkedésnek, nincs időnk rá, hogy magunkat megtiszteljük a figyelmünkkel.

De, ha már elkezdted mondani, hogy a nagymamát hallgattad, akkor most visszavarázsollak kisgyerekké, és a pestújhelyi gyereklétedről, a felmenőidről, a családodról kérdeznélek. Hoztál képeket is.

5. kép. Cservenka Antal, 1860-as évek

6. kép. Margit nagymama, 1909-ben

Sz. M.: Igen. Az anyai nagymama és nagypapa 1912-ben a Szűcs villa kertjében ismerte meg egymást, a nagypapa a Szűcsné Jolán néninek volt a testvére, őnáluk lakott, amikor fiatal volt. Nagymama Pestújhelyen kezdte a tanítónői működését (3. kép). Hogy miért pont itt? Hát a Jóisten ide rendelte őt. Összeházasodtak. Szeretem nézegetni, hogy a nagymama osztályában milyen ruhákat hordtak a gyerekek. Akkor egészen más szokások lehettek. Különös, ahogy a nagypapa és a nagymama középen ülnek, és a két gyerekük, anyu és az öccse, kétoldalt (4. kép). Az édesapámnak a nagypapája Cservenka Antal volt (5. kép), akinek Zuglóban, a Szugló utcában volt egy – ők úgy mondták, nagymama úgy mesélte, hogy – hordógyára. Hát biztosan nem gyár volt az, hanem egy nagyobb üzem. Mindenesetre annyira jó mester volt, hogy a Tokaji Állami Gazdaságban, amikor még az volt, a hatalmas nagy fahordókon föl lehetett fedezni Cservenka Antal emblémáját meg nevét. Csak sajnos fiatalon meghalt, és a család nem tudta folytatni a munkáját, nem tudták a gyárat fönntartani. A nagymamáról egy kép fiatalon (6. kép). Az Ernő nagypapát megválasztották főjegy-

www.nmi.hu

7. kép. Szlatényi Ernő és neje gyermekeikkel, Ernő, Gréti és Bélával, 1935 körül

8. kép. A Szlatényi család nemesi címere, 1659

zőnek Pestújhelyre, körülbelül akkor készült a kép, együtt látható rajta a Szlatényi család (7. kép). Apu volt a gyerekek közül a legidősebb, édesapja után szintén Ernő. A húga, a Gréti néni, akit majd a képeken mindenki fel fog ismerni, a Szőnyi doktornak a felesége volt, és az egészségügyben dolgozott. Mindenki ismerte. A legkisebb testvérük, Béla bácsi Palotán a Bocskaiban tanított testnevelést nagyon hosszú ideig. A Szlatényi család nemesi címerén 1659-ből még a név Szlatiny alakja szerepel (8. kép).

Szőnyi Bandi bácsi meg a Gréti néni 1940-ben kötöttek házasságot, az esküvői képükön csak a szülőket meg a testvéreket ismerem fel, de már egy csomó olyan ember van a képen, akiről nem tudom, hogy kicsoda, pedig nyilván a szűk rokonsághoz tartoztak. 1945-ben, a háború után készült egy olyan kép is, én akkor születtem, hogy anyu kezében vagyok babaként, Gréti néni kezében pedig a Szőnyi Laci. Abban az időben a nagypapa már elég rossz állapotban volt.

Az Apáthy nagypapa a kultuszminisztériumban dolgozott, semmi különös beosztása nem volt, de államosították a házát, elvették a nyugdíját. Egy rendkívül jóképű ember volt, tartása volt. Kitalálta, hogy ő disznókat fog tartani. Akkor még Pestújhelyen lehetett disznót tartani. De ahogy ő ezt csinálta! A kiskocsit, amin gyűjtötte be a moslékot a disznói számára, ahogy húzta maga után! Ő akkor is úr volt.

A hatvanas évekből egy kép a családról, gimnazista koromban készült (9. kép).

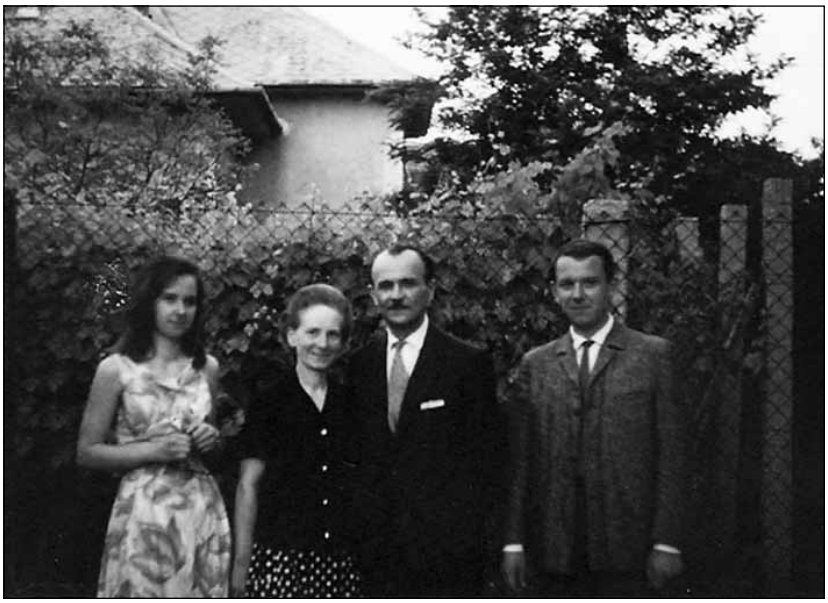

9. kép. Dr. Szlatényi Ernő és neje, gyermekeikkel: Mária és Ernő, 1961

P. Zs.: *Egy kicsit álljunk meg a vetítéssel! Hova jártál iskolába?*

Sz. M.: A pestújhelyi általános iskolában végeztem a nyolc osztályt, és aztán az Apáczai Csere Jánosban, az ELTE gyakorló gimnáziumában jártam a gimnáziumot.

P. Zs.: *Meghatározó pedagógust tudsz mondani Pestújhelyről?*

Sz. M.: Aki nagyon kedves volt, az az osztályfőnököm ötödik-hatodikban, a Weisbecker Margit néni. Ő matematika szakos volt. Aztán a Szolga Laci bácsi, aki ének tanár volt, és egy életre megszerettette velem a zenét. Vitt minket a Zeneakadémiára, gyerekkoncertekre. Ott ugyan rosszalkodtunk, de azért minden megmaradt bennem a hangszerekről, a szimfonikus zenekarról. Nagyon sok mindenről hallottunk, ami miatt egy örök életre nekem a zene kedves maradt. Még nagyon-nagyon emlékezetes tanárnő Koczkás Ida, aki azt hiszem, hogy amikor még a pestújhelyiben tanított, akkor még nem végezte el az egyetemet, később, amikor végzett, akkor a Dózsában volt tanár. De a matematika, fizika szeretete, az őtőle származik.

P. Zs.: *Reméljük, hogy vannak most is ilyen pedagógusok, akik meg-*

www.nmi.hu

10. kép. Szlatényi Béla és férjem szülei, Mazzag Pálné és Pál, 1972

11. kép. Szlatényi Mária, Mazzag Mihály, gyerekeikkel: Bori, Marci Matyi, 1980

szerettetik, mert most nagy hiány van a matematika-fizika szakos tanárokban, és elég mumus tantárgyak ezek.

Sz. M.: Sajnos így van, de egy jó tanár tényleg meg tudja szerettetni ezeket is.

P. Zs.: *Hova mentél egyetemre?*

Sz. M.: Természetesen az ELTE matematika-fizika szakra. A középiskola végén kitűnő tanuló érdemérmet kaptam, ami azt jelenti, hogy semmilyen más jegyem nem volt soha, mint jeles.

P. Zs.: *Ennyire jó fejed volt, vagy ennyire szorgalmas voltál? Sokat tanultál?*

Sz. M.: Nem tanultam sokat, csak nagyon érdekelt minden. A biológia, a kémia, sokáig vacilláltam, hogy kémia-fizika vagy kémia-matematika. Azt hiszem olyan szak párosítás akkor nem volt, aztán kiderült, hogy a kémiát fölvehettem volna harmadévben, de akkor már a fiúk is érdekeltek, úgyhogy akkor már… Szóval nem vettem föl harmadik szaknak, csak a matematika-fizikát végeztem el. Egyetemista koromban sokat jártunk a tankörrel kirándulni, és hárman voltunk barátnők. Bóna Márta is társunk volt, aki meteorológus, a tévéből biztosan sokan ismerik.

A mi esküvői összejövetelünk 1972-ben a férjem családjával zajlott (10. kép), merthogy mi csak a tanukkal mentünk el a házasságkötésre, de aztán, hogy összehozza a két családot, anyu szervezett egy vacsorát. A Béla bácsi, aki még anyósomon, apósomon kívül a képen látható, tanított meg úszni Palotán, szinte minden családtagot. Béla bácsiéknak négy gyereke volt.

P. Zs.: *Na, akkor azt még meséld el, hogy a férjedet hol ismerted meg.*

Sz. M.: A férjemet a Balatonnál ismertem meg, még ötödév előtt a barátnőmmel lementünk Zamárdiba nyaralni, mert az egyik évfolyamtársunk – fiú, de nem udvarolt egyikünknek se –, ott pincér volt, és minden este beültünk a nem tudom milyen nevű szórakozó helyre. A férjem pedig ott nyaralt a kollégáival, akkor az Elektronikus Mérőkészülékek Gyárában dolgozott. A férjem végzettsége villamosmérnök volt, de közben elvégezte estin a matematika szakot, később a Kertészeti Egyetemen a gomba ismereti szakot is. Tehát három diplomája volt. A férjem és a kollégák, amikor megismertem, a számítógép kezdeti korszakában egy laborban dolgoztak. Még nem lehetett számítógépnek nevezni, amin ők dolgoztak, de volt egy labor, volt egy vezetőjük, és olyan fejlesztéseket csináltak, ami előrevivő volt. Aztán, ahogy az akkor lenni szokott, a vezetőt elvették tőlük és aztán úgy szétment ez a társaság, hogy később csak kártyázni jártak össze. Tarokkoztak.

P.Zs.: *Te hol dolgoztál, miért nem lettél pedagógus?*

Sz.M.: Az ötödév végén az évfolyam KISZ titkára négyszemközt szólt, hogy a káderlapomon szerepel, hogy vallásos vagyok, nem fogok budapesti tanári állást kapni. Akkor alakult több minisztérium mellett szervezési intézet, én először ott, majd a KSH-ban, később a TTI-ben (ahol akkor már Újpalota II. ütemtervezése folyt), aztán a finomkerámiai gyárak közös számítóközpontjában dolgoztam. A számítógépes munkákra való felkészülés (gép nélkül!) időszakától a „nagy" gépes (tényleg több szobányi) korszakon át a PC-ig nagy volt az út, sok-sok tanulással, állandó változással, de mindig örültem a kihívásoknak.

Három gyermekünk született, nyaranta egy hónapot anyuékkal töltöttek, egy hónapot velünk Balatonszabadi Sóstón (11. kép).

P. Zs.: *Akkor nevezzük meg őket!*

Sz. M.: Bori, Marci, Matyi (12. kép), délutáni etetés folyik. Még kocsi nélkül, amikor valahova elindultunk, így néztünk ki (13. kép). A babakocsi is ott szokott lógni a karomon, hogyha nem ült benne egyik gyerek sem. És itt következik, a sajnos már szomorú része az életemnek. Amerikába kimentünk és a férjem meghalt 49 évesen (14. kép).

P. Zs.: *Na, ezt egy kicsit meséld el az elejéről, hogy hogy kerültetek ki Amerikába?*

Sz. M.: A férjem az EMG-s munka után a Számítástechnikai Koordinációs Intézetben dolgozott, SZKI volt a rövidítése. Nem tudom pontosan hányban, nem néztem utána, de a KGST-n belül közös számítógépes fej-

www.nmi.hu

lesztési program indult, ki volt osztva, hogy melyik ország milyen méretű számítógépet készíthet. Magyarországra az R-10 jutott, ami a legkisebb méretű. Magyarország kis ország…

P. Zs.: *Kis ország, kis számítógép.*

Sz. M.: Kis számítógép, igen, így dukál. Egyébként nagyon sok fejlesztés folyt suba alatt a Műegyetemen is meg máshol is, szóval ez nem volt azért olyan, hogy ebbe beletörődtek volna egykönnyen. Mindenesetre az SZKI volt megbízva azzal, hogy ezeken az egyesített számítógépes tárgyalásokon részt vegyen. És az SZKI-ból nagyon sokszor a férjem ment a különböző egyeztetésekre. És ő egyrészt akkor már sokat utazott, aztán volt, hogy Londonba is kiküldték tanfolyamra. Mondjuk jellegzetessége annak a kornak, hogy kiküldték tanfolyamra úgy, hogy semmilyen tanfolyami anyagot nem kapott, és nem hozhatott el. Mert nem csak a Szovjetunió tervgazdálkodása volt a gond, hanem a nyugati világ az úgynevezett embargóval megvédte azt a fejlett technikát, technológiát, ami náluk már volt. Úgyhogy nem lehetett behozni egykönnyen ilyesmit, számítógépet abszolút nem.

Az SZKI-ból, amikor már a valuta nagyon kellett az országnak, akkor lényegében kiárusították a saját dolgozóikat. NSZK-ban dolgoztak többen is. Többek között a férjem is, különböző programokon, fejlesztéseken. És akkor utána volt egy olyan munka, az már a rendszerváltáshoz közel, amikor egy amerikai munkán, először ugyanúgy, a cégen keresztül, aztán kisszövetkezetet alakítva, az már egy nagyon mozgalmas időszak volt, az első táblázatkezelőt, a Quattrót csinálták hárman. De ugye először akkor még az OS operációs rendszerű alapgépek voltak. Aztán át kellett írni DOS alapúra, de közben a Windows is betört a piacra, és azt már nem várta meg a cég, hogy arra is átdolgozzák, mert ment a pénze után. Elég sok eladás is volt a Quattróból, úgyhogy nekünk is volt az eladások után jutalék, tehát kaptunk dollárt, amit persze 8 forintért vagy mennyiért váltottak akkor át forintra, és kötelező volt átváltani. Mindenesetre, amikor ez a munka befejeződött, akkor a férjem valahogy nagyon nem találta

12. kép. Balatonszabadi-Sóstón

13. kép. A család – kocsi nélkül

14. kép. Gyászban a család, 1991

www.nmi.hu

itthon a helyét, és elhatároztuk, hogy megpróbáljuk, kimegyünk Amerikába. Az is hozzájárult, hogy ugyan látszott, hogy valami nagy változás fog itthon bekövetkezni, de nem hittünk benne. És azt hiszem, nekünk volt igazunk, kételkedtünk benne, hogy ez olyan nagyon gyorsan és jól fog lezajlani. Úgyhogy kimentünk Amerikába. Gyerekekkel. Nem volt könnyű megkapaszkodni, az EPSON America-nál dolgozott a férjem, saját házat vettünk, de '90 karácsonyán teljesen váratlanul meghalt.

P. Zs.: *Mondtad, hogy utána akkor igazából jogotok sem volt a továbbiakban kint tartózkodni.*

Sz. M.: Én megkaptam elég hamar a kiutasítást.

P. Zs.: *Tehát kényszer is volt, nem csak elhatározás, hogy hazajöttetek. Nem volt minden fölborítva itthon, nem adtatok el mindent, a ház megvolt, a szüleitek itt voltak és volt hova Amerikából visszajönni.*

Sz. M.: Végül is a saját házunkba jöttünk vissza, csak ugye én állandóan beteg voltam utána. Elhelyezkedtem a Konzumbanknál. Nagyon sokat voltam beteg. Nyilván ez a lelki teher, hogy a gyerekekkel egyedül maradtam, ez valahol kijött.

P. Zs.: *Szüleid nagyon sokat segítettek?*

Sz. M.: Nagyon-nagyon sokat segítettek az anyuék, tényleg, nélkülük nem tudom mi lett volna velünk.

P. Zs.: *Igazából innen a család szétágazott, a lányod úgy tudom, hogy kinn maradt tanulni akkor.*

Sz. M.: Igen, őt azért, mert az érettségi már közeledett, az osztályfőnöke a családjához vette. Mivel itthon a Radnótiba jártak, a fiúkat visszavették, de ők is csak nyolcadikig jártak aztán a Radnótiba. A lányom biztos, hogy nem tudott volna visszakerülni az osztályába és leérettségizni, mert hát az amerikai oktatás azért nem egészen olyan színvonalú, mint a magyar.

Amikor már a fiúk is leérettségiztek, és azt hiszem, hogy Bori már elvégezte az egyetemet (15. kép). Ezt követően még a nagydoktoriért öt évet tanult, szintén az USA-ban. 2000-ben ment férjhez, a házasságkötésükkor készült a kép, a lányom férjének a családjával (16. kép).

P. Zs.: *Ő hol él?*

Sz. M.: Kalifornia Arcata nevű városában élnek, egyetemi tanárok mindketten. Most éppen itthon vannak, merthogy az egyetemmel hat évenként járó kutató évet töltik itthon.

P. Zs.: *Érdekes módon milyen szakmája van?*

Sz. M.: Ő is matematikus. Náluk született az első unoka (17. kép).

P. Zs.: *Mikor láttad először?*

Sz. M.: Az is kalandos volt, mert 2001. szeptember 11-én született, és én repülőn voltam, amikor az a bizonyos ikertornyok megtámadása történt. Persze nem azon a repülőn, de eltérítettek, mármint hogy nem a keleti parton szálltunk le, hanem Chicagóban, vagy hol. És akkor senki nem tudta, miért. Mobil telefon nem volt. Csak később tudtuk meg, hogy mi történt. A lányomék meg semmit nem tudtak, mert éppen a kórházba mentek és a szüléssel voltak elfoglalva. Marci fiam telefonált nekik Új Zélandról, hogy „mi van a mamával?" „Hát miért, mi van a mamával?" … Ott voltam pár nap múlva, mint ahogy megszületett Miska.

Matyi fiamnak az esküvője 2004-ben volt (18. kép).

P. Zs.: *Matyi hol él, és mit csinál?*

Sz. M.: Ő a középiskola után Kanadába ment tanulni. Azt nem mondtam, hogy a férjem, amikor meghalt, életbiztosítást kapott a cégtől, illetve a cég által kötött életbiztosítást kaptuk meg. Úgyhogy a gyerekeknek én azt mondtam, hogy az az összeg az ő

15.. kép. Mazzag Márton, Bori és Mátyás

16. kép. Mazzag Bori, Tyler Evans, id. Evans házaspár, valamint Jack Evans a feleségével és a kislányuk, 2000

www.nmi.hu

17. kép. Miska Evans, 2001

tanulásukat fogja szolgálni. Matyi kinézte magának, hogy Kanadába megy tanulni. New Brunswickben végezte el az egyetemet, informatikus lett. Szilvivel még középiskolás korában ismerkedett meg, és ők ilyen rögtön egymásra találtak és kitartottak egymás mellett. Azóta is nagyon szépen élnek.

Marci fiam, akiről szintén van kép, anyu mellett van (19. kép), elvégezte itthon a Műegyetemet, a terméktervező szakot, de már a diplomáját nem szerezte meg, mert kitalálta, hogy ő inkább építészmérnök akar lenni. Természetesen nem lehetett csak úgy átmenni. Az építészmérnöki az egy eléggé kiemelt szak. Akkor elment Írországba epret szedni, hogy pénzt szerezzen, és egy tanfolyamot végzett, hogy a különbözetit letegye. Nem sikerült neki. Akkor elment Izraelbe egy hajóra dolgozni, ott megismerkedett egy leányzóval, aki Dél-Afrikából szintén ezen a hajón dolgozott. Összejöttek, és ennek a dél-afrikai lánynak, aki fehér volt egyébként, csak ugye onnan a négerek uralomra jutása után a fehérek kezdtek inkább menekülni, az ő családjuk Új-Zélandra költözött. Akkor Marci azt mondta, hogy ő megy Új-Zélandra, egyetemre. Hát hova máshova? Oda föl is vették, és végül is Új-Zélandon elvégezte az egyetemet, az építészmérnökit. Még utána egy évig dolgozott ott, azalatt a Matyi meg a Szilvi kimentek hozzá látogatóba, de úgy megtetszett nekik ott, hogy ugyan Marci hazajött, Matyiék viszont kint maradtak, és azóta is kint élnek.

Borinál született a Miska után egy Izabella is. Természetesen a nevet anyu után adták.

Marcikánk, amikor már elvégezte az egyetemet és hazajött, akkor a Zoboki Gábor irodájánál dolgozott, akik a MÜPÁ-t tervezték, de Marci még a MÜPA munkán nem dolgozott, de Andi, aki szintén építészmérnök, már igen, ők így találkoztak egymással (20. kép).

Matyiéknál Luca és Áron születtek (21. kép). Ezzel vége is van a családi fotók vetítésének. A gyermekek közül Marciék 2008-ban kezdtek el Rómában dolgozni, aztán Grácban, most Zürichben vannak, már harmadik éve. Itthon az építészeknek olyan nagyon sok munkája nincs, ez az igazság. Ott pedig nagyon szép feladatokat kapnak.

P. Zs.: *Te a számítógéppel elég korán megismerkedtél, úgyhogy neked akkor nagy szerencséd van, hogy te a számítógéppel jól bánsz, és jól tudod tartani a kapcsolatot a gyerekekkel. Mennyi időnként látod őket? Mennyire jönnek-mennek, vagy te utazol el?*

18. kép. Tóth Szilvia és Mazzag Mátyás, 2004

Sz. M.: Én 2008-ban voltam utoljára Új-Zélandon is meg Kaliforniában is, de én akkor megmondtam nekik, hogy én többet nem megyek. Viszont most, idén, hogy a lányomék itthon vannak a kutatóévben, Matyi hazajött májusban, itthon volt egy hónapig. Marciék is hazajöttek, úgyhogy 12 év után először találkoztak élőben.

P. Zs.: *Marika, mivel kötöd le még az idődet, energiáidat, azon kívül, hogy összegyűjtöd a pestújhelyi képeket a falról?*

Sz. M.: Hát én nagyon szeretek sütni, főzni.

19. kép. Dr. Szlatényi házaspár a Mazzag unokákkal és Miska Evans

www.nmi.hu

20. kép. Mazzag Márton és Kovács Andrea, 2007

21. kép. Mazzag Mátyás, Tóth Szilvi, Mazzag Áron és Luca, 2009

P. Zs.: *Ezt azért megtapasztaltuk egy párszor a pestújhelyi napok szakácsversenyén, vagy Pestújhely legjobb vagy legfinomabb sütije versenyén, ezért voltál te a díjnyertes. És még?*

Sz. M.: Tulajdonképpen nagyon sok minden érdekel. Előadásokra járok, az őstörténet érdekel, a pszichológia, a gazdaság. Természetesen a saját szakmám is érdekel, de nagyon sok minden más is. A legújabb eredmények. Interneten nagyon sok időt el tudok tölteni, hogy olvasgatok mindenfélét.

P. Zs.: *Hogy látod Pestújhely jövőjét?*

Sz. M.: Nem hiszem, hogy valaha is olyan pezsgő élet lesz, mint volt a '30-as évek közepén. Sokat gondolkoztam ezen, hogy akkor, amikor ez egy viszonylag zárt világ volt, minden volt, mert kialakult természetes módon. Boltok, a legkülönfélébb szolgáltatások, minden megvolt, merthogy rászorultak az emberek, és meg tudtak élni belőle. A legtöbb helyen, amikor már több gyerek volt, az asszony nem dolgozott munkahelyen. De volt akkora fizetése a férjnek, hogy fizette a házkölcsönt, mert valószínűleg a legtöbb házra akkor is kölcsönt vettek föl, és eltartotta a családját. És amellett volt idejük, energiájuk arra, hogy különböző asztaltársaságokba járjanak. Nagyon sok kocsma volt. Azon a kiállításon, amit Nagy Edit rendezett, azt láttuk, hogy elképesztően sok étterem és olyan hely volt, ahol össze lehetett jönni. Manapság az anyagi körülmények nem olyanok a családoknál. És azzal, hogy kinyílt a világ, tulajdonképpen elveszett a helyi közösségek elől az, hogy csak itt találjanak maguknak, itt keressenek maguknak szórakozást.

P. Zs.: *Ne kerüljük meg a Pátria Egyesületet. Voltak, vannak törekvéseik arra, hogy az itteni közösséget valamilyen szinten összehozzák.*

Sz. M.: Én lelkes alapító tagja voltam a Pátria Egyesületnek évekig, vezetőségi tagja voltam. Nagyon sokat dolgoztam, amikor már Mészáros Balázs kiszállt, a *Disputát* én csináltam. A *Pestújhely 100* újságot is én csináltam. Az egy éven keresztül havonta jelent meg. Aztán nem csak rajtam múlott, hogy ennek vége szakadt.

P. Zs.: *Én a béke nagy barátja vagyok, keresem a visszautakat, remélem, hogy valamikor a helyi közösség túl tud lépni nézetbeli különbségeken. És, ha sokat is változott a világ, és azt a világot nem fogjuk soha visszahozni, ami akkor volt, de úgy gondolom, hogy rajtunk is múlik, hogy menynyire tudunk együttműködni. Most, ahogy itt szétnézek, úgy látom, hogy ez időnként működik. Nagyon örülök, hogy így összejöttünk. Van-e valami, amit még szeretnél elmondani, Marika?*

Sz. M.: Csak megköszönném neked is azt, hogy lehetőséget adtál, meg biztattál minket erre a kiállításra. Aztán természetesen azoknak, akik a képeket hajlandók voltak odaadni, meg fölkutatták. Aztán Katának, aki nagyon lelkesen állította össze ezeket a tablókat. És természetesen Nagy Editnek, aki eleve kedvet csinált ahhoz, hogy a helytörténet iránt az ember jobban érdeklődjön, és mint mindig, most is segített.

P. Zs.: *Én nagyon szépen köszönöm neked, hogy itt voltál. Nagyon szépen köszönöm mindenkinek, hogy eljöttek.*

A Desszert beszélgetés elnevezésnek megfelelően a résztvevőket megvendégelték, mégpedig a helyi, nemrég nyílt pestújhelyi SweetnesS cukrászda és kávézó ajándékaként, finom Dobos bomba desszerttel.

www.nmi.hu

BRENNER - JUHÁSZ - LÉVAY - FORMANEK - DRUCKER

Brenner József ügyeskezű szerszámkészítő 1903-ban két házasságot Schrödinger Teréz varrónővel és költőtársa a Petur (ma Kőhíd) u. 26-ba, majd később Madách u. 60. alá. 1940-tól saját házában, saját műhelyében dolgozott 1948-ban bekövetkezett halálig. Két fia: Géza és Béla, valamint menyei Anna és Ilona is nála dolgoztak, a műhely az államosításig működött.
Szuetta - Formanek vendéglős fia, ifj. Formanek Ferenc gépészmérnök. Lányai: Formanek Annamária zenepedagógus, tanárnő és Formanek Barbara grafikus.
Szuetta -Formanek vendéglős leánya, Formanek Ágnes folyamatszervező, díszpécser. Lévay Teréz (Csöpi) üzemgazdász, második férje Muzsay Endre gépészmérnök.
Drucker Péter karnagy, felesége, Formanek Annamária zenepedagógus, tanárnő, Drucker Luca Flóra az Eötvös József Gimnázium végzős hallgatója.

Brenner Teréz szüleinek (Lévay Teri nagyszüleinek) esküvője Schrödinger Teréz és Brenner József (1899)

Brenner Géza, Teréz, Béla (1914)

Brenner Béla és Kőhner Ilona esküvője (1940)

Brenner Géza előtt Brenner Béla esküvőjén (1940)

Nun Teréz (nagymama) és Juhász Marika férjé, Juhász Gyuláné (Brenner Irma) és Juhász Teri, Juhász Gyula és Gusztika. (1928)

Juhász Terike bérmálása, bérmamanya: Brenner Teréz (1936)

Lévay József és neje kislányukkal, Lévay Terézkével (kb. 1943)

Eskető pap: Pálos Priges Lévay Teréz és Formanek Ferenc esküvője (1961)

Formanek Annamária és Drucker Péter (1984)

Luca keresztelője
Két oldalt: Formanek Ági és Formanek Barbara (1993)

Drucker Luca Flórát keresztelőjén segíti Muzsay Ezre (Randi) és Luca nagymamája, Lévay Csöpi. (1993)

Az idő elszaladt: Drucker Luca és Formanek Annamária (2008)

WWW.NMI.HU

MUZSAYNÉ LÉVAY TERÉZ 1941-ben született Budapesten. A Lengyel Gyula Közgazdasági Technikum Kereskedelmi tagozatán 1959-ben képesítőzött. 1959 szeptemberében helyezkedett el a Budapest Székesfőváros Elektromos Műveinél, és itt dolgozott nyugdíjazásáig, amelyet megelőzően a társaság gazdasági munkáját irányította. 1985-ben a Pénzügyi és Számviteli Főiskola vállalatgazdálkodási szak ipari szakágazatán üzemgazdász oklevelet kapott. 1998-tól közgazdász cím használatára volt jogosult.

*Brenner József szerszámkészítő**

Brenner József 1903. október 25-én köt házasságot Schrödinger Teréz varrónővel.

1903-tól élt Pestújhelyen a család, először a Petur utca (ma Kőhíd utca) 26. szám alatti házban, majd a Madách utca 60. szám alatt. A család bővülésével a Petur utcai ház már egyre kisebbnek bizonyult, ezért új telek után néztek.

A Madách utcai telket 1917-ben vásárolták meg, 4656 koronáért, Simon János és neje Simandel Máriától. Építési engedélyt rá csak 1928-ban kértek és kaptak.

A házasságból négy gyermek született, Géza (1904), Béla (1905), Józsika (1908), ő korán meghalt, és Teréz (1911).

Brenner József Pestújhelyen elismert, ügyes kezű szerszámkészítő volt, szakmájában kiválóság.

1878. augusztus 26-án született. Árva gyerek létére édesanyja 12 éves korában inasnak adja.

1890 szeptemberétől 1891 januárjáig inaskodik.

1892 júliusában Magyar Károly toronyóra mesterhez szegődik, mint tanonc, a toronyóra készítés és javítás mesterségét tanulja meg. 1895. január 15-ig nála tesz sikeres vizsgát.

Vizsgáját követően a Budapesti Órás Ipartestület a főváros VII. kerületi Elöljáróságához fordul, Brenner József órássegéd munkakönyv kiadása miatt.

Az „aranykezű" órássegéd, valószínűleg úgy gondolja, hogy kevés Budapesten a toronyóra, ezért a lakatos, majd a szerszámkészítő mesterség alapjait is megtanulja, és élete végéig neves szerszámkészítőként dolgozik.

1898 októberétől 1902 januárjáig (ekkor oszlott fel a cég) a Kirner és Társa Első Budapesti Vasmetsző csavargyárban lakatosként volt alkalmazásban.

1902 januárjától márciusig az Első Magyar Csavargyár Részvénytársaságnál, Budapesten, mint beigazító lakatos állt munkába.

1903. május 25-től 1910. novemberig az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Részvénytársaságnál, Újpesten, mint szerszámkészítő dolgozott. 1910 novemberében innen saját kérésére távozott.

A család bővült, 1911-ben már a várva várt kislány, Teréz is megszületett.

1911-ben elkezdett gépeket vásárolni saját célra, hogy munka mellett dolgozhasson otthon.

Első gépe: gyorsfúrógép lábhajtásra, forgótokmánnyal.

Beszerzés helye: Bp. V. Váci út 8. Eladó: Grünspan Izidor.

1930. július 10.: elismerés a 25 éves szolgálati évfordulón.

1933-ban munkás alkalmazotti igazolványt kap, mint szerszámkészítő.

A saját műhely gépeinek további beszerzéséről két kivétellel nincs fellelhető számla, ezek szerint:

1933-ban Emszt Danúbia gyártányú Sepingelt, majd

1934-ben a Magyar Brown Boveri Művek Villamossági Rt.-től 1 db. forgóáramú motort, Me24 jelű 190/110 Volt, 1390 ford., 50 per., rövidre zárt fegyverzettel, golyós csapágytokkal, 70 mm szíjtárcsával vásárolt.

1940. május 18-án, 35 éves szolgálat után, saját kérésére távozik (szerszámlakatos) a Standard Villamossági Rt-től.

Az 1940-es esztendő második felétől már csak a családi ház udvarán (Madách u. 60.) létesített saját műhelyben dolgozik.

1942-ig szállít menetfúrókat a Magyar Wolframlámpa Gyárnak.

1943-tól a Magyar Wolframlámpa Gyár Rt-nek metszőlapokat, menetfúrókat, menetmetszőket, 1945. IX. hóig.

Az „aranykezű" toronyóra készítőből „aranykezű" szerszámkészítő válik az évek folyamán, s olyan nagy menynyiségben érkeznek a megrendelések, hogy két fia, Géza és Béla, két menye, Anna és Ilona is nála dolgozik, sőt két jeles fiatal szerszámkészítőt is kinevelt, Magyar György (ma is Pestújhelyen él, még abban a házban, ahol a megbecsült Magyar fuvaros család vállalkozása működött) és Kovács Károly személyében.

Brenner József halála után (1948) fiai és menyei dolgoztak tovább a szerszámkészítő műhelyben. Fiai vitték tovább az apai „örökséget", s működött a műhely egészen a bekövetkezett államosításig.

* A Brenner József életét, szakmáját követő írás Nagy Edit, a Pestújhelyi Közösségi Ház munkatársa által rendezett, a pestújhelyi iparosokat feldolgozó fotókiállításon szerepelt. A szerző Brenner József unokája.

www.nmi.hu

KOLB –VADON –OSZVALD - PÁL

Az 1911 óta Pestújhelyen élt Kolb házaspárról már megemlékeztünk a 7.számú táblán, a 2010-ben rendezett kiállításon. Akkor Kolb Teréz és Vadon Róbert házasságából született Róbert és Hojecska Mária családjáról tudtunk képet bemutatni. Most a család további Pestújhelyen élő leszármazottait mutatjuk be. Kolb Terézének és Vadon Róbertnek a gyermekei: Teréz, Róbert, Ágnes, Viktória és Klára. Vadon Klára az, aki a mai napig is a régi „Kolb-ház"-ban lakik. Vadon Klára első házasságát Pataki Gáborral kötötte 1967-ben, két gyermekük született: Gábor és Anna. Második férje 1981 óta Tóth Béla. A három Kolb lány közül a legidősebb Gizella volt, ő dr. Oszvald Ferenc felesége lett. Gyermekeik Éva és Imre. Oszvald Éva tanárnő Pál Imréhez ment feleségül 1959-ben. Pál Imre agrármérnök volt. Kapusvári Károlyné Pál Marika mutatta be őket egymásnak. A Pál család Kiskunfélegyházán élt. Hatalmas földterületen gazdálkodtak. Nagygazdák voltak, jómódban éltek. Az 1949-es év végén, illetve az 1950-es évek elején mindkét család elveszíti mindenét, kétkezi munkájával és kitartó szorgalmával megszerezett összes vagyonát.A múlt évszázad rájuk nehezedik. Egymásba kapaszkodva kezdik el új minőségű életüket.Három gyermekük született: Nándor, Imre és Zsuzsanna.Pál Nándornak az Árvavár utca 7. szám alatt van autó szervize, nagyobbik fia, Tamás is itt dolgozik. Másik fia, Máté egyetemista.

Kolb József és felesége, Moesári Teréz 1933-ban

Kolb Teréz (1912-1950) és Vadon Róbert esküvője 1935-ben

A Vadon gyerekek 1949-50 körül: Viktória(1943), Klára (1945), Ágnes (1941), mögöttük Teréz(1936) és Róbert (1937)

Vadon Klára és Tóth Béla esküvője 1981-ben

Vadon Klára gyermekei és unokái: Pataki Gábor és felesége Sisi Edit (1993-ban házasodtak) gyermekeik: Norbert, Ilonka és Anna. Pataki Anna és Kassnabe Zoltán (1993-ban házasodtak) gyermekeik: Anna, Eszter, Péter, Kálmán és András. Az unokák közül hol egyik, hol másik lakik a régi szülői házban.

Id. Pál Imréné, dr. Oszvald Ferenc, Dr. Oszvald Ferencné Kolb Gizella, mögöttük Kapusvári Károlyné Pál Mária, Kapusvári Károly. Pál Imréné ,született Oszvald Éva, Pál Imre, Vadon Róbertné Kiricsi Anna és Vadon Róbert

Id. Pál Imréné és id. Pál Imre állnak: Pál Ágnes, Pál Imre, Kapusvárinné Pál Mária és Kapusvári Károly.

Pál Imréné, született Oszvald Éva és Pál Imre esküvője 1959-ben

Elöl a gyerekek: Kapusvári Csaba és Kapusvári Gili, mögöttük: Kapusvárinné Pál Mária, Pál Imréné Oszvald Éva, Pál Imre, Dr. Oszvald Ferenc és előtte Kapusvári Károly, mellette Dr. Oszvald Ferencné Kolb Gizella, két rokon hölgy, id. Pál Imréné és id. Pál Imre

Pál Nándi, Pál Zsuzsi, Pál Imi, mögöttük édesanyjuk, Pál Imre

Pál Zsuzsi, Pál Imre, Pál Imréné Oszvald Éva, Pál Nándi

Pál Nándi, Pál Imi, Pál Zsuzsi, Pál Imre és Pál Imréné Oszvald Éva

A Pál Autóház megnyitásakor a szarnok felszentelése alkalmával készült képen Pálné Oszvald Éva, Pál Tamás, Pál Máté, mellette Márton Mihály atya, Máté mögött Pál Nándor

Pál Máté unoka, Pálné Oszvald Éva, a bátor nagymama és Pál Tamás unoka

WWW.NMI.HU

Kolb, Vadon, Oszvald, Pál család

A több évszázadra visszavezethető *Kolb család* sokadik Kolb Józsefe 1878-ban született Nagyváradon. A Kolb család családfáját teljes részletességgel kutatta fel egyik unokája, Pálné Éva, aki szintén Pestújhelyen lakott, mint ahogy a család ma élő tagjai közül többen is. Kolb József Pestújhelyen 1911-ben kezdte építeni azt a ma már csak kis részben a család tulajdonában lévő házat, amely a mai Árvavár és Szűcs István utca sarkán van. Itt nyitotta meg 1919-ben saját fűszer és csemege üzletét, amely az akkori korban modern és igényes bolt volt. Felhasználta Temesváron, Segesváron és Bécsben töltött tanonc éveinek tapasztalatait.

Közéletben, minden jótékonysági akcióban áldozatkészen résztvevő ember volt – írja méltatva őt Pestújhely Ezüstkönyve 1935-ben. Egyik alapítója és 12 éven át elnöke a Fűszerkereskedők Egyesületének. A községi képviselőtestületben a tanonciskola felügyelőbizottsági tagjaként vett részt.

Még 1903-ban házasodott meg, felesége szintén Nagyváradon született 1882-ben. Három gyermekük született: Gizella, Irén és Teréz. Tehát a Kolb név ezen az ágon nem folytatódott. Kolb néni is a boltban dolgozott: a kasszában.

A három Kolb lány közül a legidősebb Gizella volt, ő tanítónőnek tanult, de dr. *Oszvald* Ferenc felesége lett. Gyermekeik, Éva és Imre. Oszvald Éva tanárnő Pál Imréhez ment feleségül 1959-ben. Pál Imre agrármérnök volt. Testvére, Kaposvári Károlyné Pál Marika mutatta be őket egymásnak.

A *Pál család* Kiskunfélegyházán élt. Hatalmas földterületen gazdálkodtak. Nagygazdák voltak, jómódban éltek.

Az 1949. év végén, illetve az 1950-es évek elején mind a két család elveszíti mindenét, kétkezi munkájával és kitartó szorgalmával megszerzett összes vagyonát. A múlt „árnyéka" rájuk nehezedik. Egymásba kapaszkodva kezdik el új minőségű életüket Pestújhelyen.

Három gyermekük született: Nándor, Imre és Zsuzsanna. Pál Nándornak az Árvavár utca 7. szám alatt van autószervize, nagyobbik fia, Tamás is itt dolgozik. Másik fia, Máté egyetemista. Pál Nándor nagyon fontosnak tartja nagyapját abban is követni, hogy igyekszik a helyi közösségek életében részt venni, a Pestújhelyi Sport Clubot folyamatosan, de a helyi rendezvényeket is mindig, anyagiakkal is támogatja.

Dr Oszvald Ferenc 1947-ben halt meg, Oszvald Imre és családja: három gyermekükkel Pestújhelyen laktak, lényegében a rendszerváltásig, akkor Páhiba költöztek, hogy gazdálkodjanak.

Kolb Józsefék Irén nevű leánya is tanítónő volt a Pestújhelyi Általános Iskolában. Férje vitéz Aczél László volt, két fiuk 1956-ban disszidált, Irén néni és férje kivándoroltak és mindketten Buenos Airesben haltak meg.

Kolb Józsefék harmadik leányának, Teréznek a férje *Vadon* (Weber) Róbert lett. Vadon Róbert közgazdasági tanulmányokkal kezdte, majd a nehéz gazdasági viszonyok miatt gyakorlatiasabb pályát keresett, kitanulta a cukrászatot. A megcsonkított Magyarországon nehéz volt a megélhetés, így amikor lehetőségük lett, Finnországba mentek dogozni. Itt született az ifjabb Róbert és Terike. Vadon Róbert a nagyon sikeres cukrászkodás mellett magyar nótákat énekelt és gitározott is a helsinki rádióban. 1939-ben már a háborús hangulatban, rossz érzésekkel jöttek haza. Itthon az összegyűjtött pénzüket abba fektették, hogy megvették Kolb papa, ill. az após fűszer üzletét.* Már itthon születtek: Ágnes, Viktória és Klára. Az egész nagy házban a család lakott, meg egy házmester lakás volt. A Széchenyi mozi (ami színház is volt) felé eső részen egy ideig vendéglő, kerthelyiség is működött.

Az államosítás náluk egyetlen éjszaka alatt történt meg. Az égvilágon mindenüket lefoglalták, másnap a gyerekeknek még kenyeret se tudtak adni, enni. Nagyon nehéz időszaka volt ez a családnak, ahogy bizony más polgári családoknak is. Kolb bácsiékat – érthetően – nagyon megviselte ez a megsemmisülés, így egészségük is megromlott, 1955-ben, ill. 1956 nyarán haltak meg.

Talán ma már sokan elképzelni se tudják azt a sok nehézséget, szomorúságot, gondot, amit akkor átélt egy megbélyegzett család. És gondoljunk bele: amijük volt, amiért megdolgoztak, a „dolgozó nép" nevében vették el tőlük, és lettek a „nép ellenségének" kikiáltva. Kötelezték őket mun-

* Búza Péter téves információt közöl ….-ben, hogy az apa „átadta" a bolt vezetését.

www.nmi.hu

kára, miközben a rájuk sütött bélyeg miatt sehol nem merték alkalmazni az ilyen embert. És – újra felhívom a figyelmet – ez nem ennek a családnak a speciális szerencsétlensége volt. Ezt kapta az értelmiség, a gazdálkodó, a kiskereskedő, a kis üzemmel, műhellyel rendelkező. Sokan pestújhelyiek is. És kiszámíthatatlanul, sokan teljesen vétlenül.

Tehát Vadon Róbert és felesége (Kolb) Teréz ott álltak az öt kicsi gyermekükkel, mindent elvesztve. Az apa alkalmi munkákat, mindent vállalt, hogy a megélhetés minimumát biztosítsa. Teréz szervezete ezt a feszültséget nem bírta ki, 1950 decemberében meghalt. Hiába volt a kereskedői gyakorlat, cukrászi gyakorlat, finn és orosz nyelvtudás. (Az orosz nyelvet még Helsinkiben, az akkor ott már szép számban lévő orosz menekülttől tanulta meg. Ezek között a menekültek között is sok értelmiségi, hivatalnok és arisztokrata volt, akik jobbára segédmunkásként dolgoztak.)

Az egyetlen fiú, aki 1937-ben született és szintén Róbert, az általános iskolát a ma „Szűcs Sándor", akkor még r. katolikus iskolában végezte. Az itteni nevelés erejét egy életre meghatározónak érzi. Az értékek megbecsülése, a vallásból merített erő a mai napig is segítik a nehézségek leküzdésében. Származása miatt a Dózsa Gimnáziumba csak az osztályfőnök segítő furfangjával juthatott be, októberi kezdéssel. Az egyetemre, szintén a származása miatt, reménytelen volt bejutnia, de amúgy is szüksége volt a családnak az ő keresetére is. Otthon nővére vezette a háztartást. Dolgozott és közben kitanulta az autóvillamossági műszerész szakmát.

1978-ban műhelyvezető volt már, amikor nagybátyja, a kitelepítésből hazatérve (az ő „bűne": övé volt a híres Pipacs vendéglő a háború előtt) egy sportszer-javító üzletet nyitott a Váci utcában. A nagybácsi jó üzletember volt, de műszaki antitalentum. Róbertnek viszont műszaki érdeklődése és ügyessége révén mindig volt ötlete, talált megoldást a javításra. Tehát a Sport Szerviz egyre jobban működött és bővült a kör, amivel foglalkoztak. Robi először a fél, majd a bácsi betegeskedése miatt az egész üzletet megvette.

1964-ben kötött házasságot dr. Hojcska Máriával, építkezésbe kezdtek, a mostani pestújhelyi házukból egy szoba lett egy év alatt kész, így odaköltöztek. Lassanként és apránként, de nagy kitartással építkeztek még hosszú évekig. 1965-ben Róbert, 1966-ban Marika és 1974-ben György születtek.

György Külkereskedelmi Főiskolát végzett, egy évet Párizsban is tanult, nyitott szemmel és bizonyára érzékkel az üzleti élet iránt, felmérve az itthoni helyzetet, felismerte a fejlődés irányát. Amikor a Pólus nyílt, alapítottak egy családi Kft-t és beszálltak.

Az ifjabb Róbert, aki francia és holland nyelvtanárként a Rigó utcában a francia tanszék vezetője volt, ami igazán megtisztelő poszt, úgy érezte, hogy ha a családjának, három gyermekének egy tisztes polgári életet akar biztosítani, váltania kell. A közgazdasági diplomát is megszerezve Róbert a Pólus-Vadon-Sport vezetését vette át, de fenntart egy fordító irodát is, eredeti szakmájának gyakorlása miatt. Felesége szemész orvos.

Vadon Marika eleve kereskedőnek tanult, ő nem a Sport területén dolgozik. A Mammut I indulásakor ott is vettek üzletet, hitel segítségével. A hitelek, a kamatok, a vállalkozásokat egyre több szorító körülmény miatt sok is a gondjuk. A Kft. fő irányítója, üzletembere és beszerzője György. Nagy hozzáértéssel, az új dolgok iránti nyitottsággal vezeti a „birodalmat": a három üzletet, amelyek közös számítógépes rendszerben vannak. A visszajáró vevők megtartása érdekében 10 %-os törzskártyát adnak. A jó minőségen és a találékonyságon van a hangsúly. Pl. márkás sílécek közül a neki legmegfelelőbbet tudja kiválasztani a vevő, kipróbálás után, a bolt által szervezett kiránduláson.

Végül a nagy családból a „Kolb-házban" ma már csak Tóthné Vadon Klára és férje laknak. Vadon Klára első házasságát Pataki Gáborral kötötte 1967-ben, két gyermekük született: Gábor és Anna. Második férje, 1981 óta, Tóth Béla. Pataki Gábornak a felesége Sós Edit, 3 gyermekük van. Pataki Anna férje Kunszabó Zoltán, nekik 5 gyermekük van. A nyolc unoka közül hol egyik, hol másik lakik a régi családi házban a nagyszülőkkel.

Tisztesség, hozzáértés, a vevő igényének maximális kiszolgálása, a kor követelményeinek, újdonságainak követése, így foglalható össze az üzleti hitvallás, ami egyben családi örökség is.

SZLATÉNYI MÁRIA 1945. január 14-én született Pestújhelyen. A Pestújhelyi Általános Iskolát követően a középiskolát az ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Iskolájában végezte, majd 1968-ban az ELTE TTK matematika-fizika szakán kapott diplomát. Első munkahelye a Kohó- és Gépipari Minisztérium Ipargazdasági Szervezési és Számítástechnikai Intézete (KGM ISZSZI) Operáció-kutatási Osztálya. 1972-től a KSH Számítástechnikai Igazgatóságán dolgozott, hogy gyakorlatot szerezhessen programozásból. 1972-ben ment férjhez Mazzag Mihályhoz, aki okleveles villamos mérnök és okleveles matematikus volt, és a számítástechnika területén kutatás-fejlesztésben dolgozott. 1973-ban megszületett Borbála Katalin. 1975-től a Tervezésfejlesztési és Típustervező Intézet számítóközpontjában önálló szervező és programozó munkakörben dolgozik, Mátyás Mihály (1976) és Márton Pál (1977) megszületéséig. 1981-ig igénybe vette a GYES-t, 1982-től a FIMCOOP Finomkerámiaipari Közös Vállalatnál rendszerszervező, 1986-tól a Szervezés és Programozás vezetője. 1989 augusztusában férje munkája miatt gyermekeikkel az USA-beli California Állam Santa Cruz városába költöztek. Férje 1990 karácsonyán történt váratlan halála után hazajött és 1991 májustól a KONZUMBANK Rt. (később az MKB kebelezte be) Számítástechnikai Osztályán rendszerszervezőként a bank folyószámla vezetési rendszerének gazdája, felelőse volt. Már nyugdíjasként 2001-ben a Pestújhelyi Pátria Egyesület alapító és évekig vezetőségi tagja, 2008-tól az egyesület Disputa nevű újságjának, majd a Pestújhely 100 és 101 újságoknak szerkesztője. A kerület Kalendárium című kiadványában (2005-től 2011-ig létezett) rendszeresen publikált. Hagyományőrzés, helytörténet, családtörténet területeken munkálkodik a közösségért.

www.nmi.hu

PESTÚJHELY MEGÁLMODÓI

GERECZE PÉTER

Gerecze Péter 1856-ban született, Kolozsváron járt egyetemre, régész-műtörténész.
Csodálatosan gazdag élete során ásatásokat végzett, de Erdély templomairól készített képei pótolhatatlan alkotások: a század elején minden még akkor meglévő templomról készített felvételt (kiadta az Akadémia 1993-ban).

Kb. 1903-tól lakott a mai Szücs I. utca 16. sz. alatt épített házában. Rendkívül aktív, sokoldalú ember volt, barátság fűzte Bors Emilhez és dr. Weszter Sándorhoz. Az I. világháborúban fényképeket készített a katonákról, megbetegedett: tifuszban halt meg 1914-ben. A házára felvett hitelt a család nem tudta fizetni, ezért elköltöztek. Középső leányának férje a pestújhelyi kórházban volt orvos, így kapcsolatuk megmaradt Pestújhellyel.

Gerecze Péter és második felesége. Lányuk, Margit, Julián és Irén és fia első felbanyb feleségtől Egon. (1903)

Gerecze Péter

Gerecze Péter és második felesége, valamint lányuk: Margit, Julián és Irén (1912-13)

SZÜCS ISTVÁN

Dr. Szücs István 1867-ben született, a váci piaristáknál nevelkedett, a kultusz minisztériumban dolgozott, az oktatás terén különleges előnyöket harcolt ki Pestújhely számára. Elérte, hogy sok és színvonalas iskola működhessen itt.

Dr. Szücs István és felesége Szabó Julianna és Szücs István, Gyermekeik: Irén (Pipi volt a keresztnevén és a Antall József édesanyja), Piroli és Ilona. (Ilona gyermekei: Schöpflin Magdy Ilona és Tamás, akik ma is a régi Szücs-házban élnek.) (kb. 1910)

BEZSILLA NÁNDOR

Dr. Bezsilla Nándor ügyvéd volt, ki tudja miért tetszett meg neki ez a lakatlan hely? Nem csak megvett nagyobb föld területet és parcellázatta – a haszon reményében –, de építtetett is ide két házat, és ki is költözött ide családostól.
Az 1900-as évek legeleje ez, volt már elvétve ház itt-ott, de a település fejlődésének dr. Bezsilla Nándor, dr. Szücs István és Gerecze Péter voltak a motorjai.

Bezsilla Nándor gyermekeivel

Bezsilla Nándor, Erzsébet és László (1912)

Bezsilla Nándor, az ifjabb és László mint autóversenyzők (1920)

www.nmi.hu

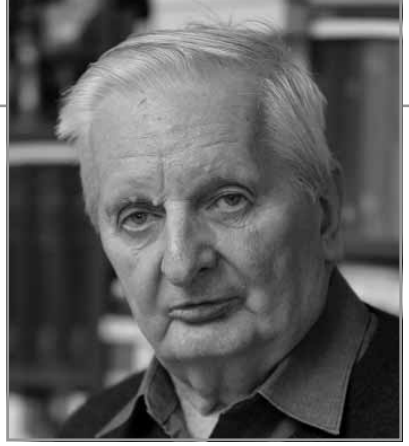

POMOGÁTS BÉLA Széchenyi-díjas magyar kritikus, tanár, irodalomtörténész, az irodalomtudományok doktora.

Alapítások kora

Pestújhely: Város a homokon*

Ahogy a századvég és a századforduló Budapestje világvárossá növekedett, úgy jöttek létre peremén az új települések, vagy nőttek kisvárosokká azok az egykori jobbágyfalvak, amelyek a fejlődő főváros mezőgazdasági hátterét adták. Újpest, Rákospalota, Pestszenterzsébet, Kispest, Soroksár, Budaörs és Pesthidegkút éppúgy az „alapítások korában" kapták meg hosszú időn keresztül érvényes arculatukat, mint Budapest maga. (Aztán az elmúlt két évtizedben kaptak megint új arcot: nem mindig olyant, amely előnyükre vált volna.) Ehhez a peremvárosi övezethez tartozik a viszonylag legfiatalabb Budapest környéki település: Pestújhely is, amely ma Rákospalotával és a hatalmas újpalotai lakóteleppel együtt a főváros XV. kerületét adja. (Csak az összehasonlítás kedvéért leírok néhány történeti adatot: Rákospalota helyén eredetileg Nyírfalu állott, ezt 1281-ben említi először oklevél, a későbbi Palota a Károlyi-grófok birtoka volt, Rákosszentmihály a 16. században keletkezett egy Szent Mihálynak szentelt templom körül, Újpestet az 1830-as években alapították, Pestszenterzsébetet 1870-ben, Kispestet, eredetileg Klein Pesth néven 1871-ben, Pestszentimrét pedig 1877-ben, még Soroksárpéteri néven, Soroksár részeként.)

Pestújhely nekem gyermekkorom és ifjúságom színhelye, ezért aligha tudok róla szenvtelen tárgyilagossággal beszélni. Ezenkívül, hogy úgy mondjam, „családilag" is van hozzá közöm. Alapítója ugyanis nagyapám volt: dr. Bezsilla Nándor ügyvéd, maga is az „alapítások korának" jellegzetes képviselője, aki a József körúton tartott fenn jólmenő irodát, egyben lapot is szerkesztett. Később róla nevezték el a község főutcáját, még később, már az ötvenes évek elején megváltoztatták ezt az elnevezést, most pedig, pár hónapja megint az ő neve olvasható az utcanév táblákon. Ez nem egyszerűen családtörténet, ez már történelem is.

Községet alapítanak

Történt ugyanis, hogy még a múlt század nyolcvanas éveiben három diáktárs barátságot kötött a váci piarista gimnáziumban. Bezsilla Nándor, a nagyapám, Veszelovszky Béla, aki később mint Rákospalota főjegyzője tevékenykedett, és Szűcs István, aki aztán fiatal tanárként a kultuszminisztériumba került, majd országgyűlési képviselő, végül helyettes államtitkár lett, s hivatali befolyását mindig önzetlenül kamatoztatta Pestújhely érdekében. Elárulom: ő volt miniszterelnökünk, Antall József nagyapja volt. Jól emlékszem rá gyerekkoromból: kedves idős bácsi, ezüstfogantyús sétabottal, cipője fölött szürke kamásnival.

Egyszóval ők hárman alapították meg a Rákospalotához tartozó homoksivatagon Pestújhelyet. Az alapítás históriáját némi humorral nagyapám XIV. Lajos Rákospalotán című írása örökítette meg (megjelent 1912-ben a Pestújhely Képes Naptára című kiadványban). Nos, itt arról van szó, hogy az államkincstár katonai gyakorlótér céljára ki akarja sajátítani a palotai homoksivatagot, s ezt megakadályozandó, Veszelovszky főjegyző nagyapám ügyvé- di segítségét kérte, aki hamarjában a Fóton birtokos Károlyi gróf segítségével vevőket szerzett a kérdéses területre, és így Rákospalota meg tudta előzni, egyszersmind el tudta hárítani a kisajátítás veszedelmét. (A sikeres mentőakciót a palotai főjegyző álarcosbállal ünnepelte meg, ezen nagyapám XIV. Lajos jelmezében jelent meg.)

Lehet, mindez csak anekdota. Tény viszont, hogy a rákospalotai homoksivatagot a múlt század kilencvenes éveiben kezdték betelepíteni, s a századforduló után kapta a Széchenyi-telep nevet. Majd ahogy lakóinak száma gyarapodott, s néhány értelmiségi, közöttük nagyapám és dr. Szűcs István odaköltözött, napirendre került a közigazgatási önállóság megteremtése. 1909. november 15-én a Széchenyi-telep nagyvendéglőjébe összehívott gyűlés jelentette be a község önállóságát, amelyet gróf Andrássy Gyula belügyminiszter erősített meg. A gyűlés eredetileg (Wienerneustadt mintájára) a Pestújváros nevet szerette volna

* Az írás megjelent az Európai Utas 1992/2. számában.

www.nmi.hu

választani, a minisztérium azonban a kissé szerényebb Pestújhely elnevezést hagyta jóvá. Ebben az időben az új településnek már öt és félezer lakója volt.

Létrejött tehát az új önálló község: nagyapám intézte a jogi eljárásokat, Szűcs István pedig, aki mind nagyobb tekintélyt szerzett a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban, iskolák alapításához szerzett támogatást a községnek. Így történt, hogy Pestújhely valóságos kis „iskolavárossá" vált a főváros környékén, állami óvodája és elemi iskolája mellett volt római katolikus fiú- és leánypolgárija, illetve felsőkereskedelmi iskolája is.

A világváros peremén

Pestújhely első két évtizede valóságos „karriertörténet": a kis település gyorsan és módszeresen gyarapodott a fejlődő világváros peremén. Láttuk, létrejöttek az iskolák, csakhamar felépült a községháza, néhány esztendő múltán pedig felépültek a vallási közösségek ideiglenes, majd végleges otthonai: a katolikus templom után a református és az evangélikus, sőt a két világháború közötti időben a zsidó hitközségnek is önálló imaháza volt. Az 1913-ban rendezett összeírás szerint a községnek 4740 római katolikus, 1148 református, 494 izraelita, 410 evangélikus, 54 görög katolikus, 14 baptista, 3 unitárius, 1 szombatos és 10 felekezeten kívüli lakosa volt, 298 egyén vallása pedig nem volt megállapítható. (Ez az összeírás is sejteti, hogy a lakosság nemzetiségi tekintetben sem volt egynemű, éltek például Pestújhelyen szerb családok, még én is ismertem közülök néhányat, a patikust például így hívták: Toporásevics Uros.) A lakosság teljes létszáma ekkor 7172 volt, ezek az emberek 966 lakóházban 2638 lakásban éltek, ugyanakkor 157 üzlethelyiség állt a gyorsan fejlődő gazdasági élet szolgálatában.

Az újonnan alapított község, a többi Budapest környéki településhez hasonlóan, elsősorban a kisemberek otthona lett. Jellegét ma is a szabályos derékszögben kereszteződő utcák és a kisebb-nagyobb családi házak sokasága adja: mindez – akárcsak a régi Rákospalotának vagy Rá- kosszentmihálynak – némi falusias külsőt kölcsönöz. Várnai Zseni, egykoron a legnépszerűbb magyar költő nő, aki a tízes évek elején Pestújhelyen lakott, *Egy asszony a milliók közül* című önéletrajzában a következőkben ad képet lakóhelyéről: „Pestújhely olyan új településféle volt, ahol postások, vasutasok, tisztviselők építettek kis családi házakat megtakarított pénzükből. Ezekben a házakban rendszerint volt egy kiadó lakás is, olcsóbb mint a városi lakások. Persze villany és vízvezeték nem volt, a villamostól jó darabot kellett gyalogolni, míg a telep külső részéig jutott az ember. A végállomástól poros út meg egy mezőség vezetett az Ilona utcáig. Ez a mező a vidéki élet illúzióját nyújtotta nekünk."

Valóban. Pestújhely még az én gyermekkoromban – a negyvenes években – is a természethez közel élt. A Szilas patak és a Nádas tó vidéke még őrzött valamit az egykori Rákosmezőből, a határban bolgárkertészek termeltek zöldséget, paprikát, paradicsomot, részben innen látták el a rákospalotai és a zuglói piacokat. Fót és Mogyoród felé nagy lomboserdőkben barangolhatott a vándor, itt igen sok vad: nyúl, őz, fácán élt. A pestújhelyiek időnként ezekben az erdőkben vadászgattak. Nagybátyám, Bezsilla László lakásán láttam életemben az első trófeákat: agancsokat, vaddisznóagyarakat s néhány sörétes meg golyós puskát. Nagybátyám alakja mégsem vadászként, inkább lepkegyűjtőként él az emlékezetemben, valóban hatalmas gyűjteményt őrzött, ő volt a pestújhelyi „lepkekirály", aki a negyvenes évek elején lepkemúzeumot is csinált, s ennek csodájára jártak még külföldi vendégek is.

Pestújhely tehát rohamosan fejlődött és gyarapodott, nemcsak az alapítását követő esztendőkben, hanem a következő évtizedekben is. 1912- ben megindult a Helyiérdekű Villamos Újpest-Rákospalota-Pestújhely-Rákosszentmihály vonala, később a fővárosi (sárga) villamos – a Keleti pályaudvarról induló 67-es járat – is kiépült egészen a község határáig, a Körvasútsorig, még később megindult az autóbusz-közlekedés, amely Zuglóval – a főváros XIV. kerületével – kötötte össze a pestújhelyeieket. Időközben keramitburkolattal láttak el néhány főútvonalat, s aszfaltozni kezdték a járdákat. Még 1910-ben létrejött a község első pénzintézete: a Pestújvárosi Takarékpénztár (később Első Pestújhelyi Takarékpénztár), majd a Pestújhelyi Hitelszövetkezet. 1911-ben felépült a Széchenyi Színház, ahol többnyire mozielőadásokat rendeztek, ma is moziként funkcionál. 1913-ban alapították meg az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár Munkáskórházát, amely fokozatosan hatalmas teleppé épült ki (1945-ben a szovjet megszálló csapatok vették birtokukba, s katonai kórházként működött egészen 1990-ig).

A szinte „amerikai" tempójú gyarapodást jelezte a helyi társadalmi élet is. Még a községi önállóság kimondása előtt megalakult a Széchenyi-telepi Kaszinó, később a Pestújhelyi Polgári

dr Bezsilla Nándorné a kúria lépcsőjén az unokákkal. Pomogáts Béla a „mamus" mellett baloldalon

www.nmi.hu

Társaskör, a Katolikus Kör, az Ipartestület, a „Széchenyi" Polgári Lövészegylet és már 1912-ben a Pestújhelyi Sport Club, amely a húszas években atlétikai, majd teniszpályát létesített. Ugyancsak a húszas években nyitotta meg kapuját a strandfürdő és uszoda. Szerkeszteni kezdték a Széchenyi-telepi Hírlapot, ez később a Pestújhely című hetilapnak, majd a Pestújhelyi Hírlapnak, illetve a Pestújhelyi Közlönynek, még később a Pestújhelyi Újságnak adta át helyét. Volt idő tehát, amikor a kicsiny, pár ezer lélekszámú községben két újság is megjelent. A Pestújhelyi Hírlapnak a tízes évek elején az ismert szociáldemokrata költő, Peterdi Andor volt a szerkesztője, aki ekkor feleségével, Várnai Zseni költőnővel (őróla már esett szó) a község lakója volt. Peterdi Andor szerkesztette 1912-ben a Pestújhely Képes Naptára című kiadványt: ebben jelent meg nagyapám már említett kis írása a község alapításáról, emellett megjelentek a szerkesztő és Várnai Zseni versei. Itt kapott fórumot, hogy valami kuriózumra is felhívjam a figyelmet, az akkor tizenhárom éves Szabolcsi Bence – a későbbi hírneves zenetudós – *A cédrus* című verse: nem is ügyetlen kis költemény a római mitológia isteneiről.

Nyolcvan esztendő

A század elején, majd a két világháború között egy kicsiny településnek szinte autarkiára berendezett társadalmi és közösségi élete volt. Pestújhelyen minden olyan boltot és iparost meg lehetett találni, amire s akire csak szükség lehetett. Takarékpénztárak, mozik, előadóterem, sportegyesület, jóhírű iskolák, virágzó egyházközségek, egyesületek, s mint láttuk, lapok szolgálták azt, hogy a település lakói valóban otthon érezzék magukat. S ahogy most a régi dokumentumokat, például a Pestújhelyi Újság létrehozásának huszonötödik évfordulója alkalmából, 1935-ben Deák Sándor polgári iskolai igazgató és Németi Elemér szerkesztő gondozásában megjelent Pestújhely Ezüstkönyve című kiadványt fellapoztam, előkerestem néhány régi családi fényképet, s felidézem a még családi körben hallott történeteket, valóban meg kell állapítanom, hogy a régi Pestújhelynek sajátos légköre lehetett. Az emberek akkor még nem csupán aludni vagy kertészkedni jártak haza a már akkor is többnyire budapesti munkahelyekről: a településnek saját társadalmi, kulturális és sportélete volt. És ez alighanem jellemző volt valamennyi Budapest környéki községre és kisvárosra, amelyet az „alapítások kora" hívott életre vagy növelt nagyra.

Ebből a régi pestújhelyi világból az én ifjúkoromra már szinte semmi sem maradt. A második világháború, majd különösen az ötvenes évek politikai terrorja, ahogy az egész magyar társadalmat, atomjaira tördelte és megbénította, a pestújhelyi..mikrotársadalmat" is. Különösen azután, hogy Pestújhely és Rákospalota összekapcsolásával 1950-ben létrejött a főváros XV. kerülete. A község külső képe ugyancsak alaposan megváltozott: magasházak épültek, aszfaltburkolatot kaptak az utcák, mindenestől eltűnt az egykori „falusias", „vidékies" hangulat. Rákospalota és a hajdani Nádas-tó között (az egykori Páskomliget területén) felépült az újpalotai lakótelep, maga is egész város: a többi házgyári lakótelephez hasonlóan szorongást keltő betonrengeteg. Én magam személyesen is elveszítettem azt, amit a régi Pestújhelyből ismertem. Nagyszüleim hatalmas kertjére gondolok: négy utca határolta, nagy részét valóságos erdőség foglalta el, volt benne kis tó, barlang, kavicsos sétaút, teniszpálya, szélmotor. Mindez az úgynevezett „szocializmus" áldozata lett: most egy nagyobb belügyi lakótelep áll a helyén.

Közel harminc esztendeje nem lakom Pestújhelyen. Csak látogatóba járok haza, szüleim egykori házába, amelyet a harmincas évek közepén – a Bauhauson lelkesült – építész apám tervezett. Néhány esztendeje a település mégis mintha felfedezte volna egykori önmagát: keresi a múltját, saját egyéniségét a szürke évtizedek után. 1989 novemberében, az alapítás nyolcvanadik évfordulóján kis ünnepséget rendeztek a régi pestújhelyiek s az akkor még működő Hazafias Népfront helyi vezetői. Engem az a megtiszteltetés ért, hogy fölkértek szónokul. Megalakult a régi Pestújhely baráti köre, a község alig két esztendeje kinevezett katolikus plébánosa, Márton Mihály újjászervezte a kis emberi közösséget az istenháza körül, sőt mint hallom, katolikus iskolát tervez az annak idején államosított katolikus kereskedelmi iskola most visszaigényelt épületében.

Tevékeny és eredményes, majd bénult és néma évtizedek után mintha ismét megmozdulna az a régi szellem, amelyet az „alapítások kora" és maguk az alapítók vittek a rákospalotai homoksivatag világába annak idején. A századelő magyar és budapesti életét bizony valami rendkívüli lendület: kezdeményező szellem, tettrekészség – mondhatnám így is: képzelőerő – mozgatta meg. Minderre szükség volna most is: a század végén, történelmi és országos újrakezdések idején.

POMOGÁTS BÉLA nagyapja, dr. Bezsilla Nándor ügyvéd, Pestújhely egyik alapítója.

„Pestújhelynek úgy alakult az utca-szerkezete, hogy a főutca a nagyapámról volt elnevezve, a párhuzamos utcák a barátairól. Tehát a vele első párhuzamos utca a Szűcs István utca volt, a keresztutcák pedig a nagyanyám lánytestvéreiről kapták nevüket. Volt Paula tér, Margit utca, Erzsébet utca... Nagyanyámék nagyon sokan voltak gyermekek. Ők szepességi cipszerek. Pestújhelyen egy harmonikus családban, rendezett körülmények között töltöttem a gyermekkoromat. A nagyszüleimnek hatalmas kertjük volt, nagy házzal. Teniszpálya, kis tó, állatok, gazdag növényvilág. (…) Az utcák nem voltak kikövezve, az Ady Endre utcán rendeztük a futballmeccseket, amit semmiféle autóforgalom nem zavart. Csak lovaskocsik jártak. (…) Mindenfajta megrázkódtatás ellenére nagyon kellemes gyermekkor volt ez."

(Részlet Antall István interjújából. Megjelent az Új Horizont XVIII. évfolyam, 2000., 4. számában, A Bezsilla-kerttől a Piarista közig címmel)

www.nmi.hu

Beszélgetés a 90 éves Keszler Máriával*

Kopogásomra egy sugárzó, élénk mozgású, mosolygós hölgy nyitott ajtót. Beszélgetésünk során a 90. születésnapját ünneplő Keszler Mária fiatalokat megszégyenítő lelkesedéssel mesélt munkásságáról, hivatásáról, s legalább annyit kérdezett a néptáncmozgalom, a táncpedagógia és a táncfolklorisztika jelenéről, mint amennyit mesélt múltjáról. Az Életfa-díjas táncpedagógus és népművelő nem hazudtolta meg korábbi kijelentését: „A szakma számára én mindig és minden időben nyitott vagyok." (Bura 2014: 13.)

Mária néni 1925-ben született Olaszliszkán, 3 éves korától Budapesten nevelkedett. Már egész fiatalon találkozott a népi kultúrával, amelynek aztán életében elkötelezett híve és közvetítője volt. Eleinte a Soli Deo Gloria Református Diákközösségek és a cserkészmozgalom keretei között ismerkedett a népdalok, a népmesék, a tánc és a játék világával, majd a Levente Központi Művészegyüttesben táncolt. Mindemellett a Muharay Együttes munkájában is részt vett. Az együttes megszűnésével 1946-ban kerültek át táncosai a NÉKOSZ Táncegyüttesbe (Népi Kollégiumok Országos Szövetségének Központi Táncegyüttese), melynek néhány tagjából 1948-ben megszervezték az immár hivatásos Honvéd Művészegyüttest. Keszler Máriát felvételi nélkül hívták az alapító tagok sorába. 1951-ben került a Magyar Állami Népi Együttesbe, ahol további éveket töltött hivatásos táncosként, egészen 32 éves koráig. Boldog emlékeket idézve, nagy lelkesedéssel mesélt a táncművészként töltött évekről, s kérdésemre, hogy miért hagyta abba a táncot, mosolyogva felelte: „Addig kell abbahagyni, amíg nem mondják, hogy: Hűha, ez még mindig táncol? Tényleg. De nagyon szerettem. És mindig tanítottam. Mindig volt együttesem. Valahol át kellett adnom, amit tudtam… A tánc elhivatottja voltam és tulajdonképpen maradtam is, mert a gyermektáncok hirdetője lettem."

Amatőr táncosként és hivatásos táncművészként olyan kivételes személyiségekkel ismerkedett meg, akik egész életében meghatározóak maradtak számára. Balla Péter, Muharay Elemér, Szabó Iván, Molnár István nagy hatást gyakoroltak rá. „Többek között Muharay Elemér hatására már fiatalon maradéktalanul elszegődtem bojtárnak a népművészethez, és később is minden időmet, szinte egész életemet, annak szenteltem." A Honvéd Táncegyüttesben a balett és néptánc mellett fontosnak tartották a tagok elméleti képzését. Bevonták őket az oktatásba, kutatásba, megismertették velük a táncjelírás rejtelmeit. Olyan jeles kutatók tartottak előadásokat a táncosok számára, mint Gönyei Sándor vagy Lugossy Emma. Mindemellett Keszler Mária 1954-ben néprajzos diplomát szerzett az ELTE-n.[1] Táncművészi hivatása mellett Mária néni is gyűjtött, kutatott, tanított, s későbbi munkahelyének, akkori nevén a Népművészeti Intézetnek már ekkor külső munkatársa volt.

1957-ben elhagyta a színpadot, s két évre minden kapcsolata megsza-

* A beszélgetést követően érte szerkesztőségünket a hír Keszler Mária haláláról. A veszteséget enyhítendő, néhány mondatát e beszélgetés által sikerült megörökítenünk (a Szerk.).

1 Olyan kiváló elmék fordultak meg ekkoriban az ELTE padsorai között, mint Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc vagy Andrásfalvy Bertalan.

kadt a néptánccal, a néprajzzal, a népművészettel. 1960-tól a Népművelési Intézet Táncosztályának vezetője, Poór Anna hívására főállású munkatárs lett, egészen nyugdíjazásáig. Itt kiemelkedő gyakorlati ismeretei és elméleti tájékozottsága, alapossága, ösztönös pedagógiai érzéke, mérhetetlen alázata és hivatástudata hozzásegítette ahhoz, hogy mesterének, Muharay Elemérnek követője legyen.

A Népművelési Intézet több korszakban is kiemelkedő, sőt, művelődéstörténeti jelentőségű szerepet töltött be a néptánc és népzene kutatása és terjesztése, elméleti és módszertani gondozása terén. Az 1951-ben minisztertanácsi rendelettel alapított, akkori nevén Népművészeti Intézet feladata a szovjet ideológia szerinti új szocialista kulturális tömegmozgalom művészeti irányítása, a szocializmus eszméivel áthatott népdal és tömegtánc kialakítása lett volna. (Földiák 1996) Néptánccal két osztály is foglalkozott. A Poór Anna vezette Táncosztály inkább megfelelt az alapító elvárásoknak, feladata a néptánccsoportok munkájának segítése volt, elsősorban „korszerű" koreográfiákkal. *„Akkor a példa a nagy szovjet koreográfus, Mojszejev volt, az ő elmélete szerint a koreográfusnak csak ihletet kell szereznie a paraszti kultúrából, meg a motívumokat, s művészi tehetséggel kell megfogalmazni a koreográfiát, hogy így átfogalmazva a színpadról közvetíthesse a nemzeti kultúrát. …Ezt a badarságot a másik oldal úgy tudta ellensúlyozni, hogy függetlenül attól, hogy milyen koreográfiai eszmék jegyében fogalmazódott a színpadi művészet, a tánckutató részleg a néprajzi osztályon nagyon szigorú tervek szerint hozzáfogott a gyűjtőmunkához."* (Mátyus 1996: 10.) A „másik oldalt", a Népművészeti Intézet Néprajzi Osztályát Muharay Elemér vezette. Itt a népművészetnek szinte minden ágával foglalkoztak, a népköltészettől, a szokásokon keresztül a népzenéig, s ennek keretében alakult ki a tánckutató részleg is. Muharay frissen végzett néprajzosként vette az osztályára Pesovár Ernőt, akit körülvettek táncos és néprajzos csoporttársai, barátai. Valamennyien Molnár István tanítványai voltak. Mesterük gyűjtő és kutató példáját[2] követve fogalmazták meg saját feladatukat. *„Így elhatározták, hogy a tánccsoportok munkáját úgy segítik, hogy módszeres filmezést szerveznek az országban a néprajzi gyűjtés mellett. Tudatos gyűjtőmunka kezdődött azzal a gondolattal, hogy a táncot is így fogják felgyűjteni, ahogy a népzenét Kodály és Bartók. Ez jó fogadtatásra talált Muharay Elemérnél és Széll Jenőnél. Széll Jenő szerzett is pénzt mindenre."* (Mátyus 1996: 9-10.)

A Muharay vezette Néprajzi Osztály a hagyomány és a népművészet egyedülálló gyűjteményét hozta létre néhány év alatt. Olyan kivételes kutatók neve fémjelzi e korszakot, mint pl. Martin György, Pesovár Ernő és Ferenc, Borbély Jolán, Andrásfalvy Bertalan, és még sorolhatnám, akik tudományos igényű gyűjtő és rendszerező tevékenységükkel megalapozták a méltán európai hírűvé vált magyar néptánckutatást. (A sokszor saját felszereléssel vagy saját költségen folytatott gyűjtéseik, korai szinkron lejegyzéseik jelentik Európában az első eredeti szinkronizált táncfelvételeket.)

Az 1956-os forradalom az Intézet életében is változásokat hozott. A rendcsinálás, a tisztogatás elsősorban az immár Népművelési Intézet Néprajzi Osztályát érintette. *„Összekeverték a népi-nemzetit a népiességgel, a narodnyikizmussal, a tánckutatásról, mint tudományos munkáról megállapították, hogy nem az intézetben van a helye."* (Mátyus 1996: 10.) A külső és belső munkatársak, a korábbi tánckutatók nagyrészt elhagyták az intézetet. Muharay Elemér osztály nélküli osztályvezetővé vált. *„Martin György maradt itt egyedül, mert az akkor már több tízezer métert számláló filmanyagot nem merte itt hagyni. Attól félt, úgy jár, mint a Pátria lemezsorozat – tudni illik kidobták a szemétre."* (Mátyus 1996: 10.) A kiváló tudós félnapos munkatársként kapott helyet Poór Anna táncosztályán, majd 1964-től Kodály Zoltán hívására osztályvezető szerepkörben tölthette be kutatói hivatását a Magyar Tudományos Akadémián. (Földiák 1996)

Az 1960-as évek elején megújulás következett be az Intézet életében és a közművelődésben egyaránt. Kiemelt feladat lett a kutatás mellett/helyett a kultúra közvetítése, az iskolai és úttörőházi szakkörök tevékenységének módszertani és szakmai segítése, a kodályi elképzelések gyakorlati megvalósításában vállalt feladatok. Keszler Mária épp ekkor, 1960-ban kezdte meg munkásságát az intézetben, a Poór Anna vezette táncosztályon. Martin György instrukciói szerint elsősorban a gyermek- és nemzetiségi (elsősorban sváb) néptánc területen tevékenykedett, melyekben maradandó értéket hozott létre. Tevékenysége révén új momentumokkal bővült az Intézet profilja. Vállalta a néptáncoktatók képzésének megszervezését, a gyermek néptáncegyüttesek patronálását, nevéhez fűződik a nemzetiségi együttes-vezetői képzés beindítása, illetve az országos nemzetiségi fesztiválok koordinálása. (Ez utóbbi évtizedekre a nemzetiségi együttesek egyetlen hivatalos szakmai fórumává vált.) Kezdeményezéséből nőtte ki magát a mára már ifjúsági antológiával is kibővült gyermek néptáncantológia. Feladata volt a Népművészet Mesterei és Népművészet Ifjú Mesterei díjazás gondozása, mely címet viselők közé máig is a népi előadóművészek legjobbjainak ítélt személyek, együttesek tartoznak. Szívén viselte a táncos kiadványok, kötetek szerkesztésének feladatát Nevéhez elsősorban a gyermek néptánc és nemzetiségi módszertani kiadványok kapcsolódnak.[3] Ő szervezte meg az első ötnyelvű, hároméves

2 Molnár István járt először Erdélyben gyűjteni, magnóval és filmfelvevővel, ő gyűjtött először néptánc eredeti snitteket. (Mátyus 1996:9.)

3 1975-ben jelent meg az 1987-ig hat kiadást megért, Keszler Mária által szerkesztett, Magyar népi gyermekjátékok c. könyv. Anyagát Borsai Ilonával, az MTA Népzenekutató Csoportjának főmunkatársával válogatták. Keszler Mária Muharay Elemér tiszteletére ajánlotta a kötetet: *„Ő volt, aki fáradhatatlanul harcolt a gyermekjátékok pedagógiai elismeréséért. A felszabadulás után első ízben az ő szerkesztésében jelentek meg eredeti népi gyermekjátékokat tartalmazó kiadványok."* (Bura 2014: 53-55.p.)

időtartamú nemzetiségi táncoktató tanfolyamot. Pedagógusok és gyógypedagógusok főiskolai képzésében vett részt. Kiemelkedő szerepet vállalt a néprajz és a néphagyományok közvetítésében 1976-tól az Országos Úttörő Népművészeti Szaktáborok megszervezésével. A 1970-es évek új kihívásaira az Intézet módszertani válaszaként a gyermek táncházak megszervezésében, vezetésében jutott fontos szerephez – az általa alkalmazottnak nevezett néprajz közvetítésében. Intézeti munkája mellett pedig szinte mindvégig táncegyüttest vezetett. 12 évig a SOTE néptáncegyüttesét, majd a nemzetiségi táncok kutatójaként Kricsovics Antal asszisztense volt éveken keresztül a Fáklya Táncegyüttes mellett.

Kurucz Ildikó: *Annak idején még nem volt kidolgozott módszertan arra, hogy miként lehet továbbadni a népi kultúrát, táncot, játékot, különösképpen gyermekek számára. Ebben a módszertani munkában a Népművelési Intézet, személy szerint pedig Keszler Mária nagyon fontos szerepet vállalt, elméleti és gyakorló szakemberként egyaránt. A gyermekekkel foglalkozó néptáncoktatók több generációja hallgatta az Intézet által szervezett tanfolyamokon előadásait, vagy akár leshette el tőle a gyakorlat csínját-bínját. Honnan jött az indíttatás, hogy tanítson?*

Keszler Mária: A Pedagógus Társasággal jó kapcsolata volt az Intézetnek. Bennük merült fel az igény, hogy a gyermekek mozgáskultúráját fejleszteni kell. De nem tudtak jó gyakorlatokat, amiket a gyermekekkel játszhatnak. … Érdekes volt, hogy mennyire ismeretlen volt számukra a gyermekjátékok világa.

K. I.: *Ma olyan természetesnek vesszük, hogy a pedagógusok, óvónők ismernek, használnak népi játékokat.*

K. M.: Annak idején ez nem így volt, de egyszer csak igény mutatkozott rá. Számomra pedig természetes volt, hogy tudok játszani.[4] A napközis pedagógusoknak szervezett tanfolyamokon kiderült, hogy a pedagógusok nem rendelkeznek nagy játékkinccsel.

Keszler Mária született pedagógus. Sosem tanult pedagógiát, de vallja, a pedagógiai érzék az, ami igazán számít, azt pedig nem lehet megtanulni. Beszélgetésünk során kiderült, hogy ösztönösen egy ma is rendkívül modernnek tekinthető pedagógiai gondolkodást követett a gyermekekkel folytatott munkája során. A talán az élménypedagógia keretei közé sorolható szemléletével erőteljes kreativitásra és közösségi szellemre való nevelést valósított meg.

K. M.: Ezeknek a játékoknak – a népi gyermekjátékoknak – az a nagyszerűsége, hogy komplexek: szövegük van, dallamuk van, cselekményük van. A cselekmény az változhat, azt lehet variálni. Születtek új megoldások: „Játsszuk így!"

K. I.: *Megteheti-e a pedagógus, hogy változtat a játékon? Számomra kérdés, hogy hogyan, miben lehet változtatni.*

K. M.: Az, hogy a játék alakja miként maradjon meg, az a néprajzos feladata. De a pedagógus feladata hagyni a gyermeki fantáziát kibontakozni. Alakítsa a maga formájára. Ők találják ki. Nagyon tudnak örülni neki. Hagyni kell. A közösség a sajátjának fogja érezni a játékot… Gyönyörű emlékeim vannak.

K. I.: *Ha jól értem Mária nénit, mindig hagyta, hogy a gyerekek kreatívak legyenek. A játékot megújíthatták saját ötletük és fantáziájuk szerint is. Ez ma is nagyon modern pedagógiai gondolkodásra vall, amikor a kreativitásra nevelés nagyon népszerű fogalom. Azt gondolom, hogy ebben a táncnak és játéknak különösen nagy szerepe lehet.*

K. M.: Nagyon. Az tükrözi ezt a legjobban, amikor már teljesen az övék a játék vagy a tánc. Ahogy felszabadultan tudják azt élvezni. Mert a tanulás azért mindig tanulás. Még én sem tudtam igazán megoldani, hogy ne legyen tanulás íze. Mert a szöveg nélkül nem megy. A dallam nélkül nem megy. Ezt nem lehet másképp, mint hogy figyelemmel, ülve tanuljuk. Van, akinek le kell írni, mert úgy tudja igazán megtanulni. Ez a gyakorlatban nem jelentett gondot. De nekem belülről gondot jelentett az, hogy hogyan lehetne ezt simábban. Mert a magnó az nem jó. Elveszi a természetes hangulatot. Az énekhang nagyon fontos ebben a világban. Hogy a gyermekek énekhangjukkal kísérjék a játékukat. És együtt játszszák az egészet. Akkor tudják igazán átélni.

K. I.: *Azt gondolom, hogy a játékkal, tánccal egy értékrendet közvetít az ember. A formák önmagukban is hordozzák az értéket, de fontos, hogy hogyan tanítja, mit hangsúlyoz az órán a pedagógus. Például, hogy tanuljanak meg egymásért kiállni. Alapvető emberi értékek megismerésére tesznek szert, nem csak a táncot, nem csak a játékot tanulják meg.*

K. M.: Pontosan! Az együttes bemutatók jó tükrei a közösségi életnek. Nem csak a kiemelkedő művészi színvonalat képviselő csoportok, de közösségi szellemet tükröző alkotások is szerepeltek. … Legalább olyan fontos a közösség, mint maga a művészet. Aki nem olyan ügyes, az is táncoljon, fejlődjön, gyarapodjon, örüljön, hogy a közösség tagja, valaminek a részese. Sok kevéssé tehetséges, de táncot nagyon szerető gyermekkel találkoztam. Hogy milyen örömmel tudnak táncolni, azt nem lehet elfelejteni.

K. I.: *Mária néniék egészen kicsi, 2-3 éves gyermekekkel is tartottak fog-*

4 Keszler Mária a cserkész és református közösségekből, később már amatőr táncosként Molnár Istvántól ismert rengeteg játékot. Később Gönyei Sándor és Lugossy Emma táncjel írással lejegyzett gyűjtéseire támaszkodott.

www.nmi.hu

lakozásokat kísérleti jelleggel a Fővárosi Művelődési Házban.

K. M.: Csodálatos szép emlékeim vannak. Az a felejthetetlen igyekezet, akarat. Elindítottuk, de nem volt sikeres. Ilyen kis korban nem lehet táncolni, játékkal kell foglalkozni. Mindennek meg kell járni az iskoláját. A gyermekjátékokban úgyis van olyan típusú mozgás, ami majd a tánchoz elvezet. De ezt meg kellett tanulnunk. Tapasztalni kellett. Ahhoz kell alkalmazkodni, ami a gyermeknek jó. Egykét hibát elkövet az ember, de tanulni kell belőle.

K. I.: *A tánc és a játék mindig meghatározó maradt Keszler Mária életében. Kezdetben színpadon művelte, majd pedagógusként, s a legutóbbi időkig zsűrizte a gyermek- és nemzetiségi táncfesztiválokat, személyisége, elmélyült gyakorlati és elméleti ismeretei, továbbá segítő szándéka erre egyaránt alkalmassá tették. A zsűrizés jó eszköz a (néptánc)mozgalom alakítására, épp ezért nagy felelősség is. Mária néninek mik voltak a szempontjai?*

K. M.: Visszahallottam, hogy a résztvevők úgy ítélték meg, hogy elsődlegesen a jót és szépet mondtam el, és abba helyeztem bele a hiányosságokat. *(Mindenkit megdicsért, hisz mindenki rászánta az idejét a próbákra.)* Ha valakinek nincs valamihez tehetsége, de szereti csinálni, azt nem szabad azért elmarasztalni, hanem szépen rá kell vezetni, hogy lesz jó, ahogy csinálja.

K. I.: *Azt gondolom, Mária néni életében, tevékenysége kerete akár táncegyüttes, akár az Intézet, vagy az esti foglalkozások voltak, a mozgató mindig ugyanaz volt.*

K. M.: Az Ügy! Az ügy, ami él és virul, még a mai napig is. Virultatjuk. Külön-külön, együtt, és ez olyan jó. … A gyermektársadalom nagyon fontos mindannyiunk számára. Hogy egészséges legyen, és szép élményekben nevelődjön fel.

K. I.: *A tánc és a játék ehhez jó segítség.*

K. M.: No meg a többi művészeti ág is! Színjáték, zene stb. Hogy teljes emberek legyenek, mire felnőnek.

Keszler Máriára a fiatalabb táncoktató és táncpedagógus generációk már nem emlékeznek, de a kortársak és a régi tanítványok nagy szeretettel beszélnek személyéről. Úgy vélem, komoly tanulság megismerni Mária néni történetét és tanítását. Munkásságát az idő egyértelműen igazolta. Rövid találkozásunk során ugyan csak néhány téma került szóba, de Keszler Mária legfontosabb tulajdonságai így is példaként állhatnak előttünk, melyek közül legszembetűnőbb: végtelen szeretettel átitatott hivatástudata.

90. születésnapjának tiszteletére a Magyar Pedagógiai Társaság kiadta A népművészet napszámosa, Keszler Mária életútja és írásai. Dokumentumok a néptáncmozgalom hőskorából című kötetet, Bura Ibolya szerkesztésében. A kötet Keszler Mária munkásságának részletes bemutatása mellett színes képet rajzol a gyermek- és a nemzetiségi néptáncmozgalom történetéről. Ajánlom mindazok figyelmébe, akik érdeklődnek a néptáncpedagógia, a néptáncmozgalom vagy akár a magyarországi közművelődés története iránt.

A kötet kezdő sorai Keszler Máriától: „A népművészet olyan dolog, hogy vagy megérinti az embert vagy nem. Minél korábban ismerkedik meg vele az ember, annál biztosabb, hogy egész életére kihat, kardinális lesz az életében, főleg ha olyan meghatározó személyiségű, karizmatikus emberekkel találkozik, mint Muharay Elemér, Balla Péter, Szabó Iván, Rábai Miklós, Martin György és Pesovár Ferenc – a teljesség igénye nélkül.

Megköszönöm a jó istennek azt a tulajdonságomat, ami valójában egész életemben végigkísért –, hogy a dolgokat úgy tudjam elfogadni, ahogyan azok megtörténtek. A megváltoztathatatlanon soha nem emésztettem magam, hiszen azokat csak tudomásul lehet venni."

Felhasznált irodalom

Bura Ibolya (2014): A népművészet napszámosa. Keszler Mária életútja és írásai. Dokumentumok a néptáncmozgalom hőskoráról. Szekszárd-Budapest

Földiák András (1996): A Magyar Művelődési Intézet ötven évének öt korszakáról. Szín – Közösségi Művelődés, 1 évf. 2. sz. 2–7. p.

Mátyus Aliz (1996): Arcképek. Borbély Jolán. Szín – Közösségi Művelődés 1. évf. 1. sz. 9-15.p.

KESZLER MÁRIA 1925-ben született Olaszliszkán, majd 3 éves korától Budapesten nevelkedett. A Honvéd Táncegyüttes, majd a Magyar Állami Népi Együttes hivatásos táncművésze. 1960-től a Népművelési Intézet munkatársaként gyermek és nemzetiségi néptáncmozgalom szervezője, szakmai módszertani kiadványok szerzője és szerkesztője, a nemzetiségi és gyermek néptáncfesztiválok, valamit a gyermek néptáncantológia megálmodója. „Gyermekekért" kitüntetéssel, „Életfa-díjjal" és „Kiss Áron-díjjal" jutalmazott etnográfus, táncpedagógus és népművelő.

KURUCZ ILDIKÓ 1980-ban született Pécsett. A Pécsi Tudományegyetemen néprajz-, valamint művelődési és felnőttképzési menedzser szakán végzett, mellette táncpedagógus diplomát szerzett a Magyar Táncművészeti Főiskolán. Több mint tíz évig tanít néptáncot különböző művészeti iskolákban, közben a kortárs műfajokkal ismerkedik. Jelenleg a PTE Interdiszciplináris Doktori Iskolájának hallgatója. A társadalomtudományok, a művészetek és a művelődés elkötelezett híveként a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársa módszertani referensként.

A Varga/Vargha-család három neves tudós tagja

Igencsak terebélyes a Vargák családfája: anyai ágon felmenőjük volt a debreceni református kollégium történészprofesszora, a püspök Budai Ézsaiás, valamint testvére, a lexikonszerkesztő Budai Ferenc. Apai ágon a szótárszerkesztő és lapkiadó akadémikus, Márton József, valamint testvére, a pápai református kollégium neves professzora, a kantiánus Mándi Márton István. Aztán ugyancsak apai ágon találkozunk a Bolyai Farkas utódaként a marosvásárhelyi református kollégiumban matematikát tanító idősebb Szász Károllyal, Bolyai János barátjával, valamint fiával, az akadémikusként és politikusként is ismert ifjabb Szász Károllyal (kevesen tudják, hogy Szász minisztériumi államtanácsosként fordította magyarra Verne minden értékes munkáját).

Az ő lánya, Póla költőként is próbálkozott, akárcsak férje, a Statisztikai Hivatal elnökeként, államtitkárként és akadémikusként is ismert, Vargha Gyula. A neves statisztikai szakember egyébként költeményeivel érdemelte ki az Akadémia 1923-as nagyjutalmát.

Fia, az 1968-ban elhunyt Vargha Tamás református lelkészként és szépíróként is ismert. Ez alkalommal az ő három kunszentmiklósi születésű fiúgyermekének szellemiségét szeretnénk Magyar Örökség Díjjal elismerni.

*

A legidősebb fiú a matematika-tanárként és a matematika oktatásának megreformálójaként, egyben Binét Ágnes pszichológus férjeként ismert, 1987-ben elhunyt *Varga Tamás* volt, az Országos Pedagógiai Intézet Matematikai Tanszékének főiskolai tanára, akinek munkásságát 1980-ban Állami Díjjal is jutalmazták.

Varga Tamás a világban megjelenő új irányzatok tanulmányozását követően kezdeményezte és irányította azt a komplex matematikatanítási kísérletet, amely két és fél évtized alatt egy egységes, hatékony pedagógiai rendszerré vált. Az óvodától az egyetemig valamennyi szinten átformálta a magyar matematikatanulás, matematikai nevelés és általában a pedagógiai munka kultúráját.

Elismertette, hogy a tanulás, tanítás módszereinek a tanulók életkorához, adottságaihoz, fejlettségéhez, igényeihez, érdeklődéséhez kell igazodniuk, továbbá azt is, hogy minden tanuló számára biztosítani kell a tanuláshoz szükséges feltételeket, időt, eszközöket. Bizonyította, hogy ehhez egyebek mellett jó tankönyvek és munkafüzetek is kellenek.

Elfogadtatta, hogy igen nagy szerepe van a hiteles ismeretszerzésben a tévedés és a vita szabadságának, s azt is, hogy a pedagógus számára lehetővé kell tenni a tanítási módszer szabad megválasztásának jogát.

Egy helyütt ezt írta: „Karácsony Sándorral történt megismerkedésem után értettem meg, hogy a tanítás legjobb módja: hagyni az embereket tanulni. Feladatok elé állítani (vagy inkább ültetni) őket, amelyekkel maguk is boldogulnak, aztán mindig nehezebbek elé. Fő, hogy maguk jöjjenek rá a megoldásra, minél kevesebb segítséggel."

A hazai elismerések mellett nagy számban érték külföldi megtiszteltetések, nem kis részben egy 1971-es UNESCO tanulmánykötet szerkesztésében és megírásában való részvétele okán.

Nemrégiben, 2012-ben a jeruzsálemi Yad Vashem intézettől megkapta a Világ Igaza postumus kitüntetést, a világháború alatt ugyanis – életét kockáztatva – hadapródőrmesterként több zsidót is megmentett a munkaszolgálatosok balfi táborából. Életmentő tevékenységét az 1945-ben kiadott „Szabadító Börtön" című művében örökítették meg.

Varga Tamás nevét Hódmezővásárhelyen általános iskola őrzi. 1989 óta rendezik meg a róla elnevezett módszertani napokat, 1991-ben jött létre a nevét viselő, s Neményi Eszter és Szendrei Julianna által létrehozott „Varga Tamás tanítványainak emlékalapítványa", 2001 óta működik a Varga Tamás alapítvány és módszertani központ, alapítottak Varga Tamás díjat is, s jövőre rendezik meg az immár 25. Varga Tamás matematikai versenyt,

Egyik öccse, az 1996-ban elhunyt *Vargha Balázs* neves irodalomtörténész volt, aki először a debreceni egyetemen teológusnak tanult, majd bölcsészdoktori oklevelet szerzett. Ezt követően Kunszentmiklóson, majd Szegeden dolgozott, azután Budapestre került, 1958-ban lett a Petőfi Irodalmi Múzeum tudományos mun-

katársa, 1977-től pedig az Országos Széchényi Könyvtár főmunkatársaként működött.

Károli Gáspár, Csokonai Vitéz Mihály, Földi János, Fazekas Mihály, Katona József, Berzsenyi Dániel, Kölcsey Ferenc, Verseghy Ferenc, Arany János, Kosztolányi Dezső, és mások művei hiteles szövegének sajtó alá rendezője és életművük elismert kutatója volt. 1977-től kezdve a „Budapest" című folyóirat egyik szerkesztője, majd főszerkesztője.

A „Fabula" című közkedvelt televíziós műsorban mondta 1969-ben: „Sok meglepetést tartogat a Fabula könyvtára, amelyet nektek állítottam össze. (Köztük) regények, amelyeken sírtam, nevettem, Ugye Ti is éreztétek már, hogy a regény olvasása olyan, mintha mozit néznétek? Jár a szemetek a sorokon, s közben valahol benn pereg a film…"

Egyik tisztelője írta róla: „A szótárakat, kézikönyveket, lexikális adattárakat különösen preferálta, szerette. A »homo ludens« Balázs nagy-nagy élvezetet lelt abban, hogy szócikkek, referenciák, tudományterületek határait oda-vissza átszelve ezeket az alapkönyveket forgattatta felnőttel, gyerekkel. Versritmust kopogott ki, vagy megénekeltette a »népet«, színek, formák, számjátékok, rímjátékok pazar világába vonta alkalmi hallgatóit."

De köteteiben is szívesen játszott ifjú olvasóival: „Játékoskönyv" (1953), „Társasjátékok könyve" (1955), „Játékkoktél" (1967, 1972), „Játsszunk a szóval!" (1972), „Szeretnél játszani?" (1984), „Jelek – jelképek – jellemek" (1984), „Arany János játékai" (1994). És ide sorolható a „Nyelv, zene, matematika" című kötet, valamint a sokak által kedvelt „Irodalmi városképek" is.

Vargha Balázs tanár volt, szinte az élet minden helyzetében különleges pedagógiai tehetség. Elsősorban a játékos, kreatív gyermeknevelés szellemét képviselte, ami nála is egyfajta Karácsony Sándor-i indíttatásra utal.

Publikációinak csak a jegyzéke 31 sűrűn gépelt oldalt tesz ki. A rendszerváltozásnak köszönhetően 1991-ben az „Arany koszorúval díszített csillagrend" kitüntetésben részesült.

*

Hármójuk közül a legfiatalabb a Kossuth-díjassá lett, 2002-ben elhunyt *Varga Domokos* író, szerkesztő, hét gyermek édesapja. Felesége neves csillagászattörténész volt az Akadémia Csillagvizsgáló Intézetében. Első hat gyermekükről szól a „Kutyafülüek" című mindnyájunk által ismert munkája.

Domokos kataszteri mérnök lett, majd újságíró volt 1949-től a Magyar Rádiónál. Az 1953. júniusi politikai fordulat után Nagy Imre reformtörekvéseinek támogatója volt. A forradalom alatt rádióműsorokat készített. 1956. november 12-én „Forradalmi Ifjúság" aláírással szovjetellenes röplapot készített. 1957. január 20-án letartóztatták, majd a Legfelsőbb Bíróság 2 év börtönbüntetésre ítélte. 1958-ban szabadult.

Ezt követően erdőmérnökként, majd szépíróként működött. „Tanár szerettem volna lenni, de rossz tanár lettem volna, a tanterv ellen folyton lázadó, a szabadon szárnyaló gyermekkíváncsiságnak könnyen engedő, elkalandozó. Ezért jobb is tán, hogy könyvekkel nyitogatom a gyerekek eszét, szemét, s így élem ki a belém rekedt pedagógiai ambíciókat."

Sok-sok ünnepet adott olvasóinak a könyveivel. A saját ifjúságáról szóló önvallomásával, a „Kamaszkrónika"-val ugyanúgy, mint a „Kölyökkóstolgató"-val, a „Tisztelt családom"-mal és szociografikus regényével, a „Fiúkfalvá"-val. Mindig visszatért gyermekkorához, amelyet az „Édesanyám sok szép szava" kötete is igazol.

Nagyszámú ifjúsági könyv írása fűződik a nevéhez, köztük említjük a „Képes történelem" sorozat több kötetét, közülük kettőt Vekerdi Lászlóval együtt írt. Kiváló életrajzi kötetet írt Herman Ottóról, egy másikat pedig az ország vízrajzi munkálatairól „Vizek könyve" címmel, s ide sorolható az „Erdőkerülőben" és az „Aranyhomok" is. Több munkájában bemutatta a finn–magyar kapcsolatok múltját, valamint a magyar történelem századait „Magyarország virágzása és romlása", „A mogyeriektől Mohácsig" és az „Emlékezzünk eleinkről" címmel. Külön kötetben hozta közelebb hozzánk egykori szülőföldjét, a Kiskunságot.

Egyik tisztelője így emlékezett rá: „Sugárzó személyiségében és szépirodalmi munkáiban mindig együtt van a szerző gazdag történelem-, irodalom- és magyarságismerete. Tudása nemcsak a nagyobb összefüggések megértéséhez segítette olvasóit, szociográfiái az adott korszak olyan felfedező erejű mélyfúrásai, amelyek nélkül társadalmunk önismerete sokkal szegényesebb volna."

Ő alapította a Kárpát-medencei irodalmi társaságok szövetségét. Nevét Kunszentmiklóson általános iskola és alapfokú művészeti iskola, valamint művelődési központ viseli.

*

Tisztelt Ünnepi Hallgatóság!

A Varga-testvérek édesanyjuk sok szép szavát igyekeztek megörökíteni életművükben, játékaikban. *Tamás* arra kért bennünket, hogy játsszunk matematikát, *Balázs* arra, hogy játsszunk a szóval, *Domokos* pedig arra figyelmeztetett, hogy nem születünk szülőnek, de a szülői lét megtanulható.

Sokan rájöttek arra, hogy érdemes afféle Varga-féle jó könyvekkel nyitogatni a gyerekek eszét és szemét – matematikában, irodalomban és történelemben egyaránt. Aki pedig ezt még nem tette meg, az mától próbálja meg megfogadni az immár Magyar Örökség-díjas Vargák több ezer oldalon át követhető atyai jótanácsait.

GAZDA ISTVÁN (Budapest, 1948. december 2.) tudománytörténész, a történelemtudomány kandidátusa, a Magyar Tudománytörténeti Intézet igazgatója. Az Akadémia Tudomány- és Technikatörténeti Komplex bizottsága mellett részt vesz a Művelődéstörténeti Bizottság és az Orvostörténeti Szakbizottság munkájában is, emellett alelnöke a Jedlik Ányos Társaságnak és elnöke a Szily Kálmán Alapítványnak, alelnöke a Magyar Orvostörténelmi Társaságnak, valamint kuratóriumi tagja a Magyar Örökség Díjat negyedévente odaítélő bizottságnak. Nemrégiben jelent meg a Kairosz kiadónál Mezei Károly vele készített interjúkötete „Mit ér a tudós, ha magyar?" címmel.

B. Gelencsér Katalin

Szabad, szabadság, szabadságjog, szabadnap, szabadidő

Szabad

Szabad szavunk az óegyházi, korai szláv szvobod átvétele, 12. századvégi korai szláv eredetű jövevényszó. A tevékenységben, politikai jogaiban nem korlátozott személy, autonóm közösség, kisebbség, település jellemzője.

Jelzőként olyan tulajdonságot jelent, melynél fogva az illető bizonyos testi vagy lelki, kedélyi vagy társadalmi stb. kényszerítéstől, megszorítástól távol van. Mindattól mentes, ami helyét, terét cselekvését vagy jogát korlátozhatná.

Szabad, amit kötelezettség nélkül, illetőleg ingyen, bárkinek használni lehet.

Szabadság

„Jöjj el szabadság!, / Te szülj nekem rendet, / Jó szóval oktasd / Játszani is engedd, / Szép, komoly fiadat." – sóhajtotta József Attila.

A szabadság idegen erőtől való függetlenséget jelent.

Lehet:

– személyes szabadság: a szabad mozgás, a test szabad használata, ami büntetőjogi védelem alatt áll, csak a törvényben meghatározott esetekben és formák között szorítható meg

– fizikai szabadság: a lehetőség valamit tenni vagy nem tenni

– erkölcsi szabadság: az ember szándékának, akaratának szabadsága

– jogi szabadság: kiterjed mindarra, amit a jog szerint az embernek tenni lehet,

– alkotó szabadság: az ember gondolati, képzeleti, cselekvési függetlesége.

A gondolkodásban, a képzelő tevékenységben azért lehet az ember szabad, mert az szellemi tevékenység, a bennük megjelenő képeknek nincs kényszerítő erejük.

Az emberen kívül eső természet kötött, nem szabad, mivel a szükségszerűség jellegével bíró természeti okság törvényének feltétlen uralma alatt áll.

A pszichológia szerint a pozitív szabadság autonómiát, felelősségvállalást, döntési, kontroll-, és fejlődőképességet, nyitottságot, változni és változtatni tudást jelent. Mindazt, amit az „érett személyiség" ismérveinek tekintünk.

Szélesebb értelemben a szabadság olyan állapotot jelent, amely népek számára az elnyomástól való mentességet, az egyéni élet kiteljesítésének lehetőségét teremti meg, olyan ideál, amelyért népek és mozgalmak háborúkat, forradalmakat vívtak.

Belső szabadság

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata a szabadság kétféle, pozitív és negatív értelmezését használja, amikor felsorolja az alapvető emberi jogokat, mint pl. „a vélemény és kifejezése szabadsága" (pozitív szabadság) és „védelem a kínzás, a kegyetlen, embertelen bánásmód és büntetéstől" (negatív szabadság) formáit.

A szabadság megjelenési formája a belső autonómia, képességet jelent az értelemmel, önmagukkal, értékeinkkel, az egyetemes értékekkel összhangban való, a vágyaktól független, önkéntes cselekedetek végrehajtására. Erkölcsi értelemben, az akarat függetlensége, melynél fogva az ember önállóan, külső kényszerítés nélkül valamire elhatározhatja magát.

A személyes szabadság a beavatkozástól mentes emberi cselekvés lehetőségét jelenti.

A politikai szabadság az uralom alatt nem álló szabad emberi állapotot jelenti.

Montesquieu szerint: „A szabadság az a jog, hogy mindenki megteheti azt, amit a törvények megengednek, (…) a politikai szabadság (…) nem abban áll, hogy az emberek azt tehessék, amit akarnak (…) az olyan társadalomban, aminek törvényei vannak, a szabadság csak abban állhat, hogy az ember megtehesse azt, amit akarnia kell, és ne lehessen arra kényszeríteni, hogy olyat tegyen, amit nem szabad akarnia".

A politikai szabadság garantálja a személyes szabadságot, azaz a politikai szabadság a személyes szabadság biztosításának az eszköze.

Álszabadság, mely az igazinak csak látszatát viseli, általában nyilatkozatokban, kvázi jogban deklarálódik, de a szabadság értékeit megvalósítani nincs módja a polgárnak.

A szabadosság korlátlan egoizmus, semmi rendet, törvényt nem ismer.

Erich Fromm szerint a szabadság kettős metafora. A pozitív, a valamire való szabadság, amely jogosultságokat, lehetőségeket jelent, a negatív szabadság a magára hagyottság, elidegene-

www.nmi.hu

dettség, a szorongató felelősség metaforája. A modern ember megszabadult a hagyományos tekintélyektől, gazdasági és politikai béklyóitól, de ugyanakkor új, most már nem intézményes tekintélyek vették át fölötte az uralmat: a siker, a pénz, a hírnév és a társadalmi presztízs hajszolása, a kényszeresen végzett munka. Megváltozott a többi emberhez való viszonya is: az ellenségesség a sikeresebbekkel szemben, az elidegenedettség és a sértettség alapérzése lett, ahogy a magány, a jelentéktelenség és a tehetetlenség érzése is.

Szabad ember

A cselekvés iránti szeretetben élni és a másik akaratát megértve őt élni hagyni, ez a szabad ember alapvető jellemzője.

Szabadságjog

Az állam által biztosított szabadságjog magában foglalja a vallás gyakorlásához való jogot, a vélemény közlésének lehetőségét, a sajtó, gyülekezési és ellenállási jogot, a jogegyenlőséget, az alkotmányos berendezkedést, a választások útján létrehozott törvényt hozó és a megvalósítást ellenőrző parlamentet, a gazdaság, kereskedelem és vállalkozás szabadságát.

Szabadnap

A Szent István-nap ünneppé nyilvánítása Mária Terézia uralkodása idején, 1774-ben történt. Magyarországon 1891 óta munkaszüneti nap a vasárnap, és ekkor lett a Szent István-nap is szabadnap.

Szabadidő

Mindazon foglalatosságok összességének ideje, amiben az egyén önként vesz részt, akár azért, hogy kipihenje magát, akár azért, hogy szórakozzon, vagy társadalmi kapcsolatait ápolja, esetleg szellemileg, testileg képezze magát.

Ahogy növekszik a szabadidő nagysága és presztízse, úgy növekszik a hatóereje. Már nemcsak a munka kiegészítő vagy kompenzáló eleme, hanem az életvitel egyik meghatározó tényezője is. A szabadidő eltöltése hat az emberre, alakítja személyiségét.

Valódi szabadidőn csak a munkaviszony, a társadalmi kötelezettségek, a fiziológiai szükségletek által különböző mértékben kötött időfelhasználás után fennmaradó többé-kevésbé szabadon felhasználható, kötetlen időt értjük.

A szabadidő az öntevékenység, az önkéntesség, a kíváncsiság, a választott aktivitás, a játékélmények, a szeretet, öröm, szabadság világának ideje. Lényegi kérdése, hogy a szabad időt megélő mitől tekinti magát szabadnak, és mit akar átélni a szabadsága élményeként. Hogy a személyiség dönthessen erről, a vágyott értékvilágához közelítő tevékenységek ismerete, kínálata, gazdasági feltétele szükséges. Olyan önként választott, méltányló kis közösség/ek kell/enek, amelyekkel a szabadidős tevékenységek együttes élményként átélhetők, örömei megoszthatók, elbeszélhetők, legendásíthatók. Nem cél, hanem eszköz ahhoz, hogy jól legyünk magunkkal és másokkal a világban.

A birtoklás, a tulajdonlás igényének növekedésével csökken az erkölcs, az esztétikum, a szolidaritás szerepe. A tárgyak között az emberi kapcsolat, érzelem háttérbe szorul. A megnövekedett személyes szabadság, az egyéni szabadidő egyszerre sok és kevés, hatása áldás és átok is.

A szabadidő üzleti ág lett, piacán kínálatok sokaságát tapasztaljuk, egyik oldalon a sikeres vagy a jó élet alapozására, az én-erő, az önuralom növelésére, a tehetség gondozására, a szolidáris, karitatív segítés gyakorlására. Megtalálhatók a kínálatban az egészség, a kultúra, az alkotó élet örömeit kondicionáló közösségek, a divatos formák. De van példa az én-pusztításra, a méltatlanul élt élet negatív indulatainak levezetésére, a mértéktelen szenvedélyek kiélésére adott szabadidős formákra, közösségekre is.

A munka és szabadidős tevékenységek lehetősége alakítja egy-egy társadalmi csoport életét, napjait, napi időbeosztását. A televíziózás terjedésével a könyv, az újság, a színház és a mozi helyébe a többcsatornás kábel-TV és a videó lépett. Gyorsan népszerűek lettek a számítógépes játékok, amit az Internet rohamos elterjedése követett. Az Internet térhódításával megjelent az önképzés gyakorlata is a szabadidő-eltöltés palettáján.

A mintául választott társadalmi csoportok fogyasztásának, életnívójának elérése érdekében az ember feláldozta szabadidejét, míg a napi megélhetés biztosításának, a szükséges életszínvonal megtartásának kényszere miatt a férfiakra többlet-jövedelemszerző, a nőkre kiadás-megtakarító tevékenységek hárultak, így mindkét póluson egyre kevesebb idő jut életük megélésének örömeire. Visszaesett a családdal, barátokkal folytatott tevékenység csakúgy, mint az „eljárós" kulturális aktivitás. Európában nálunk az egyik legalacsonyabb a társas tevékenységekre fordított idő.

A rendszerváltozás kezdeti nehézségei után a piacgazdaság életre hívta a maga kulturális piacát. Színvonalas hangversenyek, világszínvonalú rendezvények, kiállítások kerültek a kínálati elemek közé. Azonban csak egy szűkebb kör, a nagyvárosban élők intenzívebb fogyasztása figyelhető meg, és nem a közönség szélesedése. Hagyományőrző fesztiválok, helyi rendezvények sokasága, idegenforgalmi stratégia, marketing csalogatja a turistákat.

A városi-vidéki életmód a szabadidő eltöltésben eltérő képet mutat. A nagyvárosi életmódra jellemző a természetben levés igénye (kirándulás, turizmus) és a nagyvárosi kikapcsolódási formák (mozi, színház, hangverseny) gyakorlása. Vannak olyan szabadidős tevékenységek, amelyek speciális érdeklődésű csoportokhoz kapcsolódnak (foci-rajongók, modellezők).

Az embernek szüksége van fizikai és szellemi rekreációra is, egyikre a kulturális javak fogyasztása, a társadalmi élet gyakorlása ad lehetőséget, a másikra a passzív és az aktív pihenés. A rekreáció hogyanja a szabadidő-eltöltés kultúrája. Az ember felfrissülését szolgálja, munkaképességének újratermelését, az igényesen megélt, minőségi élet megteremtését. A kikapcsolódás – a monotonitásból kitörés folytán – a felgyülemlett feszültségek levezetését és a stressz feloldását, az életerő és az életkedv növekedését biztosítja.

A magyar közművelődés intézményei, szakemberei, civil szervezetei – a közművelődési törvényben garantáltan és a Nemzeti Művelődési Intézet módszertani támogatásával – ehhez kínálnak a települések állampolgárainak megfelelő alkalmakat, tevékenységi, közösségi formákat.

A Közösség Háza

Jelenségek

A közösségi élet szerveződésére kihatással vannak azok a gazdasági változások, amelyek nem csak ránk nehezednek, de hátrányosan érintik a városi és falusi művelődési házakat, integrált közösségi tereket, civilszervezeteket.

A közgondolkodásban létezik egy felfogás, amely szerint: előbb a gazdaság, aztán majd a *szórakozás.* És ezen a ponton a kultúra és a szórakozás fogalmának összemosásával találkozunk.

Mindezek a jelenségek új kihívásokat jelentenek a fenntartót képviselőknek, a kulturális szolgáltatások igénybevevőinek, és elsősorban a szakmai munkatársaknak, hiszen hatnak a közösségi házak működésére.

Magyarázatok

Klebelsberg Kunótól is tudjuk, nem csak a gyakorlatból, hogy a fejlődés soha nem a javak birtoklásával kezdődik, nem a gazdaság fejlődésével, ugyanis kell hozzá az emberek tanultsága, műveltsége. A művelődési képességre való hajlamra hivatkozva azt a megállapítást tette, hogy gazdasági felemelkedésünket mindig a kulturális felemelkedésünk előzte meg, valamint, hogy a politikai demokráciához a kulturális demokrácia lépcsőjén visz az út.

Nyilvánvaló, hogy a kultúra nem azonos a szórakozással, hiszen a kultúra, a legegyszerűbb megfogalmazásában is, a társadalom mindazon ismereteinek, normáinak összessége, mely az emberek összetartozását és fennmaradását lehetővé teszi.

Ennek része a szórakozás is, de figyelmet érdemel, hogy a közgondolkodásban éppen a szórakozás szerepel a kultúra szinonimájaként. A kultúrának az az összetevője, amelyik annak egészéből a legkevesebbet képviseli, amelyik inkább a rekreációt, mint a műveltség épülését szolgálja.

A kultúra szerteágazó, de mégis, felismerhető egységére, a szórakozásra esik reflektorfény. A jelenség hátterében a kereskedelmi médiumok által terített szórakoztató ipar termékeinek túlsúlya áll egyfelől, e mellett pedig az a gazdaságossági szemlélet, amelybe belekényszerítette magát a települési önkormányzatok egy jó része. Ennek kárát látja ma már a kulturális szféra.

Az országon végigsöpört – pályázati lehetőségeket kihasználva – az önkormányzati művelődési házépítési hullám. A nagy áldozatok árán megszületett projektek befejezése után, komoly fenntartási feladatokkal szembesülnek a települések. Az önkormányzatok most már eredményeket várnak – cserébe. Az eddigi tapasztalatok szerint, az újonnan átadott művelődési házakat alig teljesíthető bevételi kötelezettséggel terhelik meg a fenntartóik. A korábbi „látvány beruházás" elindíthat egy lavinát, ami most a látványosan bevétel-orientált produkciókat helyezi előtérbe, s eljutunk újra a szórakoztatáshoz! A rátelepülő gazdasági szemlélet kereskedelmi vállalkozássá teszi a közösségi házakat.

Fontos a műfaji sokszínűség, s a befogadók számára a minőségileg legjobbat kell közvetítenünk a népszerű műfajokból is! A közművelődési intézményeinknek – működési alapelveit tekintve – a *hagyományos kultúraközvetítés* és az *öntevékenység feltételeinek megteremtése* együttesen a feladata, legfőbb jellemzője pedig a *helyi közösségre, annak szükségleteire és erőforrásaira való odafigyelés.* A módszerében hagyományos kultúraközvetítői beállítódás kiegészül a közösségfejlesztői szerepkörrel, és a részvételre épülő közösségi folyamatok helyi kibontása, a kapcsolatépítés segítése válik hangsúlyossá!

A profittermelés – természete szerint – nem evvel, hanem *a számokkal foglalkozik.* Ennek következtében *a civilek, helyi csoportok, művészeti műhelyek* a felsrófolt bérleti díjak miatt könnyen *kiszorulnak a közösségi házakból.* A profittermelés eltérő értelmezést ad az értékteremtő tevékenységnek!

Megoldási javaslatok

Igyekezzünk összefogni a helyi erőket, segítsük a helyi kezdeményezéseket!

Próbáljuk meg fejleszteni a helyi kultúra szereplői (intézmények) közötti kapcsolatot és „átjárhatóságot". Ez még inkább szükséges a szűkös esztendőkben, ahol a gazdasági nehézségek ránehezednek a családokra, s a szélesebb közösségekre! Ilyenkor az *organikus közösség* adhat biztos megtartó erőt a településeken élőknek.

Élhetőbb falut, várost alkotni a fiatalokkal együtt lehet. Abban bízni, hogy felsőbb iskoláik elvégzése után a nagyvárosokból és az igen értékes külföldi tapasztalatgyűjtéseikről is nagyobb

www.nmi.hu

számban térnek vissza, mint amit a jelenlegi tendencia mutat, csak akkor lehet, ha a települési közösség megújul, mégpedig ennek a generációnak az *elfogadás*ára épülve, sőt, még ennél is tovább: számukra vonzóvá téve magát a település, a települési közösség.

Mindig érdemes gondolni rá, hogy a természetes mobilitás mértékén túli elvándorlás űrt hagy maga után. Az évszázadokig megújulni képes település nem lesz képes megújulásra, ha elveszíti újabb generációját, annak kreativitását, ha nem tud élni problémamegoldó képességével, ha kénytelen nélkülözni őket és a csak bennük meglevő frissességet.

A felvetődő kérdésekre az *élő közösség megtapasztalása* adhat választ, mely megtartó erejével alternatívát nyújthat a magyar és külföldi nagyvárosok elszívó-erejével szemben.

A fiatalok megtartásának még fontos eszköze a színvonalas, oktatást kiegészítő, iskolán kívüli közművelődés lehetőségeinek kitárása, a csak az adott településre jellemző *helyi kultúra megismertetése*.

A közösségben való részvétel műveltségi aspektusán túl az indirekt, közösségformáló hatásra való figyelem felhívása, adódjon az a jó diákélet megtapasztalásán keresztül, beláthatóvá teszi a fiatalkori kapcsolati hálók kialakulásának fontosságát, és a településhez kötődők kialakításának lehetőségét.

A gyökerek megerősödésével a lombkorona is megerősödve növekedik. A teljesebb élet ígéretével.

A Törökszentmiklósi Helyi Értékek Klubja életéből

Harmadik találkozás

Témánk a polgáriasodásunk színvonalát tükröző civil részvétel volt. A modern közösségiség feltételezi az aktív részvételt saját sorsunk alakításában, s jellemezte ez „modern" elődeinket a XX. század elején, tevékeny szerepet vállalva a közösségi élet minden területén. Minden gyűjtőszakmának és társadalmi csoportnak, a saját közössége által fenntartott székháza volt már ekkor a városban.

Galsi Zoltán helytörténész tartott előadást a miklósi közösségek virágkoráról, a Körökről és Egyletekről – közösségi élet elődeink idejében címmel. Minden településen számos közösség erősíti a kultúrát. Mi a saját egyedi kulturális örökségünk, mi az, ami okán azt mondjuk, mi „miklósiak" vagyunk? Ezt az egyediséget keressük meg, ez lesz a belső erőforrásunk a kívülről várt segítség helyett, az olykor érkező külső pályázati- és egyéb források mellett is, ez az elvitathatatlan, pénzben kifejezhetetlen helyi önerő! A gazdaságfejlesztés terén elkerülhetetlen tényező, a magasabb hozzá adott érték, a tudás, amit vagyonra válthatunk! A hatékony helyi cselekvés feltétele az erős identitás, a saját értékekkel való önazonosság! Nem kisebb a tét: mennyire tudjuk megtartani a település lakosságát, élhetőbb környezetet biztosítani a legapróbb településen is, milyen mértékben leszünk képesek megújulni, visszahívni tanult fiataljainkat? Legyünk tisztában saját értékeinkkel! Tartsuk meg, hozzuk létre a közösségi tereinket, alapintézményeinket, hogy az ide született gyermekek itt helyben élhessék meg a kortárs közösségi élményeiket, ahol a családi-szélesebb rokoni környezet is erősíti őket. A közösséghez tartozás biztonsága képes visszahozni a fiataljainkat, hogy amit tanultak és kibontakozott kreativitásuk a mi településeinket gazdagítsa. A társadalmi tőke ereje a hálózatban van. Hálózatban működik a társadalom és a gazdaság. Nyílt színterek kellenek, aktivizáló szakemberek, nem csak a mi, közművelődési szakterületünkön. A közösségi hatás a társadalom számára felbecsülhetetlen: pozitívabbak a válaszok, elégedettebbek az emberek. Kiegyensúlyozottabb az, aki részt vesz a saját környezete életében, aki képes cselekvő módon részt venni a helyi folyamatokban.

Negyedik találkozás

Beszélgetésünk során újra elérkeztünk az önfenntartás témájához. Miként is tarthatnak meg bennünket saját értékeink? Mi törökszentmiklósiak, milyen feltárt és majdan felismert értékek mentén alakítjuk jövendő életünket a városunkban? Miként erősítjük az itt élők összetartozását, erősítjük közösségeink öntevékenységét? Milyen apró döntések erősítik a „mi" tudatot, milyen helyi tudás óvja a múlt és jelen értékeit, s milyen tudás a további alapja az értékalapú gazdaságfejlesztésnek?

Az ilyen kimeríthetetlennek tűnő kérdések alapos körbejárása tisztítja a gondolatainkat, felélénkítik a kreativitásunkat, s az egyszerű ötletzuhatag első lépéseitől elvezet-

www.nmi.hu

nek a valódi és egyedi, csak ránk jellemző megoldáshoz. A környező- és bizonyos elemeiben mértékadó jó példák megismerése megsegít bennünket a kísérletezésben, megerősít az elhatározásban, alakítja gondolkodásunkat és kirajzolja a saját utunkat.

Két működő példát mutatott be két települési vezető, klubunk meghívott vendégei: Szólláth Tibor, a távolabbi Hajdúnánásról és Kósa Lajos, a közeli Rákóczifalváról. Mindketten egyéni utat járnak, mindketten saját példájukkal mesélik el, miként gondolkodnak saját környezetükről. Amit tanulságos meggondolni: „25 éve sejtjük, hogy a gazdasági növekedés nem fogja megoldani a helyi közösségek problémáit, mert a „növekedés" nem a közösséget szolgálja, csak a fogyasztást. A folyamatos növekedési kényszer mindig külső forrást feltételez, ha nem talál külső forrást, a rendszer önmagát emészti föl, vagy elvándorláshoz vezet."

Ötödik találkozás

Törökszentmiklós város újraalapítását követő közel 300 év alapértékekként megtartott kincsei között kutakodtunk. A református szellemi örökségünk – a római katolikus mellett – meghatározó városunkban, az alapító családok nevei még ma is ismerősen csengenek. Viski-Latorné Dögei Edit lelkész mutatta be a szellemi örökséget és a város reformátusok lakta területén alapított népiskolát, nagy formátumú tanárait, diákjait. A találkozó végén a város ipartörténetét és lakóinak életét jelentősen befolyásoló ténnyel foglalkozó tanulmány megjelenés előtti beharangozására kértük fel Csombordi István szerzőt. „Közel ezerötszáz törökszentmiklósi dolgozó érintett az egykori, megélhetést és hírnevet jelentő Barnevál több évtizedes sikerében, s méltatlan felszámolásában."

Hatodik találkozás

Helyi értékeinkről beszélgettünk. Van múzeumunk, könyvtárunk, helytörténeti gyűjteményünk, helyismereti könyvtárunk. Mindegyik intézmény magas szintű szakmai hozzáértéssel rendezi az összegyűjtött tudást a környezetünkről, s teszi hozzáférhetővé, közkinccsé a kultúránkat. A Hungarikum törvény azáltal ad minden eddiginél többet a helyi közösségeknek, hogy lehetőséget nyit és feljogosít arra, hogy az érintett közösség minden tagja nézzen körül avatott és avatatlan szemmel, hogy mi az, amit az értékek közé sorolna a saját környezetében. Egyedi tájérték az, amit a közösség annak tart! A hivatalos „szakmáknak" nem kell ettől különösebben tartaniuk, félni a felhígulástól, mert kettős szűrőn keresztül érkezik meg a javaslat az Értéktárba! A „javaslattételi lap" kitöltőjétől megkívánja, hogy szakértői ajánlással is támassza alá a javaslatot, valamint a Települési Értéktár Bizottság tagjai is felelős döntéshozókként óvják az Értéktárat a kevésbé megalapozott javaslatokkal szemben. Az Értéktár Bizottság dönti el, hogy bekerülhet-e a tétel, vagy nem kerülhet be az Értéktárba, esetleg formai, tartalmi követelményt támaszt a javaslat felvételét illetően.

Az egyedi tájértékek feltárása hozzásegít az egyedi települési arculat kialakításához. Erősíti a kistelepülésen a lakossági megtartó erőt. Ez a jelen is a múltban gyökerezik, az ismert közmondás igazsága szerint „Gyökértelen fának nem nő koronája.". Lentről növekszik a fa, az alaptól építjük a házat, s e természeti minta szerint lentről építjük a társadalmat. Egy település erejét, más szóval a helyi társadalom erejét az „alulról" jövő kezdeményezések, a civilszervezetek, formális és nem formális közösségek jelentik! Bemutatkozott a Galsi Zoltán helytörténész által képviselt Törökszentmiklósi Értéktár Bizottság, és Polgár Béla egyesületi vezető bemutatta a megyei értékek közé is bekerült törökszentmiklósi tenyésztésű, híressé lett galambfajtát.

Hetedik találkozás

Épp a hetedik alkalom lett a fiataloké! Vajon mit gondolnak a településeiken értéknek a megszólított fiatalok? Kamera elé állt 5 ifjú városvédő, s személyes beszámolóikból megtudhattuk, hogy a kortárs élmények és a baráti kapcsolatok a legerősebb megtartóerők, ezek vonzása adja a visszatérés örömét és biztonságát! A Nemzeti Művelődési Intézet támogatásával született 5 rövidfilm nyilatkozatai meggyőztek bennünket a folytatás szükségességéről!

Továbbra is várjuk azokat, akik személyes részvételükkel gazdagítani szeretnék a *Törökszentmiklósi Helyi Értékek Klubját*, érdeklődnek kulturális örökségünk iránt és elkötelezettek városunk megújulásában.

HAJNAL LÁSZLÓ művelődésszervező, közösségfejlesztő (Törökszentmiklós, 1964.) Gyermekkorát alföldi tanyai iskolában töltötte, ahol tanító szülei „lámpásként" fogták össze a tanyavilágot. Egyetemi diplomát Pécsen szerzett művelődésszervező szakon, közösségfejlesztést a Civil Kollégiumban tanult Kunbábonyban. Szakmai munkáját lakótelepi környezetben kezdte az Újpalotai Közösségi Házban, majd civilszervezetekben és kisvárosi művelődési házakban dolgozott. Szakmai állomások: Zsókavár Galéria alapítása (Bp.), Régi Zene Nyári Egyetem (Tokaj), Lukács Mozgó Ifjúsági Kulturális Központ, Óballai Alkotóház, Vécsey Emléknap, Utcazene Fesztivál (Törökszentmiklós). A Nemzeti Művelődési Intézet Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Iroda vezetője.

A Pápai Kaszinó és vendégei a reformkorban

Az újkori európai és magyarországi városok polgárosultságának egyik fokmérőjeként tekinthetjük a polgári nyilvánosság színtereinek (egyesületeknek, színházaknak, múzeumoknak, kávéházaknak, moziknak, művelődési otthonnak, a sajtónak, a tömegkommunikációs eszközöknek) a meglétét, kiterjedtségét, tagoltságát.

A katolikusok, protestánsok és izraeliták által lakott, 13–14 ezer lélekszámú reformkori Pápa mértékadó társadalmi csoportjai mindegyikének megvolt a maga egyesülete. A jótékonyságot és vallási érzés elmélyítését szolgáló vallási egyesületek, társulatok már régóta léteztek, a felekezeteken és rendi csoportokon átívelő önszerveződések viszont teljesen új jelenségnek számítottak. Ekkoriban egyletek kulturális, gazdasági, politikai és szociális céllal egyaránt szerveződtek. Pápán az 1830-ban alakult olvasókörtől az 1847-ben létrejött és a református teológia hallgatóit összefogó, a szentbeszédeket népszerűsítő Homiletikai Társulatig tucatnyi egyesületet ismerünk.

A református főiskolai tanárai zeneegyletet majd tanáregyesületet (Philadelphiai Társulat), a diákok olvasótársaságot majd a Képzőtársulatot, végül betegsegélyző Jótékony Egyletet alapítottak. A város zenekedvelő polgárai zeneegyletet, ún. Hangász Egyletet szerveztek, amely a város zeneiskoláját tartotta fenn és zenei életét is meghatározta. A város értelmisége, polgársága kaszinókat, és magyar áruk vásárlására Védegyletet szervezett. A helyi és környékbeli református lelkészek egyházmegyei olvasótársaságot és könyvtárat létesítettek. Mindezeket kiegészítették a céhek és kereskedőtársulatok, amelyek az iparosok és kereskedők kulturális életének hagyományos kereteit is megadták.

A reformkori egyesületek közül az úri kaszinót, annak társadalmi kapcsolatait szeretném közelebbről bemutatni.

A történelmi levegőt árasztó pápai Főtér sarkán áll a Griff Fogadó, amelynek emeleti nagytermében ma már emléktábla hirdeti, hogy itt alakult meg 1834. január 6-án a kaszinó.

A helytörténeti irodalomban a XX. század végéig az a hagyomány élt, hogy a nagy jelentőségű egyesület a Pesti Kaszinó után másodikként vagy harmadikként jött létre, ami persze erős túlzás (hiszen még a 20. helyet sem éri el), de kifejezi, hogy a város kulturális identitása szempontjából meghatározó szerepet játszott a kisebb megszakításokkal 1944-ig működő egyesület, amely Veszprém megyében valóban az elsők között nyitotta meg kapuit.

Ma már tudjuk, hogy az egyesület közvetlen előzménye egy olvasótársaság volt, melyet mintegy 20 előkelőbb, művelt férfiú hozott létre 1830-ban. Ennek egyik fő szervezője Vermes Illés pápai uradalmi ügyész volt, aki liberális gróf Eszterházy Károly támogatását megnyerve, a főtéri prefektusi lakás egyik szobájában biztosított helyet a társaságnak, amely folyóiratokat járatott és kis könyvtárat is kialakított.

Két év múltán, 1832-ben városi polgárokkal kiegészülve szerveződött meg a kaszinó, amely rendszabályokat alkotott, s a magyar hírlapok, folyóiratok és néhány érdekesebb német folyóirat előfizetésével és könyvek vásárlásával kínált tagjainak hasznos szórakozást.

Az 1834 elején mintegy 100 taggal, alapszabályszerűen szerveződő kaszinó a vármegyei és helyi elitből verbuválódott. A belépőket az a nemes cél vezette, hogy rendi, felekezeti és társadalmi különbség nélkül bármely becsületes ember tagja lehet a kaszinónak, amely annak céljait elfogadja, s kötelezettségeinek eleget tesz.

A köznemesi és honorácior (vagyis nem nemesi származású) értelmiség, a városi iparos és kereskedő polgárság és a zsidó iparos-kereskedő réteg együttműködése azonban hamarosan konfliktust gerjesztett, mely 1837-ben a városi polgárság kiválásához és a Polgári Kaszinó megalakulásához vezetett. A „válóok" valószínűleg a polgári elit tagjainak sértettsége volt, mert a tisztikart a köznemesi elit uralta, polgár csak mutatóba akadt a tisztségviselők között. Ettől kezdve a kaszinó taglétszáma 100–150 között mozgott, anyagi helyzete stabilizálódott, működését csak 1848/1849 háborús viszonyai zavarták meg, amikor a toll helyét a kard vette át.

A Pápai Kaszinó fennmaradt iratai, jegyzőkönyvei, nyomtatott évkönyvei alapján megismerjük működé-

www.nmi.hu

sének részleteit. Ezek között különleges értéket képvisel nagyméretű vendégkönyve, amely a kaszinóban 1837–1914 között megfordult vendégek adatait tartalmazza, s rávilágít az egyesület európai és tengerentúli kapcsolataira. Vagyis, városunkat, mint egy kulturált európai kisvárost láthatjuk magunk előtt.

Nézzük meg közelebbről, miről is tanúskodik a vendégkönyv!

A ceruzával megvonalazott oldalakon három rovat szolgált a vendégek nyilvántartására: a sorszám után feljegyezték a dátumot, a következő rovatban a vendég nevét, a harmadikon a „bévezető tag", vagyis a vendéglátó kaszinótag nevét. Az alapszabályok ugyanis lehetővé tették, hogy a tagok vendégeiket is behozhassák a kaszinó termeibe. A nyilvántartás szabályszerű kitöltése esetén a vendég is, a tag is saját teljes nevét írta be a maga anyanyelvén, gyakori azonban, hogy a tagok csak családnevüket jegyezték fel.

A tagok – néhány kivételtől eltekintve – foglalkozásukat sosem jegyezték fel, a vendégek esetében viszont időnként a foglalkozás, illetve a lakóhely is szerepel. A fentiekből következik, hogy a forrás csak igen korlátozottan használható társadalomtörténeti elemzésre.

Vajon milyen szolgáltatást kínált a kaszinó?

Eredeti célja szerint az olvasás és a társalgás, társasági élet intézményének hozták létre, de ennél jóval többet nyújtott. A könyvtárszoba csendjében elmélyült olvasásra volt lehetőség és közel ezer kötet közül lehetett választani. A legfrissebb hazai és a jelentősebb német hírlapok és folyóiratok, színvonalas és változatos összetételű könyvtár magas igényt elégített ki. A játékteremben biliárdozni, sakkozni, kártyázni lehetett. Esténként a kaszinó saját zenekara szolgáltatta a zenét. Farsang idején bálok vonzották a tagokat és vendégeket. Időnként a Győrben állomásozó valamelyik császári ezred katonazenekarát is felfogadták. Akadt köztük olyan, aki zeneművet komponált vendéglátói tiszteletére.

A kaszinóban 1848 előtti évtizedben megfordult és regisztrált közel *1200* vendég néhány kivételtől eltekintve a Habsburg birodalom területéről, többségében Magyarországról érkezett. A vendégek összetétele a város kapcsolathálózatát tükrözte. Az itt állomásozó katonatisztek szokás szerint bejáratosak voltak a kaszinóba, magatartásuk időnként felborzolta a kedélyeket s „párbajközeli" helyzetet teremtett. A Pápán rendszeresen megforduló magyar színtársulatok tagjait is vendégként vitték az egyesületbe.

Az uradalom, a helyi egyházak, egyletek kapcsolatai, a keresztény és zsidó tagok üzleti és baráti kapcsolatai mentén is kerültek vendégek a kaszinóba. A pápai református főiskola tanárai nemcsak a tudományos világ képviselőit, hanem saját tanítványaikat (joghallgatókat, papnövendékeket) is bevezették a kaszinóba.

A legmesszebbről jött vendégnek Ludvigh Sámuel (1801–1869) számított, akit Woyta József építőmester (a későbbi polgármester) 1847. december 21-én mutatott be tagtársainak. Ludvigh „Új Yorkból", vagyis New Yorkból érkezett. A kőszegi származású ügyvéd és író 1837-ben vándorolt ki Amerikába, s tíz év után rövid időre hazatért. Az esti beszélgetés során bizonyára szóba került, hogy amerikai úti élményeit hamarosan nyomtatásban is olvasni lehet.

1840. április végén két angol úr: a londoni R. Bremner és a szintén angliai „N. P. Heszburn" járt a városban. Őket Frank [Ignác] vendéglős április 28-án vezette be a kaszinóba. Május 21-én bajor vendéget köszöntöttek: a müncheni Anton Jankovitzot Birtler mutatta be a társaságnak. 1842. június 25-én J. Kraus von Hofflangerton Theindl Bódog vendége volt Angliából.

1841 őszén a dániai Rabi Hirsch mnemonikus bizonyára a zsidó hitközséget kereste fel először, november 30-án a kaszinóban is megfordult. A mnemonikus emlékezést megkönnyítő eljárások, módszerek népszerűsítésével foglalkozott, ami új divat lehetett ekkoriban.

Ugyancsak távoli vendég volt a Majna-Frankfurtból érkező Julius Lacrve [Laerve], akit 1846. január 2-án, első újévi vendégként mutatott be Szauer Miksa kereskedő.

1846. július 28-án a szászországi Chemnitzből hozott híreket a pápai származású Zimmermann János, aki évtizedeken át városunk nagy jótevőjének bizonyult. Érdemeit a város díszpolgári címmel ismerte el és utcát nevezett el róla.

A pápai kereskedők távoli kapcsolatait mutatja, hogy Hirschler Samu 1844. január 30-án vendégét úgy mutatta be: „M. Stern aus Bréslau". Breslau révén Sziléziáig nyúltak a kereskedők kapcsolatai.

Bécsből számosan érkeztek. A kapcsolatok egy meghatározó része a zsidók üzleti tevékenységéhez, egy másik része a bécsi tanulmányok során kialakult barátságokhoz köthető. A vendégek egy kis része olyan magyar volt, aki a Habsburg-birodalom fővárosában vállalt hivatalt.

1847. december 28-án két német vendég mutatkozott be az egyletben: dr. Lamm Bécsből, Philip Stricker Strassburgból érkezett. Mindketten Schlesinger Sámuel kereskedőnél vendégeskedtek. Vermes Ignác a bécsi magyar testőrség tagjaként 1842. június 13-án, Vermes Illés vendégeként mutatkozott be. 1845. augusztus 6-án Frank vendéglős Friedrich Weiss és Robert Streit bécsi vendégeit kísérte az egyletbe. 1845. szeptember 10-én Kassics Ignác udvari ágenset [ügyvivőt] és rokonát, Kassics Béla vármegyei aljegyzőt – aki 1849-ben Fiáth Ferenc cs. k. biztos titkáraként ismeretes – Eöri Szabó Antal ügyvéd mutatta be. 1846. január 20-án Herczfeld Adolf bécsi ismerősének, Boschau Augustnak mutatta meg, milyen is a bál szezon Pápán.

Erdélyből 1841 áprilisában érkezett egy baráti társaság, amelyet Széki Béla református főiskolai tanár április 13-án mutatott be. Ekkor Pap Ferenc, Ferenczy László, Zágoni Bodola Károly, Etédi Gothárd József ismerkedett az egyleti élettel és a város szépségeivel. 1844. nyárhó (július) 4-én a kolozsvári Szigethy István Tarczy Lajos főiskolai tanár vendégeként fordult meg a kaszinóban.

Felvidékről is kíváncsiak voltak a dunántúli mezővárosra. 1847. szeptember 24-én a holicsi (Nyitra vm.) Pick Dániel Kirchner Miksa vendégeként jelent meg a kaszinóban. 1840. június elején Kászonyi és Szol-

www.nmi.hu

noki Jármy Antal Gömörből, Thurzó Miklós Biharból érkezett a városba, s 10-én este a kaszinóban egymást is megismerhették. Thurzót Rába Antal ügyvéd, Jármyt Hoffelder József vármegyei orvos mutatta be. 1847. augusztus 18-án Bischitzky Gyula Borsodból látogatott Pápára, s Rőszler József vendégeként fordult meg a Griffben.

A református főiskolának köszönhetően időnként Sárospatakról, Debrecenből, Kecskemétről is érkeztek vendégek. 1841. szeptember 24-én Bocsor István vendégeként tekintette meg a kaszinót Szűcs István debreceni professzor, aki magyar jogot tanított. 1843. nyárutó (augusztus) hó 6-án Széki Béla Csobai Józsefet mint a sárospataki „Fő Iskola követét" mutatta be.

A kaszinó nyitottságát mutatja, hogy a zsidókat, továbbá a szerzeteseket is befogadta. 1843. március 20-án páter „Hieronimus Aloysius Werdoliack", a boszniai (spalatoi) ferences rendtartomány teológus licenciátusa és professzora Kregár Antal vendégeként mutatkozott be. 1843. szeptember 27-én a vaszari születésű Ihász György (1804–1880) cisztercita szerzetes, nyelvész – ekkor a „teveli [nagyteveli] plebániai igazgató", azaz plébános, majd az 1848/49-es szabadságharc alatt tábori lelkész – Páter Benedek ferences áldozópappal együtt, Zob Péter kíséretében érkezett a kaszinóba.

A környező Fejér, Győr, Somogy, Sopron, Tolna, Vas megyékkel igen szoros kapcsolatot tartott a kaszinó. A vármegyei tisztek, olvasótársasági és kaszinói tagok, ha Pápán jártak, feltétlenül felkeresték az egyletet. A falusi papok, tanítók, jegyzők éppúgy vágytak a kaszinót látni, mint a táblabírák, ügyvédek és orvosok.

A formálódó polgári nemzeti kultúra letéteményesei: a tudósok, írók, költők, zenészek, színészek egyaránt felkeresték az egyletet.

A leghíresebb író, aki kétszer is felkereste a kaszinót, Vörösmarty Mihály volt. 1839. augusztus 10-én és 1844. július 4-én barátja, Stettner György jogtanár vendégeként jelent meg a kaszinóban. Stettner baráti köréhez tartozott Bártfay László író, aki 1840 nyarának végén látogatott Pápára. A két jó barát augusztus 21-én mutatkozott együtt az egyleti székházban. A tanév kezdetén, október 1-én pesti barátját, Tóth Lőrinc költőt, írót mutatta be.

Kaszinó a Griff szállóban – a kép jobb oldalán

Zaborszky [Záborszky] Alajos (1808–1862) író, szerkesztő és politikus, 1849-es kormánybiztos 1840. május végén járt a városban, 29-én Vermes Illés mutatta be a kaszinóban. 1842. október 1-én Tarczy Lajos vendégeként mutatkozott be a népdalgyűjtő Erdélyi János, október 6-án Vadnay Rudolf és Vachott Sándor. 1846. október 5-e után érkezett a városba Vas Gereben író Pestről, akit a somogyi Bárány Pál, a zalai Bárány András és Kaiser Zsigmond társaságában ismerhették meg a kaszinó tagjai.

Teindl Bódog zenetanár, a helybeli zeneegylet alapítója a magyar zenei élet személyiségeit hozta a kaszinóba. 1839. július 28-án Rózsavölgyi Márk „hangművész" (hegedűművész), 1843. őszelő (szeptember) hónap 29-én Stiegler Károly „hangművész" volt a vendége. Nem véletlen, hogy Rózsavölgyi később a „Pápai nóták" c. kinyomtatott művét a kaszinónak ajándékozta. Hasonlóképpen járt el a városban többször megforduló Massak Ferenc katonazenész, akiról kimutattuk, hogy az „Emlék Ugodra" c. keringőjét (1839) ajánlatta a kaszinói barátainak, „pápai jóakaróinak". Szíj György vendége volt 1841. tavaszhó (április) 24-én Proszt János „hangművész", akiben az 1848-as pápai nemzetőr-induló zeneszerzőjét tisztelhetjük.

A városban 1817-től rendszeresen fellépő vándorszínészek ugyancsak bejáratosak voltak a kaszinóba. Gál Mihály színész 1838. november 1-én Frank [Ignác] vendége volt. 1842 május 22-én Martonfalvay Elek vendége-

www.nmi.hu

ként Boér Gyula, 25-én Berky László és Csengery Pál; június 8-án Stettner György vendégeként a kor talán legnagyobb színésze, Egressy Gábor jelent meg a kaszinóban.

A várost felkereső neves orvosok ugyancsak megismerkedtek a kaszinó szolgáltatásaival. 1841. január 20-án Stettner György vendégeként dr. Moj'sisovics György bécsi cs. k. főorvos, továbbá dr. Zsigmondy Adolf mutatkozott be. 1841 márciusában Lippay Gáspár országos szemorvos feltehetőleg gyógyítás céljából keresте fel a várost. 11-én a kaszinóban is megfordult. 1843. augusztus 13-án bizonyos S. Strum „opticus et mechanicus" Birtler György vendége volt. Napközben bizonyára szemüvegeit árulta.

Végezetül szólni kell arról, hogy kis számban kísérőjük és férjük oldalán a lányok és asszonyok is látogatták a kaszinót, bár annak tagjai nem lehettek. 1837-től évente 2–10 nőt jegyeztek fel a vendégkönyvben. Egy részük helybelinek számított, a többiek a Pápára látogató vendégek közül kerültek ki. A farsangi báli időszak vendégeit csak egy esetben, 1845-ben rögzítették: Polgár János február 1-én 10 nőt (Fördösnét és 9 lányt) kísért a kaszinóba. Ebből következik, hogy a farsangi nővendégeket rendszerint nem regisztrálták. Az ismertebb asszonyok közül Szalabéri Horváth Jánosnét említhetjük, aki 1838. június 14-én férjével együtt, Nagy Szabó Ignác kaszinói tag kíséretében látogatta meg az egyletet. 1841 júliusában az egyik nagy vendégforgalmat bonyolító kaszinói tag, Szíj György Vida Lajos segédpapot feltehetőleg annak testvérével, Vida Klárával, továbbá Kálmán Károly jogásszal (joghallgatóval) és Hajda Zsuzsanna kisasszonnyal együtt kísérte a kaszinóba.

A kaszinó tagjaival és vendégeivel nemcsak a Főtér forgatagában találkozhatunk, hanem az ugodi fürdőn is, melyet 1840-től kezdve a kaszinó tagjaiból álló részvénytársaság bérelt a pápai Esterházy uradalomtól. Az ugodi fürdőt felkeresők nemcsak gyógyulni, pihenni, hanem szórakozni is akartak, így zeneestek, bálok, színi előadások színesítettek a kicsit egyhangúnak tűnő fürdői életet.

A Devecseri Olvasótársaság, a Veszprémi Kaszinó, a Veszprémvármegyei Olvasótársaság vagy a Győri Olvasótársaság termeiben viszont már a pápai urakat és polgárokat fogadták vendégként.

Rövid áttekintésünkből is kitűnik, hogy a reformkori kulturális jelenségeket, köztük a társasági élet mozzanatait nem lehet önmagukban vizsgálni, mert ahogy az egyleti tagok gazdasági-társadalmi kapcsolatai, úgy egyleteik kapcsolatai is messze túlmutattak a város határán. A régi nyilvántartások, jegyzőkönyvek, iratok tanulmányozása során arra is felfigyelhetünk, hogy az egyletek, mint a társadalmi nyilvánosság fórumai, a társadalmi érintkezés új, liberális elveken nyugvó formáit honosították meg, s ezáltal mintegy előkészítették a feudális kötöttségek közt élő helyi társadalmat a nagy változásokra. Ezek után bizonyára nem túlzás azt állítani, hogy a helyi társadalmat váratlanul, de nem teljesen felkészületlenül érte az 1848-as polgári forradalom és a nemzeti függetlenségi harc.

Források

Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL). A Pápai Kaszinó jegyzőkönyve 1847–1848.

Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei, Könyvtár Kézirattára (DREKK) O.794/519/3.a. „A Casinó Vendég Kőnyve" (1837–1915). A Kézirattár számos tételszám alatt őrzi a kaszinó szinte összes fennmaradt iratanyagát, ezeket külön nem jelöljük.

Irodalom

Harnos Zoltán: Közművelődési egyesületek. I. Pápai Kaszinó. = Kapossy Lucián (összeáll.): Pápa város egyetemes leírása, Pápa, 1905. 258–261.

Hudi József: Pápa a reformkorban. = Uő.: Források Pápa város 1848/49. évi történetéből. Pápai Református Gyűjtemények, Pápa, 2001. 9–16.

Hudi József: A Pápai Casinó vendégei a reformkorban. = A fogyasztás társadalomtörténete. A Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület konferenciája. Pápa, 2004. augusztus 27–28. Szerk.: Hudi József. Budapest–Pápa, 2007. 113–120.

Hudi József: A pápai kaszinók 1848–1849-ben. = Istennek, hazának, tudománynak. Tanulmányok a 95 éves Nádasdy Lajos tiszteletére. Pápa, 2008. 76–92.

Hudi József: Könyv és társadalom. Könyvkultúra és művelődés a XVIII–XIX. századi Veszprém megyében. Országos Széchényi Könyvtár–Gondolat Kiadó, Bp., 2009.

Hudi József–Kránitz Zsolt: Az ugodi fürdő 1840-ben. = AP VIII (2008) 1–2. sz. 96–102.

Jakab Réka: Az Ugod-vadkerti fürdő a reformkorban. = Acta Papensia 1 (2001) 1–2. sz. 27–62.

Jakab Réka: Bérlőből polgár. Pápa város zsidó közösségének társadalom- és gazdaságtörténete 1748–1848. L'Harmattan–MNL Veszprém Megyei Levéltára, Bp., 2014.

Kövy Zsolt: A 150 éve alapított Pápai Kaszinó története. = Veszprém Megyei Honismereti tanulmányok XII. Szerk.: Hadnagy László. Veszprém, 1986. 53–73.

Nádasdy Lajos: A pápai kőszínház története (1817–1931). Veszprém, 1981.

HUDI JÓZSEF (dr.) 1956. február 24-én született Tapolcán. Gyermekkorát német nemzetiségi faluban, Pénzesgyőrött töltötte. Veszprémben, a Lovassy László Gimnázium és Közlekedésgépészeti Szakközépiskolában érettségizett 1974-ben. A katonai szolgálat letöltése (1974–1975) után a Pécsi Tanárképző Főiskola magyar-történelem szakán folytatta tanulmányait és szerzett tanári oklevelet 1979-ben, majd 1987-ben az ELTE BTK levéltár szakán levéltárosi diplomát. A történelemtudományok kandidátusa 1994 óta. Az MTA Köztestületének tagja. 1997 óta oktat a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskolán. Külföldi szakmai tanulmányutakat tett Ausztriában, Hollandiában, Romániában, Ukrajnában, Szerbiában, Szlovéniában. Az elmúlt években nemzetközi történeti konferenciákon vett részt Szlovákiában és Szlovéniában. Kutatási területe: 18–19. századi társadalom-, művelődés-, közigazgatás-történet. 20-nál több önálló kötete, 600-nál több tudományos cikke, tanulmánya jelent meg. 1999-től levéltárvezető a Dunántúli Református Egyházkerület Levéltárában.

Történelmi fürdővárosok Európában

„Nincs még egy főváros a világon, ahol annyi működő, történelmi fürdő lenne, mint Budapesten."

A víz civilizációnk hajnala óta a kultúra szerves része, melyet sok helyen ma is kultikus tisztelettel öveznek. Az európai fürdőkultúrában egyszerre nyilvánul meg a tisztaság és az egészség utáni vágy, valamint az ősi közegbe való visszatérés misztikus élménye. Európa-szerte számos településen fakad termálvíz, a fürdőzés üdítő élményét kínálva az ott élők és a látogatók számára. Talán nem véletlen, hogy az egyik legnagyobb Európai Kulturális Útvonal is a fürdővárosokat öleli fel. Az útvonal gazdájának, az Európai Történelmi Fürdővárosok Szövetségének (European Historic Thermal Towns Association – EHTTA) magyar tagja is van: a Budapest Gyógyfürdői és Hévizei Zrt. A vállalat marketing igazgatójával, Czinege Szilviával beszélgettünk a határainkon átívelő, valamint a határainkon belüli – részben kulturális – együttműködésekről.

Szabó Judit Nikoletta: Milyen előnyökkel jár, és mikortól datálódik Budapest tagsága az EHTTA nemzetközi szövetségben?

Czinege Szilvia: Budapest a 2010. év végével csatlakozott az Európai Történelmi Fürdővárosok Szövetségéhez: a csatlakozási folyamat persze már hamarabb megkezdődött. Budapest Főváros Önkormányzata a Budapest Gyógyfürdői és Hévizei Zrt-t bízta meg, hogy képviselje Budapestet a szövetségben, melynek olyan híres fürdővárosok a tagjai, mint Baden-Baden, Karlovy Vary, vagy az olasz Montecattini Terme. Összesen 11 ország 28 fürdővárosa alkotja a szövetséget. A szervezet működtetésének oroszlánrészét az olasz és francia kollégák végzik, a szervezési költségeket – tagdíjakból fedezik. Két éve működik a szövetségen belül két munkacsoport is, az egyik turisztikai marketinggel, a másik pedig kutatásokkal foglalkozik. Bár a szervezet anyagi forrásai nem tesznek lehetővé igazán kiterjedt marketingtevékenységet, azért megjelent egy nemzetközi kiadvány, mely az összes, a szövetségben részt vevő fürdővárost bemutatja. Emellett online kommunikáció – honlap, Facebook – is támogatja a fürdővárosok népszerűsítését.

A szervezet tulajdonképpeni célja, hogy a partnerhálózaton keresztül hasznos, speciálisan fürdővárosokat érintő információkat juttassanak el a tagoknak. A sikeresebb közös kezdeményezések között szerepel a Víz Világnapjához kapcsolódó programok összegyűjtése egy honlapra, valamint az Európai Kulturális Tanáccsal együttműködésben megvalósuló Café d'Europe programsorozat. A program keretében fürdővárosok ismertetik meg szakmai és nagyközönség előtt a település fürdőkultúráját szakmai, valamint kulturális programokon keresztül. A programsorozat legutóbbi állomása a törökországi Bursa volt, ők a selyemútról szóló kiállítással és a török kultúrát bemutató ismeretterjesztő rendezvénnyel kísérték a fürdőtörténeti napokat. Baden-Badenben a Cafe d'Europe alkalmából operaelőadásokkal emlékeztek meg a fürdővárosban a századfordulón – az 1900-as évek körül – folyó pezsgő kulturális- és kaszinóéletről.

Az ilyen kezdeményezések a fürdőkultúrát kötik össze valamilyen másik kulturális ágazattal. Budapest viszont e tekintetben nagyon speciális helyzetben van, hiszen a főváros

www.nmi.hu

egy pezsgő kulturális élettel rendelkező, lüktető metropolisz. Nincs még egy ilyen főváros a világon, ahol ennyi működő történelmi fürdő lenne! A fürdőszövetségben Budapesten kívül nem is szerepel másik főváros, a történelmi fürdővárosok Európában klasszikus „vidéki" fürdővárosok, ahol egyszerűen minden a fürdőről szól: a szálláshelyek, a gasztronómia, a programok, mind a fürdőzni kívánók igényeit szolgálják ki. Az is jellemző, hogy a fürdővárosokban a történelmi fürdő maga tulajdonképpen egy múzeum, a látogatók pedig a köré felhúzott modern fürdőkben kapcsolódhatnak ki.

Sz. J. N.: Hogyan kapcsolódik egymáshoz turizmus, kultúra és fürdőkultúra Budapesten?

Cz. Sz.: Budapestet fürdőkultúra szempontjából a működő történelmi fürdői teszik különlegessé. A Gellért, a Lukács és a Széchenyi fürdő műemlék jellegű, a Rudas és a Király fürdő pedig emellett még speciálisan törökfürdő is. Ugyanakkor a történelmi fürdőinkhez nincsenek szállások hozzáépítve, ezért nem kifejezetten az egészségturisztikai piacon vagyunk jelen nemzetközi viszonylatban. A budapesti fürdőzés a külföldi piacon szabadidős tevékenységként, rekreációként jelenik meg. A magyar turizmus 70%-a Budapestre irányul: jellemzően a „city break" gyakorlatát követik az ide látogatók, az átlagosan eltöltött vendégéjszakák száma 2,4. Ebben a rövid időszakban a turistának arra van ideje, hogy egyszer ellátogasson – mondjuk – a Széchenyibe vagy a Gellértbe, emellett tesz egy városnéző túrát, meglátogat pár kulturális intézményt – múzeumot, koncerttermet például. A Cafe d'Europe inkább azokról a fürdővárosokról szól, ahol a fürdő látogatottságát ténylegesen emelni tudja a plusz szolgáltatásként biztosított kulturális program.

Az EHTTA aktív tagjai között vannak fürdővárosok, de – mint a Budapest Gyógyfürdői és Hévizei Zrt. – fürdőt üzemeltető vállalatok is; mi úgynevezett támogató szervezetként vagyunk jelen. Az EHTTA tagságába folyamatos a felvétel, idén hat új fürdőváros csatlakozott. Az Európai Kulturális Útvonalnak egyelőre az előkészítésével foglalkoznak csak, bár a Cafe d'Europe részben már kapcsolódik hozzá. Az európai fürdőszövetség konferenciájának a római fürdőkultúra a fő témája, és ennek kapcsán pályázat útján létrehoztak egy „Rómaiak lábnyomában" című kezdeményezést. Ez a projekt a történelmi emlékek felkutatásáról szól, szálláshelyek megjelenítésével.

Sz. J. N.: Milyen potenciálok lennének egy ilyen európai úthoz való csatlakozásban ideális esetben?

Cz. Sz.: Szögezzük le: csatlakozni jó. Tehát bármi, ami a jó hírnevünket országhatáron túlra viszi, az pozitív dolog. Személy szerint az Európai Fürdővárosok Szövetségénél még annak a potenciálnak a kihasználását nem érzékelem, amit a résztvevő szervezetek, s a kapcsolódó helyi szolgáltatások kommunikációja jelentene. Egy utazó csak azért nem fog elindulni, mert megtudja, hogy adott településen római emlékeket talál, ha azonban olyan komplex csomagajánlatokkal találkozik, aminek – szállás, utazás, wellness-szolgáltatások és gasztronómia mellett – része a történelmi séta, akkor a település hívogató úti céllá válhat. A turista pontosan szeretné tudni, mivel és mennyiért utazhat a településre, ott milyen szállások és szolgáltatások várják, milyen programokkal kapcsolódhat ki. E téren csomagajánlatok összeállításával és népszerűsítésével lehet továbblépni, amiben a közösségi médiának és általában az internetnek is nagy szerepe lehet.

A szövetség fürdővárosaiban egészen különböző fürdőkultúrák alakultak ki, ez nehezíti a közös kommunikációt is. Karlovy Vary, ahol nincs nagy fürdő, például régióként csatlakozott a szövetséghez. Karlovy Varyban ivócsarnok van, a gyógyvíz magukba a szállodákba van bevezetve, ezekben lehet igénybe venni gyógy- és wellness-szolgáltatásokat. Ám annak ellenére, hogy cseppet sem homogén szerkezetű egyesületről beszélünk, az alapcélja mindenképpen pozitív: közösen szeretnénk minél több emberhez eljuttatni, hogy milyen gyönyörűséges helyeken lehet felüdülni, és milyen jó gyógyvizek találhatóak Európában. Nagyon büszkék vagyunk arra, hogy a világ „termálhatalmai" között az öt legnagyobb termál kinccsel rendelkezők között van Magyarország. Tegyük hozzá: ebben az ötben Izland is szerepel, ahol vulkanikus eredetű víz tör fel, ami viszont nem gyógyvíz – ha így vesszük, hazánk a világ negyedik termál-nagyhatalma.

Hogy a marketing promóciónak eladásösztönző hatása is legyen, a közelmúltban együttműködési és stratégiai terveket alakított ki az Európai Történelmi Fürdővárosok Szövetsége. Ennek keretében kutatásokat tervez, hiszen meg kéne ismernünk minden országnak a fürdőközönségét. A sajtót havonta-kéthavonta tájékoztatja a szövetség az aktualitásokról: legutóbb arról adhattak hírt, hogy a szervezet vezetői az Európai Tanáccsal egyeztettek a jövőre vonatkozó lehetőségekről. Tervezik egy blogger túra szervezését is, amelynek keretében kevésbé felkapott fürdőhelyeken népszerű utazási blogok szerzőit látják vendégül, hogy nagyobb nyilvánosságot kapjanak.

Sz. J. N.: Ez Magyarországot is érinti?

Cz. Sz.: Nem. Egyrészt, a fürdők és a szállások egymástól függetlenül működnek, másrészt szerencsés helyzetben vagyunk, mert már így is napi szinten érkeznek megkeresések, főleg a Széchenyi, a Szt. Gellért és a Rudas fürdő kapcsán. Ettől függetlenül a bloggertúra előremutató dolog a szövetség tagjai számára. A későbbi cél egy olyan turistakártya bevezetése, amivel a szövetség bármelyik fürdőjének szolgáltatásait kedvezményesen lehetne igénybe venni. Ezt akár egy pecsétgyűjtő nyereményjátékra is fel lehetne fűzni.

Sz. J. N.: Budapesten milyen – kulturális vonatkozású – csomagajánlatokkal teszik vonzóvá a fürdőkultúrát?

Cz. Sz.: A legfontosabb csomagajánlatot a Budapest Kártya jelenti, amivel a múzeumok, kulturális intézmények mellett a fürdőket is kedvezményesen lehet látogatni. Emellett a Budapest Gyógyfürdői és Hévizei Zrt.-nek nagyon jó együttműködései vannak sok kulturális egyesülettel. A Széchenyiben például állandó kiállítás működik, a Gellért aulájában időszaki tárlatok láthatók, advent idején pedig kamarazenekar zenél a fürdő előcsarnokában. Számtalan különleges kulturális eseménynek is teret adunk: a bábszínházak világnapján a Széchenyi fürdő kültéri medencéjében volt bábelőadás, egy holland ifjúsági zenekar pedig egyenesen a termálvízből vonult fel nyáron a lelá-

www.nmi.hu

tóra, hogy ott 150 kürt harsanjon fel. A Liszt Év keretében a Művészetek Palotája, a Zeneakadémia és az Operaház közös kezdeményezésére megvalósult Liszt túrához is csatlakoztunk. Bár folyamatosan a piacon lévő csomagajánlat nincsen, de rendszeresen együttműködünk kulturális szervezetekkel: a Tavaszi Fesztivál vagy a Sziget Fesztivál alatt például. Nem is lehet másképp, hiszen a fürdőkultúra és kultúra nagyon jól kiegészíti egymást, ha az ember feltöltődésre vágyik.

Sz. J. N.: Miben látja a kitörési pontokat a magyar fürdőkultúra jobb népszerűsítésére?

Cz. Sz.: A fürdőkultúra a turizmusban húzóágazat, de ez nem volt mindig így: bár a 19. században és a 20. század elején aranykorát élte, a világháború után sajnos a fürdőfejlesztések is háttérbe szorultak. A Széchenyi-terv következtében újra felfedezték a gyógyvizeinket, és új erőre kapott az egészségturizmus újrastrukturálása. Bár a Budapest Gyógyfürdővizei Zrt. nem az egészségturisztikai piacon vesz részt, de ettől függetlenül a balneológia[1] fellegvára hazánkban Budapest. A magyar emberek azonban leszoktak a fürdőbe járásról, ezért a marketingkommunikáció egy része évek óta arról szól, hogy ezt a folyamatot visszafordítsuk. A magyar pénztárcának bizony drága volt egy-egy fürdőbelépő megvásárlása, ezért is vezettük be a Zsigmondi klubkártyát, ami elsősorban a hazai közönségnek ad nagy kedvezményeket. Külföldön viszont a magyar turisztikai attrakciókról szólva a „top 3" látnivalók között van valamelyik nagy fürdőnk, és ennek megfelelően a Széchenyiben és a Gellért fürdőben is, a napijegyet vásárolók 90%-a külföldi turista. Külföldön a magyar fürdőkultúráról kialakult kép nagyon pozitív, és mindez egy tudatosan épített kommunikációnak köszönhető.

A magyar fürdőkultúra azonban nem létezhet magyarok nélkül: a külföldi turista számára óriási élmény látni a sakkozó törzsvendégeket a gőzölgő vízben. Az a célunk, hogy a magyarok közül mind többen újra felfedezzék a fürdőkultúrát: a gyógyfürdőt a közhiedelemmel ellentétben nem akkor kell alkalmazni, amikor már itt is fáj, meg ott is fáj. Már akár 20 éves kortól, prevenció jelleggel kellene gyógyfürdőbe járni, hiszen már ilyen fiatal korban is előfordulnak kopások, ízületi rándulások a vázrendszerben. A fiatalok felé azt az üzenetet szeretnénk átadni, hogy fürdőbe járni trendi, és a fürdő remek találkozópont számukra is. Tévhit, hogy a fürdőket csak a nyugdíjasok látogatnák. Ha most elmenne a Széchenyibe, megdöbbenne, hogy hány fiatal fürdőzik benne! Budapest fiatalos és trendi helynek számít a romkocsmáival és a partiélettel. Nálunk is szinte minden szombaton ún. Sparty van este fél tizenegytől hajnal háromig. Ugyanakkor a magas kultúrára fogékony közönséget sem szeretnénk

1 A balneológia a gyógyforrásoknak, gyógyvizeknek a gyógyfürdői alkalmazásával és hatásaival foglalkozó tudomány, magyarul gyógyfürdőtan.

elveszíteni, így folyamatosan keressük az egyensúlyt. Ennek érdekében a Magyar Turizmus Zrt.-vel és a BFTK-val (Budapesti Fesztivál- és Turisztikai Központ) stratégiai szinten működünk együtt annak érdekében, hogy Budapest a fürdők városaként is tudatosuljon a hazai és a külföldi látogatók fejében.

Budapestet fürdők szempontjából a többi fürdőváros közül a gyönyörű épített öröksége emeli ki, máshol a természeti környezet csodálatos. Mégsem szeretnék lózungokat mondani, mert a magyar vendégek számára az ár a leginkább meghatározó. Pontosan tudják, milyen csoda van a közelükben: készítettünk egy felmérést a fürdők ismertségéről és látogatottságáról a potenciális hazai célközönség körében, és azt kell mondjam, hogy nem volt olyan fürdő vagy olyan strand, amit ne ismertek volna, mégis nagyon sokan vannak, akik még életükben nem voltak a Széchenyiben vagy a Gellértben.

Sz. J. N.: Mi ebből a tanulság?

Cz. Sz.: Beszélni kell róla. Aztán még többet beszélni. Rá kell mutatni a prevenció fontosságára, és arra, hogy érdemes kihasználni Budapest végtelenül szerencsés adottságait. Gyógyfürdőzéssel remekül el lehet odázni azt az időszakot, amikor már gyógyszeres kezelésre van szükség, és kemikáliákra költünk tenger pénzt. Nagyon keveset beszéltünk az elmúlt időszakban az ivókúrákról: pedig hát gyógyvizeink tökéletes belső regenerálásra is képesek, enyhíteni tudják a stresszes életmód okozta károkat, jó hatással vannak az emésztésre. Szerintem nagyon sokan nem is tudják, hogy OEP által támogatott – viszonylag kis önrésszel igénybe vehető – kezelések folynak a fürdőinkben, melyekből egy évben kétszer 15 alkalom alanyi jogon jár mindenkinek, akit erre a szakorvos beutal.

Ugyanakkor azt tudni kell, hogy alapvetően nem a fürdőt, hanem Budapestet „adjuk el", mint ahogy Budapest is termékek és szolgáltatások tömegével kampányol maga mellett. Jelenleg is folyik egy Budapest Winter Invitation akció a Turizmus Zrt.-vel, illetve 4-5 csillagos szállodákkal együttműködve, melynek egyik központi üzenete, hogy a téli hidegben a vendégeket itt meleg források, termálvizes fürdők várják. A sikeres fürdőturizmushoz azonban nagyon jó infrastruktúra kell: utazási, szállás, gasztronómiai és kulturális lehetőségek nélkül nem teljes a kép. Termálfürdőkkel London, Prága vagy Amszterdam nem tud szolgálni. A fürdők olyan különleges hozzáadott értéket képviselnek, melyekre Budapest turizmusának érdemes alapoznia. Amellett: fürdőzni kellemes és egészséges. Nem csak a turistáknak.

CZINEGE SZILVIA (1972) közgazdász, turisztikai szakember. A Budapesti Gazdasági Főiskola elvégzése után az Osztrák Nemzeti Idegenforgalmi Hivatalnál kezdte meg szakmai pályafutását, majd egy rövid, a Kempinski Szállodában értékesítés munkakörben eltöltött idő után, a Magyar Turizmus Zrt. marketing csapatához került, ahol számos belföldi és külföldi kampány kidolgozásában vett részt. A nemzeti turisztikai szervezetnél 2006 és 2010 között már, mint promóciós vezető dolgozott, és fő feladatai közé tartoztak mind a belföldi régiók, mind a külképviseletek kampányaihoz kapcsolódó médiák, kiadványok és kiállítások koordinálása. 2010. november 15-től a BGYH Zrt. értékesítési és marketing igazgatójaként fő feladata a vendégszám folyamatos növelése mellett a „Budapest, a fürdők fővárosa" szlogen újbóli tartalommal való megtöltése.

SZABÓ JUDIT NIKOLETTA (1975) közművelődési szakember, újságíró. Tanulmányait a Casus Kortárs Művészeti Menedzserképző Kollégiumban, majd a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának magyar-esztétika szakpárján végezte. 2001 és 2011 között a Budapesti Művelődési Központban információs munkatárs, később pr-marketing menedzser. 2002 óta publikál különböző sajtóorgánumokban. 2011 és 2013 között szabadúszó újságíró és kommunikációs tanácsadó. 2013-tól a Nemzeti Művelődési Intézet kommunikációs osztályának munkatársa.

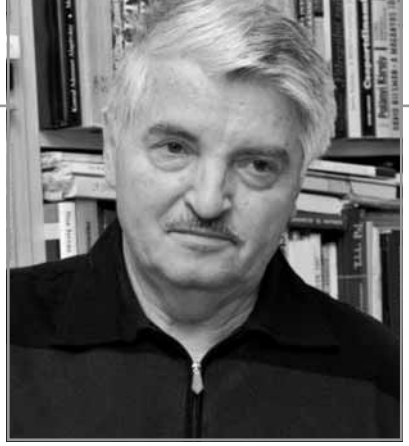

A Honismeret folyóirat Bethlen Gábor-díjas*

... A honismereti mozgalom *gyümölcse,* a *Honismeret* c. kéthavonta megjelenő, rangos folyóirat első száma 1972 februárjában, *„Hová röpül a páva?”* alcímmel jelent meg. A *Vass Lajos* vezette népszerű „Fölszállott a páva” c. tévés népdalvetélkedő az egész országot megmozgatta. Gombamód szaporodtak a Páva körök, a népdalkörök, az ifjú nomád nemzedék pedig fölfedezte a táncházat. E jelenségről, népi kultúránk értékeiről, újjáéledéséről, ill. az azt nacionalistázva leminősítő támadásokról szóló tanácskozás anyagát tette közkinccsé a folyóirat első száma. A lap *Morvay Péter* szerkesztésében, 5000 példányban, a KÓTA szellemi és a TOT anyagi támogatásával jelenhetett meg.

Felelős kiadója – a Hazafias Népfront Honismereti Klubjában tartott rendezvény szervezője –, az 1968-ban alakult Honismereti Bizottság titkára: *Töltési Imre* volt. Főként neki, *„szellemi honvédelmünk vezérlő kapitányának”* (Halász Péter) és a Bizottság elnökének, *Dr. Kanyar Józsefnek* köszönhető a honismereti-helytörténeti mozgalom kilombosodása. Fáradhatatlanul járták az országot, hadra fogható szakmai-politikai fegyvertársakat biztattak, ösztönöztek. Ahogyan csak tudták – olykor partizánakciókkal is –, segítették a civil társadalom építkezését; faluházak, falumúzeumok, krónikák, emlékjelek, pávakörök létrehozását. Ellenszélben vitték tovább a gyarapodó mozgalom nemzeti zászlaját. Töltési Imre alapítója, a nehéz időkben felelős szerkesztője, lelke volt a *Honismeret* c. folyóiratnak is, egészen a HNF kimúlása előtti, apanázzsal történt átmentéséig. Abban az időben a folyóirat a Népfront politikai védelme ellenére többször is szembekerült az állampárti hatalommal. Pl. 1980-ban, amikor Trianon 60-ik évfordulóján *Vígh Károly* őszinte hangvételű cikkét közölték nemzeti tragédiánkról, 1985 végén pedig a pártközpont uraival dacolva közzétették a – hat évi peremlét után hivatalosan jóváhagyott – Bethlen Gábor Alapítvány támogatását kérő felhívást. (Ezt *Márton János* és *Nagy Gáspár* akkor 28 hazai lapnak küldte meg, közlését kérve. Többen ígérték, végül 3 lap – a Honismeret, az Olvasó Nép és a Somogy – leközölte.)

A stafétát *Kanyar Józseftől* 1989-ben *Bartha Éva,* a laptulajdonossá vált Honismereti Szövetség titkára vette át a mozgalomban. Neki – vezető társaival együtt – a rendszerváltás zaklatott éveivel, a Népfront nyújtotta anyagi- hivatali infrastruktúra hiányával, és a nemlét fenyegető árnyékával kellett megbirkóznia. Amíg elődjének a pártállam hatalmasaival, nekik a hitevesztett közömbösséggel kell harcolniuk. Dicséretes, hogy a Honismeretet nehézségeik ellenére töretlenül éltetik.

Halász Péter 1974-től vállalta a Honismeret szerkesztését. Idézem: *„... úgy gondoltam, hogy a honismeretbe belefér az egész, Trianon óta határokkal szétszabdalt magyarság; mert egy legyőzött ország felszabdalható, de a nemzet történelmét és művelődését nem lehet földarabolni.”* A jeles agrárkutató, autodidakta hungarológus – a mozgalomban Dr. Kanyar József méltó társa –, a folyóirat szerkesztőjeként helytállt a posztján. A Népfront felügyelete alatt, s a Szövetség szűkösebb lehetőségei közepette még inkább. Számomra ma is csoda, hogy mennyi fontos írás, hézagpótló dokumentum, tájékoztatás, s mi minden más férhet el egy-egy száz oldalas lapszámban. A *Honismeret* összefogja, közösséggé formálja a magyarságismeretnek nevezett tudományágak (történelem, földrajz, néprajz, nyelvészet, műemlékvédelem és hasonlók) hivatásos és amatőr kutatóit, gyűjtőit, a honismereti mozgalom lelkes, de egyre apadó híveit. Ezen túl módszertani segítséget nyújt az immár tantervi keretek között folyó honismereti oktatáshoz, s azon túl; a szakkörök, s a téma iránt érdeklődők munkájához. A fennállása óta megjelent 260 lapszám páratlan örökség hordozója; jelentős szerepet töltött és tölt be a magyar nemzettudat formálásában, identitásunk megtartásában. A külcsín és a belbecs összhangban fejlődött évek során. Különszámai tema-

* Elhangzott a Bethlen Gábor Alapítvány díjátadó ünnepségén, 2015. nov. 14-én, a Pesti Vigadó Sinkovits Imre Kamaraszínpadán.

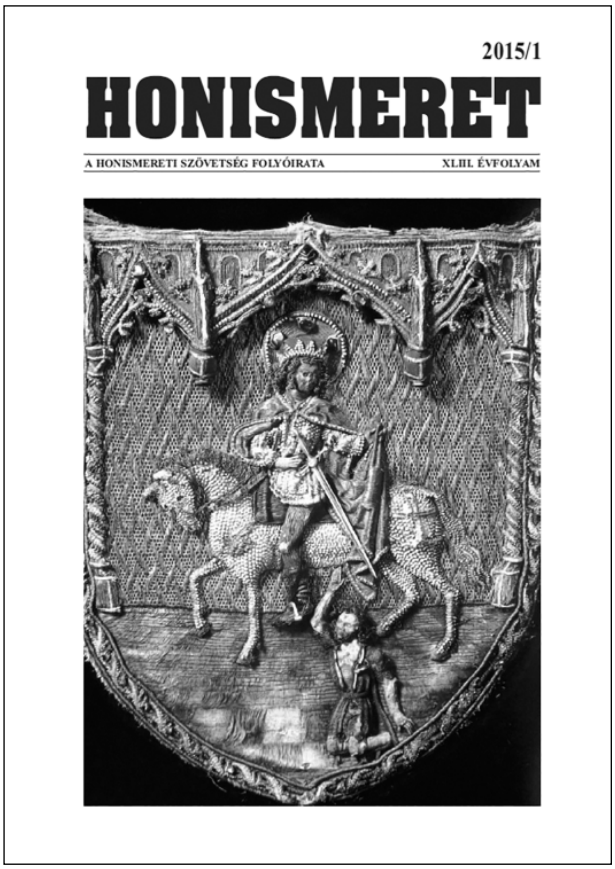

tikailag fontos, tartalmilag értékes kézikönyvek.

Miután Halász Péter a csángók iránti határtalan vonzalmával a Gyimesbe települt át, a szerkesztői feladatokat 2010-től *Selmeczi Kovács Attila* néprajztudós vállalta a szerkesztőbizottságból, s közmegelégedéssel látta el, addig, amíg tehette. Most ismét szerkesztőváltás következik. Hadd idézzem Pétert, e lap régi robotosa vallomását! „Rengeteget tanultam… De ennél is fontosabb az a számtalan értékes emberi kapcsolat, amelyre a sokszor … terhes szolgálat során tettem szert. A szerzőkben és a szerkesztőbizottsági tagokban kitűnő barátokra leltem, akiktől mindenben támogatást és fegyvertársi barátságot kaptam." Biztató szavak leendő utódjának.

A honismereti mozgalom tevékenységével hozzájárul Alapítványunk céljainak megvalósításához. Ezt a szervezet kiemelkedő vezetőinek kitüntetésével korábban már elismertük. *Halász Péter* agrármérnök, történész, csángókutatónak, a Honismeret főszerkesztőjének 1991-ben Márton Áron Emlékérmet-, *Dr. Kanyar József* történész-levéltárosnak, a Honismereti Szövetség örökös tb. elnökének, áldozatos nemzetnevelő munkásságáért 2001-ben Bethlen Gábor-díjat adományozott a kuratórium. …Nincs időkeretem a további méltatásra, ezért engedjék meg, hogy végül a szerkesztőbizottság jelenlegi tagjait bemutassam: *Andrásfalvy Bertalan, Bartha Éva, Debreczeni-Droppán* Béla, Fehér József, *Gálné Jáger Márta, Halász Péter, Hála József, Kováts Dániel, Sebestyén Kálmán, Selmeczi Kovács Attila, Szabó Ferenc, Székely András Bertalan, Zika Klára.*

Szívből gratulálok mindőjüknek! Közös munkájuk gyümölcse is megérett – az eddigi kitüntetettek által rangosított – Bethlen Gábor-díjra. Ezzel kifejezzük Alapítványunk elismerését a *Honismeret* című folyóiratnak; szerkesztőinek, szerzőinek és tevékeny híveinek, több évtizedes, töretlen nemzetszolgálatukért.

Isten éltesse őket – lapjukkal együtt –, sokáig!

BAKOS ISTVÁN (Bánfa, 1943) magyar és népművelés szakon végzett az ELTE Bölcsészettudományi karán. Kutatásszervezőként, köztisztviselőként dolgozott. Részt vett a magyar felsőoktatás reformjában, majd 1994-1999. között főtitkárként, a Magyarok Világszövetsége megújításában. A Bethlen Gábor Alapítvány ügyvivő kurátora és kurátora a Lakiteleki Népfőiskola Alapítványnak is. Mintegy félezer publikációja, s hét könyve jelent meg.

Fotó: Kállay Kotász Zoltán

Bábeli adományok

Olvasói levél a médiumokról Praznovszky Mihálynak, a Tempevölgy főszerkesztőjének

Kedves Mihály!

…

A végére hagytam a Fűzfa-interjúval kapcsolatos benyomásaimat (*Örömforrásunk a vers).* Nem azért, mintha ez az interjú fontosságát tekintve utolsó lenne. Éppen ellenkezőleg. Számomra az egyik legfontosabb kérdést pedzegeti Fűzfa Balázs – a maga módján. Te, aki ismerheted *Tudósítás*aimat *(Tudósítások a katedráról,* Orpheusz K., 2007), talán mostani megjegyzéseimtől függetlenül is kapcsolatba hozod a két írást egymással. Hogy számodra megkönnyítsem az összevetést, engedj meg néhány megjegyzést és talán idézetet is Fűzfa Balázs tantárgyi koncepciójával kapcsolatban. Már itt jelzem: tankönyvcsaládját jelentős teljesítménynek tartom, de félek: féltem egyoldalú elköteleződésétől a hagyományos kultúrát, némi leegyszerűsítéssel szólva: a linearitást. Talán mégsem kellene kidobnunk a léghajóból! Úgy röpüljünk az új szelek szárnyán, hogy vigyük a régit is! Nem mintha nem lenne szükség az iskolának az élet új szükségleteihez való igazítására, az új médiumok jelentette kihívás megválaszolására. Ezen a téren, az új generációk internetes szokásaihoz való igazodásban F. B. tankönyvcsaládját jelentős előrelépésnek tartom. Azt azonban nem értem, hogy miért csak mindig az egyik lábával lép előre. Hol marad a másik? A komoly törekvés annak az adósságnak a fölszámolására, amelyet (részben legalábbis) éppen az új médiumok megjelenése idézett elő. A hagyományos, írásra és olvasásra s az ezekkel kapcsolatos képességekre építő, ezeket a képességeket fejlesztő törekvés (hol marad)? Felejtsük el a szövegalapú kultúrát – mert elavult? Sok éves tanári tapasztalatom: a mai gyerekek jelentős része már alig képes a lineáris elrendezésre (pl. egy fogalmazásban – „nem tudnak fogalmazni" – adjuk át a terepet, adjuk föl ezzel kapcsolatos igényeinket?).

Ne gondold, kedves Mihály, hogy kérdéseimmel azokhoz kívánok csatlakozni, akik (Weöressel szólván) „élőt ölnek, holtat balzsamoznak". Nagyon is értem Fűzfa Balázst, amikor az élményközpontú irodalomtanítás ügyét forszírozva a műalkotást eltárgyiasító gyakorlat ellen lép föl. E küzdelemben én is a szövetségese szeretnék lenni. De egy pillanatig sem képzelem, hogy az új információhordozók leválthatnák a régieket. Az írásbeliséget ráadásul nem is csak önmagáért tartom megőrzendőnek. Talán meglepő, amit állítok: a virtuális médiumok használhatósága érdekében is szükség van a hagyományosakra. Triviális tény, hogy az olvasási képességek hiányában a számítógépes feladatokat sem értik a tanulók. Az internet által közvetített információáradat megszűrése, a kritikai elsajátítás nem nélkülözi s nem is nélkülözheti a hagyományos eszközöket, sőt mi több, a kulturális hagyomány mind szélesebb körének jelenlétét (a fejekben). E nélkül marad a totális manipulálhatóság máris oly szomorú és kiábrándító gyakorlata – bizony, az internetes interakciók területén is! Mert az internet sem „fenékig tejföl". Nemrég a Kodolányi János Főiskolán részt vehettem egy e témájú tudományos tanácskozáson. Ennek nem egy előadása (pl. Pápay Györgyé) mutatta: az internet kétségtelenül kikerülhetetlen világa sem feltétlenül a „demokrácia" terepe, az ezzel kapcsolatos illúziók illúziók – autonóm személyiségek nélkül itt is a mainstream beszél vagy fütyül, s mi szabadságunk hitében gyakran e füttyszóra táncolunk.

Végül mondanivalóm érzékeltetésére (s hogy lásd, nem csak a szerző háta mögött dohogok) két F. B.-hoz intézett levelem is ide mellékelem […]. Ezek tágabb kontextusát is fölvázolják talán mondanivalómnak. (Az első levél teljes terjedelmében meg is jelent a Palócföld 2008/5–6. számában.)

Tempevölgy, 2010. december

* Írások a szerző Bábeli adományok c. könyvéből (Napkút Kiadó, 2011).

www.nmi.hu

Fűzfa Balázs: Irodalom _ 12 – Krónika Nova Kiadó, 2008

Kedves Balázs! Örömmel vettem kézbe új könyvedet, ezt az újszülöttet, amelynek (akinek?) testvérei közül a legfiatalabbként kellett volna megszületnie, utolsónak, 4.-nek a sorban, mégis elsőként jött a napvilágra (annak reményében, hogy *bátyjai* /!/ követik majd példáját). Így hát egyszerre legidősebb és legfiatalabb őkegyelme, mint amilyenek az újabb (Kronosz uralmát megdöntő) görög istenségek is voltak.

Talán nem alaptalanok e hirtelen támadt asszociációk, hiszen könyvednek már az első lapjairól is hasonló, az elmúlt évtizedek meghatározó tényezőjeként interpretált időtapasztalat köszönt az olvasóra: a nem egyenesvonalú, az *alineáris* időé (és idővezetése). Anélkül, hogy tagadni akarnám a fönti szemlélet relatív jogosultságát, egyúttal fönntartásaimat is jelezni szeretném e felfogással, vagy inkább e felfogás abszolutizálásával szemben – méghozzá az idők szintén újabb keletű *pluralitására* hivatkozva. Mert nem egy idő létezik: a sarkaiból kifordult vagy kifordított, összelapított, földarabolt, örvénylő idő képzete mellett akár egy csendesen folydogáló időnek is éppúgy megvan (meglehet) a jogosultsága – a párhuzamosan meglévő *sokféle* időtapasztalaté (amely szintén az utóbbi évtizedek vagy évszázad változásainak a következménye). Szándékosan „következményt" írok és nem „jelet" – egy jelet eldobhatok vagy fölvehetek, babrálhatom, játszadozhatom vele, a következmények elől azonban ki nem térhetek. Egyáltalán nem mindegy tehát, hogy milyen a viszonyom hozzá: erősíteni vagy tompítani igyekszem-e egyik vagy másik tendenciáját. (Ezek szerint a *cselekvés* filozófiájának alapján állok, s Bretter György múlt század végi mítosz-parafrázisaira, pl. az *Ikarosz legendájá*ra vagy *A kentaurok dilemmájá*ra gondolok). Előbbi kijelentésemmel csatlakozásomat akarom kifejezni a könyvedben megalapozni s népszerűsíteni kívánt időszemlélet, az *alinearitás* felfogásának törekvéséhez (amennyiben ez a lineáris időszemlélet korábban uralkodó felfogásának alternatíváját kínálja), de ha kizárólagos érvényre tör, visszahúzom szarvaimat (mint a csiga). Egyik álláspont abszolutizálását sem támogatom tehát (az „alineáris" álláspontjának kizárólagossága óhatatlanul a „lineáriséhoz" vezet, mint könyved felépítésében is – milyen egyszerű: előbb volt a linearitást hangsúlyozó 19. századi tradíció, majd jöttek a magasabbra kapaszkodó modern paradigmák, a történelem végeként pedig a posztmodern). Ennél bizony tágabb keretek között, egy *plurális időfelfogás* alapjain szeretném látni a vizsgálódást és tárgyát. Ha úgy tetszik, szeretném az újabb időtapasztalatokkal kapcsolatban (is) a függetlenségemet megőrizni. Mert e viszony az én viszonyom, szabadságomban áll, akármit súg is a „trendi", a divat vagy az ún. kortendencia. Az időhöz való viszonyt ilyen értelemben tekintem tett-értékűnek, a művek recepciójában is, egy tankönyvben pedig különösen.

Hasonlóan vélekedem könyved másik alapkövéről, a *hipertext* fogalmáról is. Tulajdonképpen (némi kis csúsztatással) a digitális technika, az internet, a virtuális világ életünkbe való beköltözéséről. Hozzád hasonlóan én is tényként számolok vele, olyan realitásként, amely nemcsak kommunikációnkat, beszéd- és gondolkodásmódunkat, de érzékelésünket is lényegesen megváltoztatta. Az adatok külső tárolásának minden eddiginél radikálisabb (Jan Assman teóriája szerinti) kiterjesztésével korábban szinte elképzelhetetlen módon megkönnyítette az információtárolást, a hozzájutás lehetőségét. Igaz. De információs bombaként is működik szerkezete – à la Paul Virilio. Azt pedig gyakorló középiskolai tanárként is tudom, hogy a fönti külső nyereség milyen elképesztő pszichikus veszteségekkel járhat. Ez utóbbin egyáltalán nem lepődöm meg, hiszen látom, hogy minden eddigi kommunikációs forradalomnak ez volt az ára: Homérosz után (az írással) az emlékezet, Gutenberg nyomán (a technikai sokszorosítással) a Walter Benjamin-i aura szertefoszlása, napjainkban pedig a gondolkodás és a beszéd (s Babitsra rálicitálva hozzátehetném: az írás és az olvasás) képességének szétrongyolódása. (Még némely ún. „írástudó" esetében vagy körében is – ne akard, kedves Balázs, hogy ezzel kapcsolatos legfrissebb élményeimet itt és most elmeséljem.) Ha mindez igaz, nem tudom és nem is akarom behunyni szemem e folyamatok *ambivalenciája* előtt. A józan észre és ítélőképességemre e jelenséggel szemben is igényt tartok. És egyáltalán nem gondolom, hogy az új csodák kedvéért le kellene mondanom *történelmi képességeimről.* Mindenekelőtt a történelemről magáról, de az ezzel járó „javakról" sem (Vilém Flusser szerint a történelem az írásnak-olvasásnak, a sorba rendezés műveletének, a linearitásnak a produkciója). S itt vannak (még!) az özönvíz előttiek is: a nyelv s a nyelviséggel járó bábeli *adományok* (!). A képek persze óriási lehetőséget jelentenek, tudom, hogy az új, a másodlagos képiség korát éljük, ennek vonatáról nem is szeretnék lemaradni, viszont zavarna, ha útitársaimul fél- vagy egész analfabétákat kapnék. Pedagógusként főleg. Pedagógusként, ha lehetőséget kapnék, egyszerre fújnék hideget és meleget a számból. (Valahogy úgy, ahogy Ady kétmeggyőződésű emberei is – ha kell, „korszerűtlenül".)

Visszatérve a „bábeli adományok" kérdéséhez – Johann Georg Hamann nyelvfilozófiája interpretálta tudomásom szerint először a „bábeli zűrzavart" (vagyis a soknyelvűséget, a poliglottia és poliszémia jelenségét) az emberek kedvéért (ismét) alászálló Isten *ajándékaként.* (Még csak nem is a párbeszéd, hanem egyenesen a beszélgetés lehetőségét értve ezen.) E dialógus alapjain húzta föl aztán a „jó öreg" antropológiájának és ismeretelméletének falait is: a létezésre, az igazságra csak a Másikkal való előzetes megegyezés, tehát a beszéd, a beszélgetés képesíti az embert. Konszenzusfilozófia ez a javából: az Én és a Te komplementer viszonyára épített tanítás (nem egyszerűen az önismereté) – ettől csak időben esik messzire a *dialógus* filozófiájának 20. századi nagy vonulata (pl., hogy néhány nevet is mondjak: Martin Buber, Emmanuel Lévinas vagy Jacques Derrida képviseletében). Ha a föntiek szellemében tekintünk a közelmúlt irodalmára, ennek szövegeiben nemcsak a nyelvi játék és dekonstrukció villódzása lesz látható, hanem a nyelvhez való viszony *etikai* összetevője is, a lévinasi *odafordulás.* És még valami: az élők (és holtak) közösségének vál-

tozékonysága és változatossága, az (uralkodó) kortendenciák leple alól minduntalan kiütköző *diverzitás.* Ezt a sokszínűséget egy szükségszerűen teóriákkal (is) dolgozó irodalom könyvben érzékeltetni a legnehezebb feladatok egyike lehet – látom, Neked is mennyire küzdened kellett ezen újabb antagonizmus khimérájával.

Kedves Balázs! Nem folytatom tovább, talán ennyi is elég ahhoz, hogy elhidd: elég alaposan s mindvégig érdeklődéssel olvastam könyvedet. Mondhatnám azt is: nem tudtam letenni. Sok újat is tanultam belőle. A hipertext logikáját megvalósító elrendezés szívó hatását is éreztem: a kíváncsiságét, hogy valóban (ahogy Ottlik is írja) előre-hátra lapozgassak a könyvben (akár egy magazinban). De azért egyvégtében is elolvastam! Engem valószínűleg nem kellett meggyőznöd, mégis meggyőztél a késő- és posztmodern irodalom maradandó értékeiről. Stb. Mindvégig maradt azonban bennem egy érzés, egy de. Talán a kisördög incselkedett velem. De incselkedett. Sokszor. A posztmodern, dekonstruktív stb. technika önmagában még nem minősít egy művet. Ha igen, az néha alaposabb elemzést igényelne. (Egyáltalán: a művek autonóm világa!) S egy korszaké is! Az elemző nem eshet abba a hibába, hogy magyarázó fogalmaiból vezesse le (mintegy) a vizsgált időszak irodalmi eseményeit-folyamatait. Sajnálnom kellett szegény Illyést és Németh Lászlót (pedig ők bekerültek, bár „csak" szövegeikkel – de hogyan és miért éppen egy posztmodern (vagy posztmodern utáni?) paradigmába? Tudom persze, hogy ezt az anomáliát a tételsorok nem éppen adekvát s ingatag logikájára való hagyatkozás kényszere (?) is előidézhette, de azért kár érte, sajnálom. Látom és értem a történelmi „megszakítottság" teóriájának funkcióját is, de mért következik ebből az irodalomtörténeti „megszakítottságé" is (22. o.), s hogy lehet e fikcióval s egy kiagyalt irodalompolitikai konstrukcióval (a „szocialista realizmuséval") szemben a korszak (szinte) egész magyar irodalmát, legnagyobbjaival az élen kísérletnek tekinteni (22., 36. o.)? Hogy lehet pl. egy Nagy Lászlót mint „megkésett modernségű képviseleti" költőt aposztrofálni (186. o.)? Csikorog az ember szájában a szó. S ráadásul még recepciója is! Kálmán C. György és Nyilasy Balázs cikke igen, de Vasy Géza monográfiája már nem (187. o.)? És egyáltalán: mi az, hogy „megkésett modernség" (36. o.)? Csak nem a „megszakítottság" „irodalomtörténeti" megfelelője? Vagy a „késő modernségé" a „megszakítottság" korszakában? Akárhogy is forgatom e kifejezést: nem lesz jó kedvem tőle. Aggódik bennem a volt tanár is: mennyire szisztematikus a feladatok felépítése? És elég lesz-e a muníció és az idő (meg a kedv) némely feladat elvégzéséhez? Nem folytatom, félek, ennyi már túl sok egy érzékeny kebelnek. Mindazonáltal nincs kétségem afelől, hogy sikerkönyv lesz a tiéd – valószínűleg a legnépszerűbbekkel fog vetekedni. És kívánom is, hogy így legyen: nézzük meg a ló túloldalát is!

Palócföld, 2008/5–6.

Levél Fűzfa Balázsnak

Kedves Balázs! Örülök, hogy ismét sikerült összetalálkoztunk, ezúttal Praznó barátunk jóvoltából, a Tempevölgyben. […] S most, hogy ismét találkoztunk, jutott eszembe számtalan szebbnél szebb gondolat. Pl. tankönyvcsaládodról. Hallottam a rádióban a beszélgetést az *Irodalom_12.*-ről, a vele való foglalatosságaidról. Tudom, hogy most írod a 9. évfolyamot. Azt viszont nem tudom, ismered-e az én alteritás-tankönyveimet (*Irodalom, művészet az alteritás korában 1–3.,* Holnap K., 2004. – három kötet!). Ha nem, és kézbe veszed, meg fogsz lepődni, mert láthatod: nem a tiéd az első hipertextes tankönyvcsalád. Meglepődhetsz azért is, mert bár tankönyvedről írott recenziómban jórészt fönntartásaimat hangoztattam (ezeket sem hallgattam el), itt viszont mindezekkel szemben rokon törekvésre bukkanhatsz. A különbség talán csak ennyi: én a három kötet között egy bizonyos funkcióbeli munkamegosztással igyekeztem kialakítani az egyes szövegek közötti szabad átjárást – de ugyanakkor mindvégig ragaszkodtam az egyes köteteken belül a hagyományos, ha úgy tetszik lineáris és kifejtő logikához (külön tankönyvet beállítva a tankönyvszerző gondolatmenetének, külön feladat- és szöveggyűjteményt az egyéni tempójú munkáltatás céljára, s ugyancsak külön művelődéstörténeti albumot a háttérismeretek és a képek biztosítására). Mindez az iskola vagy a tanulócsoport sajátos körülményeihez való adaptáció jegyében (szemben az utóbbi időben divatba hozott „egykönyvek" kényszerpályáival). E megoldással két legyet is szerettem volna ütni egy csapásra. Egyrészt az internetes szabad tallózáshoz hasonló (de papír alapú) szörfözés lehetőségét az egyes kötetek között, másrészt pedig igyekeztem (talán veled ellentétben, de lehet, hogy csak határozottabban) explikált gondolatmeneteimmel az írásos kultúra képességeit is „őrizetbe venni" – nem gondolom ugyanis, hogy az új hordozók szemernyit is fölöslegessé tehetnék a régit. Ha e különbségek ellenére is használni tudnád könyveimet, ennek csak örülnék. […]

2009. 09. 10.

SUHAI PÁL 1945-ben született Bezenyén. Pakson érettségizett, 1968-ban az ELTE BTK magyar–történelem szakán (Eötvös-kollégistaként) kitüntetéses középiskolai tanári diplomát szerzett. Előbb a TIT Budapesti Szervezetében szervezőként dolgozott, majd a 31. sz. Szakmunkásképző Intézetben, illetve a Vas utcai Kereskedelmi Szakközépiskolában tanított. Időközben az OPI-ban tantárgygondozói állást is vállalt. 2005 óta nyugdíjas. Irodalom tankönyvcsaládját a Magyar Tudományos Akadémia 2003-ban Pedagógus Kutatói Pályadíjban részesítette. A Magyar Írószövetség tagja. Kötetei: *A magunk kenyerén* (kortárs költők versantológiája), Szépirodalmi, 1971; *Akár az üldözött* (versek), Magvető, 1984; *Mikszáth Kálmán kritikai kiadás 78.* és *80. kötet* (sajtó alá rendezés Rejtő Istvánnal), Akadémiai, 1984, 1987; *Porba írt sorok* (versek), szerzői kiadás, 1994; *Irodalom, művészet az alteritás korában* (tankönyvcsalád, 1–3. kötet), Holnap, 2004; *Kísértetek kora* (versek), Orpheusz, 2005; *Gyermekrajzok* (versek), Holnap, 2007; *Tudósítások a katedráról* (tanulmányok, esszék a közoktatásról), Orpheusz, 2007; *Külön körön* (versek), Napút Káva Téka, 2010; *Bábeli adományok* (irodalmi levelek, esszék, kritikák), Napkút, 2011; *A tükröd én vagyok, nézd* (Válogatás a Búzás Hubával való irodalmi levelezésből), Napút Káva Téka, 2012; *Szigorú napok* (versek), Napkút, 2012; *Vallomás sötétből* (R. M. Rilke hatvankét versének fordítása), Orpheusz, 2014; *Bábeli adottságok* (irodalmi levelek, esszék, kritikák), Napkút, 2014.

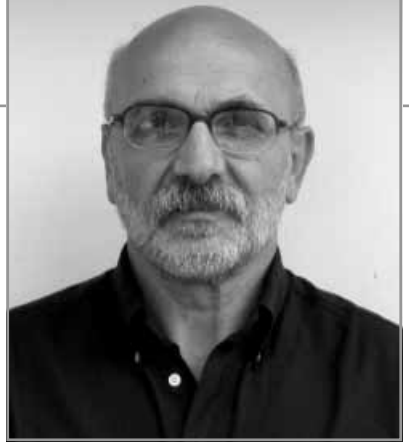

Úti képek

A képek jönnek-mennek, s történetek felhőit viszik magukkal, de ezek közül a történetek közül egy sem szólal meg, ha nincs hozzá médium. A Bonyhádi Petőfi Evangélikus Gimnázium képével próbálkoztam az imént, azt megmutatni, hogy egy múlt század eleji iskola mennyire bír ragyogni, ha napfény éri. Aztán az iskola ködösebb történetei felé gondoltam volna kanyarodni, de akkor érkezett egy iskolakép Tiszaföldvárról, pontosabban a Hajnóczy Gimnáziumról (a bonyhádi iskolaképre válaszolva), ahol decemberben kellett volna jelen lennem a Bucz Hunor vezette gimnáziumi diákszínpad megalakulásának ötvenedik születésnapján. Három tanévet kezdhettek el, hirdethettek bérletes előadásokat, de annak a modernségnek a szelleme, szellemtelensége, korlátoltsága, erőszakossága, gyávasága, mely az új iskolaépületet is tervezte (noha talán igazságtalan összszemosni az iskoladobozt a szocializmussal), a szabad gondolkodást már nem tűrte (se a régi, se az új épületek falai közt), és feloszlatta a színpadot.

A képhez, amelyet Misley Judittól kaptam, két megjegyzése is volt, az egyik a mérnöki lélek deformálódásán borongott, a másik megjegyzése szerint annak idején az irodalomteremből Bucz Hunor még látta a ménest a pusztán, s meg is mutathatta a diákjainak. „Tartja az órát, jön, megy a teremben, majd egyszer csak észreveszi a távolban a ménest, vagyis a nyargalást, és meg kell állnia, nem folytatja a mondandóját, megáll az ablak előtt és kinéz hosszan… Az osztály csöndben vár vele, – ahogy ő mondja, soha senki nem élt vissza ezzel a furcsa helyzettel…”

Diákjai ezt a két és fél szabad évet sosem feledték.

(Igyekszünk majd Bucz Hunor rendhagyó irodalomórájáról beszámolni. Akinek szabad irodalomórái – színházi előadásai – mindmáig nézhetők a Térszínházban.)

Az iskola jelenéről pedig már tudósítottunk Baczúr István igazgató út krónikája révén. (Kistérségben középfokon köznevelő Új Pedagógiai Szemle 2015. 3-4.) A fák megnőttek, elszelelt ötven év.

Most már csak az a kérdés, hogy a szabad irodalomórák és másféle szabad huncutságok mikor költözhetnek be tartósabban a Hajnóczyba és mindenhová. Hogy végre a szabadság legyen a legnagyobb teher, ami az iskoláinkat sújtja.

TAKÁCS GÉZA (Pápa, 1953.) magyar-történelem szakos tanár. A Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán végzett Szegeden, 1976-ban. 1981-ben kapott történelem szakos diplomát a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Az idejét javarészt különböző iskolákban töltötte. Harminc éve ír mindenfélét mindenfelé, az Alföldtől, a Hajdú–Bihari Naplótól és a régi Mozgó Világtól az Új Könyvpiacig, az Iskolakultúráig és a Kommentárig. 2003-ban jelent meg az Önkonet gondozásában Iskolapróza Egy szabad iskola problémái című könyve, majd Kiútkeresők. A cigányok iskolai reményei címmel 2009-ben jelent meg szociográfiája a Magyarország felfedezése sorozatban. Szerkesztette a Taní-Tani című alternatív pedagógiai folyóiratot, s Iskolakép címmel volt egy rövidéletű saját folyóirata. 2013 áprilisától az Új Pedagógiai Szemle főszerkesztője.

Felsőfokú szakirányú végzettséggel gazdagodhattak a közművelődés iránt érdeklődő szakemberek

A 2015. február közepétől egészen október végéig, több mint fél éven át tartó tudásátadás eredményeképpen november 23-án huszonkét – kulturális területen dolgozó – szakember vehette át a Közművelődési szakember I. államilag elismert szakképesítés megszerzését, valamint a közművelődési terület tudásanyagának elsajátítását igazoló OKJ-s bizonyítványt.

Az államilag elismert, felsőfokú szakirányú végzettséget adó 240 órás tanfolyam során a résztvevők a kultúra és a közművelődés különböző, ám kiemelkedően fontos területeit érintő modulokon keresztül sajátíthatták el mindazt az elméleti és gyakorlati tudást, melyekre egy közművelődési területen dolgozó, nap mint nap emberekkel és közösségekkel foglalkozó szakembernek feltétlenül szüksége van. A tanfolyam pénteki, illetve szombati alkalmain a közművelődési szakterület elismert szakemberei osztották meg tapasztalataikat és elméleti ismereteiket a közösségi művelődés területét megismerni kívánó képzésben résztvevőkkel.

Az Országos Felnőttképzési Központ 2016-ban egy újabb 240 órás Közművelődési szakember I. államilag elismert szakképesítés indítását tervezi. Az előreláthatólag 2016 januárjában induló csoportba 2015. december 31-ig várjuk a jelentkezéseket.

Művelődési Intézet

Szűcs Miklós népzenész a jászági kapunyitogatón.
A fotót készítette: Hajnal László

A Nemzeti Kulturális Alap
támogatásával jelenik meg

www.nmi.hu